

## บทที่ ๑

### บทนำ

#### ความเป็นมา/ความสำคัญของปัญหา

ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นจากภูมิปัญญาของท้องถิ่น เป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างจากความรู้ ความคิด ความเชื่อ และความสามารถที่กลุ่มคนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ในพื้นที่และมีการสืบทอดประยุกต์ใช้กันต่อเนื่อง (เอกวิทย์ ณ ถลาง, ๒๕๔๑) และจัดได้ว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม เนื่องจากวัฒนธรรมของกลุ่ม เป็นสิ่งที่กลุ่มได้ร่วมกันสร้างสรรค์ขึ้นมาจากความเชื่อ ค่านิยม การเรียนรู้ ความเชื่อทางศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณี และได้มีการสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ดังนั้น วัฒนธรรมจึงเป็นการแสดงถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมหนึ่ง ภายใต้ระเบียบ กฎเกณฑ์ ความเชื่อ ความนิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่างๆ (สุพัฒตรา สุภาพ, ๒๕๒๕; ก่อ สวัสดิพานิช, ๒๕๒๕, ประเวศ วะสี, ๒๕๔๓) ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม และมีต้นทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากวัฒนธรรมเหล่านี้ จะมีเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์เฉพาะตัวที่ไม่ซ้ำกัน ควรแก่การอนุรักษ์และพัฒนาให้ดำรงความสำคัญต่อชุมชนต่อไป (Harry L. Gamham, ๑๙๗๖; วรชัย โรจนพริทธิย์, ๒๕๔๘) และจัดว่าผลิตภัณฑ์เหล่านี้ เป็นมรดกอันสำคัญของประเทศชาติ ที่บรรพบุรุษของแต่ละชุมชนทั่วทุกท้องถิ่นได้สั่งสมมาเป็นเวลายาวนาน

ผ้าทอพื้นเมืองที่ดำเนินการทอผ้าโดยชาวบ้าน หรือกลุ่มชาวบ้าน ด้วยวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชน และด้วยเครื่องมือการทอแบบดั้งเดิมนั้น จัดเป็นหนึ่งในผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและจัดเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง และเป็นสาขาหนึ่งในเจ็ดสาขาตามที่กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรมได้กำหนดไว้ คือ สาขาภูมิปัญญาไทย (สหวัดน์ แนนหนา, ๒๕๕๔) ซึ่งผ้าทอพื้นเมืองในแต่ละพื้นที่ต่างมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นและมีลวดลายผ้าที่แตกต่างกันออกไป เช่น จังหวัดน่าน มีผ้าน้ำไหล จังหวัดมุกดาหารมีผ้าลายแก้วมุกดา จังหวัดมหาสารคามมีผ้าลายสร้อยดอกหมาก จังหวัดชัยภูมิ มีผ้าลายขอนารี เป็นต้น ซึ่งลวดลายผ้าเหล่านี้จัดว่าเป็น “ลายโบราณ” เป็นลวดลายที่สรรสร้างมาจากตำนานในสมัยก่อน หรือมาจากประวัติศาสตร์ที่มีมาแต่ในอดีต หรือมาจากการเล่าขานของผู้สูงอายุที่อยู่ในชุมชน หรืออาจจะมาจากความเชื่อโบราณของชุมชนนั้นๆ ซึ่งลวดลายในผ้าทอเหล่านี้ และพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับยุคสมัย ดังนั้น จึงถือว่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองเหล่านี้มีรากเง้ามาจากวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ และมีเอกลักษณ์และลวดลายเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น ในสมัยโบราณผ้าทอพื้นเมือง จัดเป็นผลิตภัณฑ์ที่แต่ละครัวเรือนสามารถทำการผลิตเองได้ สำหรับใช้ในการนุ่งเป็นผ้าซิ่น หรือทำเป็นผ้าห่มสำหรับใช้คลุมไหล่ของสตรี หรือทำเป็นผ้าขาวม้าของสุภาพบุรุษ ใช้ในชีวิตประจำวันในแต่ละครัวเรือนเท่านั้น ซึ่งการทอผ้าสมัยโบราณนั้น สตรีจะทำการทอผ้าในยามที่ว่างจากการทำการผลิตสินค้าหลักของครัวเรือน คือ การทำนา ทำไร่ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันผลิตภัณฑ์ที่ได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นวันจะสูญหายไป เนื่องจากไม่มีผู้สืบทอด และผลิตภัณฑ์ไม่เป็นที่นิยมของคนรุ่นหลัง ทำให้ไม่มีการผลิตหรือลดการผลิตลง เนื่องจาก ระบบเศรษฐกิจเจริญเติบโตมากขึ้น การทอผ้าได้มีการพัฒนาขึ้นไปเป็นธุรกิจการทอผ้า โดยมีการนำเครื่องจักรเข้ามาทำการทอผ้ามากขึ้น ทำให้ทอผ้าได้รวดเร็วขึ้น และได้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอจำนวนมากขึ้น การผลิตที่มีความรวดเร็วมากขึ้น

ทำให้ราคาผ้าทอที่ผลิตโดยเครื่องจักรมีราคาถูกลง เมื่อเปรียบเทียบกับผ้าทอที่ทำการทอด้วยมือ ทำให้ผู้บริโภคส่วนใหญ่นิยมหันไปใช้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่ผลิตโดยเครื่องจักรแทน ทำให้กระบวนการผลิตที่ใช้มือแบบโบราณนับวันจะสูญหายไป ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้ให้ความสนใจที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้า โดยการคิดสร้างสรรค์เหล่านี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสังคม ศิลปะ และวัฒนธรรม แล้วใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสินค้าให้ออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวตรงกับความต้องการของตลาด

ดังนั้น การทำให้ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงดำรงอยู่ในสังคม ต้องทำการต่อยอดผลิตภัณฑ์เหล่านี้ โดยการทำให้ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้ เกิดคุณค่าทางสังคมและมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น จึงมีความสำคัญมาก เพราะนอกจากเป็นการอนุรักษ์ให้ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงอยู่กับชุมชนแล้ว ยังเป็นการนำเอาทุนทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นมาพัฒนาและต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นซึ่งอาจเป็นรายได้เสริมหรือรายได้หลักในภายหลังได้ นอกจากนี้ ยังเป็นการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานในรูปของกลุ่ม หรือชุมชนมากขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชน อย่างเป็นรูปธรรม นำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนหรือสังคม อย่างยั่งยืนสืบต่อไป

ผู้วิจัยจึงได้พยายามสืบค้น กลุ่มทอผ้าเพื่อศึกษาเป็นต้นแบบในการพัฒนา คือ กลุ่มชุมชนบ้านภูผักไซ่ ตำบลหินฮาว อำเภอล่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นชุมชนที่มีการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มทอผ้าในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ใช้ชื่อกลุ่มว่า “กลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการสร้างรายได้เสริมจากการว่างจากการทำอาชีพหลัก คือ การทำนา ทำไร่ ต่อมาทางกลุ่มทอผ้าฯ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณบางส่วนจากหน่วยงานของรัฐ สืบสานให้เกิดการผลิตผ้าทอต่อไป และผ้าทอที่นิยมผลิตของกลุ่มนี้คือ การทอผ้าแบบขิด และการทอแบบมัดหมี่ โดยผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ มักทำการผลิตเป็นผ้านุ่งหรือผ้าชิ้นสำหรับสตรี ผ้าคลุมไหล่ และผ้าขาวม้า เป็นต้น จุดเด่นของผ้าทอของกลุ่มบ้านภูผักไซ่ คือ ผ้าทอมีลวดลายที่แตกต่างจากผ้าทอพื้นเมืองอื่นๆ กล่าวคือ เป็นลวดลายโบราณ และมีลวดลายมากถึง ๑๒ ลาย บนผืนเดียวกัน ทำให้มีความสวยงาม และเป็นที่ต้องการของตลาดโดยเฉพาะนักท่องเที่ยว แม้ว่า ผ้าทอลายโบราณจะเป็นที่ต้องการของตลาด นักท่องเที่ยวและตลาดภายในอำเภอและจังหวัดที่ส่งเสริมให้มีการใช้ผ้าทอลายโบราณนี้ ก็ตาม ทำให้ปริมาณการผลิตไม่ทันกับความต้องการ จนทำให้เกิดการผลิตสินค้าลอกเลียนแบบจากกลุ่มหรือชุมชนอื่นๆ และขายสินค้าที่มีคุณภาพต่ำ และราคาถูกกว่า ส่งผลให้ความต้องการสินค้าผ้าทอจากกลุ่มมีจำนวนลดลง ทำให้ผ้าทอลายโบราณของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ กำลังสูญหายไป ประกอบกับไม่มีผู้สืบทอดในรุ่นต่อไป ทำให้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายโบราณนี้ควรค่าแก่การอนุรักษ์ และสืบทอดถึงรุ่นต่อไป ตลอดจนสามารถทำให้เป็นอาชีพหลักของกลุ่มทอผ้าฯ ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับกลุ่มทอผ้าได้อย่างมั่นคง

ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งค้นหาเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของลวดลายผ้าทอลายโบราณ เพื่อเป็นการอนุรักษ์และการสืบทอดการทอผ้าซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมของภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มทอผ้าให้คงอยู่ต่อไป และพัฒนาเป็นฐานข้อมูลของลวดลายผ้าทอลายโบราณ เพื่อเผยแพร่ และเป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องราวไทยสำหรับคนรุ่นต่อไป ขณะเดียวกันผู้วิจัยต้องการ เพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าผ้าทอลายโบราณโดยพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายโบราณจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มผ้าทอบ้านภูผักไซ่เพื่อให้เกิดอาชีพและรายได้ให้กับคนในชุมชน และเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการท่องเที่ยวในด้านการศึกษาวิถีชีวิตกับคนในท้องถิ่น

## วัตถุประสงค์

๑. เพื่อค้นหาเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของลวดลายผ้าไทยโบราณ ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
๒. เพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูลของลวดลายผ้าไทยโบราณ ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
๓. เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอลายโบราณ สู่เชิงพาณิชย์

## คำถามหลักในการวิจัย

๑. เอกลักษณ์ของลวดลายผ้าทอลายโบราณและการสื่อความหมายของลวดลายผ้าทอลายโบราณ ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ คือ อะไร
๒. จะทำการพัฒนาให้เป็นฐานข้อมูลของลวดลายผ้าทอลายโบราณ เพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่ ตลอดจนเป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องผ้าไทยสำหรับคนรุ่นต่อไป ของกลุ่มผ้าทอบ้านภูผักไซ่ ได้อย่างไร
๓. จะทำการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าผ้าทอลายโบราณจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มผ้าทอบ้านภูผักไซ่ ได้อย่างไร

## กรอบแนวคิดของการวิจัย

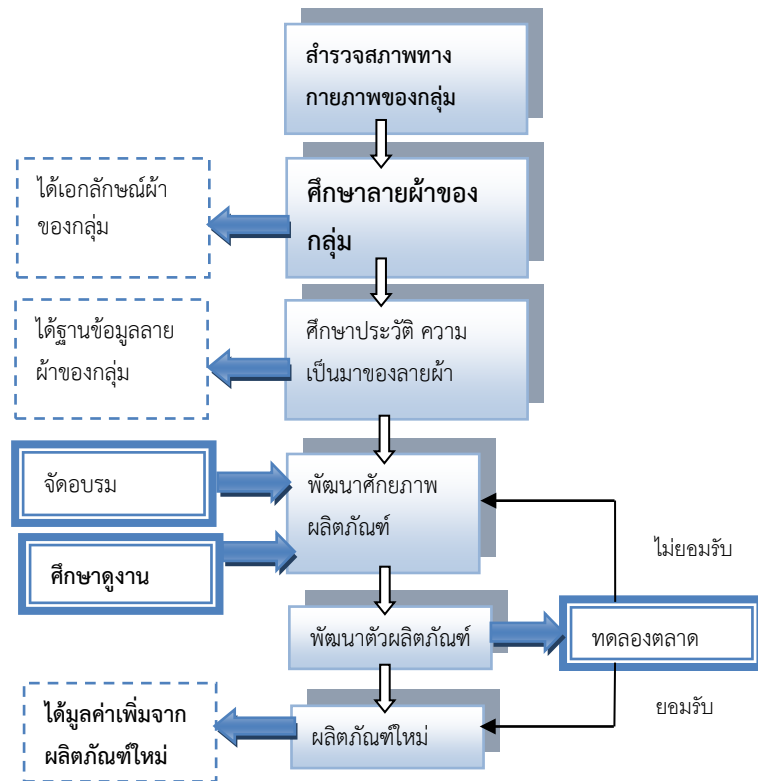
ในการศึกษาวิจัยนี้มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าผ้าทอลายโบราณของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ จะต้องศึกษาใน 4 ประเด็นหลัก คือ

๑. ศึกษา การค้นหาเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ของสินค้านั้นๆ ให้พบ โดยพิจารณาว่าสินค้าผ้าทอลายโบราณของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ ที่กำลังพิจารณาอยู่นี้ มีเอกลักษณ์เฉพาะคืออะไร สินค้าผ้าทอลายโบราณนี้มีคุณลักษณะที่สำคัญอะไรบ้าง มีลักษณะเด่นอย่างไรที่สินค้าชนิดเดียวกันที่อื่นๆ ไม่มี ซึ่งสามารถจะนำออกมาเป็นจุดขายให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายโบราณของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ นี้ได้

๒. ศึกษา การสร้างมาตรฐานของสินค้าผ้าทอลายโบราณของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ ให้เป็นที่ยอมรับในตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศได้ หากสินค้านั้นต้องการเพียงเพื่อผลิตใช้เองในครอบครัว ย่อมไม่ต้องคำนึงถึงมาตรฐานของสินค้าแต่อย่างใด แต่หากผู้ผลิต ต้องการผลิตสินค้าเพื่อการค้าหรือเชิงพาณิชย์ ผู้ผลิตย่อมต้องคำนึงถึงมาตรฐานของสินค้าผ้าทอลายโบราณด้วย ดังนั้น การสร้างมาตรฐานให้กับสินค้าผ้าทอลายโบราณนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็น ต้องทำการสร้างตราสัญลักษณ์ หรือตราয়ี่ห้อเพื่อให้ผู้ซื้อสามารถซื้อและยอมรับในคุณภาพของสินค้าที่มีลักษณะที่เหมือนกันตลอด มีความสม่ำเสมอหรือความต่อเนื่องของการผลิต เป็นต้น

๓. ศึกษา การสร้างเทคโนโลยีในการผลิตใหม่ที่เหมาะสมกับขบวนการผลิตของทอผ้าบ้านภูผักไซ่ ให้มีความรวดเร็วในการผลิตเพียงพอกับความต้องการของผู้ซื้อ เทคโนโลยีที่ทำให้สินค้ามีคุณภาพเหมือนกัน เทคโนโลยีที่ทำให้สินค้ามีปริมาณการผลิตที่เพียงพอกับความต้องการของผู้ซื้อ และเทคโนโลยีนั้นต้องง่ายและสะดวกในการใช้ เป็นต้น

๔. ศึกษา การสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ให้เกิดขึ้น จากการปรับปรุง หรือพัฒนา ตัวผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบในการผลิต การปรับขนาดของตัวผลิตภัณฑ์ การปรับปรุงสีสันทันของตัวผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ซึ่งสามารถเขียนเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ได้ดังนี้



รูปที่ ๑-๑ แสดงกรอบแนวความคิดของการวิจัย

## นิยามศัพท์

**การสร้างมูลค่าเพิ่ม** หมายถึง การสร้างสรรค์ การสร้างความพอใจ การสร้างคุณค่า ตลอดถึงการ พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เพื่อให้เกิดความแตกต่าง มีเอกลักษณ์เฉพาะ และมีคุณค่าน่าสนใจ สามารถนำมาใช้ให้ เกิดประโยชน์ตามความต้องการของตลาด การสร้างมูลค่าเพิ่มนั้นเป็นการสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ใน ๔ ด้านคือ คุณค่าด้านผลิตภัณฑ์ คุณค่าด้านบริการ คุณค่าด้านบุคลากร และคุณค่าด้านภาพลักษณ์

**ผลิตภัณฑ์** หมายถึง ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านภูฝักไซ ได้แก่ ผ้าไหมลายโบราณ ผ้าทอมัดหมี่ ผ้าลายขิด ผ้าคลุมไหล่ ผ้าขาวม้า

**ภูมิปัญญาท้องถิ่น** หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจนของชาวบ้าน ซึ่ง เรียนรู้มาจากปู่ ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้อง และความเฉลียวฉลาดของแต่ละคน หรือผู้มีความรู้ในหมู่บ้านใน ท้องถิ่นและมีการพัฒนาสืบสานกันมา

**ผ้าทอลายโบราณ** หมายถึง ผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่มีลวดลายดั้งเดิม ได้จากการถ่ายทอดมาตั้งแต่ในอดีต ของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านภูฝักไซ โดยใช้วิธีการทอแบบจับมัดหมี่ และจับขิด ผลิตเป็นผ้าซิ่น ผ้าคลุมไหล่ ผ้าขาวม้า

## ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้ทำการวิจัยในกลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มผ้าทอบ้านภูฝักไซ ตำบลอินทาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ มีจำนวนสมาชิก ๔๐ คน

## ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้ต้องการ ค้นหาเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของลายผ้า และการสื่อความหมายของลวดลายผ้าของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ และนำข้อมูลที่ได้รับนี้ไปใช้ในการจัดทำเป็นฐานข้อมูลของลวดลายผ้าไทยโบราณของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ให้กับคนรุ่นหลังได้เรียนรู้ต่อไป หลังจากนั้น นำข้อมูลดังกล่าวมาทำการพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ และทำการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตัวผลิตภัณฑ์โดยการพัฒนาลายผ้าและทำผลิตภัณฑ์จากผ้าทอลายโบราณเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่เข้าสู่ตลาดในเชิงพาณิชย์ได้

## ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ จากผลการดำเนินการวิจัย

๑. ชุมชนและกลุ่มทอผ้าลายโบราณบ้านภูฝักไข่ มีเอกลักษณ์ ลายผ้าไทยโบราณจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ชุมชนเกิดความรักและหวงแหนผ้าทอลายโบราณสืบทอดไป
๒. ชุมชนและกลุ่มทอผ้าลายโบราณบ้านภูฝักไข่ มีฐานข้อมูลของลวดลายผ้าไทยโบราณ
๓. ชุมชนและกลุ่มทอผ้าลายโบราณบ้านภูฝักไข่ ได้ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดจากการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายโบราณของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่ ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ และพัฒนาลายผ้าที่มีรากฐานมาจากลายโบราณให้กับชุมชน
๔. ชุมชนมีอาชีพและรายได้จากการทอผ้าของกลุ่มฯ

## การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. ชุมชน สามารถอนุรักษ์เอกลักษณ์ลายผ้าไทยโบราณของชุมชนไว้ให้รุ่นต่อไปได้ศึกษา เรียนรู้ได้
๒. ชุมชน สามารถนำเอาผ้าทอลายโบราณมาสร้างมูลค่าเพิ่มในเชิงพาณิชย์ได้
๓. จังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต) องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ) สามารถนำข้อมูลนี้ไปวางแผน ส่งเสริม และพัฒนาผ้าทอลายโบราณให้เป็นสินค้าของจังหวัดได้
๔. ชุมชน สามารถนำไปเป็นอาชีพ และเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน

## บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย กรณีศึกษาผ้าทอลายโบราณ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสาระสำคัญของงานวิจัยที่มีการเผยแพร่ในรูปแบบต่างๆ โดยในบทที่ ๒ นี้ จะได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยอย่างหลากหลายและครอบคลุมเนื้อหาสาระของงานวิจัยโดยละเอียด ดังนี้

๑. ความเป็นมาของไทหล่มจังหวัดเพชรบูรณ์ วัฒนธรรมการทอผ้า การแต่งกาย และลายโบราณ
๒. ความเป็นมาของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักี่ ตำบลหินสาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
๓. แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom Approach)
๔. แนวคิดเรื่อง เอกลักษณ์ชุมชน
๕. แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม
๖. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development)
๗. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์
๘. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดดังนี้

### ๑. ความเป็นมาของชาวไทหล่ม จังหวัดเพชรบูรณ์

#### ๑.๑ ประวัติศาสตร์ของชาวไทหล่ม จังหวัดเพชรบูรณ์

จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นจังหวัดหนึ่งในเขตภาคเหนือตอนล่าง มีอาณาเขตทิศเหนือติดกับจังหวัดเลย และจังหวัดขอนแก่น ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดพิจิตร ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดนครสวรรค์ ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดชัยภูมิ ดูแผนที่ในรูปที่ ๒-๑ ประกอบ



รูปที่ ๒-๑ :แสดงแผนที่และอาณาเขตติดต่อของจังหวัดเพชรบูรณ์

ที่มา: <http://www.phetchabun.com/information/phetchabun01-06.html>

**เมืองหล่มเก่า** เป็นชุมชนเก่าแก่ของจังหวัดเพชรบูรณ์ ตั้งอยู่ทางเหนือสุดของจังหวัดเพชรบูรณ์ มีอาณาเขตติดกับอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เมืองหล่มเก่าเป็นที่ราบลุ่ม มีเทือกเขาล้อมรอบทั้งสองด้าน ได้แก่ ด้านทิศเหนือ ด้านทิศตะวันออก และด้านทิศตะวันตก เมืองหล่มเก่าเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร เดิมเรียกว่า “เมืองลุ่ม” คำว่า “ลุ่ม” ถ้าออกเสียงตามสำเนียงพื้นถิ่นจะต้องออกเสียงว่า “ลุ่ม” ในภาษาพื้นเมืองหล่มสัก และภาษาพื้นเมืองภาคเหนือ หมายถึง “ข้างล่าง” เช่น มีคำที่ชาวหล่มสักใช้เรียกบริเวณใต้ถุนเรือนว่า “ใต้ลุ่มใต้ล่าง” ในภาษาเหนือเรียก “ใต้ลุ่ม” ซึ่งก็หมายถึง “ข้างล่าง” นั้นเอง แต่ถ้าแปลความหมายตามภาษาไทยกลาง หมายถึง บริเวณที่ลุ่มต่ำมีลักษณะเป็นแอ่ง หรือบริเวณที่ราบลุ่มซึ่งก็ตรงกับลักษณะของพื้นที่ตั้งของอำเภอหล่มสักและอำเภอหล่มเก่าเพราะตั้งอยู่ระหว่างอ้อมกอดของภูเขามีสภาพเป็นแอ่งกระทะชื่อของเมืองลุ่มนี้ปรากฏอยู่และนำเสนอให้เห็นว่า “เมืองลุ่มหรือเมืองหล่มนั้นก็มีความ สัมพันธ์ ในทางเชื้อชาติประวัติศาสตร์ร่วมกับผู้คนในดินแดนแคว้นถิ่นล้านช้างหลวงพระบางและเวียงจันทร์ด้วยกันนั่นเอง” (จินตนา สนามชัยกุล และคณะ, ๒๕๕๒) มีหลักฐานที่เชื่อได้ว่า คนไทหล่มมีมาตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัย บรรพบุรุษของคนไทหล่มอพยพจากเมืองหลวงพระบางประเทศลาว (จากหนังสือหลักไทยฉบับขุนวิจิตรมาตรา) หลักฐานเชิงประจักษ์ พบว่า ขนบธรรมเนียม ประเพณี สำเนียงภาษาที่ไทหล่มใช้สื่อสารกัน มีลักษณะและรูปแบบเช่นเดียวกันกับชาวลาวหลวงพระบาง (คู่มือท่องเที่ยวอำเภอหล่มเก่า, ๒๕๕๖) ปัจจุบันคนหล่มเก้ายังคงรักษาเอกลักษณ์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาดั้งเดิมไว้ได้ดีโดยเฉพาะวิถีชีวิต วิธีการบริโภคอาหารการกินก็ยังบริโภคแบบดั้งเดิม “เมืองหล่ม”

พัฒนาการของเมืองหล่มเก่าเกิดขึ้นจากชุมชนเล็กๆ ระดับหมู่บ้าน และเจริญขึ้นเป็นเมือง เมืองหล่มเก่าไม่ใช่เมืองสำคัญที่รัฐจะต้องทุ่มเททรัพยากรในการก่อตั้งเมือง เหมือนเมืองสำคัญอื่นๆ เช่น เมืองเพชรบูรณ์ ที่มีลักษณะเป็นเมืองที่มีคูน้ำและกำแพงเมืองชัดเจน จะสังเกตได้ว่าเมืองหล่มเก่าไม่มีร่องรอยของคูน้ำคันดิน หรือซากกำแพงเมืองให้เห็นอยู่เลย (อานนท์ แจ่มศรี, ๒๕๒๕) นอกจาก บริเวณเมืองเก่านครเด็ด บ้านดงเมือง อำเภอหล่มสัก ซึ่งเมืองดังกล่าวนี้ก็เหลือเพียงเศษซากกำแพงเมือง และคันดินให้เห็นพอเลือนราง แต่ก็เป็นโบราณสถานที่อยู่ภายนอกเมืองหล่มสักและเียงไปทางเมืองเพชรบูรณ์ และโบราณสถานบ้านดงเมืองนี้อาจจะมีอายุเก่าแก่กว่าพัฒนาการของเมืองหล่มก็ได้ ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ไม่ได้หมายความว่าเมืองหล่มไม่ใช่เมืองสำคัญมาแต่โบราณ แต่เป็นเพราะการได้เปรียบทางด้านสภาพภูมิประเทศมากกว่าที่เมืองหล่มได้ตั้งอยู่ในชัยภูมิที่ดี จึงไม่ปรากฏว่าเมืองหล่มจะถูกคุกคามทางด้านสงครามเลยแม้แต่น้อย ถ้าหากจะกล่าวว่าเมืองหล่มเป็นเมืองของชาวบ้านก็คงจะไม่เสียหาย เพราะเป็นเมืองระดับชาวบ้านจริงๆ และก็เป็นอย่างนี้มาช้านานจนถึงปัจจุบันเพราะการปกครองถึงจะมีระบบเจ้าขุนมูลนายเข้ามาในสมัยหลังอยู่บ้าง (วิรุทธ วงศ์อู๋, ๒๕๔๔)

## ๑.๒ การปกครอง วัฒนธรรม และประเพณีของชาวไทหล่ม จังหวัดเพชรบูรณ์

### ๑.๒.๑ การปกครองดั้งเดิมของชาวไทหล่ม

การปกครองของชาวไทหล่มในอดีตนั้น มีการปกครองกันเองโดยใช้ระบบฮิตสิบสองครองสิบสี่ (หมายถึง เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวอีสานที่ปฏิบัติต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมแสดงถึง ความเป็นชาติเก่าแก่และเจริญรุ่งเรืองมานาน เป็นเอกลักษณ์ของชาติและท้องถิ่น และมีส่วนช่วยให้ชาติดำรงความเป็นชาติของตนอยู่ตลอดไป “ฮิตสิบสอง” มาจากคำสองคำได้แก่ ฮิต คือคำว่า จาริต ซึ่งหมายถึง ความประพฤติ ธรรมเนียม ประเพณี ความประพฤติที่ดี และ สิบสอง หมายถึง สิบสองเดือน ดังนั้น ฮิตสิบสองจึงหมายถึงประเพณีที่ประชาชนในภาคอีสานปฏิบัติกันมาในโอกาสต่าง ๆ ทั้งสิบสองเดือนของแต่ละปี เป็นการผสมผสานพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องผีและพิธีกรรมทางการเกษตร เข้ากับพิธีกรรมทางพุทธศาสนา นักปราชญ์โบราณได้วางฮิตสิบสองไว้ ดังนี้ (พิจารณาตารางที่ ๒.๑ ประกอบ)

ตารางที่ ๒-๑ แสดง รายละเอียดของประเพณีต่างๆ ในสิบสองเดือน

| เดือน     | พิธีกรรม    | เดือน        | พิธีกรรม         |
|-----------|-------------|--------------|------------------|
| เดือนอ้าย | บุญเข้ากรรม | เดือนเจ็ด    | บุญข้าชะ         |
| เดือนยี่  | บุญคุณลาน   | เดือนแปด     | บุญเข้าพรรษา     |
| เดือนสาม  | บุญข้าวจี   | เดือนเก้า    | บุญข้าวประดับดิน |
| เดือนสี่  | บุญพระเวส   | เดือนสิบ     | บุญข้าวสาก       |
| เดือนห้า  | บุญสงกรานต์ | เดือนสิบเอ็ด | บุญออกพรรษา      |
| เดือนหก   | บุญบั้งไฟ   | เดือนสิบสอง  | บุญกฐิน          |

ที่มา: พุทธศาสนาในปัจจุบัน ๒๕๒๒. หน้า ๓๑๙

ส่วน “คองสิบสี่” เป็นคำและข้อปฏิบัติคู่กับฮิตสิบสอง คอง แปลว่า แนวทาง หรือ ครรลอง ซึ่งหมายถึง ธรรมเนียมประเพณี หรือแนวทาง และ สิบสี่ หมายถึง ข้อวัตรหรือแนวทางปฏิบัติสิบสี่ข้อ ดังนั้น คองสิบสี่จึงหมายถึง ข้อวัตรหรือแนวทางที่ประชาชนทุกระดับ นับตั้งแต่พระมหากษัตริย์ ผู้มีหน้าที่ปกครอง บ้านเมือง พระสงฆ์ และคนธรรมดาสามัญพึงปฏิบัติสิบสี่ข้อ อาจสรุปได้หลายมุมมองดังนี้

๑. เป็นหลักปฏิบัติกล่าวถึงครอบครัวในสังคม ตลอดจนผู้ปกครองบ้านเมือง
๒. เป็นหลักปฏิบัติของพระมหากษัตริย์ในการปกครองบ้านเมือง และหลักปฏิบัติของประชาชนต่อพระมหากษัตริย์
๓. เป็นหลักปฏิบัติที่พระราชายึดถือปฏิบัติ เน้นให้ประชาชนปฏิบัติตามจารีตประเพณี และคนในครอบครัวที่ปฏิบัติต่อกัน
๔. เป็นหลักปฏิบัติในการปกครองบ้านเมืองให้อยู่เป็นสุขตามจารีตประเพณี

แต่ละข้อมีคำว่าฮิตนำหน้าด้วย (ทำให้เกิดความสับสนกับฮิตสิบสอง) แต่ละคองจะมีสิบสี่ฮิต ยกเว้น ฮิตปีคลองเดือน จะมีเพียงสิบสองฮิต ซึ่งนั่นก็คือ ฮิตสิบสองที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น ( ฮิตสิบสองคองสิบสี่, ขมรมอีสานและภูมิภาคอินโดจีนศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร พ.ศ. ๒๕๕๒) พิจารณาตารางที่ ๒.๒ คอง ประกอบด้วย

ตารางที่ ๒-๒ แสดงรายละเอียดในการปฏิบัติ

| แนวทางการปฏิบัติ | แนวทางการปฏิบัติ | แนวทางการปฏิบัติ          |
|------------------|------------------|---------------------------|
| ฮิตเจ้าคองขุน    | ฮิตท้าวคองเพีย   | ฮิตไพร่คองนาย             |
| ฮิตบ้านคองเมือง  | ฮิตปู่คลองย่า    | ฮิตตาคองยาย               |
| ฮิตพ่อคองแม่     | ฮิตไ้คองเขย      | ฮิตป้าคองลุง              |
| ฮิตลูกคองหลาน    | ฮิตเถ้าคองแก่    | ฮิตปีคองเดือน (ฮิตสิบสอง) |
| ฮิตไ้คองนา       | ฮิตวัดคองสงฆ์    |                           |

ที่มา: พุทธศาสนาในปัจจุบัน ๒๕๒๒. หน้า ๓๑๙

จากที่ได้กล่าวข้างต้น แนวปฏิบัติทั้ง ๑๔ ประการ ได้ดำเนินการตามแบบอย่างที่ได้มาจากนครเวียงจันทน์ แต่ก็ไม่ปรากฏว่า เมืองหล่มเก่า นั้นผูกขาดอยู่ภายใต้อำนาจของเวียงจันทน์หรืออยุธยาแน่ เพราะเมืองหล่มเก่า นั้นเป็นดินแดนที่ตั้งอยู่ระหว่างชายแดนและการอพยพเคลื่อนย้ายของกลุ่มชนจากดินแดนล้านช้างเข้าสู่บริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสักตอนบน คือ บริเวณเมืองหล่มเก่า เป็นเหตุให้ทั้งสองอาณาจักรได้ตกลงแบ่งปันเขตแดนโดยมีพระธาตุศรีสองรักเป็นหลักบอกเขตดังที่เห็นจนปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า ชาวเมืองหล่มสัก จะต้องเลือกผู้นำขึ้นเอง โดยการตัดสินใจของกลุ่มชน หรืออาจจะเลือกผู้นำที่สืบเชื้อสายมาจากผู้นำคนเดิมที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นก่อนที่จะอพยพโยกย้ายถิ่นเดิม คือ ดินแดนล้านช้าง เข้าสู่ดินแดนลุ่มแม่น้ำป่าสัก ซึ่งผู้นำหรือผู้ปกครองเมืองหล่มนั้น มีชื่อเรียกว่า “อุปฮาด” ซึ่งต่อมาภายหลังนิยมเรียกว่า “ปู่เฒ่า” “เจ้าปู่” ซึ่งตำแหน่งอุปฮาดนั้นก็ตรงกับตำแหน่งเจ้าเมืองในการปกครองระบอบอาชญาสิทธิ์ของเวียงจันทน์และหลวงพระบางซึ่งอยู่ในความทรงจำของประชาชนที่ยังคงมีความศรัทธาอยู่ในระบบจารีตประเพณีดั้งเดิมตามบรรพบุรุษผู้ที่เคยอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรล้านช้างนั้นเอง ตำแหน่งทางการปกครองดังกล่าวนี้ ยังมีชื่อปรากฏอยู่จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเกี่ยวข้องกับบรรพบุรุษของชาวเมืองหล่ม ซึ่งในเทศกาลงานบุญประเพณีบุญบั้งไฟจะมีการอัญเชิญดวงวิญญาณเกี่ยวข้องกับระบบการปกครองแบบอาชญาสิทธิ์ ได้แก่ “เจ้าปู่” “มเหศักดิ์” “ศรีหวงษ์” “แสน” “ท้าว” “นาง” ซึ่งชื่อที่ปรากฏดังกล่าวเกี่ยวข้องกับชื่อ เทวดา ชื่อตำแหน่ง และคำนำหน้าเรียกบุคคลสำคัญต่างๆ (อานนท์ แจ่มศรี, ๒๕๒๕)

### ๑.๒.๒ ภาษาของชาวไทหล่ม

สมัยโบราณกลุ่มคนที่พูดภาษาไทยหล่มนั้น สันนิษฐานว่ามาจากตระกูลลาวร่วมสมัยกับการสร้างพระธาตุศรีสองรักในบริเวณอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย “จากการสำรวจของนักโบราณคดีเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมลาวล้านช้างในภาคกลางกล่าวว่าพระธาตุเจดีย์วัดโพธิ์ชัย ต.บ้านหวาย มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมร่วมสมัยเดียวกันกับเจดีย์ศรีสองรัก” กล่าวคือ ประมาณปี พ.ศ. ๒๐๙๐ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่งกรุงศรีอยุธยา และสมเด็จพระเจ้าชัยเชษฐาธิราชแห่งกรุงศรีสองรัก ได้ร่วมตกลงเป็นพยานว่าจะไม่รุกรานฆ่าฟันกันโดยได้ทำสัญญาว่าจะเป็นบ้านพี่เมืองน้องกัน จากข้อสันนิษฐานอาจจะไปได้ว่าพระเจ้าเชษฐาธิราชมีเชื้อสายมาจากทางราชวงศ์ล้านนาเชียงใหม่และในสมัยเดียวกันนั้นทั้งสองนครก็ถูกทัพพม่ามาต้อนเนื่องด้วยฉะนั้นทั้งสองนครจึงทำไมตรีต่อกันเพื่อช่วยเหลือกันทำสงครามและพระธาตุศรีสองรักก็เปรียบเสมือนเสาหลักปักแดนระหว่างสองพระนคร ด้วยเหตุนี้ ประชาชนชาวล้านช้างก็อพยพมาจากนครหลวงพระบางลงมาตั้งหลักแหล่งทำมาหากินในแถบเมืองหล่มสัก เดิมเรียกเมืองลุ่ม (อานนท์ แจ่มศรี, ๒๕๒๕)

กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (จากหนังสือหลักไทย ฉบับขุนวิจิตรมาตรา) ทรงสันนิษฐานว่า พวกราษฎรชาวศรีสัตนาคนหุต หรือพวกลาวพุงดำ (นิยมสกลายตั้งแต่ชาทอนบนขึ้นไปถึงเอว) สืบสายมาจากหลวงพระบาง ได้มาพำนักอยู่ก่อนแล้ว ก่อสร้างเจดีย์สถานไว้สำหรับเพื่อนบ้าน เหตุที่พากันมาอยู่สร้างเมืองลุ่มนี้ ก็เพราะหนีภัยต่างๆ เมื่อมีจำนวนคนเพิ่มขึ้นก็เกิดเป็นบ้านเมือง ในที่สุดเกิดมีผู้ปกครองแต่ไม่ได้เรียกว่า เจ้าเมือง ใช้คำพื้นบ้านเรียกว่า “อุปฮาด” ตามภาษาพื้นเมืองที่ใช้กันเป็นชื่อตำแหน่งเจ้าเมืองของชาวศรีสัตนา (ล้านช้าง) ทั้งนี้สำเนียงภาษาเหมือนกันทุกอย่าง จึงน่าจะสันนิษฐานว่า ชนกลุ่มนี้เข้ามาแต่เมื่อไรและเข้ามาทางไหน ตามคำบอกเล่าและพิจารณาตามหลักฐานในท้องถิ่น น่าจะอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในแถบนี้สมัยโบราณ อาจจะก่อนสมัยสุโขทัยก็เป็นได้ เพราะในสมัยสุโขทัยยังปรากฏชื่อเสียง เมืองลุ่มหรือเมืองหล่ม หรือเมืองลมบาจาย อยู่ในท้องที่จังหวัดเพชรบูรณ์ตอนเหนือน่าจะเป็นเมืองหล่มเก่า ปัจจุบันในบ้านเมืองบริเวณนี้มีชาวตัวดาอารามกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป แต่ปรี๊ดหักพังยากแก่การจะพิสูจน์ได้ในสมัยพระเจ้าฟ้างุ้มแห่งน่านเจ้า ได้ส่งขุนลอโอรสมาสร้างบ้านแปงเมืองขึ้นมาใหม่เรียกว่า เมืองเซา (หลวงพระบาง) ผู้คนจากหลวงพระบางอาจจะเคลื่อนย้ายตามล่าน้ำโขงลงมา บางพวกอาจจะเข้าไปในทางน้ำปาดแสนตอ ท่าสัก เข้าสู่ครไทยและบางพวก

เข้ามาทางจังหวัดเลยและเข้ามาทางเมืองแก่นท้าว ด้านซ้าย เข้าสู่หล่มเก่า หล่มสัก พบดินแดนสมบูรณจึงปักหลักตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มเป็นก้อนอยู่ทางตอนเหนือของลุ่มน้ำป่าสักและสาขานกลุ่มนี้มีความรักความสามัคคีกันเป็นอันดี รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมไว้โดยเฉพาะภาษาพูด การแต่งกายและความเชื่อต่างๆ ของชนพื้นเมือง สาเหตุของชนพื้นเมืองหล่มซึ่งมักจะรวมกันเป็นกลุ่มไม่ค่อยแพร่กระจายไปที่ใดส่วนมากจะขายออกไปเป็นบริเวณแถบในท้องถิ่น ทั้งนี้เป็นเพราะ ทางเดินลำบากมีแต่เทือกเขาล้อมรอบ และเป็นชัยภูมิป้องกันข้าศึกกรรณตามธรรมชาติเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์จึงไม่ยากอพยพไปอยู่ที่อื่น ทางตอนใต้ลงมาอาจจะเป็นดินแดนที่ขอมปกครองในเขตเมืองศรีเทพ

ภาษาของไทยหล่มมีสำเนียงภาษาพูดที่ได้รับอิทธิพลทั้งจากภาษาไทยโคราช ลาวหลวงพระบาง ลาวเวียงจันทน์ ที่อพยพมาอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมกันที่อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ จนได้ชื่อว่า “ลาวหล่ม” นอกจากนั้น อำเภอหล่มเก่ายังเป็นที่รวมของชุมชนหลายเชื้อชาติ หล่มเก่าเคยเป็นหัวเมืองไทยฝ่ายเหนือมาก่อนจึงมีชนหลายเชื้อชาติมาอยู่รวมกัน ทำให้เกิดการผสมผสานกันในเรื่องเชื้อชาติ และชนกลุ่มชาวเขาที่อาศัยอยู่ตามเทือกเขาเพชรบูรณ์ ได้แก่ ชาวเขาเผ่าเย้า ลีซอ มูเซอ และ ม้ง ทำให้เกิดการผสมผสานทางด้านวัฒนธรรมกับคนในภูมิภาคใกล้เคียงจนเกิดเอกลักษณ์ของตนเองขึ้นมา (จินตนา สนามชัยสกุล และคณะ , ๒๕๕๒)

### ๑.๒.๓ ประเพณี และความเชื่อของชาวไทหล่ม

นอกจากพุทธศาสนาแล้ว คนหล่มเก่ายังคงนับถือวิญญาณศักดิ์สิทธิ์โดยเกือบทุกหมู่บ้านทั้งในเมืองและนอกเมืองจะมีหอเจ้าพ่อ เป็นที่สถิตเจ้าพ่อซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและคุ้มครองให้ได้รับความปลอดภัยและเจริญรุ่งเรืองซึ่งในแต่ละหมู่บ้านก็จะมีชื่อเรียกเจ้าพ่อประจำหมู่บ้านของตนต่างกันออกไปมากมาย เช่นเจ้าพ่อขุนซวง เจ้าพ่อสามดาว เจ้าพ่อหนองบัว เจ้าพ่อหนองตู เจ้าพ่อพระพรหม เป็นต้น เจ้าพ่อทุกองค์จะมีร่างทรงและมีบริวารเจ้าพ่อหรือที่เรียกว่า “กวนข้าวเจ้า” เป็นจำนวนมาก และจะมีพิธีการเลี้ยงปีในเดือน ๖ ใครอยู่ไหนก็จะกลับมาร่วมงานกัน (วิศัลย์ โฆษิตานนท์, ๒๕๕๗) มีความเชื่อในเรื่องบาปบุญคุณโทษ การทำบุญ ทำทาน การรักษาศีล จึงถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีการสืบทอดประเพณีอย่างแข็งขัน โดยเฉพาะฮีตสิบสอง ซึ่งเป็นประเพณีที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และมีประเพณีแตกต่างกันทุกเดือนอาทิเช่น

**๑. ประเพณีพิธีทำบุญเลี้ยงปีในเดือน ๖** โดยงานบุญเลี้ยงปีของชาวไทหล่มมีวัตถุประสงค์ เพื่อแสดงออกให้เห็นถึงความกตัญญูต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คุ้มครองปกป้องรักษาในหมู่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข ปราศจากภัยพิบัติต่างๆ มาโดยตลอดปีที่ผ่านมาในพิธีงานบุญเลี้ยงปีนั้น จะมีร่างทรงและนางเทียมทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม ซึ่งผู้ที่จะมาทำหน้าที่เป็นร่างทรงและนางเทียมได้นั้นจะต้องเป็นบุคคลที่ผ่านการคัดเลือกมาจากเจ้าพ่อ (สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านนับถือ) โดยมีร่างทรงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างเจ้าพ่อกับชาวบ้าน ส่วนนางเทียมทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยร่างทรงและเป็นร่างทรงของเจ้าพ่อ เพื่อแสดงให้เห็นว่าเจ้าพ่อมาปรากฏตัวจริง เมื่อเจ้าพ่อเข้าทรงนางเทียมจะมีการฟ้อนเกิดขึ้น ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าเป็นการฟ้อนของเจ้าพ่อ โดยการฟ้อนนั้นมิวัตุประสงค์เพื่อขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายให้ออกจากหมู่บ้าน (กนกอร สุขมาลพงษ์ : ๒๕๕๑)

**๒. ประเพณีเลี้ยงผีตากแกล (ผีนา)** เป็นพิธีการเลี้ยงผีประจำท้องไร่ท้องนา ถือกันว่าเป็นผีที่คอยปกป้องรักษาพืชสวนไร่นา และทำให้ข้าวกล้า เจริญงอกงาม อุดมสมบูรณ์ การทำนาจะได้ผลผลิตดี จึงมีการเซ่นไหว้ผีตากแกล ปีละ ๒ ครั้งโดยจะเลี้ยงก่อนและหลังการทำนา ฉะนั้นในที่นาของชาวบ้านแต่ละคนจะมีที่ที่ให้ผีตากแกลอยู่ ซึ่งบางคนอาจปลูกกระท่อมหลังเล็ก ๆ บางคนจะปักเสาเป็นสัญลักษณ์ว่าที่ตรงนี้คือ ที่อยู่ของผีตากแกล สิ่งที่จะนำไปเลี้ยง หรือเซ่นไหว้ คือ เหล้า ๑ ขวด ไก่ต้มสุกพร้อมเครื่องใน ๑ ตัว ดอกไม้ ธูปเทียน หมาก พลุ บุหรี่ น้ำ ๑ ขวด แก้ว ๒ ใบ และกระต๊อบข้าว ๑ กระต๊อบ เมื่อเตรียมสิ่งที่จะเลี้ยงไว้เรียบร้อยแล้ว

แล้ว ชาวบ้านจะนำใส่ตะกร้าไปในบริเวณที่อยู่ของผีตาแฮก จากนั้น จัดใส่ถาด เหล้าเปิดฝา กระจับข้าวเหนียว เปิดออก น้ำและเหล้ารินใส่แก้วอย่างละใบ จุดเทียน รูป ตั้งไว้พร้อมกับกล่าวเชิญชวนให้ผีตาแฮกมารับ หรือมา กิน ของ เช่น ไหว้ พร้อมกับบนบานให้ข้าวก้าวในนาของตนอุดมสมบูรณ์ (เว็บไซต์ <http://www.prapayneethai.com/>)

**๓. ประเพณีบุญบั้งไฟ** ในช่วงก่อนฤดูฝนของทุกปี อำเภอหล่มเก่า ได้จัดเทศกาลบุญบั้งไฟขอฝนและผีตาโม่ ซึ่งเป็นความเชื่อของคนสมัยโบราณที่มีประวัติยาวนานของผู้คนในท้องถิ่นของอำเภอหล่มเก่า เป็นผีที่คอยสิงสถิตอยู่ตามบ้านเรือน ป่าเขาลำเนาไพร ชาวบ้านจึงได้จัดขบวนแห่ผีตาโม่ขึ้นในเทศกาลบุญบั้งไฟเดือนหก เพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล อันจะทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์แก่พืชสวน ไร่นา (เว็บไซต์ <http://www.m-culture.go.th/phetchabun>)

**๔. ประเพณีบุญข้าวประดับดิน หรืองานบุญเดือนเก้า** คือ บุญที่ทำในวันแรม ๑๔ เดือน ๙ การนำข้าวปลา อาหาร คาวหวาน ผลไม้ หมากร พลุ บุหรี่ อย่างละเล็ก อย่างละน้อย แล้วห่อด้วยใบตองทำเป็นห่อเล็กๆ นำไปวางตามโคนต้นไม้ใหญ่หรือตามพื้นดินบริเวณรอบๆ เจดีย์หรือโบสถ์ เป็นการทำบุญที่ชาวบ้าน จัดขึ้นเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว เนื่องจากคนไทหล่มและอีสาน มีความเชื่อถือสืบต่อกันมาแต่โบราณกาลแล้วว่า กลางคืนของเดือน ๙ ดับ (วันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๙) เป็นวันที่ประตูนรกเปิดยมบาลจะปล่อยให้ผีรอกออกมาเยี่ยมญาติในโลกมนุษย์ ในคืนนี้คืนเดียวเท่านั้นในรอบปี ดังนั้นจึงพากันจัดห่อข้าวไว้ให้แก่ญาติพี่น้องที่ตายไปแล้ว ถือว่าเป็นงานบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติพี่น้องผู้ล่วงลับไปแล้ว (สำนักประชาสัมพันธ์เขต ๑ ขอนแก่น พ.ศ. ๒๕๕๖ เว็บ

ไซด์[http://region1.prd.go.th/ewt\\_news.php?nid=11052](http://region1.prd.go.th/ewt_news.php?nid=11052))

**๕. ประเพณีแข่งเรือยาวในวันออกพรรษา** เป็นประเพณีที่คาบเกี่ยวระหว่างข้างขึ้น เดือน ๑๑ และข้างแรมเดือน ๑๑ ส่วนมากจะเป็นวันขึ้น ๑๕ ค่ำ หรือวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ พอถึงวันงาน ชาวบ้าน พระภิกษุสงฆ์ และสามเณรจะช่วยกันทำเรือไฟลอยที่แม่น้ำ และ เป็นโอกาสที่ชาวบ้าน ได้มีโอกาสรวมญาติกัน ในช่วงเช้าจะมีการประกอบกรกุศลโดยการไปทำบุญตักบาตร ถวายภัตตาหาร แล้วมีการเลี้ยงญาติโยมที่มาทำบุญ พอสายประมาณ ๐๙.๐๐ น. ชาวบ้านจะได้สนุกสนานร่วมกันในขบวนการเล่นพื้นบ้านต่าง ๆ ในขบวนแห่ถ้วยพระราชทานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และมีโอกาสทำบุญ ไกล่ชิดกับพระพุทธศาสนา โดยมีพิธีกรรมทางสงฆ์ นิมนต์พระ ๙ รูปมาเจริญพระพุทธมนต์ จากนั้นจะเป็นพิธีเปิดงานของทางราชการ จะเห็นได้ว่าประเพณีแข่งเรือยาวอำเภอหล่มเก่าได้สืบสร้างมรดกความเชื่อจากการปฏิบัติและจากอุบายที่มีอยู่ในประเพณี ความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะทำให้เกิดพลังในการแข่งขันและได้รับชัยชนะ จากทีมที่เข้าร่วมแข่งขัน เพราะการแข่งเรือเป็นกิจกรรมกลุ่มที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย จึงเป็นผลงานที่สะท้อนให้เห็นถึง ความสามัคคี ความเอื้ออาทร ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ของคนในสังคมชุมชนนั้น ๆ (คู่มือท่องเที่ยวอำเภอหล่มเก่า, ๒๕๕๖, <http://www.m-culture.go.th/phetchab>)

#### ๑.๒.๔ การแต่งกายของชาวไทหล่ม จังหวัดเพชรบูรณ์

วัฒนธรรมในการแต่งกายของคนหล่มหรือไทหล่ม มีลักษณะการแต่งกายด้วยผ้ามัดหมี่พื้นเมืองดั้งเดิม การแต่งกายแบบไทหล่มสมัยก่อนมีลักษณะเหมือนกับคนลาว ผู้หญิงใส่ผ้าถุงมัดหมี่ที่มีลักษณะแตกต่างจากทางภาคอีสาน เป็นผ้าถุงที่ต่อหัวขึ้นด้วยผ้ามัดย้อมสีแดงหรือทอเป็นลายขีดสีแดง ตีนขึ้นเป็นลายขวางเล็กๆ ตัวขึ้นทอเป็นทางยาวมีลายมัดหมี่หลายลายสลับกัน ส่วนใหญ่นิยมสีน้ำตาลเข้มเรียกว่า สีเม็ดมะขาม เป็นสีหลัก ใส่เสื้อสีครีมคอกกลม แขนกระบอก ผ้าหน้าติดกระดุมเงิน ห่มผ้าสไบสีครีมบางๆ ทับ ผม

มัดเกล้า มวยต่ำเหนือต้นคอติดดอกไม้ ส่วนผู้ชายมักใส่กางเกงขาก๊วย เสื้อม่อฮ่อมย้อมคราม ถ้าเป็นชั้นสูงจะใส่จูงกระเบนทั้งผู้หญิงผู้ชาย (จินตนา สนามชัยสกุล และคณะ ๒๕๕๒)



รูปที่ ๒-๒ แสดงการแต่งกายของหนุ่มสาวชาวไทลื้อ

ที่มา: เอื้อเฟื้อภาพจากชมรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทลื้อกลุ่มมูลมั่งวัดท่ากกแก ถ่ายเมื่อ ๑ มีนาคม ๒๕๕๘



รูปที่ ๒-๓ แสดงการแต่งกายของหนุ่มสาวชาวไทลื้อ

ที่มา: เอื้อเฟื้อภาพจากชมรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทลื้อกลุ่มมูลมั่งวัดท่ากกแก ถ่ายเมื่อ ๑ มีนาคม ๒๕๕๘

#### ลวดลาย และสีของผ้าของชาวไทลื้อ

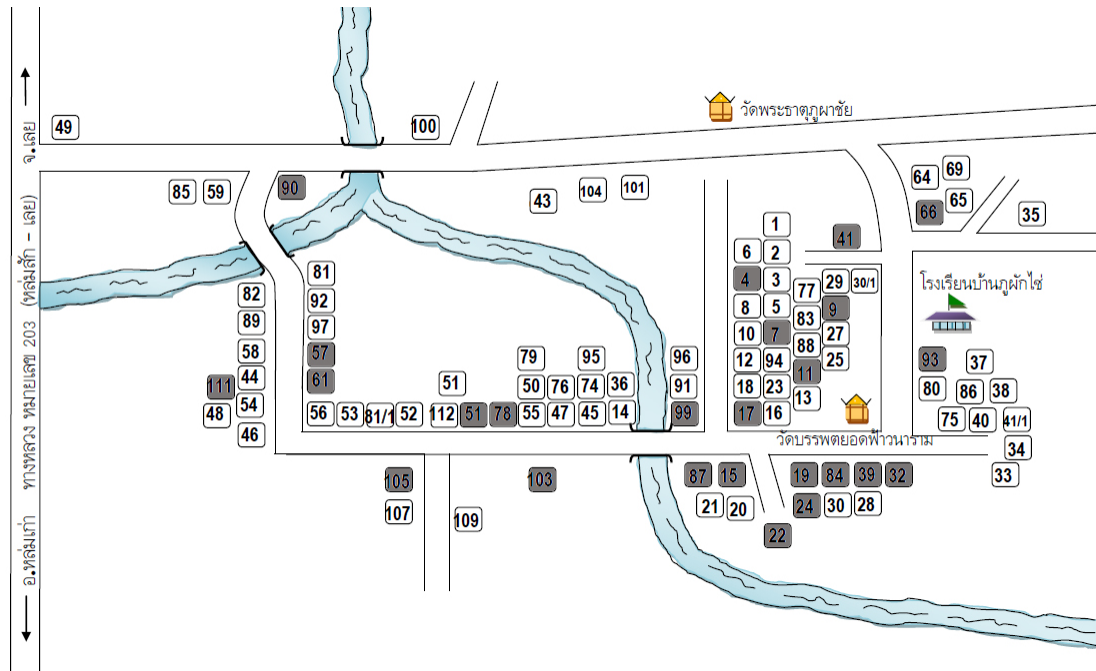
ลวดลายและสีของผ้าของชาวไทลื้อนั้น เป็นลวดลายที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณและได้สืบทอดกันมาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ลวดลายของผ้าที่ชาวไทลื้อทอขึ้น ได้มาจากสิ่งที่พบ

เห็นใกล้ตัว และได้จากธรรมชาติสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว นอกจากนั้นยังได้จากจินตนาการของบรรพบุรุษ ทำให้ลวดลายได้มีการพัฒนาไปจากที่เป็นอยู่เดิมมาก ส่วนใหญ่ลวดลายมักเป็นลายเรขาคณิตที่ไม่ซับซ้อนนัก เช่น ลายขีด ลายเพี้ยงหางยี่เพี้ยงคว่ำ ลายขอ ลายดอกแก้ว ลายดอกผักแว่น (สุขสันต์ จันทะโชโต ๒๕๒๖ : ๑๓๑ – ๑๓๒) ส่วนการใช้สีสันทนในการทอผ้านั้น ชาวไทหล่มมักจะใช้สีค่อนข้างเข้ม เช่น สีเม็ดมะขาม สีน้ำเงิน สีม่วงแก่ เป็นต้น เนื่องจากไม่เป็นสีที่เปื้อนง่ายเวลาทำนาทำไร่ และเป็นสีที่สามารถหาสีจากธรรมชาติมาย้อมได้ ลักษณะการทอส่วนใหญ่ทอเป็นผ้ามัดหมี่ และผ้ามัดหมี่ของไทหล่มจัดเป็นผ้าพื้นเมืองของเพชรบูรณ์ ซึ่งมีลักษณะลวดลายแตกต่างจากผ้ามัดหมี่ของพื้นเมืองอีสาน ลักษณะผ้ามัดหมี่ของอีสานลวดลายค่อนข้างใหญ่ ส่วนลายมัดหมี่ของเพชรบูรณ์มีลายค่อนข้างเล็ก ละเอียดในการทำมากกว่าลายมัดหมี่ของอีสาน ด้วยเหตุที่ผ้ามัดหมี่ของเพชรบูรณ์มีความยากในการทำรวมทั้งลายมักจะเป็นลายเล็ก (ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม จังหวัดเพชรบูรณ์ :๒๕๔๐) พิจารณาจากรูปที่ ๒-๔ ประกอบ



รูปที่ ๒-๔ แสดงลวดลาย และสีของผ้าลายโบราณ





**รูปที่ ๒-๕** แสดงแผนที่เดินดิน หมู่ที่ ๗ บ้านภูผาไช้ ตำบลหินสาว อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดเพชรบูรณ์  
ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านภูผาไช้ เดือนกรกฎาคม ๒๕๕๘  
หมายเหตุ: ระบายทึบ คือ สมาชิกกลุ่มทอผ้าบ้านภูผาไช้ (จำนวน ๒๕ หลังคาเรือนที่ยังทอผ้าอยู่ ณ วันสำรวจ)

## ๒.๒ ประวัติการตั้งถิ่นฐานของบ้านภูผาไช้ ตำบลหินสาว อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดเพชรบูรณ์

บ้านภูผาไช้เป็นหมู่บ้านหนึ่งในตำบลหินสาว (คำว่า “หินสาว” มาจากลักษณะภูมิประเทศของหมู่บ้านที่เป็นสันกำแพงยื่นออกมาจากวัดท่าศิลามงคล เป็นแนวยาวไปกลางแม่น้ำพุง ประมาณ ๒๐ เมตร พระและชาวบ้านได้อาศัยแนวหินดังกล่าวในการเดินลงไปอาบน้ำ ชักผ้าในลำน้ำ เมื่ออาบน้ำเสร็จก็จะตากผ้าที่เปียกน้ำบนราวหิน คำว่า “ราว” ในภาษาถิ่นออกเสียงว่า “ฮาว” จึงเป็นที่มาของชื่อ “หินฮาว”) บ้านภูผาไช้ ตำบลหินสาวตั้งขึ้นมาประมาณ ๒๐๐ ปี (ราว พ.ศ. ๒๓๔๑) โดยมีนายทองสาเป็นหัวหน้าบ้าน พากันจำนวน ๒๐ คนอพยพมาจากหลวงพระบางลงมาทางทิศใต้ เมื่อมาถึงบริเวณบ้านภูผาไช้ เห็นว่ามีทำเลที่เหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐาน คือ มีลำน้ำไหลผ่านและมีพื้นที่เพาะปลูก มีภูเขายู่ทางทิศตะวันตกจึงได้ตั้งบ้านเรือนอยู่จำนวน ๕ ครัวเรือน สำหรับชื่อหมู่บ้านเนื่องจากบนภูเขามีผักไผ่ขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก จึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “ภูผาไผ่” ต่อมาได้ออกเสียงเพี้ยนเป็น “ภูผาไช้”

**๒.๓ อาชีพหลักของชาวภูผาไช้** คือ การทำนาทำไร่ อาชีพเสริมที่ว่างจากการทำนาทำไร่ ผู้หญิงจะทำการทอผ้า ส่วนผู้ชายจะทำการหาปลา ทำไม้ จักสาน เป็นต้น จากการบอกเล่าของนางละม่อม แก้วเหลี่ยม (จากการสัมภาษณ์วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘) เด็กผู้หญิงในหมู่บ้านภูผาไช้ สมัยก่อน อายุราว ๔ – ๕ ขวบมักสนใจในการทอผ้า เมื่อว่างเว้นจากการช่วยพ่อแม่ทำสวนหรือทำไร่นา ส่วนพวกผู้หญิงจะปลูกหม่อน เลี้ยงไหม สาวไหม ปลูกฝ้าย สำหรับทอผ้า ซึ่งการเพาะปลูกในสมัยนั้นมักทำในบริเวณบ้านตนเอง และการทอผ้ายังเป็นแบบดั้งเดิมอยู่คือ มีการใช้กี่พื้นบ้านแบบกี่กระตุก ในอดีตนิยมทอผ้าเพื่อใช้ในบ้าน เดิมกิจกรรมการทอผ้านั้นทำเพื่อให้ได้ผ้าทอใส่เองและใส่ไปในงานพิธีต่างๆ ของท้องถิ่น การทอผ้าของชาวบ้านจึงเป็นการทอผ้าแบบ

ดั้งเดิม กล่าวคือ ทำการทอผ้าด้วยอุปกรณ์การทอผ้าง่ายๆ โดยการใช้กี่กระตุก และวัสดุที่ใช้ในการทอก็นำมาจากผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่ปลูกหรือหาได้ในชุมชน ได้แก่ ฝ้ายหรือ ไหม และด้ายสำเร็จรูป (ด้ายโพร) เป็นต้น ส่วนลายของผ้าทอส่วนใหญ่เน้นเป็นการทอด้วยกรรมวิธีการมัดหมี่ และการทอยกดอกหรือภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “การเก็บขีด” ทำให้มีลวดลายสวยงามบนผืนผ้า ลวดลายที่นิยมทอของชุมชนนั้นส่วนใหญ่เป็นลวดลายแบบดั้งเดิมที่เป็นมรดกมาจากรุ่นปู่ ย่า และลวดลายที่ทำการประยุกต์จากของดั้งเดิม เช่น ลายโคมห้า ลายโคมเก้า ลายตะขอ ลายปราสาท ลายขาเป๋ย ลายกัญแจจิ้น ประยุกต์ ลายปักกิ่ง ลายเครื่องหินน้อย และลายประยุกต์หรือดัดแปลงมาจากธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ดอกไม้ หรือแมลงต่างๆ ได้แก่ ลายผิดแก่น ลายบัวสวรรค์ ลายดอกบัวแก้ว เป็นต้น การสร้างสรรค์ลายบนผ้าทอจึงเป็นคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ชุมชนได้สร้างสรรค์ไว้

### ๓. การทอผ้าของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

**๓.๑ ประวัติความเป็นมาของกลุ่ม** กลุ่มทอผ้าไหมบ้านภูฝักไข่ ได้ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นการรวมกลุ่มทอผ้าเป็นอาชีพโดยมี นางยิ้ม กิวัน เป็นประธานกลุ่มคนแรก ต่อมาเป็น นางตลับ อินสูง และ นางวงแก้วต้อย ตามลำดับ ปัจจุบันนางวงแก้วต้อย เป็นประธานกลุ่มปัจจุบัน ประธานกลุ่มทอผ้าจะถูกเลือกและแต่งตั้งจากสมาชิกกลุ่มทอผ้า กลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่ มีสมาชิกจำนวน ๓๒ คน โครงสร้างของคณะกรรมการจัดการกลุ่มประกอบด้วย ประธาน ๑ คน รองประธาน ๑ คน และ กรรมการ ๒ คน ปัจจุบันกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่ ตั้งอยู่บ้านเลขที่ ๓๒ หมู่ ๗ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นบ้านของนางละม่อม แก้วเหลี่ยม เป็นทั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและเป็นที่ทำการของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่ ซึ่งเป็นอีกหนึ่งภูมิปัญญาที่คนไทยลุ่มถ่ายทอดสู่ลูกหลาน



รูปที่ ๒-๖ แสดงที่ทำการของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่

### ๓.๒.พัฒนาการของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๐

#### ๓.๒.๑ พัฒนาด้านผลิตภัณฑ์

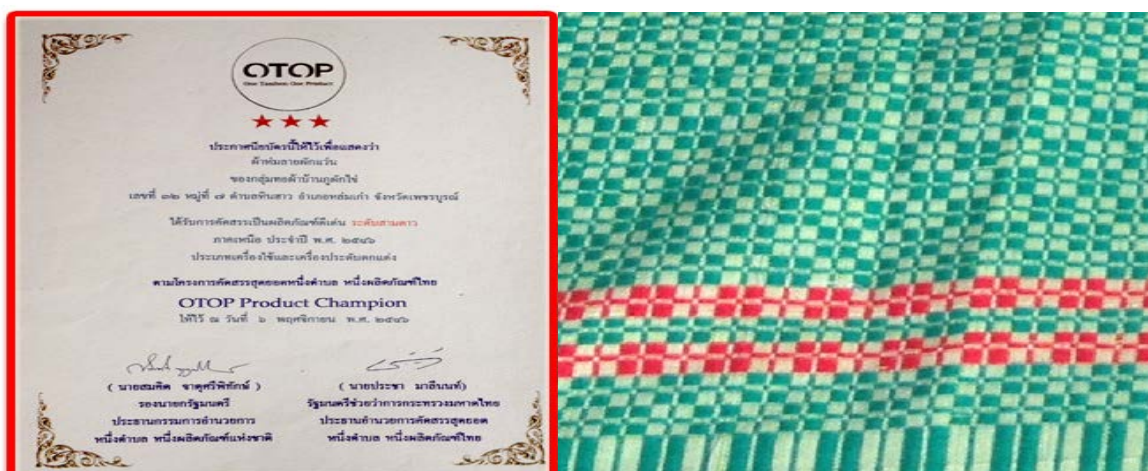
การพัฒนาของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่มีพัฒนาการมาโดยตลอดตั้งแต่เริ่มมีการจัดตั้งกลุ่มทอผ้าของบ้านภูฝักไข่ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นต้นมา กล่าวคือ ด้านตัวผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่ในระยะแรก

นั้น ทางกลุ่มได้ทำการทอผ้าในหลายรูปแบบและเป็นลวดลายที่ได้จากการจดจำมาจากอดีต เช่น ผ้าทอลายดอกผักแว่น (นิยมใช้ทำเป็นผ้าพันคอ ผ้าคลุมไหล่ และผ้าห่ม) ผ้ามัดหมี่ ผ้าลายขีด ผ้าทอมุก ผ้ายกดอก ผ้าขาวม้า ตีนซิ่น หัวซิ่น ผ้าหลบบ่อน (นิยมใช้ทำผ้าปูที่นอน) ผ้าห่ม ลายดอกผักแว่น (นิยมใช้ทำเป็นผ้าพันคอ ผ้าคลุมไหล่ และผ้าห่ม) ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ รัฐบาลมีนโยบายในการดำเนินโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product : OTOP) เพื่อส่งเสริมให้แต่ละชุมชนใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพมีจุดเด่นและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ กลุ่มทอผ้าฯ จึงได้ทำการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ หลังจากนั้น กรมการพัฒนาชุมชน ได้เสนอให้กลุ่มทอผ้าบ้านภูผากะโหลก เข้ารับการคัดเลือก ตามโครงการคัดเลือกกิจกรรมพัฒนาชุมชน และกลุ่มทอผ้าบ้านภูผากะโหลกได้รับรางวัลชมเชยกลุ่มอาชีพ ระดับจังหวัด



รูปที่ ๒-๗ แสดง ภาพรางวัลชมเชยกลุ่มอาชีพ ที่มีผลงานพัฒนาชุมชนดีเด่น ตามโครงการการคัดเลือกกิจกรรมพัฒนาชุมชนดีเด่น ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๓

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ กลุ่มทอผ้าบ้านภูผากะโหลกได้ส่งผลิตภัณฑ์ผ้าห่มลายดอกผักแว่นเข้าประกวด ทำให้กลุ่มผ้าทอบ้านภูผากะโหลก ได้รับคัดเลือกเป็นผลิตภัณฑ์ดีเด่น ระดับ ๓ ดาว ประเภทเครื่องใช้และเครื่องประดับตกแต่งตามโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ.๒๕๔๖ (OTOP Product Champion)



รูปที่ ๒-๘ แสดงภาพผลิตภัณฑ์ผ้าห่มลายดอกผักแว่นของกลุ่มฯ ที่ได้รับรางวัลผลิตภัณฑ์ดีเด่น ระดับสามดาว ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๖

ในปีพ.ศ. ๒๕๔๗ ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ ของกลุ่มผ้าทอบ้านภูฝักไข่ ได้รับคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ดีเด่นระดับ ๓ ดาว ประเภทเครื่องใช้และเครื่องประดับตกแต่ง ตามโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ (OTOP Product Champion) ในปีเดียวกันนั้นหมู่บ้านภูฝักไข่ได้รับรางวัลหมู่บ้านอาสาพัฒนาตนเอง ด้วยสำนักพัฒนาชุมชน ได้เห็นถึงความมีจิตสำนึกรักบ้านเกิดของชาวบ้านภูฝักไข่ ในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ชาวบ้านมีความรู้ ความสามารถในการรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน มีความเข้าใจในการประกอบอาชีพ รวมทั้งชาวบ้านบ้านภูฝักไข่นั้นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกัน แก้ไขปัญหาเรื่องความมั่นคงภายในชุมชน และต่อมาอุตสาหกรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ได้เริ่มเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนเงินทุน จัดฝึกอบรม การย้อมสีผ้าและไหม เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์กลุ่มทอผ้า การรวมกลุ่มทอผ้าของกลุ่มแม่บ้านจนเป็นที่รู้จัก ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มนั้นมีหลากหลาย ได้แก่ ผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้ามัดหมี่ ผ้าขาวม้า และผ้าตัวหนังสือ (หน่วยงานราชการต่างนิยมสั่งทอเพื่อใช้ติดเสื้อของหน่วยงาน)

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่ ได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับสามดาว ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๙



รูปที่ ๒-๙ แสดงภาพผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าของกลุ่มฯ ที่ได้รับผลิตภัณฑ์ดีเด่นระดับสามดาว ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๙

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอหล่มเก่า ได้เข้ามาดูแลโดยให้การสนับสนุนกระบวนการสร้างกลุ่มและเงินทุนจำนวนหนึ่ง (๓๕๐,๐๐๐ บาท) ในการบริหารงาน ในการจัดซื้อวัตถุดิบอุปกรณ์ในการทอผ้า เช่น เส้นไหมประดิษฐ์ไหมแท้ ด้าย หลอด กี่กระตุก กระสวย และฟืม เป็นต้น

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ สำนักงานวัฒนธรรมอำเภอหล่มเก่า ได้พัฒนาและสนับสนุนให้กลุ่มเป็นศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลหินฮาว โดยได้สนับสนุนงบประมาณ (๒,๕๐๐ บาท) ในการเดินฝีกอบรมโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่โรงเรียนหล่มเก่าพิทยาคมและสำนักงานที่ดินจังหวัดเพชรบูรณ์และหน่วยงานพัฒนาชุมชนอำเภอหล่มเก่าได้เสนอให้กลุ่มทอผ้าไหมบ้านภูฝักไข่ให้เป็นสินค้าชุมชน หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยได้เสนอผลิตภัณฑ์ ผ้ามัดหมี่เส้นใยประดิษฐ์ เพื่อ คัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ระดับ ๓ ดาว



รูปที่ ๒-๑๐ ภาพแสดงประกาศนียบัตรที่ได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ ระดับสามดาว ปี พ.ศ. ๒๕๕๒  
ประเภทผ้ามัดหมี่เส้นด้ายใยประดิษฐ์

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ ของกลุ่มผ้าทอบ้านภูฝักไข่ ได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ ระดับ ๔ ดาว ประเภทเครื่องแต่งกาย ตามโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ (OTOP Product Champion)



รูปที่ ๒-๑๑ ภาพแสดงประกาศนียบัตรที่ได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ ระดับสี่ดาว ปี พ.ศ. ๒๕๕๓  
ประเภทผ้าไหมมัดหมี่ ประจำปี ๒๕๕๓

แม้ว่าทางกลุ่มทอผ้าฯ จะได้รับรางวัลในการส่งผลิตภัณฑ์เข้าประกวดเป็นระยะๆ แต่ยังไม่มีการค้นหาถึงเอกลักษณ์ผ้าทอที่ผลิตจากกลุ่ม ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มทอผ้าฯ โดยเฉพาะลวดลายและตัวผลิตภัณฑ์ เช่น ลายผักแว่น ลายพื้นเมืองของบ้านภูฝักไข่ เป็นต้น งานวิจัยนี้จึงต้องการค้นหาเอกลักษณ์ของลายที่บ้านภูฝักไข่มีอยู่ และจัดเก็บเป็นฐานข้อมูลต่อไป

### ๓.๒.๒ พัฒนาด้านบรรจุภัณฑ์

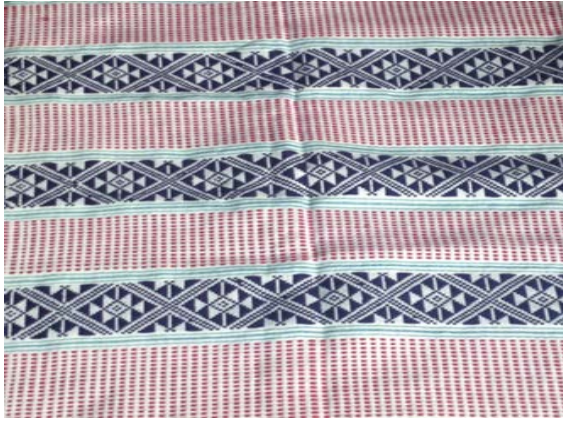
ในปี พ.ศ.๒๕๕๔ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ได้สนับสนุนงบประมาณเงินทุน ในการจัดซื้อวัตถุดิบ อุปกรณ์ การฝึกอบรมและศึกษาดูงาน โดยได้มีการติดตามการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าอย่างต่อเนื่อง และได้ให้การสนับสนุนเรื่องบรรจุภัณฑ์ ได้แก่ ถุงกระดาษ เพื่อใช้ในการใส่สินค้าให้กับกลุ่มผ้าทอบ้านภูผักไซ แต่เป็นบรรจุภัณฑ์ในนามของจังหวัดไม่ใช่กลุ่มทอผ้า ทางคณะผู้วิจัยจะได้พิจารณาการสร้างตราผลิตภัณฑ์ให้กับกลุ่มทอผ้า เพื่อสนับสนุนการจำหน่ายของกลุ่ม และเป็นการสร้างมูลค่าให้กับกลุ่มทอผ้าได้



รูปที่ ๒-๑๒ ภาพบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ

### ๓.๒.๓ พัฒนาด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนตำบลหินฮาว และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอหล่มเก่า ได้ให้การสนับสนุนเป็นศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์ฝึกออาชีพชุมชนของกลุ่มทอผ้าลายขิด ซึ่งภารกิจของศูนย์การเรียนรู้ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ นั้นเป็นแหล่งรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน องค์ความรู้ที่มีอยู่กระจัดกระจายในชุมชน และ ที่ประชาชนสามารถเข้าไปสืบค้นศึกษาและ เรียนรู้ได้ทุกเวลา โดยมีปราชญ์ชาวบ้านนางสายคำ ทองยอดและนางไทรงาม ทองสา ทำหน้าที่เป็นวิทยากรคอยถ่ายทอดให้ความรู้ เกี่ยวกับการทอผ้า การเดินเส้นด้าย การร้อยพันหวี การคัดเส้นด้าย การคัดไม้ขีด การเก็บตรกรอ การทอเป็นลายขิด เป็นต้น



รูปที่ ๒-๑๓ ภาพศูนย์การเรียนรู้ และศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนของกลุ่มทอผ้าลายซิดบ้านนุ้ยไส พ.ศ. ๒๕๕๖

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอห้วยเม็ก และพัฒนาชุมชนตำบลหินฮาว ได้สนับสนุนให้จัดโครงการฝึกอบรมทักษะการทอผ้าไหม ให้กับสมาชิกกลุ่ม โดยมีนางสายคำ ทองยอด ทำหน้าที่เป็นวิทยากรคอยถ่ายทอดให้ความรู้ทักษะเทคนิคการเตรียมเส้นไหมสำหรับการทอผ้าไหมลายโบราณให้แก่สมาชิกในกลุ่มเพื่อให้ความรู้เทคนิคเกี่ยวกับการขึ้นเส้นยืน การเตรียมเส้นไหม การกรอเส้นไหม รวมไปถึงวิธีการย้อมสีผ้าที่ปลอดภัยปราศจากสารพิษตกค้าง

#### ๓.๒.๔ พัฒนาสู่การรักษาอัตลักษณ์ผ้าทอของกลุ่มทอผ้าบ้านนุ้ยไส

ปัจจุบัน กระแสการสืบทอดและอนุรักษ์การทอผ้าพื้นเมืองที่เป็นมรดกของภูมิปัญญาชาวบ้านได้มีมากขึ้น ทำให้เกิดความต้องการซื้อและใส่ผ้าทอของกลุ่มทอผ้าบ้านนุ้ยไสได้รับความสนใจมากขึ้น เนื่องจาก ผ้าทอของกลุ่มฯ มีลักษณะที่แตกต่างไปจากผ้าทอในท้องถิ่นอื่นๆ คือ มีลวดลายเฉพาะ และองค์ประกอบของผ้าชิ้นที่มี ๓ องค์ประกอบ คือ ส่วนหัวชิ้นที่ทำการมัดย้อมด้วยสีแดง และส่วนตีนชิ้นเป็นการทำด้วยลายซิด และส่วนตัวชิ้นนั้นมีลวดลายที่แปลกตาไปจากที่อื่นๆ ( รูปที่ ๒-๑๔ ประกอบ)



รูปที่ ๒-๑๔ ภาพผ้าไหมลายโบราณของกลุ่มทอผ้าบ้านนุ้ยไส ถ่ายเมื่อ วันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๘

ทำให้ปัจจุบันมีหน่วยงานราชการต่างๆ เช่น วัฒนธรรมอำเภอหล่มเก่า เทศบาลอำเภอหล่มเก่า อบต.หินฮาว ได้ให้การสนับสนุนกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ และให้การอบรมเรื่องการทอผ้าพื้นเมือง เป็นการสืบทอดและการอนุรักษ์การทอผ้าพื้นเมืองของภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป และมีการศึกษาดูงานขั้นตอนการย้อมสีผ้าทอ เป็นต้น (พิจารณารูปที่ ๒-๑๕ ประกอบ)



รูปที่ ๒-๑๕ ภาพแสดงกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ การอบรม “การทอผ้าพื้นเมือง” จัดโดยศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ ๓๘ จังหวัดเพชรบูรณ์ พ.ศ.๒๕๕๘

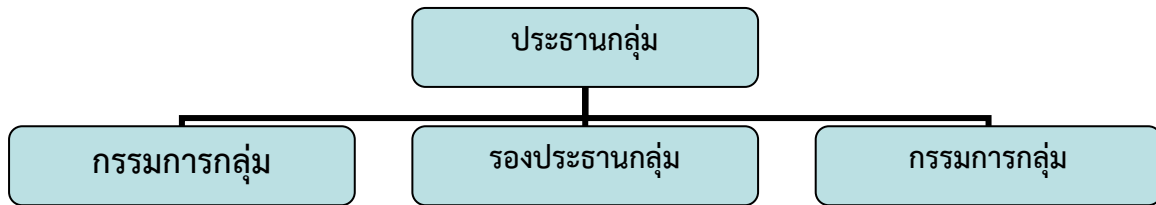
นอกจากนั้น หน่วยงานของรัฐบาล เช่น จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้มีนโยบายรณรงค์ให้ข้าราชการและพนักงานของจังหวัดใส่ผ้าไทยในทุกวันศุกร์ ส่งผลให้โรงเรียน และหน่วยงานราชการที่อยู่ในอำเภอหล่มเก่า และอำเภอต่างๆ ที่อยู่ในจังหวัดเพชรบูรณ์ หันมาใส่ผ้าไทยในวันศุกร์ ตลอดจนบางโรงเรียน ได้ให้นักเรียนได้ใส่ผ้าชิ้นที่เป็นผ้าทอ ในวันศุกร์ทั้งโรงเรียนด้วย และผ้าที่ได้รับความนิยม คือ ผ้าของไทหล่ม หรือผ้าทอจากบ้านภูผักไซนั่นเอง ทำให้ความต้องการผ้าทอดังกล่าว มีจำนวนมากขึ้นจนทำให้ปริมาณการผลิตที่ทอด้วยมือในกลุ่มทอผ้ามีไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ผู้ซื้อผ้าทอจากบ้านภูผักไซ จากปัญหาด้านการผลิตที่ไม่ทันต่อความต้องการ ทำให้เกิดมีการลอกเลียนแบบผ้าทอเหล่านี้ขึ้นมา และมีผ้าทอจากหมู่บ้านอื่นเข้ามาขายแข่งเป็นจำนวนมาก และมีราคาถูกกว่า ปัจจุบันกลุ่มผ้าทอบ้านภูผักไซ มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรม ดังนี้เพื่อสร้างอาชีพและรายได้เสริมให้แก่คนในชุมชน เพื่อสืบทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาด้านการทอผ้าให้คงอยู่ในชุมชนต่อไป เพื่อให้เกิดความสามัคคีและสร้างชื่อเสียงให้แก่ชุมชน

### ๓.๒ สภาพการบริหารจัดการและการดำเนินงานของกลุ่ม ฯ



รูปที่ ๒-๑๖ ภาพแสดงที่ทำกรกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ

กลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่ มีการบริหารงานในรูปของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่ ประกอบไปด้วย ประธานกลุ่มจำนวน ๑ คน รองประธานกลุ่ม ๑ คน กรรมการกลุ่ม จำนวน ๓๒ คน โดยมีผังการบริหารงานดังนี้



รูปที่ ๒-๑๗ ภาพแสดงโครงสร้างการบริหารงานของกลุ่ม

ประธานกลุ่มทอผ้าฯ มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการบริหารกลุ่มโดยรวม กล่าวคือ ทำหน้าที่ดูแลและควบคุมการผลิต การจำหน่าย และมีอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ทั้งหมด โดยมีรองประธานกลุ่ม มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการช่วยประธานกลุ่มในการบริหารงานภายในกลุ่ม และรองประธานกลุ่มจะทำหน้าที่แทนประธานกลุ่ม เมื่อประธานกลุ่มไม่อยู่หรือได้มีการมอบหมายให้รองประธานกลุ่ม ได้ทำการแทนส่วนคณะกรรมการกลุ่มนั้นมีหน้าที่ในการบริหารงานกลุ่มร่วมกันกับประธานและรองประธานกรรมการตามตำแหน่งข้างต้น โดยกลุ่มทอผ้าฯ ได้ใช้วิธีการคัดเลือกคณะกรรมการ โดยการตกลงกันเองว่า ใครจะปฏิบัติหน้าที่ใด และสมาชิกกลุ่มทอผ้าฯ จะทำการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี พิจารณาจากรูปที่ ๒-๑๘ ประกอบ

| ภาพ                                                                                 | ตำแหน่ง                                              | ความรับผิดชอบ                                                                                                                         |
|-------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  | ประธานกลุ่มทอผ้าฯ<br>นางวง แก้วด้อย<br>อายุ ๖๘ ปี    | มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการบริหารกลุ่มโดยรวม ดูแลและควบคุมการผลิต การจำหน่าย และมีอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ทั้งหมดของกลุ่มฯ |
|  | รองประธานกลุ่มทอผ้าฯ<br>นางสายคำ ทอญอด<br>อายุ ๕๙ ปี | มีหน้าที่ในการช่วยประธานกรรมการในการบริหารงานภายในกลุ่ม และทำหน้าที่แทนเมื่อประธานไม่อยู่ หรือได้รับมอบหมายให้ทำการแทน                |

| ภาพ                                                                               | ตำแหน่ง                                                   | ความรับผิดชอบ                                                                                                                                                               |
|-----------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  | กรรมการกลุ่มทอผ้าฯ<br>นางละม่อม แก้วเหลี่ยม<br>อายุ ๕๕ ปี | กรรมการ มีหน้าที่ความรับผิดชอบ ได้แก่<br>ประชาสัมพันธ์ และการตลาด                                                                                                           |
|  | กรรมการและเลขานุการ<br>นางไทรงาม ทองสา<br>อายุ ๔๘ ปี      | ประสาน นัดหมาย กำหนดการประชุม จัด<br>รายงานการประชุม ตลอดจนจัดทำบัญชี<br>รับจ่ายของกลุ่ม รวมไปถึงการจัดสรร<br>ผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกร่วมกับประธาน<br>และคณะกรรมการบริหารงาน |

รูปที่ ๒-๑๘ แสดง รูปคณะกรรมการบริหารกลุ่มผ้าทอบ้านภูผักไช้

### ๓.๓ การดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไช้

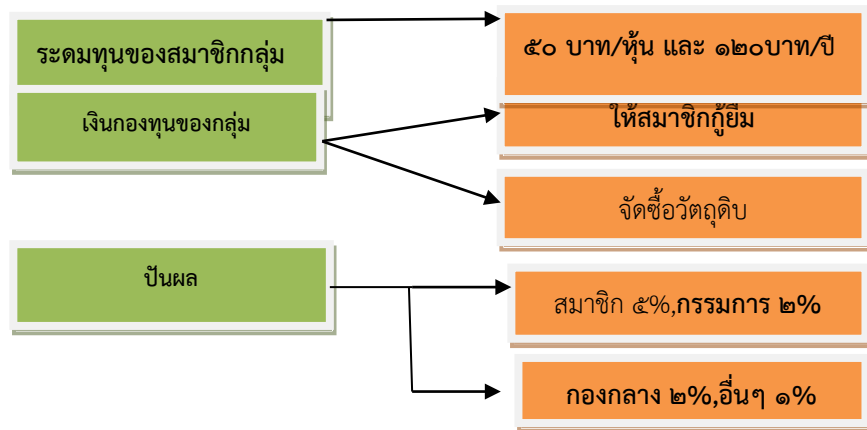
๓.๓.๑ วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกลุ่มทอผ้าฯ ขึ้นเพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนบ้านภูผักไช้มีอาชีพเสริมช่วยรายได้หลักคือ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ทำนา) และการทำไร่ อาชีพเหล่านี้ไม่สามารถทำได้ทุกฤดูกาล ชาวบ้านจึงมีเวลาว่างและมีรายได้ที่ไม่เพียงพอพอกับระยะหลังผลผลิตจากการทำนาตกต่ำ ทำให้มีรายได้ไม่เพียงพอ ดังนั้นในกลุ่มบ้านภูผักไช้ โดยนางววง แก้วต้อย ซึ่งเป็นประธานกลุ่มจึงหาวิธีรวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อส่งเสริมอาชีพและหารายได้เสริม ในที่สุดจึงเกิดกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไช้ขึ้น ซึ่งชาวบ้านบ้านภูผักไช้ ตำบลหินขาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์นั้น ส่วนมากยังคงยึดถือวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม คือมีการทอผ้าด้วยมืออยู่ เพื่อเป็นอาชีพเสริมและมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชาวไทหล่ม ซึ่งการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไช้ มีวัตถุประสงค์ของกลุ่มดังต่อไปนี้ คือ

- ๑) เพื่อสร้างอาชีพและรายได้เสริมให้แก่คนในชุมชน
- ๒) เพื่อสืบทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาด้านการทอผ้าให้คงอยู่ในชุมชนต่อไป
- ๓) เพื่อให้เกิดความสามัคคีและสร้างชื่อเสียงให้แก่ชุมชน

๓.๓.๒ รูปแบบการดำเนินงานของกลุ่มฯ เป็นรูปแบบคล้ายการรวมกลุ่มของสมาชิกสหกรณ์ โดยสมาชิกกลุ่มทอผ้าฯ จ่ายค่าสมัครกลุ่มเป็นกองกลางคนละ ๕๐ บาท ต่อ ๑ หุ่น (กำหนด ๑ คน ต่อ ๑ หุ่นเท่านั้น) และเก็บเงินรายปีอีกคนละ ๑๒๐ บาท/ปี เพื่อนำมาสมทบทุนลงทุนให้กับสมาชิกและจัดซื้อวัตถุดิบในการทอผ้าไว้จำหน่ายให้สมาชิกในกลุ่ม และลูกค้าในตำบลอื่น นอกจากนั้น กลุ่มจะดำเนินการจัดซื้อวัตถุดิบที่ใช้ในการทอผ้ามาจำหน่ายให้สมาชิก/กลุ่มลูกค้าอื่น เพื่อนำไปทอผ้าโดยไม่มีการผูกขาดและกลุ่มยังให้สิทธิ์สมาชิกในกลุ่มซื้อสินค้าเป็นเงินเชื่อระยะเวลา ๑ ปี (โดยไม่มีดอกเบี้ย) ให้กู้ยืมในวงเงินไม่เกินคนละ ๒๐,๐๐๐-๒๕,๐๐๐ บาท ต่อคนต่อปี ซึ่งส่วนมากสมาชิกภายในกลุ่มจะใช้วิธีการซื้อสินค้าแบบเงินเชื่อ โดยสมาชิกจะนำวัตถุดิบไปจากกลุ่มเพื่อใช้ในการทอผ้าก่อน มีการชั่งน้ำหนัก คัดราคาของวัตถุดิบตามราคาขาย และจัดทำ

สัญญาการซื้อขายสินค้าแบบเงินเชื่อทุกครั้ง เมื่อถึงวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ของทุกปี สมาชิกต้องชำระเงินคืนให้กับกลุ่ม (คำสัมภาษณ์ นางละม่อม แก้วเหลียม วันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๘)

ปัจจุบันกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่ ได้ดำเนินการนำเงินส่วนกลางไปซื้อวัตถุดิบ เพื่อมาจำหน่ายให้สมาชิก ต่างจากในอดีต สมาชิกสามารถปลูกหม่อนเลี้ยงไหมได้เอง และทางกลุ่มรับซื้อ แต่ปัจจุบันซื้อวัตถุดิบจากบริษัท จุลไหมไทย วัตถุดิบในสต็อกของกลุ่มส่วนใหญ่จะเป็นไหมสีน้ำ สีกลม ไหมดิบที่ยังไม่ได้ฟอกขาว ส่วนสีเคมีย้อม ผ้าซื้อมาจาก อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ได้แก่ ชมพู เขียว เหลือง ฟ้า แดง ฯลฯ (คำสัมภาษณ์ นางมาลี แก้วยาสี, วันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๘) สมาชิกกลุ่มจะได้รับเงินปันผล โดยจะคิดจากยอดการซื้อขายสินค้าจากกลุ่ม ของสมาชิกในรอบ ๑ ปี คิดอัตราการปันผลคืนให้กับสมาชิกในอัตราร้อยละ ๕ ทุกคน และปันผลคืนให้กับ คณะกรรมการจัดการเพิ่มอีกในอัตราร้อยละ ๒ ต่อคน กันไว้เป็นเงินสทบเงินกองกลางในอัตราร้อยละ ๒ และอื่นๆ อีกในอัตราร้อยละ ๑ พิจารณาจากรูปที่ ๒-๑๙ แสดงการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่ ดังนี้



รูปที่ ๒-๑๙ แสดงการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่

### ๓.๓.๓ ขั้นตอนการดำเนินงานด้านการผลิตของกลุ่มทอผ้าภูฝักไข่ มี ๕ ขั้นตอนดังนี้

๑) การวางแผนการผลิต กลุ่มผ้าทอภูฝักไข่ ได้ผลิตโดยใช้การเปรียบเทียบ จากยอดขายสินค้าในแต่ละปีในช่วงเวลาเดียวกัน เช่น ช่วงเทศกาลปีใหม่ เทศกาลสงกรานต์ เป็นต้น ประมาณ ร้อยละ ๓๐ และตามคำสั่งซื้อของหน่วยงานราชการต่างๆ ประมาณร้อยละ ๕๐ รวมทั้งประมาณการเตรียมไว้ สำหรับนำไปจำหน่ายในงานเทศกาลต่างๆ ในจังหวัดและต่างจังหวัด ที่หน่วยงานต่างๆจัดขึ้น อีกประมาณร้อยละ ๒๐ (จากคำสัมภาษณ์นางละม่อม แก้วเหลียม กรรมการกลุ่ม วันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๘)

๒) **สำรวจผลิตภัณฑ์**ของกลุ่มโดยดูว่าผลิตภัณฑ์ประเภทไหนของกลุ่มที่เคย จำหน่ายได้ดี ก็จะทำการผลิตผลิตภัณฑ์ประเภทนั้นออกไปจำหน่าย เช่น ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมสูงสุด ได้แก่ ผ้าชิ้นลายโบราณ ผ้าขาวม้า นอกจากนั้น ก็จะมีการผลิตตามคำสั่งซื้อของลูกค้า เช่นผลิตภัณฑ์ผ้าหม่ ผ้าลายกลุ่มไหล่ลายขีด และเหลือผลิตภัณฑ์ไว้เพื่อจำหน่ายที่กลุ่มของตนเองบ้างเล็กน้อย ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ผ้าชิ้นลายโบราณ ผ้าขาวม้า ผ้าคลุมไหล่ หัวขึ้น ตีนขึ้น

๓) **ตรวจสอบสินค้า** ประธานกลุ่มฯ จะทำการตรวจสอบสินค้า มีการกำหนด ประเภท ชนิด และรูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่ทำการผลิตนั้น โดยมอบหมายให้ นางละม่อม แก้วเหลียม หน้าที่ ฝ่ายการตลาด และประชาสัมพันธ์กลุ่มได้สอบถามความต้องการของลูกค้าที่สั่งซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไหม

๔) **สำรวจความต้องการของผู้บริโภค** ประธานกลุ่มและฝ่ายการตลาดออก

สำรวจความต้องการของผู้บริโภค ตามคำสั่งซื้อของหน่วยงานราชการ และนำสินค้าออกไปจำหน่ายในงานเทศกาลต่าง ๆ ในจังหวัดที่หน่วยงานจัดขึ้น สมาชิก ทำการผลิต ผลิตภัณฑ์ตามที่ได้สำรวจความต้องการให้กับกลุ่ม

๕) **ดำเนินการผลิต** โดยสมาชิกกลุ่มแต่ละคนทำการทอที่บ้านของตนเอง โดยมีเครื่องมือและขั้นตอนในการทอผ้า ดังนี้

### ๕.๑ เครื่องมือที่ใช้ในการทอผ้าของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผากะไ

การทอผ้าของกลุ่มฯ ยังเป็นการทอผ้าแบบดั้งเดิม เพื่อให้เข้าใจถึงการทอผ้าแบบดั้งเดิม ในหัวข้อนี้จะอธิบายถึงอุปกรณ์ในการทอผ้าของกลุ่ม ประกอบด้วยอุปกรณ์ต่างๆ ๒ ส่วน ดังนี้

#### ๑. อุปกรณ์ในการเตรียมด้าย ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้



๑.๑ **ดอกหวี** เป็นอุปกรณ์สำหรับหมุนเพื่อก่อเส้นด้ายสีต่างๆเข้าหลอดด้าย มีลักษณะคล้ายกังหันลมมีแกนกลางวางบนฐานไม้สองข้าง ส่วนกลางของ ดอกหวีมี ช่องสำหรับใส่เส้นด้าย



๑.๒ **ไ้** เป็นอุปกรณ์ก่อก่อเส้นด้ายอย่างหนึ่ง มีลักษณะเป็นช่องสำหรับใส่แกนม้วนด้ายซึ่งผูกโยงกับดอกหวี ปัจจุบันมีการนำมอเตอร์ไฟฟ้ามาเป็นตัวช่วยหมุน เมื่อมอเตอร์ไฟฟ้าทำงาน เส้นด้ายในดอกหวีจะหมุนด้ายมาเก็บไว้ในแกนม้วนด้าย



๑.๓ **หลอดด้ายคัน** ( ลูกคัน ) เป็นอุปกรณ์สำหรับใช้ในการคันเส้นด้าย โดยเส้นด้ายทุกเส้นจะถูกม้วนหรือพันเก็บไว้ในหลอดคัน ซึ่งมีลักษณะเป็นหลอดยาวประมาณ ๘ นิ้ว เส้นผ่าศูนย์กลาง ประมาณ ๑ นิ้ว จำนวน ๑๕๒ หลอด หลอดคันทำจากไม้ไผ่ แต่ปัจจุบันใช้ท่อน้ำพลาสติกแทน



๑.๔ **รางคัน** เป็นอุปกรณ์สำหรับเรียงหลอดด้ายคัน เพื่อเตรียมไว้สำหรับขั้นตอนการเดินเส้นด้ายต่อไป รางคันมีลักษณะเป็นแถว ๒ ชั้น มีแกนสำหรับใส่หลอดด้ายคันจำนวน ๑๕๒ แกนอยู่บนเสาสูงประมาณ ๑.๕ เมตร ยาวประมาณ ๕-๘ เมตร



๑.๕ **หลักคัน** เป็นอุปกรณ์สำหรับพันเส้นด้ายที่คันตามจำนวนความยาวที่ต้องการมีลักษณะ เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้างประมาณ ๒ เมตร ยาว ๕-๘ เมตร ที่หัวหลักคันมีหลักสูงประมาณ ๖ นิ้ว จำนวนประมาณ ๒๐ หลักอยู่ทั้งสองด้าน



๑.๖ พื้ หรือพื้หวี มีลักษณะคล้ายหวี ยาวเท่ากับความกว้างของหน้าผ้าทำด้วยโลหะ มีลักษณะเป็นซี่เล็ก ๆ มีกรอบทำด้วยไม้หรือโลหะ แต่ละซี่ของพื้จะเป็นช่องสำหรับสอดด้ายยืน เข้าไป เป็นการจัดเรียงด้ายยืนให้ห่างกันตามความละเอียดของเนื้อผ้า เป็นส่วนที่ใช้กระทบให้เส้นด้ายที่ทอเรียงติดกันแน่นเป็นผืนผ้า พื้สมัยโบราณทำด้วยไม้ แกะสลักเป็นรูปนกหรือเป็นลวดลายต่าง ๆ สวยงามมาก



๑.๗ ตะขอเกี่ยวด้าย ( เบ็ดเข้าพื้ ) เป็นอุปกรณ์สำหรับเกี่ยวเส้นด้ายเข้าพื้ ทำด้วยเหล็กยาวประมาณ ๘ นิ้ว ส่วนปลายทำเป็นตะขอไว้สำหรับเกี่ยวเส้นด้ายเข้าพื้ ซึ่งเส้นด้ายทุกเส้น จะต้องใช้ตะขอเกี่ยวด้ายสอดไว้ในพื้จนเต็มทุกช่อง



๑.๘ เครื่องรองตอนเข้าพื้ เป็นอุปกรณ์ที่ใช้วางพื้เพื่อให้พื้ตั้งทำด้วยไม้มี ลักษณะยาวประมาณ 1.5 เมตร



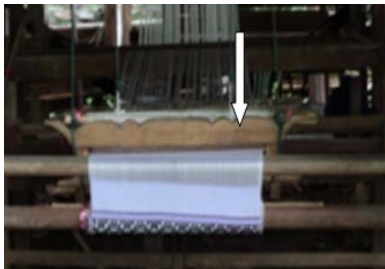
๑.๙ ไม้ขัดด้าย หรือพื้ปลา เป็นอุปกรณ์สำหรับขัดระหัดม้วนผ้าเพื่อไม่ให้ระหัดม้วนผ้า ขยับเขยื้อนได้ ทำให้เส้นด้ายตั้งอยู่ตลอดเวลา เมื่อถึงขั้นตอนการทอผ้าก็จะง่ายขึ้น



๑.๑๐ เครื่องมือม้วนด้าย ใช้สำหรับม้วนด้ายเข้าหลอดด้ายยืน

## ๒. อุปกรณ์สำหรับการทอผ้า

อุปกรณ์สำหรับทอผ้า ประกอบด้วยส่วนต่าง ดังนี้



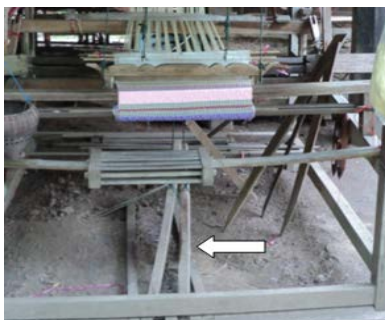
**๒.๑ พืม หรือพืมหวิ** มีลักษณะคล้ายหวิ ยาวเท่ากับความกว้างของหน้าผ้าทำด้วยโลหะ มีลักษณะเป็นซี่เล็ก ๆ มีกรอบทำด้วยไม้หรือโลหะ แต่ละซี่ของพืมจะเป็นช่องสำหรับสอดด้ายยืน เข้าไป เป็นการจัดเรียงด้ายยืนให้ห่างกันตามความละเอียดของเนื้อผ้า เป็นส่วนที่ใช้กระทบให้เส้นด้ายที่ทอเรียงติดกันแน่นเป็นผืนผ้า พืมสมัยโบราณทำด้วยไม้ แกะสลักเป็นรูปนกหรือเป็นลวดลายต่าง ๆ สวยงามมาก



**๒.๒ เขาหูก หรือ ตะกอก / ตะกรอก** คือส่วนที่ใช้สอดด้ายเป็นด้ายยืน และแบ่งด้ายยืนออกเป็นหมู่ๆ ตามต้องการ เพื่อที่จะพุ่งกระสวยเข้าหากันได้สะดวก เขาหูกมีอยู่ ๒ อัน แต่ละอันเวลาสอดด้ายต้องสอดสลับกันไปเส้นหนึ่งเว้นเส้นหนึ่ง ที่เขาหูกจะมีเชือกผูกแขวนไว้กับด้านบน โดยผูกเชือก เส้นเดียวสามารถจะเลื่อนไปมาได้ส่วนล่างผูกเชือกติดกับคานเหยียบหรือตีนเหยียบไว้ เพื่อเวลา ต้องการดึงด้ายให้เป็นช่องก็ใช้เท้าเหยียบคานเหยียบนี้ คานเหยียบจะเป็นตัวดึงเขาหูกให้เลื่อนขึ้นลง ถ้าหากต้องการทอเป็นลายๆ ก็ต้องใช้คานเหยียบหลายอัน เช่น ลายสองใช้คานเหยียบ ๔ อัน เรียก ทอ ๔ ตะกอก ลายสามใช้คานเหยียบ ๖ อัน เรียก ทอ ๖ ตะกอก จำนวนตะกอกที่ช่างทอผ้าเกาะयोใช้ มีตั้งแต่ ๒-๑๒ ตะกอก ผ้าผืนใดที่ทอหลายตะกอกถือว่ามีความภาพดีมีลวดลายที่ละเอียด สวยงาม และมีราคาแพง



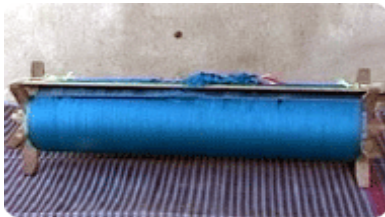
**๒.๓ กระสวย** คือไม้ที่เป็นรูปรียาวตรงปลายทั้งสองข้าง ตรงกลางใหญ่ และมีร่องสำหรับใส่หลอดด้ายพุ่ง ใช้สำหรับพุ่งสอดไปในช่องด้ายยืนระหว่างการทอผ้า หลังจากทอที่ช่างทอเหยียบคานเหยียบให้เขาหูกแยกเส้นด้ายยืนแล้ว



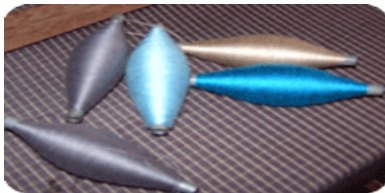
**๒.๔ คานเหยียบ หรือ ตีนเหยียบ** เป็นไม้ใช้สำหรับเหยียบเครื่องบังคับตะกอก เพื่อให้เชือก ที่โยงต่อมาจากเขาหูกหรือตะกอดึงด้ายยืนให้แยกออกเป็นหมู่ ขณะที่ช่างทอพุ่งกระสวยด้ายพุ่ง เข้าไปขัดด้ายยืนให้เกิดเป็นลวดลายต่าง ๆ



๒.๕ สายกระตุก หรือ เชือกดึงเวลาพุ่งกระสวย จึงเกิดศัพท์ว่า “ก๊กระตุก” โดยช่างทอผ้าจะใช้มือข้างหนึ่งกระตุกสายเชือกนี้ กระสวยก็จะแล่นไปแล่นมาเอง และใช้มืออีกข้างดึงฟืมให้กระแทก เนื้อผ้าที่ทอแล้วให้แน่น



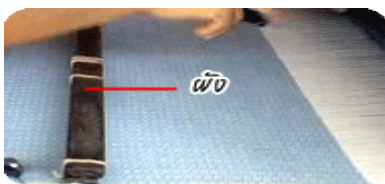
๒.๖ ระเบิดถักด้าย เป็นไม้ระเห็ดสำหรับม้วนด้ายยืน



๒.๗ หลอดด้ายพุ่ง เป็นหลอดไม้ไผ่ที่บรรจุด้ายสีต่าง ๆ สอดอยู่ในรางกระสวยเพื่อใช้พุ่ง ไปขัดด้ายยืนในขณะที่ช่างทอกำลังทอผ้าและกระตุกสายกระตุกไปหลอดเส้นด้ายพุ่งก็จะพุ่งไปขัดกับ เส้นด้ายยืนเกิดเป็นลายผ้าตามต้องการ



๒.๘ หลอดด้ายยืน เป็นหลอดด้ายหลักที่ซึ่งอยู่ในก๊โดยสอดผ่านฟืมเรียบร้อยแล้ว มีลักษณะ อยู่ในแนวตั้ง



๒.๙ ผัง เป็นไม้สำหรับค้ำความกว้างของผ้าให้หน้าผ้าตึงพอดีกับฟืม เพื่อว่าจะได้สะดวก เวลาทอ และเส้นด้ายตรงลายไม่คดไปคดมา ด้านหัวและด้านท้ายของผึงจะผูกเข็มไว้เพื่อใช้สอดริมผ้าทั้งสองข้าง



๒.๑๐ ไนปั่นด้าย เป็นอุปกรณ์ที่แยกออกมาจากก๊ทอผ้า ใช้สำหรับปั่นด้ายเข้ากระสวย และปั่นด้ายยืนเข้าระเบิดถักด้าย

## ๕.๒ ขั้นตอนการทอผ้าของกลุ่มฯ ประกอบด้วย

### ขั้นตอนที่ ๑. นำเส้นฝ้าย/ไหม/ด้าย ที่ปั่นเสร็จแล้วมาเดินด้าย เพื่อกรอเข้าหลอดด้าย



ขั้นตอนที่ ๒ นำ ที่ตั้งด้าย ที่มีราวขนาดใหญ่พอดีกับการบรรจุหลอด หลังจากการปั่นใส่หลอดเรียบร้อยแล้วก็นำด้ายเหล่านั้นไปใส่เครื่องเดินด้ายด้วยมือ ซึ่งมีราวสำหรับบรรจุหลอดด้ายลงแคร่สำหรับเดินด้ายต่อไป ราวนี้มีขนาดใหญ่สามารถบรรจุหลอดด้ายประมาณ ๔๐ หลอด หลอดละ ๖๐๐ หลา และแคร่สามารถบรรจุเส้นยืนได้ยาว ๒๔,๐๐๐ หลา เมื่อเดินเส้นด้ายเสร็จแล้วก็จะปลดเอาด้ายออกมาจากแคร่และขมวดให้เป็นลูกโซ่เพื่อป้องกันมิให้เส้นด้ายยุ่ง นำเก็บสำหรับหรีต่อไป ซึ่งเรียกว่าการเดินด้าย หรือจะใช้วิธีเดินด้ายโดยไม่ใช้เครื่องก็ได้



ขั้นตอนที่ ๓. นำเส้นด้ายมาร้อยพันหรี หมายถึง นำเส้นด้ายยืนสอดเข้าไปในพื้นหรี หรือฟืมแต่ละช่อง เรียงลำดับความกว้างของหน้าผ้า แล้วจัดเส้นยืนให้อยู่ห่างกันตามความละเอียดของผ้าฝ้าย



**ขั้นตอนที่ ๔** เก็บตะกรกลอย เป็นการเก็บขิด การเก็บขิดวิธีนี้ ต้องผ่านการคัดไม้ขิดแบบแรกเสียก่อนเสร็จแล้วใช้ด้ายเก็บลายตามไม้ขิดที่คัดไว้ทุกเส้น เรียกว่า เก็บตะกรกลอย วิธีนี้สะดวกคือไม่ต้องเก็บ ขิดทุกครั้งในเวลาทอ แต่ใช้วิธียกตะกรกลอยไล่ไปแต่ละไม้จนครบ วิธีการนี้ทำให้ทอลวดลายซ้ำ ๆ กันได้ โดยไม่ต้องเก็บลายใหม่ทุก ๆ ครั้ง



**ขั้นตอนที่ ๕** ขึ้นกี่พร้อมทอ เมื่อซึ่งด้ายเข้ากับกี่เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็ใช้กระสวยซึ่งบรรจุเอาหลอดด้ายใส่ไว้ในร่องของกระสวยสำหรับสอดเส้นด้ายในแนวขวาง (พุ่ง) การสอดก็จะต้องสอดกลับไปกลับมาอยู่เสมอเวลาสอด ๑ ครั้งก็ต้องเหยียบ ๑ ครั้ง และใช้ฟืมกระทบจัดให้ เข้ากันเพื่อคัดเส้นด้ายให้แน่นเข้ามีย่นไปไม่ถึงก็ปลดเส้นด้ายที่ซึ่งก่อนแล้วม้วนเข้าไปในไม้ม้วนผ้าจะตั้งทำแบบนี้ไปเรื่อย ๆ ต่อไปจนกระทั่งเสร็จแล้วจึงเอาม้วนผ้าที่ทอได้ออกก็เป็นอันเสร็จสิ้นการทอผ้านั้น



เมื่อทำการผลิตจนได้ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตสำเร็จแล้ว สมาชิกกลุ่มฯ จะนำผลิตภัณฑ์ของตนมาขายให้กับกลุ่มฯ โดยกลุ่มทอผ้าฯ จะทำการหักเงินจำนวนร้อยละ ๒ ของราคาผลิตภัณฑ์ เพื่อนำเข้าเป็นเงินสมทบของกลุ่มทอผ้าฯ หรือขายให้กับกลุ่มเพื่อทำการหักกับหนี้ที่ค้างไว้กับกลุ่ม คือ การนำอุปกรณ์ เช่น เส้นไหมหรือเส้นด้าย ของกลุ่มไปทำการผลิตก่อน เมื่อทำการผลิตเสร็จแล้ว ก็นำมาหักหนี้ที่ได้ค้างไว้กับกลุ่มนั่นเอง

#### ๓.๔. วิเคราะห์ด้านการตลาดของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านภูผักไซ้

ด้านการตลาดของกลุ่มทอผ้านั้น พิจารณารายละเอียดจากส่วนประสมทางการตลาด ๔ ด้าน ดังนี้

**๑. ด้านตัวผลิตภัณฑ์ (Product)** ผ้าทอของกลุ่มฯ ที่ทำการผลิต ได้แก่ ผ้าซิ่นหรือผ้านุ่งสตรี ผ้าคลุมไหล่ และผ้าขาวม้าเป็นหลัก โดยใช้วิธีการทอแบบมัดหมี่ จากวัตถุดิบที่หาได้ในท้องถิ่น ส่วนใหญ่เป็นไหมหรือฝ้าย ทางกลุ่มได้ทำการทอผ้าซิ่นจำนวน ๑๒ ลายบนผืนผ้าเดียวกัน ได้แก่ ลายนาคน ลายหงส์ ลายตะขอ

ลายหอปราสาท ลายขาเป๋ย ลายกระจับเตี๋ยว ลายกระจับคู่ และลายเพี้ยหงาย เป็นต้น ส่วนผ้าห่มนั้น นิยมทอเป็นลายผักแว่นและลายดอกแก้วเท่านั้น นอกจากนี้ ยังมีการทอผ้าขาวม้าเป็นลายไล่ปลาด้วย ดูตารางที่ ๒-๓ ประกอบ ผลิตภัณฑ์ที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น เน้นตลาดขายปลีก ทั้งลูกค้าประจำและนักท่องเที่ยวทั่วไป

ตารางที่ ๒-๓ แสดงประเภท ลักษณะ วัตถุดิบที่ใช้ และลวดลายต่างๆ ของกลุ่มทอผ้า

| ประเภท                  | ลักษณะ     | วัตถุดิบ     | ลวดลาย                                                                                        |
|-------------------------|------------|--------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------|
| ผ้าชิ้น/<br>ผ้านุ่งสตรี | ผ้ามัดหมี่ | ไหม หรือฝ้าย | ลายนาค ลายหงส์ ลายตะขอ ลายหอปราสาท<br>ลายขาเป๋ย ลายกระจับเตี๋ยว ลายกระจับคู่ ลาย<br>เพี้ยหงาย |
| ผ้าห่ม                  | ผ้าทอ      | ไหม/ฝ้าย     | ลายดอกผักแว่น                                                                                 |
| ผ้าคลุมไหล่             |            |              | ลายดอกแก้ว                                                                                    |
| ผ้าขาวม้า               | ผ้าทอ      | ฝ้าย         | ลายไล่ปลา ลายตาราง                                                                            |

ปริมาณการขายผลิตภัณฑ์เหล่านี้ ส่วนใหญ่จะขายดีในช่วงเทศกาลประเพณี เช่น งานปีใหม่ งานประเพณีของจังหวัด เช่น งานอัฐมพระตำน้ำ งานสงกรานต์ ในงานประเพณีที่กล่าวข้างต้น มีการใช้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไม่ต่างกัน กล่าวคือ ผ้าทอลายโบราณ หรือผ้ามัดหมี่ไทลื้อ ทางกลุ่มทอผ้าฯ จะทำขายสินค้าให้กับกลุ่มหน่วยงานราชการ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลหล่มเก่า เทศบาลเมืองหล่มเก่า เพื่อใช้ในพิธีการและซื้อเพื่อแต่งกายตามนโยบายของหน่วยงาน เช่น นโยบายของเทศบาลอำเภอหล่มเก่าให้รณรงค์การแต่งกายแบบไทลื้อในวันศุกร์ เป็นต้น ปริมาณการขายสินค้าผ้าชิ้นเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุด มียอดขายต่อครัวเรือนประมาณ ๕๐,๐๐๐ บาทต่อปี ที่ต่ำสุดคือ ยอดขายผ้าขาวม้า ประมาณ ๕,๐๐๐ บาทต่อปี ต่อครัวเรือน ดูตารางที่ ๒-๔ ประกอบ

ตารางที่ ๒-๔ แสดงปริมาณการขายสินค้าของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ ต่อปี

| ผลิตภัณฑ์<br>ปี พ.ศ. | ผ้าชิ้น/ผ้านุ่งสตรี | ผ้าห่ม | ผ้าคลุมไหล่ | ผ้าขาวม้า |
|----------------------|---------------------|--------|-------------|-----------|
| ๒๕๓๐                 | ๑๕,๐๐๐              | ๔,๐๐๐  | ๓,๐๐๐       | ๓,๐๐๐     |
| ๒๕๔๐                 | ๒๐,๐๐๐              | ๖,๐๐๐  | ๔,๐๐๐       | ๒,๐๐๐     |
| ๒๕๕๗                 | ๖๕,๐๐๐              | ๘,๐๐๐  | ๕,๐๐๐       | ๑๐,๐๐๐    |
| ๒๕๕๘                 | ๕๐,๐๐๐              | ๕,๐๐๐  | ๒,๐๐๐       | ๕,๐๐๐     |

ที่มา: บทสัมภาษณ์ นางละม่อม แก้วเหลียม วันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๘

**๒. การใช้ตราหือ** กลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไถ่ยังไม่มีการสร้างตราสัญลักษณ์ หรือตราหือเพื่อการค้าที่จะสร้างความจดจำให้กับลูกค้าให้กับกลุ่มทอผ้าของตนเอง สืบเนื่องจาก คุณภาพสินค้ายังไม่สม่ำเสมอจึงยังไม่มีในการทำตราหือเฉพาะของตนได้ แม้ว่าในอดีตกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไถ่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ในการทำบรรจุภัณฑ์ประเภทกล่องและถุงกระดาษที่มีตราสัญลักษณ์อยู่บ้าง แต่เป็นการทำตราสัญลักษณ์ของจังหวัดเพชรบูรณ์ สำหรับใส่หรือบรรจุผ้าทอของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไถ่ เพื่อขายให้กับนักท่องเที่ยวและคนทั่วไปเท่านั้น จากการสัมภาษณ์สมาชิกในกลุ่มพบว่า กลุ่มยังไม่ได้เริ่มทำตราหือผลิตภัณฑ์

**สำหรับตลาดเป้าหมายของกลุ่มทอผ้า และลักษณะลูกค้าที่มาใช้หรือซื้อผ้าทอของกลุ่มฯ นั้น** พบว่าตลาดเป้าหมายหลักของกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอของกลุ่มทอผ้าฯ ได้แก่ ลูกค้าหน่วยงานราชการ ลูกค้าที่มาเที่ยวงานเทศกาลทั้งในจังหวัด และต่างจังหวัด เป้าหมายรอง คือ สุภาพสตรีในจังหวัดเพชรบูรณ์ และนักท่องเที่ยวที่ซื้อไปใช้เอง และซื้อไปเป็นของฝาก ความพิเศษของผลิตภัณฑ์ ผ้าทอของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไถ่ นั้นเป็นลายเอกลักษณ์ ประจำของอำเภอหล่มเก่า เป็นลายการทอผ้าของกลุ่มทอผ้าด้วยกี่กระตุก วัสดุที่ใช้ในการทอ ได้แก่ ฝ้าย ไหม และด้ายสำเร็จรูป ลักษณะของผ้าที่พบเป็นการทอด้วยกรรมวิธีการทอมัดหมี่ ลวดลายบนผืนผ้าที่พบมีทั้งลวดลายดั้งเดิมแบบโบราณ และลวดลายประยุกต์ ได้แก่ ลายนาคร ลายหงส์ ลายตะขอ ลายปราสาท ลายขาเป๋ ลายกระจับเดี่ยว ลายกระจับคู่ ลายเพี้ยหงาย ลายที่ดัดแปลงมาจากธรรมชาติ เช่น ลายดอกแก้ว ลายดอกผักแว่น เป็นต้น ส่วนใหญ่นำมาทำเป็นผ้าซิ่น ผ้าผืน ผ้าขาวม้า และผ้าหน้าหมอน เป็นต้น

**๓. ด้านราคา (Price)** การกำหนดราคาสินค้าของกลุ่มฯ ได้ใช้หลักการกำหนดราคาอย่างง่ายโดยบวกร้อยละของกำไรเข้าไปในต้นทุนการผลิต หรือเรียกว่า mark up price คือ ราคาสินค้า เท่ากับ ราคาวัตถุดิบ บวกค่าแรงในการผลิต บวกกำไรร้อยละ ๑๐-๑๕ นอกจากนั้น การกำหนดราคายังคำนึงถึง ราคาเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผู้ผลิตรายอื่น เพื่อไม่ให้ราคาแตกต่างกันมากนัก การตั้งราคาคำนึงถึง ความแตกต่างของวัตถุดิบที่ใช้ และความยากง่ายของลวดลายที่ทำ และความสวยงามในการทอของกลุ่มฯ ได้ราคากลางสำหรับตัวผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างกันของประเภทผ้า ดังนี้

|                                                       |                    |
|-------------------------------------------------------|--------------------|
| ๑. ผ้าซิ่น/ผ้านุ่งสตรี ที่ทอด้วยเส้นใยไหม ลวดลายโบราณ | ราคา ๒,๐๐๐ บาท/ผืน |
| ๒. ผ้าซิ่น/ผ้านุ่งสตรี ที่ทอลวดลายมัดหมี่ธรรมดา       | ราคา ๕๐๐ บาท/ผืน   |
| ๓. ผ้าขาวม้าสำหรับบุรุษ                               | ราคา ๑๒๐ บาท/ผืน   |
| ๔. ผ้าคลุมไหล่สำหรับสตรี                              | ราคา ๕๐๐ บาท/ผืน   |
| ๕. ผาถุงสำเร็จรูป สำหรับสตรี                          | ราคา ๕๐๐ บาท/ผืน   |

**๔. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)** ช่องทางที่ใช้ในการจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม โดยมากใช้ช่องทางการจำหน่ายที่กลุ่ม ส่วนใหญ่กลุ่มผู้ผลิตผ้าทอไม่นำสินค้าออกมาวางโชว์ เนื่องจากการเดินทางมาซื้อของลูกค้าที่กลุ่มนั้นไม่สะดวกโดยเฉพาะลูกค้าที่อยู่ห่างไกล ลูกค้าที่มาซื้อสินค้าที่กลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นข้าราชการในตำบล และลูกค้าต่างจังหวัด นอกจากนั้น มีการนำไปจำหน่ายตามงานเทศกาลและประเพณีต่างๆ เช่น งานกาชาดมะขามหวาน งานอุ้มพระดำน้ำ และงานเทศกาลขนมจีนของอำเภอหล่มเก่า เป็นต้น การนำไปจำหน่ายที่กลุ่มผู้ผลิตรายอื่น การนำไปจำหน่ายยังร้านค้าในจังหวัด การขายปลีก การขายส่ง



รูปที่ ๒-๒๐ ภาพการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ  
ในงานเทศกาลมะขามหวาน ปี ๒๕๕๖

รูปที่ ๒-๒๑ ภาพการจำหน่ายสินค้าของกลุ่มฯ  
ในงานเทศกาลขนมจีนห่มเกล้าปี ๒๕๕๘

๕. ด้านการส่งเสริมการขาย (Promotion) ของกลุ่มผ้าทอบ้านภูฝักไข่ ใช้วิธีการสื่อสารถึงลูกค้าส่วนใหญ่แล้วได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ ได้แก่ พัฒนาชุมชน สำนักงานเทศบาลห่มเกล้า นอกจากนี้ก็เป็นลักษณะการบอกปากต่อปากของลูกค้าด้วยกัน และกลุ่มจะมีการให้ส่วนลดแก่ลูกค้าที่ซื้อสินค้าเกือบทุกราย โดยให้ส่วนลดตามปริมาณการซื้อสินค้าในแต่ละครั้ง

### ๓.๕. วิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มผ้าฯ

ในการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มผ้าฯ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์โดยพิจารณาจาก SWOT Analysis โดยมีรายละเอียดดังนี้

#### ๑. จุดแข็งของกลุ่มผ้าฯ คือ

๑. กลุ่มผ้าฯ มีความเชี่ยวชาญในการทอผ้าแบบมัดหมี่เป็นอย่างสูง โดยเฉพาะการทอผ้าแบบโบราณ ซึ่งเป็นการทอด้วยมือ และมีการสืบทอดการทอผ้าลายโบราณที่มีมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายายของตน ซึ่งการทอผ้าเหล่านี้ มีการถ่ายทอดการทอผ้ามาสู่รุ่นลูกๆ จนทำให้เกิดความชำนาญในการทอผ้าเป็นอย่างมาก
๒. กลุ่มผ้าบ้านภูฝักไข่มีความสามัคคี และมีความร่วมมือกัน ช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี
๓. ผ้าของกลุ่มผ้าบ้านภูฝักไข่ มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นที่ไม่เหมือนใคร เอกลักษณ์นี้ได้สะท้อนถึงวัฒนธรรมของชาวไทห่ม

#### ๒. จุดอ่อนของกลุ่มผ้าฯ คือ

๑. สมาชิกกลุ่มผ้าบ้านภูฝักไข่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และลูกหลานไม่ให้ความสนใจในการทอผ้าเท่าที่ควร ทำให้การทอผ้าแบบโบราณกำลังจะสูญสิ้นหมดไป
๒. กลุ่มผ้าบ้านภูฝักไข่ ไม่มีเงินลงทุนและเงินหมุนเวียนอย่างเพียงพอในการบริหารจัดการกลุ่มฯ ทำให้ใช้วัตถุดิบในการทอผ้ามีคุณภาพต่ำ และส่งผลให้ผลผลิตมีคุณภาพต่ำ เพื่อดึงให้ราคาขายต่ำ
๓. ความนิยมใช้ผ้าโบราณของผู้บริโภคมีน้อยลง จึงต้องมีการพัฒนาการผลิตให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ตามความต้องการของตลาดมากขึ้น
๔. ขาดแรงงานในการทอผ้าแบบโบราณ โดยเฉพาะแรงงานในครัวเรือน ที่ทำการสืบทอดการทอผ้าของแต่ละครัวเรือน ทำให้การผลิตผ้าทอแบบโบราณมีไม่มากพอตามความต้องการของตลาด

### ๓. โอกาสของกลุ่มทอผ้าฯ คือ

๑. ทำให้เกิดการสร้างสรรค์ผ้าทอให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นทั้งรูปแบบการผลิตและลายผ้าในการทอผ้าของกลุ่มฯ
๒. นโยบายของรัฐบาลท้องถิ่น ได้มีการส่งเสริมให้คนท้องถิ่นทำการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย และใส่ชุดไทยในที่ทำงานอาทิตย์ละ ๑ วัน โดยเฉพาะใน อ.หล่มเก่า ทำให้เป็นโอกาสที่ดีของกลุ่มทอผ้าฯ เนื่องจากมีความต้องการใช้ผ้าทอโบราณของกลุ่มเพิ่มขึ้น

### ๔. อุปสรรคของการทอผ้าของกลุ่มฯ คือ

๑. กลุ่มทอผ้าไม่มีการผลิตวัตถุดิบของกลุ่ม ทำให้วัตถุดิบไม่เพียงพอ กลุ่มทอผ้าฯ ต้องทำการซื้อหาวัตถุดิบจากพื้นที่อื่น
๒. กลุ่มทอผ้าใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพต่ำ เช่น ไขไหมประดิษฐ์เป็นส่วนใหญ่ และใช้สีเคมีในการย้อมทำให้ผ้ามีสีตกเวลาใช้ ไม่เป็นที่นิยมของผู้ใช้ผ้าทอโบราณ

ตารางที่ ๒-๕ แสดงสรุปการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไข่ ด้วย SWOT Analysis

| จุดแข็ง (S)                                                                                     | จุดอ่อน (W)                                  | โอกาส (O)                                                                                             | อุปสรรค (T)                                                                          |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------|
| ชาวบ้านมีฝีมือในการทอผ้า ลายโบราณได้                                                            | ขาดแคลนแรงงานทำให้การผลิตไม่พอต่อความต้องการ | นโยบายของรัฐบาลส่งเสริมให้ใส่ชุดผ้าไทย ทำให้เกิดความต้องการสินค้ามากโดยเฉพาะในท้องถิ่น                | วัตถุดิบมีไม่เพียงพอต่อความต้องการตลาด เพราะต้องนำเข้าจากนอกพื้นที่ เช่น เส้นไหมฝ้าย |
| ชาวบ้านมีภูมิความรู้และมีทักษะในทอผ้า การย้อมผ้า การมัดหมี่ การทาลวดลายบนพื้นผ้า                | กำลังการผลิตมีไม่มากพอกับความต้องการของตลาด  | มีความต้องการสินค้าเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีแนวโน้มการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เช่น งานประเพณีของชาวไทหล่ม |                                                                                      |
| สมาชิกภายในกลุ่มมีความร่วมมือภายในกลุ่ม มีน้ำใจและช่วยเหลือเกื้อกูล                             | สมาชิกในกลุ่มขาดเงินทุนหมุนเวียน             |                                                                                                       |                                                                                      |
| ผ้ามีเอกลักษณ์เฉพาะตัว สะท้อนถึงวัฒนธรรมของชาวไทหล่ม (ผ้าขึ้นหัวแดงตัวขึ้นเป็นลายผ้าโบราณตีนกา) | ขาดศูนย์กลางการจัดจำหน่ายสินค้า              |                                                                                                       |                                                                                      |

ที่มา: ผู้วิจัย

#### ๔. แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom Approach)

คำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้มีผู้เรียกชื่อที่แตกต่างกันออกไป เช่น ภูมิปัญญา หรือภูมิปัญญาไทย หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาพื้นบ้าน หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน อย่างไรก็ตาม ได้มีผู้ใช้คำจำกัดความที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เอกวิทย์ ณ ถลาง (๒๕๔๑, หน้า ๙) อธิบายถึง “ภูมิปัญญา” ว่าเป็นความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจน ที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและดำรงชีพในระบบนิเวศ หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรมที่ได้มีพัฒนาการสืบสานกันมา ภูมิปัญญาเป็นความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจน ที่เป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสถานะต่างๆ ในพื้นที่กลุ่มชนนั้นตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานอยู่และได้แลกเปลี่ยนสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่นจากพื้นที่สิ่งแวดล้อมอื่นที่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันแล้วรับเอาหรือปรับเปลี่ยนนำมาสร้างประโยชน์หรือแก้ปัญหาได้ในสิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคม วัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น ภูมิปัญญาจึงมีทั้งภูมิปัญญาอันเกิดจากประสบการณ์ในพื้นที่ ภูมิปัญญาที่มาจากภายนอกและภูมิปัญญาที่ผลิตใหม่หรือผลิตซ้ำ เพื่อการแก้ปัญหาและการปรับตัวให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความเปลี่ยนแปลง ส่วน พิชรินทร์ สิริสุนทร (๒๕๔๔, หน้า ๒๐) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ภูมิปัญญา” หมายถึง ผลึกขององค์ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรม และความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่มีเอกลักษณ์ ซึ่งมนุษย์ในสังคมหนึ่งๆ คิดค้นขึ้น ภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้มาผ่านกระบวนการสั่งสม สืบทอด ปรับปรุง และประยุกต์ใช้ต่อเนื่องกันมา เป็นระบบคุณค่าดั้งเดิมที่สะท้อนออกมาให้เห็นในชีวิตประจำวัน ของบุคคลด้วยสัญลักษณ์ต่างๆ และมีลักษณะเป็นองค์รวม ที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพและเอกภาพขององค์ประกอบต่างๆ ภูมิปัญญาจึงมีความเชื่อมโยงกับระบบต่างๆ ของสังคมทั้งระบบทั้งในอดีตและปัจจุบัน มีความหลากหลาย ไม่หยุดนิ่ง (Dynamics) และมีความแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม ซึ่งทั้งสองความหมายแสดงให้เห็นว่า ภูมิปัญญาเกิดขึ้นจากกระบวนการทางสังคม ทั้งสั่งสม สืบทอด และปรับปรุง รวมทั้งผ่านกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ กลายเป็นองค์ความรู้อันลุ่มลึกสามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์เพื่อให้สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมได้

ดังนั้น ภูมิปัญญาทำให้เกิดเอกลักษณ์เฉพาะขึ้น ซึ่งคำว่าเอกลักษณ์นั้น หมายถึง ลักษณะเฉพาะตัว (Character of Community) อันเกิดจากภาพรวมที่ปรากฏอยู่ในรูปแบบลักษณะทางกายภาพเป็นอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ โดยพิจารณาจากองค์ประกอบหลายๆ อย่างประกอบกัน ที่ทำให้พื้นที่นั้นมีลักษณะที่พิเศษแตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ ทั้งนี้หมายรวมถึงความต่อเนื่องของการดำรงชีวิตในสังคมที่อยู่ในพื้นที่หรือเมือง เช่น กิจกรรมของเมืองซึ่งเป็นแผนความเป็นอยู่ที่ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน (วรชัย โจนพรทิพย์, ๒๕๔๘) ลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นสามารถมองเห็นได้จากองค์ประกอบทางกายภาพที่มีลักษณะเฉพาะ Kevin Lynch (๒๐๐๐ อ้างถึงใน วรชัย โจนพรทิพย์, ๒๕๔๘) ได้ศึกษาเกี่ยวกับจินตภาพของเมือง (The Image of the City) ซึ่งได้ได้มาจากการวิเคราะห์ระบบโนทัศน์ที่เกิดจากเอกลักษณ์ (Identity) โครงสร้าง (Structure) และความหมาย (Meaning) กล่าวคือ สิ่งต่างๆ ที่ประกอบขึ้นมาในเมืองนั้น มีลักษณะเป็นของตัวเอง (Individuality) และมีความสัมพันธ์ทางกายภาพของตำแหน่งที่มีต่อกัน รวมทั้งต่อผู้รับรู้ด้วยโดยสื่อถึงความเข้าใจ ก่อให้เกิดความรู้สึกและทัศนคติด้านการใช้สอยหรือทางอารมณ์ องค์ประกอบที่แสดงด้านลักษณะเฉพาะมี ๕ อย่างประกอบด้วย ทางสัญจร (Pathways) ย่าน (Districts) ขอบเขต (Edges) จุดหมายตา (Landmarks) และจุดศูนย์รวม (Nodes) เนื่องจากองค์ประกอบทั้ง ๕ ประการ สะท้อนภาพรวมที่เกิดขึ้นในโนทัศน์ของผู้สังเกต ดังนั้นหากสภาพแวดล้อมของเมืองที่มีการจัดองค์ประกอบที่เหมาะสมสอดคล้องกันก็ทำให้เกิดเอกลักษณ์ทางด้านจิตภาพอย่างชัดเจน ส่งผลในเมืองนั้นๆ มีความประทับใจในผู้พบเห็นในที่สุดสรุปว่า การศึกษาเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น จากองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนจะเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็น

ถึงองค์ประกอบทางกายภาพที่มีลักษณะควรแก่การอนุรักษ์และพัฒนาให้ดำรงแก่ความสำคัญต่อชุมชนต่อไป Harry I. Gamham (๑๙๗๖) วรชัย โรจนพริทธิย์ (๒๕๔๘) กล่าวว่าเอกลักษณ์ คือ ลักษณะเฉพาะจะประกอบไปด้วยส่วนต่างๆ ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ กิจกรรม และสื่อความหมายโดยปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบนี้เองได้สร้างจิตวิญญาณแห่งสถานที่เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินการอนุรักษ์ และฟื้นฟูกิจกรรมในสภาพแวดล้อมของชุมชน ได้แก่

- ๑) ลักษณะเฉพาะทางกายภาพและรูปลักษณ์ โครงสร้างทางกายภาพที่แท้จริงของสถานที่ ลักษณะจริงของอาคาร ภูมิทัศน์ ภูมิอากาศ และคุณลักษณะของสุนทรียภาพ
- ๒) กิจกรรมและหน้าที่ซึ่งสังเกตได้ ผู้คนมีปฏิสัมพันธ์ต่อพื้นที่อย่างไร สถาบันทางวัฒนธรรมมีผลอย่างไร และอาคารภูมิทัศน์ถูกใช้งานอย่างไร
- ๓) การสื่อความหมาย หรือสัญลักษณ์ เป็นสิ่งที่ซับซ้อนกว่า เริ่มด้วยผลจากความมุ่งหมายหรือประสบการณ์ของมนุษย์ คุณลักษณะของสถานที่ มีจำนวนมากที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากประชากรตอบสนองต่อลักษณะทางกายภาพและหน้าที่ใช้สอย

การศึกษาองค์ประกอบของเมืองที่ทำให้เกิดเอกลักษณ์นั้น ได้แบ่งองค์ประกอบของเมืองเพื่อการวิเคราะห์เป็น ๓ ประเภท ใหญ่ๆ ดังนี้

- ๑) องค์ประกอบทางกายภาพ เป็นปัจจัยที่รองรับกิจกรรมในการดำรงชีวิตของพลเมือง ได้แก่ ลักษณะและอาคารบ้านเรือน สิ่งแวดล้อม การตั้งถิ่นฐาน การใช้ที่ดิน ถนนหนทาง การคมนาคม และพื้นที่โล่งว่าง
- ๒) องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การประกอบอาชีพ กิจกรรมทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน
- ๓) องค์ประกอบทางด้านสังคมและวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้สังคมอยู่ได้อย่างสงบสุข ได้แก่ เชื้อชาติ กิจกรรมในชีวิตประจำวัน ประเพณี วัฒนธรรมและความเชื่อของคนในชุมชน

## ๕. แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม

**วัฒนธรรม** ตามความหมายของพระยาอนุมานราชธน (๒๕๑๕) ได้ให้ความหมายว่า วัฒนธรรมเป็นที่ยอมรับในมีส่วนร่วมผลิตสร้างขึ้นมา โดยการเรียนรู้จากกันและสืบทอดเป็นความเจริญก้าวหน้า หรืออาจกล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นส่วนทั้งหมดที่ซับซ้อน ซึ่งประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศิลธรรม กฎหมาย ประเพณี วัฒนธรรม ในความหมายที่ สุพัตรา สุภาพ (๒๕๒๕) ได้ให้ไว้ครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง มนุษย์จะคิดสร้างระเบียบ กฎเกณฑ์ วิธีในการปฏิบัติ การจัดระเบียบ ตลอดจนระบบความเชื่อ ความนิยม ความรู้ เทคโนโลยีต่างๆ ในการควบคุมและใช้งานประโยชน์จากธรรมชาติ ก่อ สวัสดิพานิช (๒๕๒๕) ได้ในคำนิยามของ วัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมได้แก่ผลรวม

ของลักษณะของกลุ่มชนหรือสังคมหนึ่ง โดยวัฒนธรรมของแต่ละวัฒนธรรมจะมียุคประกอบอยู่ ๓ ประการคือ

- ๑) ความเชื่อทางวัฒนธรรม คือ ความคิดของมนุษย์หรือกลุ่มชนหรือสังคมหนึ่งที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และมนุษย์เป็นวัตถุสิ่งของเป็นความคิดทางด้านความต้องการที่จะได้รับการตอบสนองทางด้านร่างกายและจิตใจอย่างมีเหตุผล จากความคิดความเชื่อของมนุษย์หรือกลุ่มชนในด้านความต้องการนี้ จะส่งผลไปสู่การแสดงออกเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกมานี้ก็คือรูปแบบทางวัฒนธรรมหรือถ้าจะกล่าวโดยสรุป ความเชื่อทางด้านวัฒนธรรม เป็นความต้องการของมนุษย์และ

กลุ่มคนที่อยากได้อีกมี เพื่อตอบสนองความต้องการทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ความต้องการนี้จะมีผลสอดคล้องเหมาะสมกับศักยภาพของชุมชน

๒) รูปแบบทางวัฒนธรรม คือ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นพฤติกรรมของมนุษย์ที่สัมพันธ์กับมนุษย์ คือมนุษย์สัมพันธ์กับวัตถุสิ่งของ พฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกมานี้ก็เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ย่อมเกี่ยวกับปัจจัย (Input) กระบวนการ (Process) และผลลัพธ์ (Product) อีกทั้งศักยภาพของมนุษย์และชุมชนด้วย

๓) คุณภาพทางวัฒนธรรม จะเป็นการประเมินคุณค่าของความเชื่อและรูปแบบทางวัฒนธรรมโดยบุคคลหรือสมาชิกของชุมชนว่า รูปแบบทางวัฒนธรรม เมื่อบังเกิดผลแล้วไม่ตอบสนองความต้องการของบุคคลหรือชุมชนตรงตามความเชื่อทางวัฒนธรรมหรือไม่ ถ้าผลการประเมินความเชื่อ และรูปแบบทางวัฒนธรรมนั้นปรากฏออกมา มีคุณค่าทำให้บุคคลมีความสุข ความเชื่อและรูปแบบทางวัฒนธรรมนั้นก็จะมี การสืบทอดต่อไปได้ ประเวศ วะสี (๒๕๔๓) กล่าวว่า วัฒนธรรมคือ พลังของสังคมทางภูมิปัญญา เพื่อพัฒนาทางเศรษฐกิจ จิตใจ การเมือง สังคม สิ่งแวดล้อมพร้อมๆกัน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๔๒) ให้ความหมายของ วัฒนธรรม ไว้ว่า คือ สิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ โดยสรุป วัฒนธรรม หมายถึง วิธีการดำรงชีวิตคนในสังคม ถือเป็นแบบแผนปฏิบัติในสถานที่ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถดำเนินร่วมกัน ดังนั้น วัฒนธรรมไทย หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของคนไทยที่สั่งสม เลือกสรรให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในสังคมไทย และยังสามารถเป็นเครื่องมือในการที่จะดำรงไว้ซึ่งสังคมอันดีงาม เจริญ สืบทอดกัน เป็นมรดกทางสังคมมาตั้งแต่ในอดีต

**ทุนทางวัฒนธรรม** ในเชิงเศรษฐศาสตร์ กล่าวว่า ทุนทางวัฒนธรรมจะเกี่ยวข้องกับการเติบโตของอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าและบริการที่มีมิติทางวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะสินค้าและบริการเหล่านี้มีการฝังตัวของวัฒนธรรม การลงทุนที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม การลงทุนรายจ่ายทางวัฒนธรรม คือค่าใช้จ่ายที่ช่วยให้กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมได้รับการจรรโลงและเกิดการเจริญเติบโตงอกงามในระยะต่อมาได้มีการกล่าวถึงทุนวัฒนธรรมว่าเป็นทุนในการผลิตและการบริการ ที่มีในทางวัฒนธรรม และการเติบโตได้ต้องอาศัยการเติบโตของอุตสาหกรรมสินค้าวัฒนธรรม (Cultural Products) ซึ่งสินค้าทางวัฒนธรรมนี้เป็นสินค้าหรือบริการที่มี “การฝังตัวของวัฒนธรรม” (Cultural Embodiment) สินค้าหรือบริการบางประเภทอาจมีนัยยะ เกี่ยวกับวัฒนธรรมไม่ชัดเจน แต่บางประเภทมีชัดเจนยิ่ง เช่น ผัก ผลไม้ มิได้มีนัยที่ชัดเจน เพราะล้วนเป็นผลผลิตทางธรรมชาติ แต่อาหารที่ปรุงแต่งโดยมนุษย์มีนัยทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพราะกระบวนการที่ปรุงแต่งอาหารมีเรื่องของวัฒนธรรมมาเกี่ยวข้องด้วย การก่อให้เกิดและเติบโตของทุนวัฒนธรรมจากเหตุปัจจัย ๔ ประการด้วยกัน ดังนี้

๑) **กระบวนการแปรวัฒนธรรมเป็นสินค้า** (Commoditization of Culture) ถือได้ว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานที่เกี่ยวกับการก่อเกิด และการเจริญเติบโตของทุนทางวัฒนธรรมหากวัฒนธรรมมิได้แปรสภาพเป็นสินค้าอุตสาหกรรมสินค้าวัฒนธรรมย่อมมีอาจเกิดขึ้นได้ ด้วยเหตุที่ว่าวัฒนธรรมเป็นเรื่องของวิธีการดำรงชีวิตตามปกติของมนุษย์ กระบวนการยอมรับแบบแผนการดำรงชีวิตและพฤติกรรมแล้วนั้น วัฒนธรรมตัวแปร

๒) **กระบวนการเทคโนโลยีนวัต** (Technologization of Culture) การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ก่อให้เกิดผลผลิตใหม่ซึ่งมีผลกระทบต่อมนุษย์และสังคมในด้านต่างๆ กระบวนการปรับตัวทางด้านเทคโนโลยี จึงมีผลกระทบทางด้านวัฒนธรรม เพราะทำให้โครงสร้างความต้องการทางวัฒนธรรมเปลี่ยนไป

๓) **กระบวนการพาณิชย์นวัต** (Commercialization of Culture) วัฒนธรรมจะกลาย

เป็นสินค้าได้ มิจำแต่ต้องมีความต้องการหรืออุปสงค์ หากยังต้องมีตลาดขนาดใหญ่พอสมควร การผลิตสินค้าวัฒนธรรมจึงบังเกิดขึ้นได้ ข้อสำคัญต้องเป็นการผลิตเพื่อจะขายไม่ใช่เพื่อเอาไว้กินใช้ กระบวนการสร้างอุปสงค์จึงต้องโยงโดยที่หยั่งรากลึกและมีฐานอันกว้างขวาง

๔) **กระบวนการทางโทรทัศน์นวัตวิถ์** (Televisionization of Culture) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีคมนาคม ผสมกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีอากาศ ก่อให้เกิดบริการโทรทัศน์ระหว่างประเทศขยายตัวอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่ทศวรรษ ๒๕๑๐ เป็นต้นมา การขยายตัวของเครือข่ายและบริการโทรทัศน์ระหว่างประเทศมีส่วนช่วยเริ่มกระบวนการโลกาภิวัตน์ บทบาทและอิทธิพลของบริการโทรทัศน์มีอิทธิพลต่อการยอมรับวัฒนธรรมของชาติมหาอำนาจ

นอกจากนี้ รังสรรค์ ธนพรพันธุ์ (๒๕๔๖) ได้กล่าวถึงการเกิดของทุนทางวัฒนธรรมแล้ว ยังได้ถึงลักษณะบางประการของทุนวัฒนธรรม โดยแยกลักษณะเด่นของทุนทางวัฒนธรรม ออกเป็น ๗ ประการด้วยกันประกอบด้วย

๑) สินค้าวัฒนธรรมจะต้องมีนัยทางวัฒนธรรม กล่าวคือต้องมีการฝังตัวของวัฒนธรรม สินค้าวัฒนธรรม หมายถึง สินค้าการบริการที่มีนัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมในด้านในด้านหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นจารีตขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบความเชื่อและศรัทธา ระบบคุณค่าบรรทัดฐานทางจริยธรรม แบบแผนการพักผ่อนหย่อนใจ การละเล่นและกีฬา การแต่งตัว วรรณกรรมและสิ่งพิมพ์ ศิลปะ ฯลฯ

๒) ทุนทางวัฒนธรรมมีขาคู่ทั้งในภาคและอุตสาหกรรมและภาคบริการ

๓) บรรดากิจการของเศรษฐกิจที่กลุ่มทุนวัฒนธรรมหยั่งรากถึง ส่วนใหญ่มีการกระจุกตัวของทุน (Concentration of Capital) อย่างสูง จึงมีอำนาจผูกขาดระดับหนึ่ง

๔) กลุ่มทุนวัฒนธรรมมีการผลิตตัวอยู่ตลอดเวลาสร้างความเข้มแข็งทางของเศรษฐกิจด้วยการควบและครอบกิจการ

๕) กลุ่มทุนวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้เกิดความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การทุ่มเทรายจ่ายในด้านการวิจัยพัฒนางานวิจัยชีวิตของสินค้าบางอย่างค่อนข้างข้างสั้น

๖) กลุ่มทุนวัฒนธรรมต้องพยายามสร้างอุปสงค์ ที่มีต่อสินค้าของตนอยู่ตลอดเวลา มิฉะนั้นย่อมยากที่จะดำรงส่วนแบ่งทางการตลาดไว้ได้

๗) กลุ่มทุนวัฒนธรรม แม้จะเป็นบริษัทยักษ์ใหญ่ระหว่างประเทศและเป็นหัวหอกของ

๘) กระแสโลกาภิวัตน์ แต่มักเลือกทำสัญญาพันธมิตรเชิงยุทธศาสตร์กับกลุ่มทุนท้องถิ่นใน

๙) ประเทศโลกที่สาม เพราะต้องการหาประโยชน์จากเครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มทุนท้องถิ่น ในการนี้อาจต้องปรับผลผลิตให้สอดคล้องกับรสนิยมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

สหวัฒน์ แนนหนา (๒๕๕๔) ได้กล่าวถึง ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural capital) คือ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติซึ่งกรมส่งเสริมวัฒนธรรมของกระทรวงวัฒนธรรมกำหนดไว้มี ๗ สาขา คือ ๑) ภาษา ๒) วรรณกรรมพื้นบ้าน ๓) ศิลปะการแสดง ๔) แนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล ๕) งานช่างฝีมือดั้งเดิม ๖) ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล ๗) กีฬา ภูมิปัญญาไทย นอกจากนั้น ยังควรหมายรวมถึงมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ภาษาวรรณกรรม เอกสารโบราณ จดหมายเหตุ ศิลปะการแสดง และงานศิลปกรรมต่าง ๆ ล้วนเป็นทุนทางวัฒนธรรม ที่บรรพบุรุษได้สั่งสมและสร้างสรรค์ไว้จนสืบทอดมาเป็นมรดกวัฒนธรรมให้แก่อนุชนได้นำมาศึกษาเรียนรู้และซาบซึ้งในสุนทรีย์ แห่งความงดงามของเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทยอย่างไม่ขาดสาย

## ๖. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development)

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ในสภาพที่มีการแข่งขันทางการตลาด ปัจจุบัน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ออกสู่ตลาดเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อที่จะรักษาความเป็นผู้นำการตลาดไว้ได้ตลอดไป ผู้ผลิตจึงต้องมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ หรือปรับปรุงผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ตลาดเวลา ได้มีผู้ให้ความหมายของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development) ไว้ดังนี้ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (๒๕๔๓) ให้ความหมายของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ คือ การนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่แบบริเริ่ม การปรับปรุงของธุรกิจให้มีคุณสมบัติดีขึ้น โดยผลิตภัณฑ์ใหม่ (New Product) กล่าวคือ เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะแตกต่างจากผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ โดยสามารถสนองความต้องการเดิม หรือความต้องการใหม่ของผู้ซื้อได้ ผลิตภัณฑ์ใหม่สามารถทดแทนผลิตภัณฑ์เดิม แต่มีลักษณะแตกต่างจากผลิตภัณฑ์เดิม อย่างเห็นได้ชัด หรือมีการการปรับปรุงใหม่ (Modified Product) ผลิตภัณฑ์เลียนแบบ (Me-too) เป็นผลิตภัณฑ์ที่ใหม่สำหรับบริษัท แต่เก่าสำหรับสินค้านั้น น้ำทิพย์ วิภาวิน (๒๕๔๖) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ หมายถึง การทำให้ผลิตภัณฑ์มีลักษณะและปรับปรุงให้ดีขึ้น ซึ่งต้องคำนึงถึงการตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น พิบูล ทีปะपाल (๒๕๔๗) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ หมายถึง การนำเสนอผลิตภัณฑ์ต่อตลาดใหม่ที่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า และเพื่อผลิตสินค้าให้ได้คุณภาพสูง ราคาต่ำ เพื่อสร้างความเปรียบทางการแข่งขัน การตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ประกอบด้วย การค้นคว้าและประเมินความคิด การเลือกแนวความคิดเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เชื่อว่าจะประสบผลสำเร็จมากที่สุด การกำหนดโปรแกรมการตลาด การนำผลิตภัณฑ์เพื่อทดสอบตลาดรวมทั้งการแนะนำผลิตภัณฑ์ พงษ์ ผาจิตร (๒๕๔๘) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หมายถึง กระบวนการทำสิ่งใหม่และเป็นสิ่งใหม่ในของตัวเอง ศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์ (๒๕๔๘) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ หมายถึง สิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้ และความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจสังคม จากความหมายของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development) ที่นักวิชาการได้กล่าวว่า ข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าข้างต้น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่ดีขึ้น โดยการเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่เข้าไปในสายผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ โดยสามารถตอบสนองความต้องการเดิม หรือความต้องการใหม่ของผู้ซื้อได้

ความสำคัญของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development) มีความสำคัญต่อกิจการดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔)

๑) การทดแทนผลิตภัณฑ์เก่าของกิจการนั้นคือ ผลิตภัณฑ์เดิมที่วางตลาดไปแล้ว โดยปกติจะมีอายุขัย เช่นเดียวกับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ตามแนวคิดและข้อเท็จจริงในเรื่อง “วงจรชีวิตผลิตภัณฑ์” (Product Life Cycle) ดังนั้น เมื่อผลิตภัณฑ์ตัวเดิมเสื่อมความนิยมหรือกำลังจะตาย กิจการก็จำเป็นต้องหาผลิตภัณฑ์ใหม่มาแทนที่ผลิตภัณฑ์เดิม

๒) ความอยู่รอดของการเจริญเติบโตของกิจการ ทั้งนี้เพราะผลิตภัณฑ์ใหม่มีความสำคัญอย่างมากต่อความอยู่รอดและการเจริญเติบโตของกิจการนั้นๆ กิจการใดก็ตามที่หวังพึ่งเฉพาะผลิตภัณฑ์เก่าๆที่เคยจำหน่ายอยู่เดิมก็จะต้องเลิกกิจการหรือเลิกการขายผลิตภัณฑ์นั้น

๓) ผลิตภัณฑ์เป็นปัจจัยตัวหนึ่งในการดำเนินความสามารถในการทำกำไรให้ได้ของกิจการ ไม่ว่าจะว่าจะออกมาในรูปแบบอัตราผลตอบแทนทางด้านกำไร หรือในรูปของอัตราผลตอบแทนจากการลงทุน

๔) การตอบสนองความจำเป็นและความต้องการของผู้บริโภค ในปัจจุบันความจำเป็นและความต้องการของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ลักษณะความต้องการนับวันแต่จะจะมีมากขึ้น และเปลี่ยนแปลงเพิ่มความสับสนยิ่งขึ้นตลอดเวลา ผู้บริโภคจึงต้องการที่จะมีผลผลิตใหม่ๆ เข้าในตลาดเพื่อเปิดโอกาสได้ทำการเลือกสรรได้มากขึ้น

๕) ผลิตภัณฑ์วางตลาดโดยทั่วไปๆ ไปมักจะมีอายุสั้นมาก ประกอบกับการหาแนวคิดสำหรับผลิตภัณฑ์ใหม่เป็นสิ่งที่ทำได้ยากยิ่งขึ้น โดยการลงทุนในการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้องทุ่มเงินเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการตัดสินใจทางด้านผลิตภัณฑ์ใหม่จึงเพิ่มสำคัญยิ่งขึ้น

๖) ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการหรือเทคโนโลยีเป็นตัวเร่งที่ทำให้ผลิตภัณฑ์เดิมตายเร็วยิ่งขึ้นหากกิจกรรมไม่ออกความเห็นปัญหาได้ทันการณ์ และเตรียมรับมือด้วยผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ได้ผ่านการศึกษาวิเคราะห์อย่างถ่องแท้แล้ว โอกาสที่จะอยู่รอดและเจริญเติบโตตามที่ต้องการก็จะเป็นไปได้ยาก

กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ มี ๘ ขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ ,๒๕๔๓)

ขั้นที่ ๑ การสร้างแนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ (Idea Generation) เป็นความคิดที่มองเห็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ซึ่งเป็นความคิดที่มองเห็นลู่ทางที่จะขายผลิตภัณฑ์นั้น ในขั้นนี้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการค้นหาแหล่งความคิดและวิธีการค้นหาแหล่งความคิด

ขั้นที่ ๒ การกลั่นกรองและการประเมินความคิด (Screening and Evaluation of Idea) เป็นการพิจารณากลั่นกรองความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สร้างขึ้นจากขั้นหนึ่งว่า ความคิดใดที่จะนำมาวิเคราะห์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ขั้นต่อไป

ขั้นที่ ๓ การพัฒนาแนวความคิดและพัฒนาแนวทดสอบแนวความคิด (Concept Development and Testing) เป็นงานที่จะต้องกระทำหลังการผ่านกระบวนการกลั่นกรองความคิดจากขั้นที่ ๒ แล้วในขั้นที่ ๓ นี้เป็นการพัฒนาแนวความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ผู้ผลิตได้สร้างขึ้นมาและการสร้างความคิดในผลิตภัณฑ์ให้เกิดขึ้นกับผู้บริโภค รวมทั้งภาพลักษณ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จริงๆ ส่วนการทดลองความคิด (Concept Testing) หมายถึง การนำความคิดไปทดสอบกับกลุ่มบริโภคเพื่อความรู้สึกรู้สึก และการยอมรับความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ถ้าความคิดนั้นเป็นไปได้ก็นำไปสู่ขั้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ขั้นที่ ๔ การพัฒนากลยุทธ์การตลาด (Marketing Development) เป็นการพัฒนาเครื่องมือการตลาดเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดเป้าหมาย ประกอบด้วย ๓ ส่วนคือ (๑) ขนาดโครงสร้างและพฤติกรรมของตลาดเป้าหมาย (Target Market's Size, Structure and Behavior) (๒) การพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด (Marketing Strategy) (๓) ยอดขายและกำไรตามเป้าหมายระยะยาว (Long – run Sales and profit Goods) และกลยุทธ์ทางการตลาด (Marketing Mix Strategies)

ขั้นที่ ๕ การวิเคราะห์ทางธุรกิจ (Business Analysis) เป็นการพิจารณาว่าความเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ใหม่ที่คัดเลือกไว้ จะมีความเป็นไปได้เพียงใดในทางธุรกิจ งานในขั้นนี้ประกอบด้วย (๑) กำหนดลักษณะผลิตภัณฑ์ (๒) คาดคะเนความต้องการซื้อของตลาด (๓) คาดคะเนต้นทุนและกำไร (๔) กำหนดภาระความรับผิดชอบเพื่อศึกษาความเป็นไปได้สำหรับผลิตภัณฑ์

ขั้นที่ ๖ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development) เป็นการเปลี่ยนความคิดที่ผ่านการวิเคราะห์แล้วเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นรูปเป็นร่าง (Physical Product) ขึ้นมาประกอบด้วยการพัฒนาด้านรูปลักษณะผลิตภัณฑ์ (Product Prototype) และการพัฒนาหน้าที่การทำงานของผลิตภัณฑ์

ขั้นที่ ๗ การทดสอบการตลาด (Market Testing) เป็นการนำผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาแล้วไปทดสอบการยอมรับของลูกค้าเป้าหมายในอาณาเขตที่จำกัด โดยมีการใช้โปรแกรมการตลาดที่กำหนดให้ในขั้นนี้จะทำให้ทราบข้อบกพร่องที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงต่างๆ

ขั้นที่ ๘ การดำเนินธุรกิจ (Commercialization) เป็นการนำผลิตภัณฑ์ใหม่ออกสู่ตลาดจริงตามแผนการตลาดที่กำหนดไว้

แหล่งที่มาของความคิดผลิตภัณฑ์ใหม่ มาจาก 3 แหล่ง คือ

๑. ลูกค้า (Customer) ลูกค้าในที่นี้หมายถึง ลูกค้าที่ยังติดต่อการซื้อขายอยู่ในปัจจุบันหรือลูกค้าที่เคยให้การอุดหนุนมาก่อนก็ได้ ในเมื่อการดำเนินงานด้านการตลาด ก็คือ การตอบสนองหรือการบำบัดความจำเป็นและความต้องการของลูกค้า ลูกค้าจึงมักจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการเสาะแสวงหาความคิดใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อนำไปวางตลาด ในอดีตที่ผ่านมาปรากฏว่า สินค้าอุปโภคบริโภคหรือสินค้าอุตสาหกรรมหลายชนิดเกิดขึ้นจากข้อเสนอแนะของลูกค้า อาจโดยจงใจหรือโดยบังเอิญก็แล้วแต่ จึงควรเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องในกิจการนั้น จะต้องจัดวางระบบงานเพื่อได้มาซึ่งความรู้สึกรู้สึก ปัญหาหรือความต้องการของลูกค้า ซึ่งอาจได้มาด้วยวิธีการต่างๆดังนี้

- ๑) การสำรวจหรือสอบถามลูกค้าโดยตรง (Direct Customer Survey)
- ๒) เทคนิคการถามเลียบเคียง (Projective Technique)
- ๓) การถกปัญหาแบบเจาะกลุ่ม (Focus Group Discussion)
- ๔) การรับข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็น (Suggestion System)
- ๕) การเปรียบเทียบผลจากการใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในปัจจุบันที่ลูกค้าต้องการจริง

(Perceptual and Preference Mapping) ในทางปฏิบัติการจากการสอบถามลูกค้าเกี่ยวกับปัญหาที่มีอยู่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ปัจจุบันอาจทำให้กิจการได้ความคิดผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ มากกว่าในกรณีที่กิจการไปสอบถามถามเกี่ยวกับความคิดผลิตภัณฑ์ใหม่โดยตรงไปตรงมา

๒. ผู้จัดหน่าย (Distributor) เนื่องจาก ร้านค้าเหล่านี้เป็นผู้ติดต่อซื้อขายกับลูกค้าโดยตรง มีโอกาสพบปะสนทนากับลูกค้าผู้ใช้งานจำนวนมาก และในหลายๆ กรณีเป็นที่รองรับการระบายความอัดอั้น ความรู้สึกที่ไม่ดี หรือปัญหาที่เกิดจากการใช้ผลิตภัณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นกิจการหรือของคู่แข่งกัน ถ้ารู้จักป้อนคำถามหรือใช้เทคนิคการสัมภาษณ์อย่างถูกต้องกับจังหวะเวลา กิจการอาจจะได้ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่จำนวนมากจากแหล่งนี้ไม่ยากนัก

๓. คู่แข่งขัน (Competitors) ผู้บริหารที่ชาญฉลาดควรจะคอยเฝ้ามองว่าคู่แข่งของกิจการว่าทำอะไรอยู่บ้างในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ไม่ว่าจะเป็นโดยการสนทนากลุ่มจากผู้จำหน่ายวัตถุดิบให้กับกิจการคู่แข่ง จากร้านค้าผู้จัดจำหน่าย หรือโดยมอบหมายให้ผู้แทนขายของกิจการทำหน้าที่สืบความลับของคู่แข่ง คอยเฝ้าติดตามตลาดผลิตภัณฑ์ใหม่ของคู่แข่ง ใครเป็นผู้ซื้อในตลาดและซื้อไปเพื่อใช้ประโยชน์อะไร

จากแนวคิดด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ งานวิจัยนี้ ต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้ ด้วยเหตุผล 3 ประการคือ ต้องการอนุรักษ์ลายผ้าของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้ให้คงอยู่ โดยมีการปรับให้ร่วมสมัย และเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคมากขึ้น อีกทั้ง ต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้มีการพัฒนาคุณภาพสินค้าให้ดีขึ้นเน้นประโยชน์ใช้สอยมากขึ้น ซึ่งจะได้นำมาลงในรายละเอียดต่อไป

## ๗. แนวคิด เกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added Creation)

๗.๑ การเพิ่มมูลค่า (Added Value) เป็นการนำวิธีการต่างๆ มาใช้เพื่อสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นจากเดิม การสร้างมูลค่าเพิ่มจัดเป็นเครื่องมือการตลาดที่จะทำให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การจัดจำหน่าย การโฆษณา และการส่งเสริมการตลาดซึ่งมีผลทำให้สามารถตั้งราคาได้สูงขึ้น แต่จะต้องมีส่วนเพิ่มมูลค่าที่จะทำให้ผู้บริโภครู้สึกได้ประโยชน์มากขึ้นด้วย โดยการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ (พูนลาภ ทิพชาติโยธิน, ๒๕๕๓) มีนิกวิชาการให้ความหมายของการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added Creation) ได้แก่ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (๒๕๔๒) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสร้างมูลค่าเพิ่ม หมายถึง ความพยายามในการพัฒนา

ผลิตภัณฑ์ในด้านต่างๆ ให้มีคุณค่าในสายตาของลูกค้ามากขึ้น Louis (อ้างใน ดนัย จันทรฉาย , ๒๕๔๗) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสร้างมูลค่าเพิ่ม หมายถึง การนำเสนอผลิตภัณฑ์ หรือบริการที่ครบถ้วนสมบูรณ์ด้วยคุณภาพ บริการ และราคา เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า ให้เกิดความพึงพอใจในการซื้อ ครอบครอง และใช้ประโยชน์ ทั้งนี้ในความหมายด้านการตลาด การสร้างมูลค่าเพิ่มคือ การพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ให้เกิดความพึงพอใจต่อผู้บริโภคสูงสุด และเกินความคาดหวังของผู้บริโภค อีกทั้งมูลค่าเพิ่มอาจเกิดจากการเพิ่มสิ่งทีนอกเหนือจากสิ่งที่ผู้บริโภคคาดว่าจะได้รับ (Nilson, ๑๙๙๒) นอกจากนี้การสร้างมูลค่าเพิ่มที่เป็นการเพิ่ม หรือเสริมสิ่งใหม่ๆ สู่ตัวผลิตภัณฑ์ ควรมีความเกี่ยวข้องและเป็นสิ่งที่ลูกค้าต้องการ (Chematony & Harries, ๑๙๙๘) จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การสร้างมูลค่าเพิ่ม หมายถึง สิ่งที่จะช่วยสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยผ่านการสร้างคุณค่าสำหรับลูกค้าที่ดีขึ้น โดยมีขั้นตอนการผลิต หรือบริการที่ดีกว่า เพื่อการเป็นผู้นำในการผลิตผลิตภัณฑ์นั้นๆ นอกจากการสร้างแตกต่างในตลาดแล้ว มูลค่าเพิ่มจะเป็นตัวช่วยในการสร้างคุณค่าที่ส่งผลต่อการรับรู้ของผู้บริโภคที่สูงกว่า ซึ่งนำไปสู่ความมั่นใจในการตัดสินใจเลือกหรือผลิตภัณฑ์และบริการต่อไป

การสร้างมูลค่าเพิ่ม สามารถทำให้ธุรกิจมีความได้เปรียบในการแข่งขัน และการสร้างมูลค่าเพิ่มมีความสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจ (พินพิสนีย์ พรหมศิริ, ๒๕๔๗) ด้วยเหตุผล ๓ ประการดังนี้

- ๑) การสร้างมูลค่าเพิ่ม จะทำให้สามารถตอบสนองความต้องการและทำให้ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งการสร้างมูลค่าเพิ่มอาจทำได้ด้วยการเสนอผลประโยชน์ที่ผู้บริโภคต้องการ
- ๒) การสร้างมูลค่าเพิ่ม สามารถสร้างความเชื่อมั่น และความไว้วางใจจากผู้บริโภคที่ดีที่สุด เพราะทำให้ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งการสร้างมูลค่าเพิ่มอาจทำได้ด้วยการเสนอผลประโยชน์ที่ผู้บริโภคต้องการ
- ๓) การสร้างมูลค่าเพิ่ม ทำให้ธุรกิจสร้างความแตกต่างจากคู่แข่งในภาวะที่มีการแข่งขันอย่างรุนแรงได้ และทำให้ธุรกิจมีความได้เปรียบทางการแข่งขัน

การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added Creation) ของผลิตภัณฑ์ผ้าทอในประเทศไทยเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจาก ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมีจำนวนมากมาย หลายกลุ่ม ทำให้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอไม่ค่อยมีความแตกต่างกันเท่าใดนัก ดังนั้น กลุ่มทอผ้าแต่ละรายจึงพยายามหาโอกาสพัฒนา และยกระดับคุณลักษณะต่างๆ ของผลิตภัณฑ์เสนอแก่ลูกค้า เครื่องมือที่จะช่วยให้กลุ่มทอผ้าอยู่รอด และเติบโตได้ ต้องสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าเหนือคู่แข่ง นั่นก็คือ การดึงดูดด้วยการสร้างมูลค่าเพิ่มที่มอบให้แก่ผู้บริโภค ซึ่งเป็นมูลค่าเพิ่มที่ทำให้ลูกค้ามีความรู้สึกมากกว่าความพอใจ (ฉัตยาพร เสมอใจ , ๒๕๔๗) การสร้างมูลค่าเพิ่มนั้น มีการสร้างมูลค่าได้ ๔ ด้าน เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีคุณค่าเพิ่มขึ้นในสายตาของลูกค้า ซึ่งคุณค่าทั้ง ๔ ด้านนี้ เรียกว่าคุณค่ารวมสำหรับลูกค้า (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, ๒๕๔๑) ได้แก่ คุณค่าด้านผลิตภัณฑ์ (Product Value) คุณค่าด้านบริการ (Service Value) คุณค่าด้านบุคลากร (Personnel Value) และ คุณค่าด้านภาพลักษณ์ (Image Value) ในจำนวนการสร้างมูลค่าเพิ่มทั้ง ๔ ด้านนั้น งานวิจัยนี้จะนำการสร้างมูลค่าเพิ่มมาใช้ในการวิเคราะห์เพียง ๒ ด้าน คือ การสร้างมูลค่าเพิ่มทางด้านผลิตภัณฑ์ (Product Value) เป็นการสร้างคุณค่าที่มอบให้ลูกค้า อันเกิดจากผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า โดยเน้น ประโยชน์หลัก และรูปลักษณะของตัวผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย คุณภาพ และสมรรถนะที่เหนือกว่าผู้ผลิตรายอื่น ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ ความเป็นโบราณ มีตราสินค้าเฉพาะ ความมีชื่อเสียงมายาวนาน และเป็นที่ยอมรับเป็นต้น และ ด้านการสร้างมูลค่าเพิ่ม

จากคุณค่าด้านภาพลักษณ์ (Image Value) เป็นคุณค่าด้านความรู้สึกนึกคิดของลูกค้าที่มีต่อผลิตภัณฑ์ หรือ บริการ

## ๙. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

### ๙.๑. ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลวดลายของผ้าทอลายโบราณในที่ต่างๆ

เนื่องจาก ลวดลายบนผืนผ้าทอโบราณส่วนใหญ่เป็นภูมิปัญญาของชุมชนในแต่ละแห่ง ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น และมีความงดงามไม่แพ้กัน ทำให้มีผู้สนใจศึกษาถึงความเป็นมาของลวดลายบนผืนผ้าว่ามีที่มาจากไหน และมีประวัติความเป็นมาอย่างไร ในบางพื้นที่มีลวดลายและชื่อเรียกเหมือนกัน ซึ่งเป็นมรดกจากบรรพบุรุษ และเมื่อมีการอพยพเคลื่อนย้ายจากปัจจัยทางการเมือง ทำให้ลวดลายผ้าได้ติดตัวมาด้วย ดังนั้น การนำความเป็นมาของลวดลายในที่ต่างๆ มาอธิบายนั้น มีผ้าทอที่สำคัญ ดังนี้

**๑. ผ้าทอลายน้ำไหล จังหวัดน่าน** สันนิษฐานว่าการออกแบบลายผ้าทอชาวไทยลื้อ ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากชาวไทยลื้อในดินแดนสิบสองปันนา ประเทศจีน อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๓๗๙ ตั้งถิ่นฐานที่บ้านลำหลวง อ.เชียงคำ จ.พะเยา, บ้านหนองบัว บ้านต้นฮ้าง อ.ท่าวังผา จ.น่าน และบ้านดอนมูล อ.ท่าวังผา จ.น่าน สมัยแรกๆ นิยมใช้ไหมเงิน และไหมสีดำด้านลายผ้าตรงส่วนที่เป็นหยัก ของกระแสน้ำ จากนั้นใช้ลายมกรูปสัตว์แทรก เพื่อแสดงว่าผู้คิดลายน้ำไหล ไม่ได้ลอกแบบของชาวลื้อ มาทั้งหมด ปัจจุบันเพิ่มลวดลายต่างๆ มากมาย และได้ขยายพื้นที่การทอผ้าเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก แต่ยังคงเรียกชื่อเดิมว่าผ้าลายน้ำไหล ผ้าทอลายน้ำไหลจังหวัดน่าน



รูปที่ ๒-๒๒ ภาพผ้าทอลายแมงมุมสลักกับลายน้ำไหล

**๒. ผ้าลายแก้วมุกดา จังหวัดมุกดาหาร** ในอดีตเป็นเมืองชายแดนปลายพระราชอาณาเขตที่มีอาณาเขตกว้างใหญ่จนจรดแดนญวน ในสมัยรัชกาลที่ ๓ เมื่อปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ฯ กองทัพกรุงเทพฯ และกองทัพหัวเมือง แถบลุ่มแม่น้ำโขงได้ยกทัพข้ามโขงไปกวาดต้อนผู้คนทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง (ดินแดนลาว) ให้อพยพข้ามโขงมาตั้งบ้านตั้งเมืองอยู่ทางฝั่งขวาของ แม่น้ำโขง (ภาคอีสาน) ให้มากที่สุดเพื่อมิให้เป็นกำลังแก่ข้าศึก จังหวัดชายแดน เช่นจังหวัดกาฬสินธุ์ สกลนคร นครพนม มุกดาหาร ฯลฯ จึงมีผู้คนหลายเผ่าพันธุ์ กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดมุกดาหารมีอยู่ถึง ๘ กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ชาวผู้ไทย (ภูไท) ชาวไทยอีสาน ชาวกะโซ่ ชาวข่า ชาวแสก ชาวกุลา และชาวกะเลิง ซึ่งมีการทอผ้าฝ้าย และผ้าไหมเป็นภูมิปัญญามาตั้งแต่โบราณกาล ในปี ๒๕๔๕ ภายหลัง นายไพรัตน์ สกลพันธุ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหาร ได้มีดำริให้มีผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ ของจังหวัดมุกดาหารขึ้นตามภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่เพื่อรักษาวัฒนธรรมประเพณี ดังเดิมให้คงอยู่ จึงได้มีคำสั่ง

แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกผ้าเอกลักษณ์ประจำจังหวัดมุกดาหาร ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ ผู้เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน เพื่อการศึกษาและเลือกลายผ้าให้เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหาร และได้พิจารณาให้ ผ้าลายแก้วมุกดา เป็นผ้าเอกลักษณ์ของจังหวัด

ผ้าลายแก้วมุกดา เป็นการนำเอาลวดลายผ้าโบราณที่มีเอกลักษณ์และมีความหมายของจังหวัดมุกดาหาร เป็นลวดลายบนเส้นไหมและทอเป็นผืนผ้า แต่ละลายมีเอกลักษณ์และความหมายสำหรับจังหวัดมุกดาหาร ดังนี้

๑) ลายสายน้ำ (ลายงือกแจ็ก หรือลายซิกแซก) มีลักษณะเป็นเส้นโค้งสีขาว หมายถึง สัญลักษณ์แทนแม่น้ำโขงซึ่งเป็นสายน้ำคู่จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งเป็นเส้นกั้นเขตแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาชนลาว

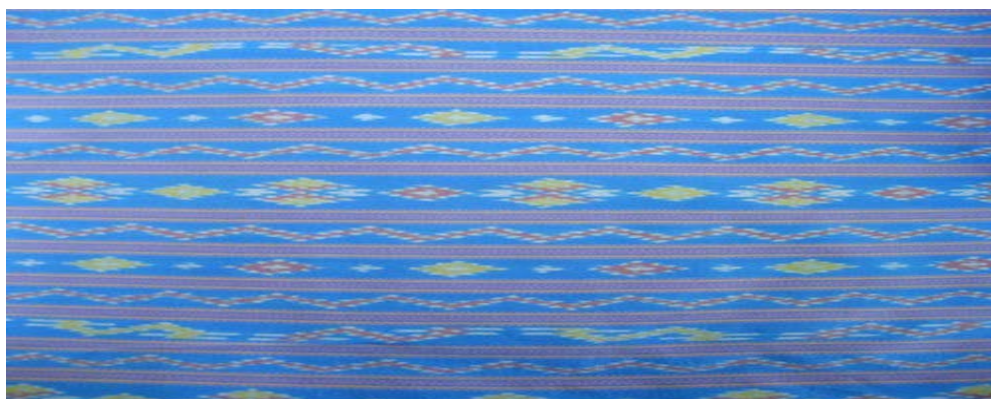
๒) ลายนาคน้อย (หรือลายพญานาค) เป็นสัตว์แห่งความอุดมสมบูรณ์ เกี่ยวกับพุทธศาสนา พุทธ ชาวอีสานจะมีการนับถือนาคเป็นวัฒนธรรมร่วมกัน จะปรากฏมีลายนาคในผืนผ้าชาวอีสานมากมาย หลายแบบ หมายถึงพญานาคที่อาศัยอยู่ในแม่น้ำโขงเฝ้าดูแลความเป็นอยู่ของ ชาวเมืองมุกดาหาร

๓) ลายดอกช้างน้ำว (ลายดอกกระบวนน้อย) เป็นลายสีเหลืองดอกช้างน้ำว ซึ่งเป็นไม้มงคล ประจำจังหวัดมุกดาหาร

๔) ลายตุ้มเล็ก (ตุ้มลายไม้) แทนดวงแก้วเล็ก (ดวงดาวในท้องฟ้า)

๕) ลายตุ้มใหญ่ หรือลายมุก มีลักษณะเป็นดอกสีขาวหรือที่เรียกว่าลายตุ้ม หมายถึงแก้วมุกดา ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของชาวเมืองมุกดาหาร

ผ้าไหมมัดหมี่ลายแก้วมุกดา เป็นการนำเอาลวดลายผ้าโบราณที่มีเอกลักษณ์และมีความหมายของ จังหวัดมุกดาหารเป็นลวดลายบนเส้นไหมและทอเป็นผืนผ้า แต่ละลายมีเอกลักษณ์และความหมายสำหรับจังหวัด มุกดาหาร ดังนี้



รูปที่ ๒-๒๓ ภาพผ้าไหมมัดหมี่ลายแก้วมุกดา

ที่มา : บทสัมภาษณ์ นางอุษา ศิลาโชติ ที่อยู่บ้านเลขที่ ๑๑๙ หมู่ที่ ๓ บ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอ เมือง จังหวัดอุบลราชธานี เว็บไซต์ <http://pr.prd.go.th/chaiyaphum>

ลักษณะของผ้าไหมมัดหมี่ลายแก้วมุกดา เป็นผ้ามัดหมี่ มีสี ๕ สี คือ สีฟ้า สีเหลืองเข้ม สีนํ้าเงิน สีขาว และสี บานเย็น คั่นลายด้วยเส้นไหม ๔ สี ได้แก่ ไหมเข้มนควบสีนํ้าเงินและสีขาว (ไหมหางกระรอก) เส้นไหมสีบานเย็น เส้นไหมสีเหลือง เส้นไหมสีฟ้าคราม เป็นผ้าทอด้วยกี่พื้นเมือง ทอด้วย ๕ กระสวย ผ้าไหมมัดหมี่ลายแก้วมุกดา

ผ้าไหมลายลูกแก้วย้อมมะเกลือ เป็นผ้าที่ชาวบ้านนิยมใช้กันอย่างมาก ผ้านี้ใช้ได้ทุกงานตั้งแต่การทำไร่ ทำนา ไปถึงงานประเพณี และงานเทศกาลต่างๆ

**๓. ผ้าลายสร้อยดอกหมาก จังหวัดมหาสารคาม** ผ้าไหมมัดหมี่ลายสร้อยดอกหมากเป็นลายผ้าโบราณลายดั้งเดิมของท้องถิ่นอีสาน เป็นลายเก่าแก่ของบรรพบุรุษ ซึ่งชาวบ้านในแถบภาคอีสานโดยเฉพาะจังหวัดมหาสารคามได้ทอใช้กันมากและจังหวัดมหาสารคามได้กำหนดให้เป็น “ลายเอกลักษณ์ประจำจังหวัด” แต่เดิมชาวบ้านแถบจังหวัดมหาสารคามทอผ้าลายโบราณ ตามแบบบรรพบุรุษอยู่หลายลายด้วยกัน แต่ภายหลังลายเก่าแก่เหล่านี้ก็เริ่มสูญหายไปจากชีวิตการทอผ้าของชาวบ้าน เนื่องจากความยากในการทอ ลายสร้อยดอกหมากก็เป็นลายผ้าโบราณลายหนึ่งที่เกือบจะสูญหายไปจากท้องถิ่น ด้วยความที่ลายผ้ามีความละเอียดมาก ผู้ทอต้องมีความรู้ในเรื่องของลาย และมีฝีมือทั้งในการมัดและ การทอ ถ้าไม่มีความชำนาญ การย้อมสีอาจไม่สม่ำเสมอทำให้ลายผ้าผิดเพี้ยนไป นอกจากนี้ต้องใช้ระยะเวลาในการทอมาก จึงเป็นสาเหตุให้ชาวบ้านไม่นิยมทอผ้าลาย “สร้อยดอกหมาก” จนกระทั่งทางจังหวัดมหาสารคาม ได้จัดให้มีการประกวดผ้าไหมประจำจังหวัดขึ้น ปรากฏว่าผ้าไหมที่ได้รับรางวัลชนะเลิศนั้น คือ ลายสร้อยดอกหมาก เพราะมีความสวยงามและวิจิตรบรรจงมาก จึงได้เลือกผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากเป็นผ้าไหมประจำจังหวัด พร้อมกับสนับสนุนให้ชาวบ้าน ทอผ้าลายนี้ให้มากขึ้น ทำให้ขณะนี้กลุ่มทอผ้าไหมทุกอำเภอของจังหวัดมหาสารคาม ต่างก็หันมาผลิตผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากกันมากขึ้น ลวดลายและกรรมวิธีการทอ “ลายสร้อยดอกหมาก” เป็นชื่อลายตามคำเรียกของคนโบราณ ปัจจุบันชาวบ้านอาจเรียกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น เช่น ลายเกล็ดปลา หรือลายโคมแก้ว เกิดจากการนำเอาลายโคมห้ามามัดซ้อนกับลายโคมแก้วและทำการโอบหุ้มแลเงาเพื่อให้ลายแน่นขึ้นละเอียดขึ้น ทำให้มีคุณสมบัติพิเศษเป็นจุดเด่นคือเป็นลายเล็กที่มีความละเอียดอย่างยิ่ง เมื่อนำมาประยุกต์สีสันทลงไปใน การมัดย้อมแต่ละครั้งจะทำให้มองดูสวยงามระยิบระยับจับตามีคุณค่ามากขึ้น การทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก เส้นไหมที่ใช้จะต้องเส้นเล็กมีความสม่ำเสมอ การทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก ใช้เวลาในการทอมากและขึ้นอยู่กับความละเอียดของลาย เฉพาะการมัดหมี่ใช้ระยะเวลาเวลานาน ๔ – ๕ วัน ยิ่งลายละเอียดก็ต้องขยายลำหมี่ให้มากขึ้นเป็น ๔๙ ลำ หรือเป็น ๗๓ ลำ ดอกก็จะมีขนาดเล็กลงไป ส่วนขั้นตอนการทอก็ใช้เวลาพอสมควร การมัดตีโครงหมี่ลายสร้อยดอกหมาก เป็นการมัดหมี่ขั้นตอนแรกของลายสร้อยดอกหมาก ก่อนที่จะนำไปย้อมสีและโอบเป็นลายสร้อยดอกหมากที่สมบูรณ์



รูปที่ ๒-๒๔ ผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก

ที่มา: บทสัมภาษณ์ นางสมจิตร บุรินอก บ้านกุดรัง หมู่ที่ ๑ ตำบลกุดรัง อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม อายุ ๕๙ ปี สถานที่เก็บข้อมูล บ้านกุดรัง หมู่ที่ ๑ ตำบลกุดรัง อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม เว็บไซต์ <http://pr.prd.go.th/chaiphaphum>

**๔. ผ้าไหมมัดหมี่ชนบท จังหวัดขอนแก่น** “ชนบท” เป็นเมืองเก่าที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน มีการตั้งเป็นเมืองมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๓๒๖ โดยกวนเมืองแสน สมุหกลาโหมแห่งเมืองสุวรรณภูมิ พาสักรพรรคพวกอพยพหนีออกจากเมือง สุวรรณภูมิ แคว้นจำปาสัก ในประเทศลาว มาตั้งเมืองที่บ้านหนองกงแก้ว ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๓๓๕ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกรัชกาลที่ 1 ได้โปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านหนองกงแก้วขึ้นเป็นเมือง พระราชทานนามว่า “ชลบทพิบูลย์” ซึ่งแปลว่าทางน้ำหรือเมืองที่มีน้ำล้อมรอบ และตั้งท้าวคำพาวเป็นเจ้าเมือง ตำแหน่งพระจันตะประเทศ จากนั้นได้มีการจัดเขตการปกครองและเมืองชนบทได้ถูกยุบรวมหลายครั้ง จากอำเภอเป็นตำบล ขึ้นกับอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น จนถึงวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๙ ทางราชการจึงได้ตั้งเมืองชนบทขึ้นเป็นอำเภออีกครั้งหนึ่ง ในชื่อ “ชนบท” จนถึงปัจจุบัน ชาวชนบทมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ทุกครัวเรือนจะมีที่ดินทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ นอกจากอาชีพทำนาแล้ว ก็มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ปลูกฝ้าย เพื่อนำเส้นไหมและฝ้ายมาทอเป็นผืนผ้า ดังคำกล่าวที่ว่า “ยามว่างจากนา ผู้หญิงทอผ้า ผู้ชายจักสาน” ในอดีตที่ผ่านมา การทอผ้าถือเป็นหน้าที่สำคัญของผู้หญิงชาวอีสาน เพราะจะต้องทอผ้าเพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มในชีวิตประจำวัน ผู้หญิงอีสานต้องเรียนรู้และฝึกหัดการทอผ้ามาตั้งแต่เด็ก จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ดังคำผญาที่สอนสตรีชาวอีสานว่า “ทอหูกบ่เป็นแจ ทอแพรบ่เป็นผาด้อน เลี้ยงม่อนบู่โถลูกโตนอน อย่าฟ้าววนเอาผิว” การทอผ้าเพื่อใช้ในครอบครัวจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้หญิงอีสานจะต้องเรียนรู้และฝึกหัด โดยเริ่มจากผู้เป็นแม่ได้ถ่ายทอดความรู้และเทคนิควิธีการทอผ้าให้ลูกหลาน สืบทอดกันมาไม่ขาดสาย ผ้าไหมที่ทอได้ นิยมสวมใส่ไปทำบุญที่วัด หรือในงานพิธีและงานมงคลต่างๆ รวมทั้งเก็บไว้เป็นมรดกให้ลูกหลาน อำเภอชนบท เริ่มมีการทอผ้ามาตั้งแต่เมื่อไร ไม่สามารถสืบประวัติได้ แต่มีหลักฐานสำคัญคือ ผ้าไหมมัดหมี่หน้านาง หรือผ้าปุม อายุ กว่า ๒๒๐ ปี ที่เจ้าเมืองชนบทคนแรกได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑ โดยทายาทของเจ้าเมืองเป็นผู้เก็บรักษาไว้ ซึ่งต่อมา คนชนบทได้นำมาเป็นต้นแบบในการทอผ้าไหมมัดหมี่หน้านาง ที่มีชื่อเสียงและเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของผ้าไหมชนบทในปัจจุบัน จึงสันนิษฐานว่าการทอผ้าของอำเภอชนบทน่าจะมีมาไม่ต่ำกว่า ๑๐๐ ปี หรืออาจจะมีการตั้งเริ่มตั้งเมืองชนบท คือ ประมาณ ๒๐๐ กว่าปีที่แล้ว

ผ้าที่ทอด้วยมือที่มีชื่อเสียงที่สุดของอำเภอชนบท ได้แก่ “ผ้าไหมมัดหมี่” มีจุดเด่นคือ มีความสวยงาม ลวดลายละเอียดแตกต่างจากที่อื่น เอกลักษณ์ของผ้าไหมชนบท คือ “ลาย” และ “เทคนิคการทอผ้า” ลายเก่าแก่ที่สืบทอดกันมาและถือว่าเป็นลายต้นแบบและเป็นลายเก่าแก่ของผ้าเมืองขอนแก่น คือ ลายหมึกง ลายขันหมากเบ็ง ลายขอพระเทพหรือลายเชิงเทียน โดยส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดจะเป็นการทอผ้าแบบ ๓ ตะกอ ทำให้เนื้อผ้าแน่น สม่่าเสมอ มีลักษณะสีและลวดลายของผ้าด้านหนึ่งสีที่ทึบกว่าอีกด้าน สีที่เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมคือ สีม่วง สีแดง สีเขียว สีเม็ดยะขาม เอกลักษณ์ของการทอผ้าอีกแบบหนึ่งของชาวชนบท คือ ผ้าปุมหรือผ้าหน้านาง ซึ่งมีลักษณะแบบโจงกระเบน ประกอบด้วย ลายมัดหมี่บริเวณท้องผ้า ลายมัดหมี่หน้านาง และลายมัดหมี่ริมชายผ้าทั้งสองด้าน ลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ชนบทลวดลายดั้งเดิม เป็นลวดลายที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ใช้วิธีการมัดหมี่และทอแบบดั้งเดิม อาจเปลี่ยนแปลงสีสันได้ตามความต้องการ ลายดั้งเดิมลายขนาดเล็ก ได้แก่ ลายกง ลายโคม ลายหมากจับ ลายปลาชิว ลายดอกแก้วน้อย ลายดั้งเดิมลายขนาดกลาง ได้แก่ ลายแมงมุม ลายกนกเชิงเทียน ลายขอพระเทพ ลายขันหมากเบ็ง ลายต้นสน ลายขาเป๋น้อย ลายตำลึงเครือ ลายดั้งเดิมลายใหญ่ ได้แก่ ลายนาคเกี้ยว ลายขอเกี้ยว ลายสำเภาหลงเกาะ ลายต้นสนใหญ่ ลายนกยูง เป็นต้น

|                                                                                    |                                                                                     |
|------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------|
|   |   |
| รูปที่ ๒-๒๕ ลายหมากจับว่วน                                                         | รูปที่ ๒-๒๖ ลายปลาชีว                                                               |
|  |  |
| รูปที่ ๒-๒๗ ลายนกเชิงเทียน                                                         | รูปที่ ๒-๒๘ ลายขอพระเทพ                                                             |

ที่มา: บทสัมภาษณ์ นายสงคราม งามยิ่ง ประชาญชาบ้าน อายุ ๕๖ ปี บ้านเลขที่ ๑๖/๒ หมู่ ๒ ต.ชนบท อ.ชนบท จ.ขอนแก่น และนางประนอม ทองประศาสน์ ประธานกลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองกองแก้ว อายุ ๕๖ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๙๙ ม.๑๑ ต.ชนบท อ.ชนบท จ.ขอนแก่น เว็บไซต์ <http://pr.prd.go.th/chaityaphum>

**๕.ผ้าคันขอนารี จังหวัดชัยภูมิ** ผ้าไหมลายหมีคันขอนารี เป็นลายผ้ามัดหมี่เอกลักษณ์ ของ จังหวัดชัยภูมิ เกิดจากการนำหมีคันลายโบราณ มารวมกับ ลายมัดหมี่ขอนารี ซึ่งสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ได้ มีพระราชดำริ ให้อนุรักษ์ไว้ เกิดเป็นลายผ้าเอกลักษณ์ของจังหวัดชัยภูมิขึ้น การทอผ้าและผลิตผ้าไหมของคน ชัยภูมินั้น จากประวัติที่ได้รับการบอกเล่าและบันทึกไว้บอกว่า ช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (จ.ศ. ๑๑๗๔) พ.ศ.๒๓๖๐ กว่า ๒๐๐ ปี ชาวชัยภูมิได้ผลิตผ้าไหมอย่างดีเป็นที่รู้จัก ตั้งแต่สมัยของ “พระยาภักดีชุมพล (แล)” เจ้าเมืองชัยภูมิ ที่ชาวชัยภูมิให้การเคารพเป็นอย่างสูง เป็นชาวเมือง เวียงจันทร์ ได้อพยพย้ายถิ่นฐาน มาตั้งเมืองที่เมืองชัยภูมิ ในสมัยนั้นต้องมีการส่งเครื่องบรรณาการไปถวายที่ กรุงเทพฯ และเวียงจันทร์ ประเทศลาว และหนึ่งในเครื่องบรรณาการที่สำคัญ คือ ผ้าไหม ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ ชาวบ้านมีภูมิปัญญา เรื่องของการทอผ้าไหมสะสมมาเป็นเวลาช้านาน และมีการพัฒนาเรื่องผ้าจนมีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักในปัจจุบัน ท่านท้าวบุญมี ภรรยาของพระยาภักดีชุมพล (แล) เป็นผู้ที่เกี่ยวข้อง มีความชำนาญใน การเลี้ยงไหม สาวไหม และทอผ้าไหม ได้สอนให้สตรีชาวชัยภูมิ รู้จักการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ทอผ้า ไม่ว่าจะเป็น

เป็นผ้ายกชิต ผ้าไหมมัดหมี่ การทำขึ้นคัน การทอผ้าฝ้าย เป็นต้น นอกจากนั้นท่านยังได้สอนให้มีการประดิษฐ์ คิดลวดลายต่างๆ ขึ้นอีก ไม่ว่าจะเป็นลายหมี่ขอ หมี่คัน หมี่เอี้ยวเอี้ยวควาย และลายผ้ามัดหมี่อื่นๆ อีกมากมาย เนื่องจากชาวชัยภูมิเป็นผู้มีศิลปะในตัวเอง จึงได้คิดลายมัดหมี่จากสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวมาออกแบบเป็นลายผ้า จนถึงปัจจุบันนี้จังหวัดชัยภูมิ มีลายผ้าโบราณที่มีอายุตั้งแต่ ๕๐ ปีขึ้นไป มีมากกว่า ๕๓๙ ลาย โดยผ้าบางชิ้นมี อายุมากกว่า ๒๐๐ ปี จากหลักฐานการอยู่อาศัยของกลุ่มชนในบริเวณเมืองชัยภูมิ มีวัฒนธรรมการแต่งกาย การออกแบบลวดลายบนผืนผ้า โดยเฉพาะการทำลายผ้ามีหลายวิธี เช่นการมัดหมี่ การเก็บขิดยกลาย เป็นต้น ลายต่างๆ ที่ได้มานั้น เกิดจากทั้งความคิดและความเชื่อ ที่มีมาแต่โบราณ สืบต่อกัน มา

ลายมัดหมี่ขอนารี ตามตำนานชาวบ้านเล่าว่า ผ้าไหมมัดหมี่ลายนี้เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยพระยาภักดี ชุมพล(แล) เจ้าเมืองชัยภูมิคนแรก และ ท่านท้าวบุญมี ภรรยา ซึ่งเป็นชาวเมืองเวียงจันทร์เป็นข้าราชการ ใน สำนักเจ้าอนุวงศ์ เมืองเวียงจันทร์ได้อพยพย้ายถิ่นฐานมาตั้งเมือง ที่เมืองชัยภูมิ ซึ่งเป็นเมืองเก่าสมัยสมเด็จพระ นารายณ์มหาราช ท่านท้าวบุญมี เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการถักทอผ้า ท่านได้สอนให้สตรีชาวชัยภูมิ รู้จักการ ปลุกหม่อน เลี้ยงไหม ทอผ้าไม่ว่าจะเป็นผ้าขิด ผ้าไหมมัดหมี่ การทำ ขึ้นคัน การทอผ้าฝ้าย เป็นต้น นอกจากนั้นท่านยังได้สอนให้มีการประดิษฐ์ คิดลวดลายต่างๆ ขึ้นอีกไม่ว่าจะเป็นลายหมี่ขอ หมี่คัน หมี่เอี้ยว เอี้ยวควาย และมีลายผ้ามัดหมี่อื่นๆ อีกมากมาย เนื่องจากชาวชัยภูมิเป็นผู้ที่มีศิลปะในตัวเอง จึงได้คิดลาย มัดหมี่ จากสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว มาออกแบบเป็นลายผ้า เช่น ลายรูปตะขอกเกิดจาก การตักน้ำขึ้นมาจากบ่อใน สมัยก่อนต้องใช้ตะขอกที่ทำจากไม้ไผ่ ก็นำเข้ามาประยุกต์และออกแบบเป็นลวดลายผ้าไหม ต่อมามีการดัดแปลง ให้มีลวดลายสวยงาม แปลก ออกไปตามจินตนาการแต่ยังคงอนุรักษ์ลายรูปตะขอกไว้ จนเป็นเอกลักษณ์ของผ้า ไหมมัดหมี่ของชัยภูมิ

ผ้าไหมลายหมี่คันขอนารี เป็นลายผ้ามัดหมี่เอกลักษณ์ของจังหวัดชัยภูมิ เกิดจากการนำ หมี่คันลาย โบราณที่เป็นลายพื้นฐาน มารวมกับ ลายมัดหมี่ขอนารีที่เป็นลายที่มีการประยุกต์มาจาก ลายขอซึ่งเป็นลาย ดั้งเดิม แต่สันนิษฐานว่าน่าจะเกิดหลังผ้าลายหมี่คัน ซึ่งเป็นลายพื้นฐาน



ที่มา: บทสัมภาษณ์ นางกองจัน จานงบุญ อายุ ๕๖ ปี ประธานกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดอน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ เว็บไซต์ <http://pr.prd.go.th/chaiyaphum>

**๖. ผ้าลายสาเกต จังหวัดร้อยเอ็ด** สาเกตนครเป็นชื่อในอดีตของเมืองร้อยเอ็ดซึ่ง ตั้งอยู่กึ่งกลาง ของภาคอีสานมานานกว่า ๒๐๐ ปี ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์และเจริญรุ่งเรืองมากในยุคนั้นมีผู้คนเข้ามาตั้ง บ้านเรือนอาศัยอยู่มาก มีประตูเข้าเมือง ๑๑ ประตู และมีเมืองขึ้น ๑๑ เมือง ที่สำคัญมีลุ่มแม่น้ำไหลผ่านหลาย สาย เช่น แม่น้ำชี แม่น้ำยั้ง ลำน้ำเสียว ลำน้ำพลับเพลา ลำน้ำเตา และแม่น้ำมูลยงครอบคลุมพื้นที่ทางตอนใต้ ของจังหวัดอีกด้วย จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้พื้นดินของเมืองร้อยเอ็ด มีความชุ่มชื้น อุดมสมบูรณ์เหมาะต่อการ

เพาะปลูกหรือการกลีกรวม อาชีพประชากรส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลักปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเป็นอาชีพเสริม มีการสืบทอดวัฒนธรรมการทอผ้ามาจากบรรพบุรุษในอดีตจนถึงปัจจุบัน กลุ่มชนที่อยู่ในเมืองร้อยเอ็ด ประกอบด้วยชน ๕ กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มไทยอีสาน กลุ่มไทย-ลาว กลุ่มไทยเขมร กลุ่มไทย-ส่วย และ กลุ่มญไท

ผ้าไหมที่พบในจังหวัดร้อยเอ็ดส่วนมากเป็น ผ้าซิ่น (ผ้าถุงผู้หญิง) ผ้าโสร่ง (ผ้านุ่งผู้ชาย) สไบ ผ้าพื้น ผ้าขาวม้า และ ผ้าปุม เป็นต้น ผ้าซิ่น หรือผ้าถุง เป็นเครื่องแต่งกายผู้หญิง ผ้าซิ่นไหมส่วนมากจะสวมใส่ในโอกาสสำคัญหรือในงานประเพณีต่างๆ เช่น ประเพณีบุญผะเหวด บุญกฐิน งานสมรส เป็นต้น โดยเฉพาะผ้าไหมมัดหมี่ถือเป็นเครื่องแต่งกายที่มีลวดลายอันสวยงามมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่น โดยในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดพบหลายลายที่สืบทอดมาตั้งแต่โบราณ โดยลายมัดหมี่ที่ทอสืบทอดมามีหลายลายด้วยกัน เช่น ลายขอลายบังจับ ลายนาคน้อย ลายคองเอี้ย ลายโคมห้า ลายโคมเจ็ด ลายโคมเก้า เป็นต้นซึ่งแต่ละลายเป็นลายผ้าไหมมัดหมี่โบราณของท้องถิ่นที่แยกกันอยู่ในผ้าแต่ละผืน ผ้าไหมลายสาเกต หมายถึง ผ้าไหมที่ประกอบด้วยลายผ้าที่เป็นอัตลักษณ์ในการทอผ้าไหมของจังหวัดร้อยเอ็ดที่ได้นำเอาลายมัดหมี่พื้นบ้าน ๕ ลายที่นิยมทอในกลุ่มชนที่อยู่ในเมืองร้อยเอ็ด มาทอต่อกันในผ้าผืนเดียวกันเปรียบเสมือนเป็นการหลอมรวมความสามัคคีของชาวร้อยเอ็ดให้เป็นหนึ่งเดียว โดยแต่ละลายจะทอด้วยผ้าสีพื้นสีดอกอินทนิลบก (สีชมพูอมม่วง) ซึ่งเป็นดอกไม้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ลายมัดหมี่พื้นบ้าน ๕ ลายที่ประกอบในผ้าสาเกต ได้แก่ ลายโคมเจ็ด ลายนาคน้อย ลายคองเอี้ย ลายหมากจับ ลายค้ำพา ลวดลายทั้ง ๕ ลายนี้ ได้นำมาประยุกต์ไว้ในผ้าผืนเดียวกันและได้มีการประกาศชื่อลายนี้คือ ลายสาเกต เป็นผ้าเอกลักษณ์ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๔๔ ผ้าไหมสาเกตเป็นผ้าไหมมัดหมี่ ประกอบด้วยลวดลายมัดหมี่พื้นบ้าน ๕ ลาย ได้แก่

๑) ลายโคมเจ็ด หมายถึง โคมไฟส่องสว่างสู่ความรุ่งเรือง ความอุดมสมบูรณ์ ความเพิ่มพูนของผลผลิต ตลอดถึงการอยู่ดีกินดีของชาวร้อยเอ็ด

๒) ลายนาคน้อย หมายถึง ลายนาคพ่นน้ำ เป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ ชุ่มชื้น ฝนตกต้องตามฤดูกาลยังความอุดมสมบูรณ์แก่ไร่นา

๓) ลายคองเอี้ย หมายถึง ลักษณะของสายน้ำที่เอื้ออำนวยต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของชาวร้อยเอ็ด

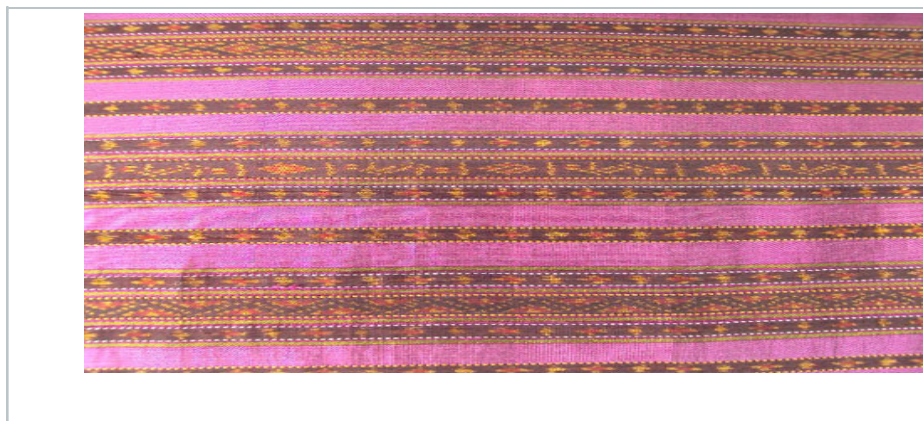
๔) ลายหมากจับ (หมากจับเป็นชื่อพืชชนิดหนึ่ง) หมายถึง ความประทับใจ (จับจิตจับใจ) เมื่อใครได้มาพบเห็นความมีน้ำใจของชาวร้อยเอ็ดแล้วอยากจะไปมาหาสู่ตลอดไป

๕) ลายค้ำพา เป็นลายเส้นตรงประกอบด้วยเส้นสองเส้น หมายถึง ความซื่อตรงมุ่งมั่น เข้มแข็ง คงทน ความยั่งยืนแห่งมิตรภาพของชาวร้อยเอ็ด

ทั้ง ๕ ลายนี้ จะมีขนาดโตก็ได้แต่การทอจะต้องให้ลายนาคน้อยอยู่ตรงกลาง และลวดลายเหล่านี้จะคั่นด้วยผ้าพื้นสีดอกอินทนิลบก (สีชมพูอมม่วง)



รูปที่ ๒-๓๒ ผ้าไหมสาเกต



รูปที่ ๒-๓๓ ผ้าไหมมัดหมี่ลายสาเกต

ใช้ตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าสวมใส่เพิ่มความเป็นศิริมงคล และของสมญาผู้ใหญ่ในพิธีมงคลสมรส (บทสัมภาษณ์นางสมร สิงห์ธวัช อายุ ๖๓ ปี ประธานกลุ่มทอผ้าไหมบ้านคุยขนวน บ้านเลขที่ ๑๘ หมู่ ๗ ตำบลเชียงขวัญ อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด นางหลวน เพ็งปอภาพ อายุ ๖๕ ปี ประธานกลุ่มทอผ้าไหมสาเกต บ้านเลขที่ ๔๒ หมู่ ๖ ตำบลปอภาร อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด นางลวง ฤกษ์ใหญ่ อายุ ๖๒ ปี ประธานกลุ่มทอผ้าไหมเบญจสาเกต ตำบลทุ่งเขาหลวง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด นางสาววาสนา ฉวีโรจน์ อายุ ๓๐ ปี สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านหว่านไฟ ตำบลหว่านไฟ อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด นายดุสิต เน้นอุดร อายุ ๓๒ ปี สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านอัคระ บ้านเลขที่ ๑๒ หมู่ ๒ ตำบลอัคระคำ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด (เว็บไซต์ <http://pr.prd.go.th/chaiphum>)

จากการศึกษาพบว่า ลวดลายบนผ้าทอในแต่ละพื้นที่นั้นมีเอกลักษณ์และลวดลายไม่เหมือนกันซึ่งลวดลายที่ปรากฏบนผ้าทอของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไซนี้มีจำนวน ๑๒ ลาย ได้แก่ ลายหมากจับ ลายขอ ลายนาค ลายเพี้ยง ลายดอกแก้ว ลายขาเป๋ย ลายคัน ลายหงส์ ลายเอี้ยว ลายตุ้ม ลายหอปราสาท ซึ่งจากการศึกษาลวดลายเหล่านี้มีปรากฏในการทอผ้าของกลุ่มทอผ้าอื่นๆ ในแต่ละพื้นที่พบว่ามีการใช้ลายเหล่านี้บ้างแต่ไม่ได้ใช้ทุกราย เช่นที่จังหวัดมุกดาหาร ผ้าลายแก้วมุกดา ได้มีการนำเอาลายนาค ลายเอี้ยว ลายตุ้ม พัฒนาให้เป็นลายแก้วมุกดา ซึ่งมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น หรือ ผ้าของจังหวัดชัยภูมิ ใช้ลายขอ ลายคัน ลายเอี้ยวมาพัฒนาเป็นลายขอนารีเป็นต้น ผ้าของจังหวัดร้อยเอ็ด นำเอาลายหมากจับ ลายขอ และลายนาค มาพัฒนาให้เป็นลายผ้าลาย สาเกต เป็นต้น ส่วนผ้าของมหาสารคามนำเอาลายเกล็ดปลาหรือลายโคมเก้า เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีลวดลายอื่นๆ เช่น ลายเชิงเทียน ลายปลาชิว ลายขอพรพระเทพ ลายนกยูง ลายต้นสน ลายสำเภาลงเกาะ ลายแมงมุม เป็นต้น แต่เนื่องจากลายเหล่านั้น ไม่ได้ใช้ในการทอของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไซจึงไม่นำมาพิจารณาแต่อย่างใด พิจารณาดารางที่ ๒-๖ ประกอบ

ตารางที่ ๒-๖ แสดงการเปรียบเทียบลายเอกลักษณ์ผ้าทอมัดหมี่จากแหล่งต่าง ๆ

|              | ผ้าลาย<br>หมี่ครัว | ผ้าลาย<br>แก้วมุกดา | ผ้าหมี่<br>ชนบท | ผ้าลายหมี่<br>ขอนารี | ผ้าลาย<br>สาเกต | ผ้าลาย<br>น้ำไหล | ผ้าลาย<br>สร้อยดอกหมาก |
|--------------|--------------------|---------------------|-----------------|----------------------|-----------------|------------------|------------------------|
| จังหวัด      | เพชรบูรณ์          | มุกดาหาร            | ขอนแก่น         | ชัยภูมิ              | ร้อยเอ็ด        | น่าน             | มหาสารคาม              |
| ลายหมากจับ   | ✓                  |                     | ✓               |                      | ✓               |                  |                        |
| ลายขอ        | ✓                  |                     | ✓               | ✓                    | ✓               |                  |                        |
| ลายนาค       | ✓                  | ✓                   | ✓               |                      | ✓               |                  |                        |
| ลายเพ็ญ      | ✓                  |                     |                 |                      |                 |                  |                        |
| ลายดอกแก้ว   | ✓                  |                     | ✓               |                      |                 |                  |                        |
| ลายขาเป๋     | ✓                  |                     | ✓               |                      |                 |                  |                        |
| ลายคัน       | ✓                  |                     |                 | ✓                    |                 |                  |                        |
| ลายหงส์      | ✓                  |                     |                 |                      |                 |                  |                        |
| ลายเอี้ยว    | ✓                  | ✓                   |                 | ✓                    | ✓               |                  |                        |
| ลายตุ้ม      | ✓                  | ✓                   |                 |                      |                 |                  |                        |
| ลายห่อปราสาท | ✓                  |                     |                 |                      |                 |                  |                        |

ที่มา : รวบรวมโดยผู้วิจัย

## ๙.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวกับผ้าทอลายโบราณหรือผ้าทอพื้นเมืองมีไม่มากนัก และนักวิชาการไม่ค่อยให้ความสำคัญมากนัก ซึ่งส่วนใหญ่ทำการศึกษาในด้านการผลิต และพบว่าส่วนใหญ่ผู้ผลิตผ้าทอพื้นเมืองในประเทศไทยส่วนใหญ่นั้นเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและกลุ่มโอท็อป จัดเป็นกลุ่มที่ยังไม่ค่อยมีความเข้มแข็งในการประกอบธุรกิจ เนื่องจากเป็นธุรกิจขนาดเล็ก และขนาดกลาง ซึ่งมักประสบปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาการผลิตที่ยังไม่มีคุณภาพเพียงพอและไม่มีมาตรฐาน ตลอดจนปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต (สมบัติ สิงฆราช , ๒๕๕๓; สุชาดา อุชชิน และสมหญิง ชูประยูร, ๒๕๕๕) มีงานวิจัยทางด้านการผลิตคือ งานวิจัยของ สุชาดา อุชชิน และสมหญิง ชูประยูร (๒๕๕๕) ได้ทำการศึกษาในภาพรวมของอุตสาหกรรมไหมไทยซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตที่สำคัญในการผลิตผ้าทอของไทยและปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของการผลิตไหมไทยทั้งระบบ โดยงานวิจัยนี้ได้ทำการสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ถ่ายทอดสู่เกษตรกรและกำหนดทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมไหมไทยทั้งระบบ คือ กลุ่มต้นน้ำ (ปลูกหม่อน เลี้ยงไหม และสาวไหมด้วยมือ) กลุ่มกลางน้ำ (สาวไหมอุตสาหกรรม ย้อมสีและทอผ้า) และกลุ่มปลายน้ำ (ผลิตภัณฑ์ และการตลาด) ในภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษา พบว่า การจัดองค์ความรู้ด้านการปลูกหม่อน การเลี้ยงไหม และการสาวเส้นไหม และมีการถ่ายทอดสู่เกษตรกร ทำให้เกิด

ประสิทธิภาพที่ดีของการผลิตไหมทั้งระบบ ส่งผลให้กลุ่มเกษตรกรผลิตเส้นไหมมีคุณภาพตามมาตรฐานและมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ ๓๐ นอกจากนี้ นั้น พบว่า ผลิตภัณฑ์ไหมไทยมีชื่อเสียงในตลาดโลก แต่มูลค่าการส่งออกสินค้าเส้นไหมและผ้าไหมมีเพียง ๐.๓๒ % ของสินค้าสิ่งทอไทย ตลาดส่งออกสำคัญ คือ สหรัฐอเมริกา แคนาดา สหภาพยุโรปและญี่ปุ่น ปัญหาที่พบคือ การส่งออกส่วนใหญ่เป็นรูปแบบรับจ้างผลิตให้ผู้ซื้อติดตราสินค้าเอง

ทางด้านกระบวนการผลิตมีงานวิจัยของ สมบัติ สิงขรราช (๒๕๕๓) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ กลุ่มผ้าฝ้ายทอมือในจังหวัดลำพูน งานวิจัยนี้ได้พบปัญหาของการผลิต คือ การผลิตผ้าทอมือนั้นขาดผู้สืบทอดการทอผ้า คนรุ่นลูกหลานไม่สนใจสืบทอดการทอผ้าต่อจากพ่อแม่ ปัญหาการขาดวัตถุดิบราคาสูง ไม่มีการปลูกฝ้ายหรือเลี้ยงไหมอย่างเพียงพอทำให้ขาดแคลนวัตถุดิบ ปัญหาขาดช่างฝีมือดี ปัญหาขาดความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ขาดเทคโนโลยีการผลิตและการออกแบบ และขาดความรู้ทางการตลาด ส่วนงานวิจัยของ เอกพงษ์ สุริยงค์ (๒๕๕๓) นั้นได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ ปัจจัยการผลิตที่สำคัญในอุตสาหกรรมทอผ้า ได้แก่ เส้นไหม แต่ปัญหาที่พบ คือ เส้นไหมไม่เพียงพอต้องมีการนำเข้า ทำให้ต้นทุนในการผลิตสูง ซึ่งงานวิจัยของ อานัน วรรณหนา (๒๕๔๙) ได้ทำการวิเคราะห์เกี่ยวกับอุตสาหกรรมการผลิตเส้นไหมและปัจจัยที่มีผลต่ออุปทานเส้นไหมไทย ได้ให้ข้อเสนอว่า การยกระดับราคาเส้นไหมและการปรับปรุงเทคโนโลยีการผลิต รวมไปถึงคุณภาพของรังไหมและรังไหมที่ได้ต้องมีคุณภาพที่สม่ำเสมอได้มาตรฐานจะช่วยกระตุ้นให้อุตสาหกรรมการผลิตเส้นไหมในประเทศเพิ่มขึ้น และในส่วนของมาตรการการนำเข้า ทั้งในส่วนของมาตรการกำหนดสัดส่วนการนำเข้าและตามมาตรการตามข้อตกลงขององค์การการค้าโลก (WTO) ที่จะต้องลดภาษีในการนำเข้าลงจะส่งผลให้มีปริมาณเส้นไหมที่นำเข้ามาในประเทศเพิ่มมากขึ้นในอนาคตประกอบกับผู้ผลิตเส้นไหมในประเทศไทยมีต้นทุนการผลิตที่สูงกว่าต่างประเทศ และต่างประเทศมีความชำนาญการในการผลิตมากกว่า ดังนั้น ภาครัฐควรทบทวนมาตรการการกำหนดสัดส่วนการนำเข้าเส้นไหมจากต่างประเทศเพื่อลดต้นทุนวัตถุดิบและเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน โดยในส่วนของเกษตรกรควรส่งเสริมให้มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม สาวไหมให้เป็นธุรกิจเพื่อการเกษตร และสามารถที่จะยึดเป็นอาชีพหลักได้ เพราะจะทำให้เกษตรกรมีการพัฒนาเทคโนโลยีในการผลิตอย่างจริงจังซึ่งจะส่งผลให้การปรับปรุงคุณภาพและเพิ่มผลผลิตได้เพียงพอกับความต้องการในประเทศได้

**ปัจจัยทางการตลาด**เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มผู้ผลิตผ้าทออยู่รอดได้ เนื่องจากผ้าทอที่มีลวดลายต่าง ๆ นั้น หากมีการผลิตออกมาสู่ตลาดแต่ไม่สามารถขายได้หรือไม่มีความต้องการก็ทำให้ผ้าทอนั้นสูญหายไปเป็นที่สุด ดังนั้นจึงต้องมีกลยุทธ์ที่มาพัฒนาอุตสาหกรรมผ้าทอดังกล่าว ซึ่ง สิริกานต์ วงษ์ที (๒๕๕๐) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมผ้าทอลายโบราณของจังหวัดอุทัยธานี ผลการศึกษาพบว่า ควรมีการจัดลิขสิทธิ์ลวดลายโบราณให้เป็นของจังหวัดอุทัยธานี ติดเครื่องหมายรับรองมาตรฐานที่บรรจุภัณฑ์ สร้างภาพลักษณ์ของสินค้าให้อยู่ในระดับบน สร้างตราสินค้าให้ผู้บริโภคเห็นแล้วนึกถึงเป็นสินค้าที่มีขึ้นเดียวในโลกหรือเป็นสินค้าที่ผลิตคนเดียว ควรใช้ช่องทางการจัดจำหน่ายแบบทางตรง เพื่อลดการถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง และเน้นการโฆษณาไม่ผ่านสื่อ เช่น การออกร้านแสดงสินค้า สำหรับด้านการผลิตเน้นการผลิตที่มีคุณภาพไม่ควรเร่งการผลิตเพื่อเพิ่มปริมาณ หากต้องการเพิ่มปริมาณควร สร้างกำลังแรงงานรุ่นใหม่ขึ้นมาเสริมและควรทำสัญญาระยะยาวกับผู้ขายวัตถุดิบเพื่อป้องกันการขาดแคลนวัตถุดิบ และด้านการดำเนินงานกลุ่มผู้ผลิตควรมีการจัดระบบการบริหารให้มีการประสานกัน เพื่อการจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพไม่ก่อให้เกิดการทำงานที่ซ้ำซ้อนลดปัญหาในการขัดแย้งกันภายในกลุ่ม และจัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้ให้แก่ผู้สนใจ สำหรับกลยุทธ์ในการพัฒนาเครือข่าย รัฐบาลควรเป็นกำลังสำคัญในการผลักดันการสร้างเครือข่ายให้เป็นรูปธรรม จัดให้มีการอบรมความรู้ในการออกแบบสินค้าให้มีความหลากหลาย จัดอบรมความรู้ในการ

บริหารด้านการตลาด การผลิต การดำเนินงาน และบรรณคดีให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเครือข่ายให้เข้าใจถึงประโยชน์ของการสร้างเครือข่าย

ส่วนด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าผ้าทอนั้นมีหลากหลายวิธี เช่น การสร้างคุณค่าด้านผลิตภัณฑ์ (Product Value) การสร้างคุณค่าด้านบริการ (Service Value) การสร้างคุณค่าด้านบุคลากร (Personnel Value) และการสร้างคุณค่าด้านภาพลักษณ์ (Image Value) ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (๒๕๕๓) การสร้างมูลค่าเพิ่มด้านผลิตภัณฑ์ ส่วนใหญ่เป็นการปรับวิธีการผลิต กระบวนการผลิตเพื่อให้ได้สินค้าที่มีความน่าสนใจมากขึ้น จากงานวิจัยของ กันยารัตน์ สุขะวัณกุล และคณะ (๒๕๕๐) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ การสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าผ้าฝ้ายทอโดยใช้กรรมวิธีการย้อมสีเป็นสีครามและเป็นสีธรรมชาติให้กับผ้าทอในจังหวัดสกลนคร เพื่อถ่ายทอดความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายย้อมครามให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดสกลนคร และจัดทำแผนกลยุทธ์การพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า การสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าผ้าฝ้ายย้อม การสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการนำบรรจุภัณฑ์มาใช้สำหรับผลิตภัณฑ์ผ้าไหมทอ จะทำให้ผู้บริโภคผ้าทอมีความพอใจมากยิ่งขึ้น ทำให้ยอดขายมากขึ้น

งานวิจัยเกี่ยวกับ รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายหมักโคลนย้อมสีธรรมชาติ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาบ้านหนองน้อย ตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ (นวลใจ โคตรแสง และคณะ นามตะคุ, 2555) และผ้าหมักโคลนบ้านนาต้นจั่นของจังหวัดสุโขทัย โดยผ้าที่นำมาใช้หมักโคลนจะต้องเป็นผ้าทอเส้นใยธรรมชาติ และย้อมสีธรรมชาติ สีที่ได้มาจากการสกัดโดยใช้เปลือกไม้ไปแช่น้ำให้เปลือกไม้คลายสีออกมาแล้วนำไปต้มสกัดเอาน้ำสี จากนั้นก็ใส่เกลือ ทำการคนให้เข้ากันก็จะได้น้ำสีย้อม โดยผ้าหมักโคลนที่ทางกลุ่มทำออกจำหน่ายอยู่ในรูปของผ้าพันคอ และผ้าคลุมไหล่ จุดเด่นของผ้าหมักโคลนคือ เนื้อผ้าแห้งเร็วและเบาสบาย บวกกับความเป็นผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ จุดนี้เองทำให้เป็นจุดสนใจของลูกค้าต่างประเทศจำนวนมาก ในอดีตรูปแบบของผ้าหมักโคลนจะทำสำหรับเป็นผ้าห่อเด็ก เพราะคุณสมบัติแห้งเร็ว ปัจจุบันหันไปใช้ผ้าขนหนูเพราะต้นทุนผ้าทอมือแพง ซึ่งมีแผนที่จะนำรูปแบบของผ้าห่อเด็กกลับมาทำอีกครั้งถ้าลูกค้าต้องการ ส่วนผ้าฝ้ายย้อมครามของจังหวัดมหาสารคามเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการนำเส้นฝ้ายย้อมสีธรรมชาติสีอื่นๆ มาทอผสมกับเส้นฝ้ายย้อมคราม การแปรรูปผ้าฝ้ายย้อมครามให้เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ การปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ การออกแบบ ตกแต่งบูธแสดงสินค้า เป็นต้น (กันยารัตน์ สุขะวัณกุล, 2556)

งานวิจัยของ อรุณวรรณ ตั้งจันทร์ และคณะ (๒๕๕๖) เรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์เคหะสิ่งทอจากผ้าปักชาวเขาเผ่าม้ง จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์เคหะสิ่งทอจากผ้าปักของชาวเขาเผ่าม้ง จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้เพิ่มมูลค่าให้กับผ้าปักของชาวม้ง พัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เคหะสิ่งทอ เช่น ผ้าปูโต๊ะ ปลอกหมอน ผ้าปูเตียง เป็นต้น นอกจากนี้ งานวิจัยของภิรมย์ แก้วมณี (๒๕๕๕) ได้ทำการพัฒนาผ้าคลุมไหล่จากผ้าทอมือกะเหรี่ยง โดยศึกษาจากหมู่บ้านกะเหรี่ยง ตะเพินคี อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ได้พัฒนาตลาดขายขึ้นมาจากผ้าทอกะเหรี่ยง เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ นอกจากนี้ รุติกุล ไชยวรรณ และคณะ (๒๕๕๕) ได้ทำการวิจัย ศึกษา การเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์สิ่งทอพื้นบ้านโดยใช้เส้นใยไหมอริี เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับครอบครัวและชุมชน โดยผลิตเป็นผลิตภัณฑ์กลุ่มเสื้อผ้าสำเร็จรูป หัตถสิ่งทอ เครื่องสำอาง เคหะสิ่งทอ เป็นต้น การสร้างมูลค่าเพิ่มบ้านศรนารายณ์ (จุฑามาศ พิรพัชระ , ๒๕๕๖) เป็นต้น

นอกจากนี้ มีงานวิจัยของ สุทธิชาติ ใจชอบสันเทียะ (๒๕๕๒) ได้ทำการศึกษา การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่มีต้นทุนต่ำสำหรับใช้กับผ้าไหมทอมือในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า การใช้วัฒนธรรมชาติ ได้แก่ กาบหมาก เศษด้ายดิบ เศษผ้ามัน เศษผ้าไหม เชือกจากเส้นใยพืช ไม้ไผ่ และกระดาก สามารถนำมาทำเป็นบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ผ้าไหมทอได้ และสามารถนำมาทำเป็นบรรจุภัณฑ์ได้ทั้ง ๓ แบบคือ แบบถุงหิ้ว แบบม้วนและแบบกล่อง แต่แบบที่ผู้บริโภคนิยมมากที่สุด คือ แบบถุงหิ้ว ซึ่งมีความสะดวกและสวยงาม

นอกจากนั้น มีงานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการโซ่อุปทานของการผลิตผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ ได้แก่ งานวิจัยของ ชนิศา มณีรัตนรุ่งโรจน์ (๒๕๕๕) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการโซ่อุปทานของสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าไหม โดยศึกษากระบวนการวางแผน การจัดหา การผลิต การส่งมอบและการส่งคืนกลับของสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าไหมทอมือและเสนอแนะในการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของผู้ประกอบการ และแนวทางการพัฒนาโซ่อุปทานของสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าไหมทอมือของกลุ่มอาชีพผ้าไหมทอมือในเขตพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มอาชีพมีการวางแผน มีการจัดซื้อวัตถุดิบด้วยเงินสดจากผู้จำหน่ายภายในท้องถิ่น มีการบริการรถโดยสารสาธารณะและส่งตัวแทนไปร่วมงานแสดงสินค้ากับภาครัฐ อย่างไรก็ตาม กลุ่มอาชีพผ้าไหมทอมือไม่มีการส่งคืนวัตถุดิบให้ผู้จำหน่ายและมีการรับคืนผ้าไหมจากลูกค้าน้อยมาก ส่วนข้อเสนอแนะคือ กลุ่มอาชีพควรมีการวางแผนการจัดซื้อวัตถุดิบ แผนการผลิต และกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงาน พร้อมทั้งจัดบันทึกข้อมูลผลการดำเนินงาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงประสิทธิภาพในการดำเนินงานของตนและภาครัฐควรส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมอาชีพทอผ้าไหมแก่เยาวชน เพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนแรงงาน แม้ว่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน แต่นับวันจะหมดไปหากไม่ได้มีการถ่ายทอดความรู้เหล่านั้นไปให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ สมโชค เจริญการ และคณะ (๒๕๕๒) ได้ทำการศึกษาถึง แนวทางการเรียนรู้ความเป็นเลิศของการพัฒนาอาชีพทอผ้าไหม ตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ให้ข้อเสนอว่า การสร้างความตระหนักและเห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าไหม จากการศึกษาการถ่ายทอดความรู้พบ ปัญหาที่น่าวิตกคือ พ่อแม่ไม่มีโอกาสถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับอาชีพทอผ้าไหมในลักษณะการต่อยอดความรู้ สืบเนื่องจากโอกาสทางการศึกษาที่ขยายตัวมากขึ้น เมื่อลูกหลานสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานจากโรงเรียนในหมู่บ้านแล้วจะเดินทางไปศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นในกรุงเทพ หรือจังหวัดที่ห่างไกล โอกาสที่จะกลับบ้านของตนเองน้อย หลายคนจึงยึดอาชีพในสาขาที่เรียนจากมหาวิทยาลัย และเข้าทำงานในหน่วยงานของรัฐและเอกชน พ่อแม่จึงไม่มีโอกาสถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับอาชีพทอผ้าไหม ดังนั้นพ่อแม่ที่อยู่ที่บ้าน ครูสอนนักเรียนอยู่ในโรงเรียน จึงต้องร่วมกันในการสร้างความตระหนักให้กับลูก เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะอาชีพการทอผ้าไหมที่พ่อแม่ได้รับการสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ ให้คงอยู่ต่อไปตราบนานเท่านาน การถ่ายทอดความรู้สามารถใช้ผ่านสื่อต่างๆ เช่น สื่อวีซีดี อุลสรี อุลสวีสดี และเพชรสายเสน (๒๕๕๑) ได้ทำการผลิตสื่อวีซีดี เรื่องการออกแบบและพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากผ้าไหมสุรินทร์ และใช้ในการถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มชาวบ้านโดยกลุ่มตัวอย่างชาวบ้านจำนวน ๑๕ คน ผลงานวิจัยนี้พบว่า สื่อวีซีดีประกอบการฝึกอบรมเรื่องการออกแบบและพัฒนาแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากผ้าไหมสุรินทร์ มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดและความพึงพอใจของผู้เข้าฝึกอบรมที่มีต่อสื่อวีซีดีนี้ อยู่ในระดับมาก

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยดังกล่าวข้างต้นยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับภาพลักษณ์ของผ้าไทยโบราณ ซึ่งเอกลักษณ์ของผ้าทอลายโบราณตลอดจนการสื่อความหมายของลวดลายผ้าไทยโบราณที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นว่ามีความหมาย หรือมีที่มาอย่างไร เพื่อที่จะได้อนุรักษ์ศิลปะบนลายผ้าให้กับคนรุ่นต่อไป โดยการจัดทำเป็นฐานข้อมูลของลวดลายผ้าไทยลายโบราณ ทำการศึกษา กลุ่มตัวอย่างกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ ตำบลหินขาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ และทำการสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอลายโบราณ สู่เชิงพาณิชย์

## บทที่ ๓

### วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed methods Research) โดยใช้การผสมผสานระหว่างวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเริ่มจากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย และกำหนดเป็นประเด็นคำถามในการวิจัยที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้ตั้งไว้ โดยการวิจัยได้ทำการสืบค้น และรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ประวัติความเป็นมาของลวดลายผ้าทอของกลุ่มฯ จากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าลายโบราณของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยโดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

#### ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

๑. เพื่อค้นหาเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของลวดลายผ้าทอของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ งานวิจัยนี้ ใช้ประชากรทั้งหมดของหมู่บ้าน คือ กลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน ๔๐ ครัวเรือน
๒. เพื่อจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับ ลายผ้าทอโบราณของกลุ่มผ้าทอบ้านภูผักไซ่ อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ งานวิจัยนี้ ใช้ประชากรทั้งหมดของหมู่บ้าน คือ กลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน ๔๐ ครัวเรือน
๓. เพื่อต้องการค้นหา พฤติกรรมของผู้บริโภคและความต้องการสินค้าผ้าทอ งานวิจัยนี้ได้เลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่มีความต้องการสินค้าผ้าทอลายโบราณ (ของชาวไทหล่ม) คือ ข้าราชการ ครู พนักงาน นักท่องเที่ยว ฯลฯ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน ๑๕๐ คน

#### ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น ๘ ขั้นตอนดังนี้

๑. ศึกษาสำรวจและรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ในประเด็นดังนี้
  - ความเป็นมาของชาวไทหล่ม จังหวัดเพชรบูรณ์ วัฒนธรรมการทอผ้า การแต่งกายและลายผ้าโบราณ เป็นต้น
  - ความเป็นมาของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ สภาพการบริหารจัดการ และการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของกลุ่มทอผ้า
  - สภาพของตัวผลิตภัณฑ์ ประเภทของผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ และลวดลายผ้าทอของกลุ่มฯ

โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลดังนี้

- ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำกลุ่มทอผ้าฯ ผู้สูงอายุในหมู่บ้าน สมาชิกกลุ่มทอผ้าฯ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต) นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ) ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบูรณ์ พระสงฆ์ และครูในพื้นที่
- ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา จารึก การจดบันทึกในวัด งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๒. ศึกษาเอกลักษณ์ และการสื่อความหมายของผ้าทอ และรูปแบบผลิตภัณฑ์ของลวดลายผ้าทอไทหล่ม จังหวัดเพชรบูรณ์ ว่ามีลวดลายในการทอผ้าอย่างไรบ้าง แต่ละลวดลายมีลักษณะเด่นอย่างไร แต่ละลวดลายสื่อความหมายอะไร และมีรูปแบบของผลิตภัณฑ์อะไรบ้าง โดยศึกษาจากข้อมูล ค้นคว้า เกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมา คำอธิบายของลายผ้าทอโบราณ จากผู้นำกลุ่มทอผ้าฯ และคณะกรรมการกลุ่มผ้าทอผูกไข่ อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ และผู้สูงอายุในหมู่บ้าน

๓. จัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับ ลายผ้าทอโบราณของกลุ่มผ้าทอบ้านผูกไข่ อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

๔. พัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ลายผ้าทอโบราณของกลุ่มผ้าทอบ้านผูกไข่ อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ให้เกิดมูลค่าเพิ่ม

๕. ทดลองผลิตภัณฑ์ในตลาด

๖. ปรับปรุงรูปแบบการพัฒนา ให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย แต่คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของผ้าทอไทหล่ม โดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์พิจารณาให้ข้อเสนอแนะ และสรุปแนวทางและรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อจัดทำรายงานและบทสรุปของงานวิจัย

๗. การอภิปรายผลการวิจัยและเสนอแนะ

๘. นำงานวิจัยไปเผยแพร่

#### ระยะเวลาการดำเนินโครงการวิจัย

ระยะเวลาดำเนินงานวิจัย ตั้งแต่เดือน ตุลาคม ๒๕๕๗ - กันยายน ๒๕๕๘ โดยมีรายละเอียดดังนี้

| ลำดับที่ | กิจกรรม                                                                                                                                                                                                                                                                            | ระยะเวลาดำเนินงาน | ผลผลิต (Output)                             | ผลลัพธ์ (Outcome)                               |
|----------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------|---------------------------------------------|-------------------------------------------------|
| ๑        | ประชุมกลุ่มสมาชิกสำรวจและรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาเกี่ยวกับ สภาพทางกายภาพของกลุ่มทอผ้าลายโบราณ ตลอดจนศึกษาเกี่ยวกับ สภาพการบริหารจัดการและการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าลายโบราณ สภาพของตัวผลิตภัณฑ์ ประเภทของผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายโบราณ ของกลุ่มผ้าทอบ้านผูกไข่ อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ | มค.-กพ.           | ศึกษาแนวทางและรวบรวมข้อมูล                  | ได้ข้อมูลทางกายภาพกลุ่มผ้าทอบ้านผูกไข่          |
| ๒        | การค้นคว้า เกี่ยวกับ ประวัติ ความเป็นมา คำอธิบายของลายผ้าทอโบราณของกลุ่มบ้านผ้าทอผูกไข่ อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์                                                                                                                                                             | มีค-เมย           | ศึกษาลายผ้าของกลุ่ม                         | ได้เอกลักษณ์ข้อมูลลายผ้าของกลุ่มผ้าทอบ้านผูกไข่ |
| ๓        | จัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับ ลายผ้าทอโบราณของกลุ่มผ้าทอบ้านผูกไข่ อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์                                                                                                                                                                                        | พค.-มิย.          | จัดทำฐานข้อมูลลายผ้าของกลุ่มผ้าทอบ้านผูกไข่ | ได้ฐานข้อมูลลายผ้าของกลุ่มผ้าทอบ้านผูกไข่       |

## เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๑. แบบสัมภาษณ์ เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (structured interview) ที่ใช้เพื่อค้นหาเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของลวดลายผ้าไทยโบราณ
๒. แบบสอบถาม ค้นหาศักยภาพและความต้องการผลิตภัณฑ์จากผ้าลายโบราณ

## การวิเคราะห์ข้อมูล

### ๑. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาทำการวิเคราะห์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ 3 กลุ่มประกอบด้วย

- ๑.๑ แบบสอบถาม เพื่อค้นหาเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของลวดลายผ้าไทยโบราณ
- ๑.๒ แบบสอบถาม เพื่อค้นหาศักยภาพและรูปแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าลายโบราณ โดยผู้วิจัยได้ทำการสอบถาม ความต้องการสินค้าจากผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายโบราณของไทยหล่ม โดยสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มผู้บริโภค จำนวน ๑๕๐ คน

โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นมาตราประเมิณค่า ๕ ระดับ ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ตามแนวคิดของ เบสท์ (Best ๑๙๘๑) มาใช้ในการแปลความหมายดังนี้

- ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๔.๕๐-๕.๐๐ หมายความว่า มากที่สุด
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๓.๕๐-๔.๔๙ หมายความว่า มาก
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๒.๕๐-๓.๔๙ หมายความว่า ปานกลาง
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๑.๕๐-๒.๔๙ หมายความว่า น้อย
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๑.๐๐-๑.๔๙ หมายความว่า น้อยที่สุด

๒. **การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ** นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก และการสังเกต โดยใช้การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนนำมาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค ๓ ประการคือ การวิเคราะห์เนื้อหา การจำแนกและจัดระบบข้อมูลและการวิเคราะห์สาเหตุและผล เพื่อรวบรวมลายผ้าและจัดทำเป็นฐานข้อมูลของลวดลายผ้าไทยโบราณ ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

## บทที่ ๔

### สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของลวดลายผ้าไทยโบราณ เพื่อจัดทำฐานข้อมูลของลวดลายผ้าไทยโบราณ ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ ตำบลหินขาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ และเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอลายโบราณสู่เชิงพาณิชย์ ในการสรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้แบ่งผลการวิจัยออกเป็น ๔ ตอนหลักตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัยได้แก่

- ตอนที่ ๑ การค้นหาเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของลวดลายผ้าไทยโบราณ
- ตอนที่ ๒ ฐานข้อมูลของลวดลายผ้าไทยโบราณ ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ ตำบลหินขาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
- ตอนที่ ๓ การพัฒนาศักยภาพ และรูปแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอลายโบราณของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่
- ตอนที่ ๔ การสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอลายโบราณของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่

#### ตอนที่ ๑ การค้นหาเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของลวดลายผ้าไทยโบราณ

##### ๑.๑ สรุปผล รายละเอียดทางกายภาพของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่

จากการสัมภาษณ์ เพื่อการค้นหาเอกลักษณ์และสื่อความหมายของลวดลายผ้าไทยโบราณนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้กลุ่มตัวอย่าง ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ ตำบลหินขาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น ๑๑๖ ครัวเรือน (สำนักงานทะเบียน อ.หล่มเก่า เดือน กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗) เป็นเพศชาย ๒๑๕ คน หญิง ๒๒๔ คน ในจำนวนนี้มีสมาชิกของกลุ่มทอผ้า จำนวน ๓๒ ครัวเรือน ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์สมาชิกของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ทั้งหมด จำนวน ๒๕ ครัวเรือน (อีก ๗ ครัวเรือน ไม่ได้ทำการทอผ้าแล้วในขณะที่ทำการสำรวจรายละเอียดในภาคผนวก) ได้ข้อมูล สรุปดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ จากกลุ่มประชากรทั้งหมด ๒๕ คน เป็นเพศหญิง มีอายุเกินวัยกลางคนและคนแก่ คือ มีอายุมากกว่า ๕๕ ปีขึ้นไป ถึงร้อยละ ๔๔ สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตรกรรม ถึงร้อยละ ๖๘ รองลงมาคือ มีอาชีพทอผ้า ร้อยละ ๑๖ ที่เหลือคือมีอาชีพอื่นๆ ส่วนระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามนั้น พบว่าส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์มีระดับการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ถึงร้อยละ ๔๘ เท่านั้น เนื่องจาก กลุ่มทอผ้าของหมู่บ้านนี้มีมานาน ทำให้ระยะเวลาการเป็นสมาชิกมากกว่า ๑๐ ปี มีถึงร้อยละ ๘๐ มีเพียงร้อยละ ๒๐ นั้น ระยะเวลาการเป็นสมาชิกเพียง ๗-๑๐ ปีเท่านั้น นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่าเดือนละ ๕,๐๐๐ ถึงร้อยละ ๘๔ และมีสมาชิกในบ้านที่สามารถทอผ้าได้เป็นผืน จำนวน ๑ คน ร้อยละ ๔ (พิจารณาตารางที่ ๔-๑ ประกอบ)

ตารางที่ ๔-๑ แสดงข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไปของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไผ่

| ข้อมูลส่วนบุคคล                        | จำนวน(คน) | ร้อยละ |
|----------------------------------------|-----------|--------|
| <b>ตำแหน่ง</b>                         |           |        |
| ประธานกลุ่ม                            | ๑         | ๔      |
| กรรมการกลุ่ม                           | ๑๓        | ๕๒     |
| สมาชิกกลุ่ม                            | ๑๑        | ๔๔     |
| <b>เพศ</b>                             |           |        |
| หญิง                                   | ๒๕        | ๑๐๐    |
| ชาย                                    | ๐         | ๐      |
| <b>อายุ</b>                            |           |        |
| ต่ำกว่า ๒๕ ปี                          | ๐         | ๐      |
| ระหว่าง ๒๕-๓๕ ปี                       | ๑         | ๔      |
| ระหว่าง ๓๖-๔๕ ปี                       | ๕         | ๒๐     |
| ระหว่าง ๔๖-๕๕ ปี                       | ๘         | ๓๒     |
| มากกว่า ๕๕ ปี                          | ๑๑        | ๔๔     |
| <b>ระดับการศึกษา</b>                   |           |        |
| ไม่ได้เรียนหนังสือ                     | ๗         | ๒๘     |
| ประถมศึกษา                             | ๑๒        | ๔๘     |
| มัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓                    | ๒         | ๘      |
| มัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖/ ปวช.              | ๓         | ๑๒     |
| ปวส. อนุปริญญา/ เทียบเท่า              | ๑         | ๔      |
| ปริญญาตรีหรือสูงกว่า                   | ๐         | ๐      |
| <b>ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกของกลุ่ม</b> |           |        |
| ต่ำกว่า ๖ ปี                           | ๐         | ๐      |
| ระหว่าง ๗-๑๐ ปี                        | ๕         | ๒๐     |
| มากกว่า ๑๐ ปี                          | ๒๐        | ๘๐     |
| <b>อาชีพหลัก</b>                       |           |        |
| ทำการเกษตร                             | ๑๗        | ๖๘     |
| ค้าขาย                                 | ๒         | ๘      |
| ทำสวน                                  | ๑         | ๔      |
| ทอผ้า                                  | ๔         | ๑๖     |
| รับจ้าง                                | ๐         | ๐      |
| อื่นๆ                                  | ๑         | ๔      |
| <b>อาชีพเสริม</b>                      |           |        |
| ทอผ้า                                  | ๒๓        | ๙๒     |
| จักสาน                                 | ๐         | ๐      |

ตารางที่ ๔-๑ (ต่อ)

| ข้อมูลส่วนตัวบุคคล                | จำนวน(คน) | ร้อยละ |
|-----------------------------------|-----------|--------|
| รับจ้าง                           | ๑         | ๔      |
| อื่นๆ                             | ๑         | ๔      |
| <b>รายได้ต่อเดือน</b>             |           |        |
| ต่ำกว่า ๕๐๐๐ บาท                  | ๒๑        | ๘๔     |
| ๑๕๐๐๑ - ๑๐๐๐๐ บาท                 | ๔         | ๑๖     |
| สูงกว่า ๑๐๐๐๐ บาท                 | ๐         | ๐      |
| <b>จำนวนบุตร</b>                  |           |        |
| ไม่มี                             | ๒         | ๘      |
| ๑ คน                              | ๕         | ๒๐     |
| ๒ คน                              | ๑๑        | ๔๔     |
| ๓ คน                              | ๙         | ๓๖     |
| มากกว่า ๓ คน                      | ๐         | ๐      |
| <b>สมาชิกในบ้านสามารถทอผ้าได้</b> |           |        |
| ๑ คน                              | ๒๔        | ๙๖     |
| ๒ คน                              | ๑         | ๔      |
| มากกว่า ๒ คน                      | ๐         | ๐      |

กลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ได้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ เพื่อเป็นกิจกรรมเสริมจากการทำนา โดยมีวัตถุประสงค์การทอผ้าไว้ใส่เองหรือใส่ในงานพิธีต่างๆ ของท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์ พบว่า ในการทอผ้าของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ นั้น สมาชิกกลุ่มทอผ้าฯ ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทอผ้ามาแล้วตั้งแต่ยังเป็นเด็กมีอายุต่ำกว่า ๑๐ ปี ถึงร้อยละ ๓๖ โดยแม่หรือผู้ใหญ่ที่เป็นผู้เฒ่าผู้แก่ในบ้าน ได้เป็นผู้ทำการสอนการทอผ้าให้กับตน ทำให้มีความสามารถในการทอผ้าได้ จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผ้าที่กลุ่มทอผ้าทำการทอนั้นส่วนมาก สามารถทอเป็นผ้าชิ้นหรือผ้านุ่งของสตรีได้ถึงร้อยละ ๗๖ เพื่อใช้เองหรือให้ญาติในครัวเรือนได้ใช้ ส่วนที่เหลือก็ทอเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ เช่น ผ้าห่ม ผ้าขาวม้า และผ้าคลุมไหล่ ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาถึงลวดลายของผ้าที่ทำการทอได้ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ นั้น พบว่า ส่วนมากมีความถนัดในการทอแบบมัดหมี่ ทอเป็นลายหมี่ครีว ถึงร้อยละ ๗๒ รองลงมาเป็นการทอยกมุม และลายดอกผักแว่น ร้อยละ ๑๒ ตามลำดับ ลายราชวัตรนั้นมีเพียงร้อยละ ๔ เท่านั้น งานวิจัยนี้พบว่า ส่วนใหญ่กลุ่มทอผ้ากลุ่มนี้ มีความถนัดด้านการทอผ้าโดยมีกรรมวิธีการผลิต คือ การทอผ้าเป็นวิธีการมัดหมี่ ถึงร้อยละ ๗๒ รองลงมาเป็นการทอแบบยกมุมและทอแบบขิด ร้อยละ ๑๒ ตามลำดับ

ส่วนทางด้านวัตถุดิบที่ใช้ในการทอผ้าของกลุ่มทอผ้า งานวิจัยนี้พบว่า ส่วนใหญ่ใช้เส้นใยหรือวัสดุดิบ ร้อยละ ๖๐ ใช้เส้นไหมใยประดิษฐ์ เนื่องจากเส้นใยประดิษฐ์นั้น มีราคาถูก และหาซื้อได้ง่ายในท้องตลาด แต่มักพบปัญหาสีย้อมผ้าตกทำให้ผู้บริโภคไม่ค่อยนิยมใช้ แต่กลุ่มทอผ้าก็ยังคงใช้เส้นใยประดิษฐ์อยู่ รองลงมาเป็นการใช้เส้นใยไหมเป็นวัตถุดิบในการทอผ้าของกลุ่ม

สำหรับด้านระยะเวลาที่ใช้ในการทอผ้าลายโบราณนั้น งานวิจัยพบว่า การทอผ้าส่วนใหญ่ใช้เวลาน้อยกว่า ๑๕ วันแยก ตามประเภทผลิตภัณฑ์ต่างๆ ดังนี้ ประเภทผ้าชิ้นหรือผ้านุ่งของสตรีนั้นสูงถึงร้อยละ ๘๐

ประเภทผ้าห่ม ผ้าคลุมไหล่ สูงถึงร้อยละ ๘๐ ยกเว้นประเภทผ้าขาวม้ามีร้อยละ ๑๐๐ หากทำเป็นสินค้าที่ผลิตออกสู่ตลาด ก็นับว่าเป็นไปได้ในการผลิต

สำหรับการจัดหาวัตถุดิบที่ใช้ในการทอผ้า พบว่า กลุ่มสมาชิกทอผ้าจะทำการซื้อวัตถุดิบจากกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้ ถึงร้อยละ ๙๒ โดยชาวบ้านในกลุ่มนี้จะนำวัตถุดิบไปก่อนและเมื่อขายสินค้าได้แล้วค่อยนำมาชำระคืนให้กับกลุ่ม ส่วนการตั้งราคาของผ้าทอของกลุ่มนั้น งานวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่มักกำหนดราคาผ้าทอตามต้นทุนที่ทำการผลิตได้ มีสัดส่วนถึงร้อยละ ๘๐ อีกร้อยละ ๒๐ เป็นการกำหนดราคาตามความยากของลวดลาย เมื่อทำการทอผ้าสำเร็จก็นำไปจำหน่าย สำหรับแหล่งจำหน่ายสินค้าของกลุ่มทอผ้านั้น จะทำการจำหน่ายผ้าทอสำเร็จที่กลุ่มของตนเองในหมู่บ้าน ถึงร้อยละ ๗๒ และกลุ่มลูกค้าส่วนมากของกลุ่มทอผ้านี้ได้จากหน่วยงานราชการ มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ ๗๒ ตามด้วยบุคคลในท้องถิ่นเดียวกัน (พิจารณาดารงที่ ๔-๒ ประกอบ)

ตารางที่ ๔-๒ แสดงข้อมูลการทอผ้าของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้

| ข้อมูลส่วนตัวบุคคล            | จำนวน (คน) | ร้อยละ |
|-------------------------------|------------|--------|
| <b>อายุเริ่มต้นในการทอผ้า</b> |            |        |
| ต่ำกว่า ๑๐ ปี                 | ๙          | ๓๖     |
| ๑๐-๑๕ ปี                      | ๗          | ๒๘     |
| ๑๕-๒๐ ปี                      | ๗          | ๒๘     |
| ๒๐-๒๕ ปี                      | ๒          | ๘      |
| มากกว่า ๒๕ ปี                 | ๐          | ๐      |
| <b>ประเภทของผ้าทอ</b>         |            |        |
| ผ้าชิ้น                       | ๑๙         | ๗๖     |
| ผ้าห่ม                        | ๒          | ๘      |
| ผ้าคลุมไหล่                   | ๑          | ๔      |
| ผ้าขาวม้า                     | ๓          | ๑๒     |
| ผ้าอื่นๆ                      | ๐          | ๐      |
| <b>ลวดลายของผ้าทอ</b>         |            |        |
| ลายหมี่ครีว                   | ๑๘         | ๗๒     |
| ลายราชวัตร                    | ๑          | ๔      |
| ลายก้อม                       | ๐          | ๐      |
| ลายมุก                        | ๓          | ๑๒     |
| ลายผีกแวน                     | ๓          | ๑๒     |
| ลายอื่นๆ                      | ๐          | ๐      |
| <b>วิธีการผลิต</b>            |            |        |
| จิด                           | ๓          | ๑๒     |
| ยกมุก                         | ๓          | ๑๒     |
| จก                            | ๑          | ๔      |
| มัดหมี่                       | ๑๘         | ๗๒     |

ตารางที่ ๔-๒ (ต่อ)

| ข้อมูลส่วนตัวบุคคล                   | จำนวน (คน) | ร้อยละ |
|--------------------------------------|------------|--------|
| <b>เส้นใยหรือวัสดุของผ้าที่ใช้ทอ</b> |            |        |
| ฝ้าย                                 | ๒          | ๘      |
| ไหม                                  | ๘          | ๓๒     |
| เส้นไหมใยประดิษฐ์                    | ๑๕         | ๖๐     |
| อื่น                                 | ๐          | ๐      |
| <b>ระยะเวลาที่ใช้ทอต่อผืน</b>        |            |        |
| <b>ผ้าชิ้น</b>                       |            |        |
| น้อยกว่า ๑๕ วัน                      | ๒๐         | ๘๐     |
| ๑๕-๓๐ วัน                            | ๕          | ๒๐     |
| มากกว่า ๓๐ วัน                       | ๐          | ๐      |
| <b>ผ้าห่ม</b>                        |            |        |
| น้อยกว่า ๑๕ วัน                      | ๒๐         | ๘๐     |
| ๑๕-๓๐ วัน                            | ๔          | ๑๖     |
| ๓๐วัน - ๔๕ วัน                       | ๑          | ๔      |
| ๔๕ วันขึ้นไป                         | ๐          | ๐      |
| <b>ผ้าคลุมไหล่</b>                   |            |        |
| น้อยกว่า ๑๕ วัน                      | ๒๐         | ๘๐     |
| มากกว่า ๑๕ วัน                       | ๕          | ๒๐     |
| <b>ผ้าขาวม้า</b>                     |            |        |
| น้อยกว่า ๑๕ วัน                      | ๒๕         | ๑๐๐    |
| มากกว่า ๑๕ วัน                       | ๐          | ๐      |
| <b>แหล่งวัตถุดิบ</b>                 |            |        |
| ซื้อจากกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้        | ๒๓         | ๙๒     |
| ซื้อจากแหล่งวัตถุดิบ                 | ๒          | ๘      |
| <b>ตั้งราคาสินค้า</b>                |            |        |
| ตามราคาต้นทุนจริง                    | ๒๐         | ๘๐     |
| ตามราคาในท้องตลาด                    | ๐          | ๐      |
| ตามความยากของลายผ้า                  | ๕          | ๒๐     |
| <b>แหล่งจำหน่ายสินค้า</b>            |            |        |
| จำหน่ายที่กลุ่ม                      | ๑๘         | ๗๒     |
| จำหน่ายที่บ้านของผู้ผลิต             | ๖          | ๒๔     |
| จำหน่ายผ่านทางเว็บไซต์               | ๑          | ๔      |
| จำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลาง              | ๐          | ๐      |
| <b>กลุ่มลูกค้า</b>                   |            |        |
| บุคคลในพื้นที่เดียวกัน               | ๗          | ๒๘     |

**ที่มา: จากผู้วิจัย**

จากการสัมภาษณ์กลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์สภาพทางกายภาพเพื่อค้นหาจุดแข็งและจุดอ่อนของกลุ่มจากการสำรวจพบว่า

**จุดแข็งของกลุ่มทอผ้า คือ**

๑. กลุ่มทอผ้ามีความเชี่ยวชาญในการทอผ้ามัดหมี่เป็นอย่างสูง โดยเฉพาะการทอผ้าแบบโบราณ และสืบทอดการทอผ้าลายโบราณที่มีมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายายของตน ซึ่งการทอผ้าเหล่านี้ มีการถ่ายทอดการทอผ้ามาสู่รุ่นลูกๆ จนทำให้เกิดความชำนาญในการทอผ้าเป็นอย่างมาก
๒. สมาชิกของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้มีความร่วมมือกัน ช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี
๓. ผ้าของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้ มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นที่ไม่เหมือนใคร เอกลักษณ์นี้ได้สะท้อนถึงวัฒนธรรมของชาวไทหล่ม

**จุดอ่อนของกลุ่มทอผ้า คือ**

๑. สมาชิกกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และลูกหลานไม่ให้ความสนใจในการทอผ้าเท่าที่ควร ทำให้การทอผ้าแบบโบราณกำลังจะสูญสิ้นหมดไป
๒. กลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้ ไม่มีเงินลงทุนและเงินหมุนเวียนอย่างเพียงพอในการบริหารจัดการกลุ่มฯ ทำให้ใช้วัตถุดิบในการทอผ้ามีคุณภาพต่ำ และส่งผลให้ผลผลิตมีคุณภาพต่ำ เพื่อตั้งให้ราคาขายต่ำ
๓. ความนิยมใช้ผ้าโบราณของผู้บริโภคมีน้อยลง จึงต้องมีการพัฒนาการผลิตให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ตามความต้องการของตลาดมากขึ้น
๔. ขาดแรงงานในการทอผ้าแบบโบราณ โดยเฉพาะแรงงานในครัวเรือน ที่ทำการสืบทอดการทอผ้าของแต่ละครัวเรือน ทำให้การผลิตผ้าทอแบบโบราณมีไม่มากพอตามความต้องการของตลาด

**โอกาสของกลุ่มทอผ้า คือ**

๑. ทำให้เกิดการสร้างสรรค์ผ้าทอให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นทั้งรูปแบบการผลิตและลายผ้าในการทอผ้าของกลุ่มฯ
๒. นโยบายของรัฐบาลท้องถิ่น ได้มีการส่งเสริมให้คนท้องถิ่นทำการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย และใส่ชุดไทยในที่ทำงานอาทิตย์ละ ๑ วัน โดยเฉพาะใน อ.หล่มเก่า ทำให้เป็นโอกาสที่ดีของกลุ่มทอผ้าฯ เนื่องจากมีความต้องการใช้ผ้าทอโบราณของกลุ่มเพิ่มขึ้น

**อุปสรรคของการทอผ้าของกลุ่มฯ คือ**

๑. กลุ่มทอผ้าไม่มีการผลิตวัตถุดิบของกลุ่ม ทำให้วัตถุดิบไม่เพียงพอ กลุ่มทอผ้าฯ ต้องทำการซื้อหาวัตถุดิบจากพื้นที่อื่น
๒. กลุ่มทอผ้าใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพต่ำ เช่น ใช้ไหมประดิษฐ์เป็นส่วนใหญ่ และใช้สีเคมีในการย้อมทำให้ผ้ามีสีตกเวลาใช้ ไม่เป็นที่นิยมของผู้ใช้ผ้าทอโบราณ

## ๑.๒ สรุปผลการค้นหาเอกลักษณ์และสื่อความหมายของผ้าไทยโบราณของกลุ่มทอผ้าบ้าน ภูผักไซ ตำบลหินขาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

จากการลงพื้นที่และสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มทอผ้า ผู้วิจัย พบว่า ผ้าทอของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซที่เป็นของโบราณนั้น มีเหลือไม่มากนัก สาเหตุที่ผ้าโบราณมีเหลือน้อย เนื่องจาก ตามประเพณีความเชื่อของชาวไทลาว หรือชาวไทลื้อนั้น มีความเชื่อว่า เมื่อมีผู้ตายลง ลูกหลานจะไม่เก็บรักษาผ้าของผู้ตายไว้ ต้องทำการเผาผ้านั้นไปให้ผู้ตายได้ใช้ในปรโลกด้วย ทำให้ผ้าชิ้นที่เป็นของผู้ตาย ที่มีเหลืออยู่จึงเป็นของเก็บของลูกหลานที่ต้องการเก็บไว้เป็นที่ระลึกจริงๆ ดังนั้น จากการสำรวจในหมู่บ้าน จึงพบผ้าจำนวนน้อย ซึ่งงานวิจัยนี้ จึงได้ทำการบันทึกข้อมูลไว้ โดยผ้าทอบางผืนนั้น ได้ทำการเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดีและมีสภาพยังดีอยู่ ดังรายละเอียดในตารางข้างล่างนี้

### ตารางที่ ๔-๓ แสดงรายละเอียดผ้าทอที่ค้นพบในหมู่บ้านภูผักไซ

| ประเภทผ้าชิ้น                                                                      | รายละเอียดผ้าทอ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  | <p>๑. ชื่อ ผ้าทอมัดหมี่ ลายหมี่คร้าว</p> <p>จำนวนลายบนผ้า: มี ๗ ลายได้แก่ ลายขอลายมักจับ ลายหอปราสาท ลายเพ็ญ (คว่ำ/เพ็ญหงาย) ลายขาเปี้ยวคู่ ลายตุ้ม</p> <p>เจ้าของผ้าทอ: คุณยายแก้ว ทองยิ้ม (อายุ ๙๐ ปี เสียชีวิตแล้ว)</p> <p>อายุผ้า: ๑๑๙ ปี</p> <p>ลักษณะผ้า: เป็นผ้าชิ้นสำหรับสตรี ความยาวประมาณ ๙๐ เซนติเมตร ประกอบด้วยหัวชิ้นทำด้วยไหมหัวมัดย้อม ตัวชิ้นทำด้วยไหม สีเทาดำ ย้อมด้วยสีธรรมชาติด้วยครั่ง มีทั้งเส้น ๗ ลาย ส่วน ตีนชิ้นทำด้วยไหม</p> |

| ประเภทผ้าชิ้น                                                                                                                                                                 | รายละเอียดผ้าทอ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                                              | <p><b>๒. ชื่อ ผ้าทอมัดหมี่ ลายหมี่คร้าว</b><br/> <b>จำนวนลายบนผ้า</b> มี ๙ ลาย ได้แก่ ลายเอี้ยว ลายกระจับคู่ ลายกระจับเดี่ยว ลายเพ็ญคว่ำ ลายเพ็ญหงาย ลายขอ ลายตุ้ม ลายเอี้ยวสามคอง ลายหอปราสาท<br/> <b>เจ้าของผ้าทอ</b> คุณยายแก้ว ทองยิ้ม<br/> <b>อายุผ้า</b> ๑๐๕ ปี<br/> <b>ลักษณะของผ้า</b> ความยาวประมาณ ๙๐ เซนติเมตร ประกอบด้วยหัวชิ้นทำด้วยไหม หัวขีดสีแดง ย้อมด้วยสีธรรมชาติด้วยครั่ง ตัวชิ้นทำด้วยไหม สีม่วง ย้อมด้วยสีธรรมชาติด้วยผลหว่า ส่วนตีนชิ้นทำด้วยไหม</p>                                                                                                                                                                                                                                                                 |
| <br><br> | <p><b>๓.ชื่อ: ผ้าทอลายกล่อม</b><br/> <b>จำนวนลายบนผ้า:</b> มีลายเดียว คือ ลายกล่อมมีลักษณะเป็นเส้นตรงโดยการนำไหมสองสีมาทอสลับกัน<br/> <b>เจ้าของผ้าทอ:</b> คุณยายแก้ว ทองยิ้ม (อายุ ๙๐ ปี เสียชีวิตแล้ว)<br/> <b>อายุผ้า:</b> ๑๑๙ ปี<br/> <b>ลักษณะผ้า:</b> เป็นผ้าชิ้นสำหรับสตรี ความยาวประมาณ ๙๐ เซนติเมตร ประกอบด้วยหัวชิ้นทำด้วยไหมหัวมัดย้อม ตัวชิ้นทำด้วยไหม สีม่วง ย้อมด้วยสีธรรมชาติด้วยเปลือกหว่า ส่วนตีนชิ้นทำด้วยไหม</p> <p><b>๔.ชื่อ ผ้าทอลายกล่อม</b><br/> <b>จำนวนลายบนผ้า</b> มีลายเดียว เป็นเส้นตรง เป็นลักษณะการลายลงอย่างเดียว โดยเอาไหมสองเส้นสองสีมารวมสลับกันไปมา<br/> <b>เจ้าของผ้าทอ</b> คุณยายแก้ว ทองยิ้ม<br/> <b>อายุผ้า</b> ๑๐๐ ปี<br/> <b>ลักษณะผ้า</b> เอาไหมสองเส้นสองสีมารวม ความยาวประมาณ ๙๐ เซนติเมตร</p> |

| ประเภทผ้าจีน                                                                        | รายละเอียดผ้าทอ                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|-------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|    | <p>๕.ชื่อ ผ้าทอลายหมี่คร้าว</p> <p>จำนวนลายบนผ้า มี ๔ ลาย ได้แก่ ลายกระจับคู่-เดี่ยว ลายขอ ลายตุ้ม ลายคั่น</p> <p>เจ้าของผ้าทอ คุณยายแก้ว ทองยิ้ม</p> <p>อายุผ้า ๑๑๐ ปี</p> <p>ลักษณะผ้า เป็นผ้าจีนสำหรับสตรี ความยาวประมาณ ๙๐ เซนติเมตรประกอบด้วยหัวขึ้นทำด้วยไหมหัวมัดย้อม ตัวขึ้นทำด้วยไหม</p> |
|   | <p>๖.ชื่อ ผ้าทอลายหมี่คร้าว</p> <p>จำนวนลายบนผ้า มี ๓ ลาย ได้แก่ ลายกระจับเดี่ยว ลายขอ ลายตุ้ม</p> <p>เจ้าของผ้าทอ คุณยายแก้ว ทองยิ้ม</p> <p>อายุผ้า ๘๒ ปี</p> <p>ลักษณะผ้า เป็นผ้าจีนสำหรับสตรี ความยาวประมาณ ๙๐ เซนติเมตร</p>                                                                   |
|  | <p>๗.ชื่อ ผ้าทอลายกล่อม</p> <p>จำนวนลายบนผ้า เป็นลายเส้น ลายเดี่ยว</p> <p>ลักษณะของลาย เอาไหมสองเส้นสองสีมารวมกัน</p> <p>เจ้าของผ้าทอ คุณยาย แก้วทองยิ้ม</p> <p>อายุผ้า ๙๐ ปี</p> <p>ลักษณะผ้า เป็นผ้าจีนสำหรับสตรี ความยาวประมาณ ๙๐ เซนติเมตร ใช้การทอโดยเอาไหมสองเส้นสองสีมารวมกัน</p>          |

| ประเภทผ้าจีน                                                                        | รายละเอียดผ้าทอ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|-------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|    | <p><b>๘.ชื่อ ผ้ามุก</b><br/> <b>จำนวนลายบนผ้า</b> มีลายเดียวคือ ลาย มุก<br/> <b>ลักษณะของลาย</b> มีลักษณะเป็นเม็ดเล็กๆ นูน เหมือนมุก<br/> <b>เจ้าของผ้าทอ</b> คุณยายวง แก้วต้อย<br/> <b>อายุผ้า</b> ๙๐ ปี<br/> <b>ลักษณะผ้า:</b> เป็นผ้าจีนสำหรับสตรี ความยาวประมาณ ๙๐ เซนติเมตร ประกอบด้วยหัวจีนทำด้วยไหมหัวมัดย้อม ตัวจีนทำด้วยไหม สีม่วง ย้อมด้วยสีธรรมชาติด้วยเปลือกหว่า ส่วนตีนจีนทำด้วยไหมสีม่วง ย้อมด้วยเปลือกหว่า</p> |
|   | <p><b>๙.ชื่อ ผ้ามัดหมี่โบราณ (ทอผ้าฝ้าย)</b><br/> <b>จำนวนลายบนผ้า</b> มี ๓ ลาย ได้แก่ ลาย กระเช้าดอกไม้ ลายขาเป๋ยลายขอ (ลายผ้าทอ โดยแล้วแต่จินตนาการ อาจจะประยุกต์จากการใช้ชีวิตประจำวัน)<br/> <b>เจ้าของผ้าทอ</b> คุณป้าละหม่อม แก้วเหลี่ยม<br/> <b>อายุผ้า</b> ๔๐ ปี<br/> <b>ลักษณะผ้า:</b> เป็นผ้าจีนสำหรับสตรี ความยาวประมาณ ๑๐๐ เซนติเมตร</p>                                                                           |
|  | <p><b>๑๐.ชื่อ ผ้ามุก</b><br/> <b>จำนวนลายบนผ้า</b> มีลายเดียวคือ ลาย มุก<br/> <b>ลักษณะนี้ชนิดนี้</b> ใช้การทอแบบสามตะกอ<br/> <b>เจ้าของผ้าทอ</b> คุณยายแก้ว ทองยิ้ม<br/> <b>อายุผ้า</b> ๘๕ ปี<br/> <b>ลักษณะผ้า:</b> เป็นผ้าจีนสำหรับสตรี ความยาวประมาณ ๙๐ เซนติเมตร</p>                                                                                                                                                     |

| ประเภทผ้าจีน                                                                        | รายละเอียดผ้าทอ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|-------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|    | <p><b>๑๑.ชื่อ ผ้าราชวัตร</b><br/> <b>จำนวนลายบนผ้า</b> มี ลายเป็นสี่เหลี่ยม<br/> <b>เจ้าของผ้าทอ</b> คุณป้าละหม่อม แก้วเหลียม<br/> <b>อายุผ้า</b> ๖๐ ปี<br/> <b>ลักษณะผ้า:</b> เป็นผ้าจีนสำหรับสตรี ความยาวประมาณ ๙๐ เซนติเมตร ประกอบด้วยหัวจีนทำด้วยไหมหัวชิด สีแดง ย้อมด้วยสีธรรมชาติจากครั่ง ตัวจีนทำด้วยไหม สีน้ำตาล ย้อมด้วยสีธรรมชาติด้วยเปลือกประดู่, ผลหมาก ส่วนตีนจีนทำด้วยไหม</p> |
|   | <p><b>๑๒.ชื่อ ผ้ามุก</b><br/> <b>จำนวนลายบนผ้า</b> มีลายเดียวคือ ลายมุก หรือ ลายยกมุก<br/> <b>เจ้าของผ้าทอ</b> คุณยายแก้ว ทองยิ้ม<br/> <b>อายุผ้า</b> ๗๕ ปี<br/> <b>ลักษณะผ้า:</b> เป็นผ้าจีนสำหรับสตรี ความยาวประมาณ ๙๐ เซนติเมตร ประกอบด้วยหัวจีนทำด้วยไหมหัวมัดย้อม ตัวจีนทำด้วยไหม สีม่วง ย้อมด้วยสีธรรมชาติด้วยเปลือกหว่า ส่วนตีนจีนทำด้วยไหม</p>                                      |
|  | <p><b>๑๓.ชื่อ ผ้าชิด</b><br/> <b>จำนวนลายบนผ้า</b> ลาย ลายดอกบัว<br/> <b>เจ้าของผ้าทอ</b> คุณป้าละหม่อม แก้วเหลียม<br/> <b>อายุผ้า</b> ๘๕ ปี<br/> <b>ลักษณะผ้า:</b> เป็นผ้าใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ความยาวประมาณ ๗๐ เซนติเมตร</p>                                                                                                                                                         |

| ประเภทผ้าชิ้น                                                                       | รายละเอียดผ้าทอ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|-------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|    | <p>๑๔.ชื่อ หมี่คร้ว (ผ้าไทหล่ม หัวแดง ตีนก่าน)<br/>จำนวนลายบนผ้า มี ๙ ลาย ได้แก่ ลายกระจับ เตี่ยว ลายเอี้ยว ลายตุ้ม ลายกระจับคู่ ลายนาค ลายหอปราสาท ลายนาคเกี้ยว ลายหงส์ ลายขาเป๋ย</p> <p>เจ้าของผ้าทอ ป้าสายคำ ทองยอด</p> <p>อายุผ้า ๖๕ ปี</p> <p>ลักษณะผ้า: เป็นผ้าชิ้นสำหรับสตรี ความยาวประมาณ ๙๐ เซนติเมตร ประกอบด้วยหัวชิ้นทำด้วยไหมหัวมัดย้อม ตัวชิ้นทำด้วยไหม สีน้ำตาล ย้อมด้วยสีธรรมชาติด้วยครั่ง มีทั้งสิ้น ๗ ลาย ส่วน ตีนชิ้นทำด้วยไหม</p> |
|   | <p>๑๕.ชื่อ หมี่คร้ว (ผ้าไทหล่ม หัวแดง ตีนก่าน)<br/>จำนวนลายบนผ้า มี ๕ ลาย ได้แก่ ลายกระจับ ลายตุ้ม ลายขาเป๋ย ลายดอกแก้ว ลายเอี้ยว</p> <p>เจ้าของผ้าทอ นางไทรงาม ทองสา</p> <p>อายุผ้า ๓๐ ปี</p> <p>ลักษณะผ้า: เป็นผ้าชิ้นสำหรับสตรี ความยาวประมาณ ๙๐ เซนติเมตร ประกอบด้วยหัวชิ้นทำด้วยไหมหัวมัดย้อม ตัวชิ้นทำด้วยไหม สีม่วง ย้อมด้วยสีเคมี ส่วน ตีนชิ้นทำด้วยผ้าไหมประดิษฐ์</p>                                                                       |
|  | <p>๑๖.ชื่อผ้า ราชวัตร (ผ้าไทหล่ม หัวแดง ตีนก่าน)<br/>จำนวนลายบนผ้า มี ลายเตี่ยวเป็นลายสีเหลืองเล็ก</p> <p>เจ้าของผ้าทอ นางไทรงาม ทองสา</p> <p>อายุผ้า ๓๐ ปี</p> <p>ลักษณะของผ้า ความยาวประมาณ ๙๐ เซนติเมตร</p> <p>ประกอบด้วยหัวชิ้นทำด้วยไหมหัวมัดย้อมสีแดง ย้อมด้วยสีธรรมชาติด้วยครั่ง ตัวชิ้นทำด้วยไหมเหลืองอ่อน ย้อมด้วยสีธรรมชาติด้วยเข้ ส่วน ตีนชิ้นทำด้วยไหม</p>                                                                               |

| ประเภทผ้าชิ้น                                                                       | รายละเอียดผ้าทอฯ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|-------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|    | <p>๑๗. ชื่อ หมี่คั่นใหญ่ (ผ้าไทหล่ม หัวแดง ตีนก่าน)</p> <p>จำนวนลายบนผ้า มี ๑๒ ลาย ได้แก่ ลายขอลายหอปราสาท ลายกร่อมลายคั่น ลายขาเป๋ย ลายตุ้ม ลายหงส์ ลายเฟื้อง ลายดอกแก้ว ลายนาคน้อยกับนาคใหญ่ ลายกระจับคู่ ลายเอื้องคลองแดง</p> <p>เจ้าของผ้าทอ นางสาวคำ ทองยอด</p> <p>อายุผ้า ๓๐ ปี</p> <p>ลักษณะของผ้า เป็นผ้าชิ้นสำหรับสตรี มีความยาวประมาณ ๙๐ เซนติเมตร ประกอบด้วยหัวชิ้นทำด้วยไหมหัวมัดย้อมสีแดง ย้อมด้วยสีธรรมชาติด้วยครั่ง ตัวชิ้นทำด้วยไหม สีม่วง ย้อมด้วยสีธรรมชาติด้วยผลหว่า ส่วนตีนชิ้นทำด้วยไหม</p> |
|  | <p>๑๘.ชื่อ ลายหน้าต่าง</p> <p>จำนวนลายบนผ้า มี ๔ ลายคือ ลายดอกแก้ว ลายหน้าต่าง เฟื้องคว่าเฟื้องหงายมาประกบ</p> <p>เจ้าของผ้าทอ นางวง แก้วต้อย</p> <p>อายุผ้า ๑๐ ปี</p> <p>ลักษณะของผ้า ประกอบด้วยตัวชิ้นทำด้วยไหมหัวมัดย้อมสีธรรมชาติ</p>                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|                                                                                     | <p>๑๙.ชื่อผ้าราชวัตร (ผ้าไทหล่ม หัวแดง ตีนก่าน)</p> <p>จำนวนลายบนผ้า มี ลายเดียวคือ ลายสีเหลี่ยมเล็ก</p> <p>เจ้าของผ้าทอ นางไทรงาม ทองสา</p> <p>อายุผ้า ๕๐ ปี</p> <p>ลักษณะของผ้า ประกอบด้วยหัวชิ้นทำด้วยไหมหัวมัดย้อมสีแดง ย้อมด้วยสีธรรมชาติด้วย</p>                                                                                                                                                                                                                                                           |

| ประเภทผ้าชิ้น | รายละเอียดผ้าทอฯ                                                                                          |
|---------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|               | ครึ่ง ตัวชิ้นทำด้วยไหม สีส้ม ย้อมด้วยสีธรรมชาติด้วยสีเคมี ส่วนตีนชิ้นทำด้วยไหม ความยาวประมาณ ๙๐ เซนติเมตร |

จากการสำรวจพบว่า ลักษณะของผ้าชิ้นสำหรับสตรีของกลุ่มบ้านภูผักไข่ เป็นผ้าทอของไทยลุ่มชนิดหนึ่งนิยมทอด้วยการมัดหมี่ เรียกว่า **ผ้ามัดหมี่โดยลายที่ทอเป็นลายโบราณ** บางครั้งเรียกว่า ผ้ามัดหมี่ลายโบราณ หรือ ผ้าชิ้นหัวแดงตีนก่าน ผ้าทอของกลุ่มบ้านภูผักไข่จึงเป็นผ้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะที่เหมือนกัน ประกอบด้วย ส่วนสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. **ส่วนหัวชิ้น** หัวชิ้นเป็นผ้ามัดย้อมสีแดง กว้างประมาณ ๕-๖ นิ้ว ใช้เป็นส่วนต่อระหว่างตัวชิ้นซึ่งมีขณะแคบ หัวชิ้นจึงใช้สำหรับมัดเอวและคาดเข็มขัดทับ หัวชิ้นส่วนใหญ่นิยมใช้สีแดง มัดย้อมด้วยด้วยสีชาวเป็นลายวงกลม หรือสี่เหลี่ยม เป็นจินตนาการว่าเป็นลายดอกไม้ คั่นด้วยลายคั่นเป็นระยะๆ ตามแนวนอนเป็นระยะ รูปประกอบ ที่ ๔-๑ ประกอบ



รูปที่ ๔-๑ แสดงภาพหัวชิ้นของผ้าทอลายโบราณบ้านภูผักไข่

๒. **ส่วนตัวชิ้น** ตัวชิ้นส่วนใหญ่มีขนาดความกว้างประมาณ ๙๖ ซม.ต่อผืน ส่วนใหญ่ในอดีตใช้วัตถุดิบที่เป็นเส้นไหม แต่ มีการเลี้ยงไหมเอง แต่ในปัจจุบันนิยมใช้เส้นไหมประดิษฐ์ แต่ยังคงใช้ศิลปะการทอผ้าแบบมัดหมี่ โดยใช้สีพื้นส่วนใหญ่เป็นสีขรึม เช่น สีดำ น้ำตาล ม่วงแก่ เทา โดยสีที่ใช้ในอดีตใช้สีธรรมชาติ แต่ปัจจุบันใช้สีเคมี ซึ่งทำให้สีสดกว่าสีธรรมชาติและสีตก ส่วนลวดลายที่ปรากฏบนผ้าส่วนใหญ่เป็นลายขนาดเล็ก สลับกันตามแนวตั้งเห็นในระยะไกลจะเป็นริ้วๆ ไม่กว้างนักสลับกันไปตลอดผืน นอกจากการมัดหมี่ที่นิยมกัน

อย่างแพร่หลายในหมู่บ้านแล้ว ยังมีการทำลายบนตัวชิ้นเป็นลายมุก ลายราชวัตร หรือลายก่อกมก็ได้ ดูภาพประกอบที่ ๔-๒



รูปที่ ๔-๒ แสดง ภาพตัวชิ้นของผ้าทอลายโบราณบ้านภูฝักไ้

๓. ส่วนตีนชิ้น ตีนชิ้นเป็นแถบผ้ากว้าง ประมาณ ๑.๕ ถึง ๒ นิ้ว ส่วนใหญ่ทำการทอจากผ้าฝ้ายย้อมสีดำเป็นพื้น มีลายขิดสีขาว แดง น้ำเงิน เป็นทางตามแนวขวางยาวตลอด การทอจะหนากว่าส่วนหัวชิ้น เหตุผลเพราะ ผืนผ้าที่ทอขึ้นเนื่องจากอุปกรณ์การทอผ้า คือ ฟืมทอผ้าที่สั้น ทำให้ทอผ้าได้สั้น จึงต้องมีการนำส่วนหัวและส่วนตีนมาต่อ จึงจะสามารถนำไปนุ่งใส่ได้ตามปกติ (บทสัมภาษณ์จาก นางละม่อม แก้วเหลี่ยม สมาชิกกลุ่ม)



รูปที่ ๔-๓ แสดงตีนชิ้น ของผ้าทอลายโบราณบ้านภูฝักไ้

ที่มา: เป็นผ้าทอของนางอัมพร พันธธากุล ถ่ายเมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘

กล่าวโดยสรุป ผ้าทอของบ้านภูฝักไข่ เป็นผ้าทอที่มีองค์ประกอบ ๓ ส่วน คือ ส่วนหัวขึ้น ส่วนตัวขึ้น และส่วนตีนขึ้น รูปที่ ๔-๔ ประกอบ



รูปที่ ๔-๔ แสดงผ้าขึ้น ของผ้าทอบ้านภูฝักไข่

ที่มา: เป็นผ้าทอของนางอัมพร พันธธากุล ถ่ายเมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘

ในส่วนของตัวขึ้นพบว่า ในแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน และมีเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ที่แตกต่างกัน สำหรับผ้าทอของกลุ่มบ้านภูฝักไข่มีเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ แยกพิจารณาดังนี้

#### ๑. ด้านเนื้อผ้า และกรรมวิธีในการผลิต

ผ้าทอของบ้านภูฝักไข่ เป็นการทอผ้าแบบมัดหมี่ ซึ่งการทอผ้าแบบนี้ต้องใช้ศิลปะการมัดย้อมเส้นด้ายหรือไหมให้เกิดสีและลวดลายแล้วจึงนำไปทำการทอเป็นผืนผ้า วัตถุดิบของเส้นด้ายใช้ได้ทั้ง เส้นด้ายเส้นฝ้าย หรือ เส้นไหม มาทำการมัดย้อม โดยมีการกำหนดลวดลายไว้ก่อนนำมาใช้ในการทอผ้า ลวดลายของการมัดหมี่จึงมีความแตกต่างกันไปในการทอผ้าแต่ละผืน และมีความหมายต่างๆ ปัจจุบัน นิยมใช้เนื้อผ้าเป็นไหมเทียมหรือใยสังเคราะห์ มีความเหนียวสูงมากเมื่อเส้นใยแห้งสนิท และความเหนียวจะลดลงเมื่อเปียกน้ำ ดูดซับความชื้นได้ดี งามาม ย้อมสีและทำลวดลายได้ง่าย ความชื้นในตัวสูงถึงร้อยละ ๑๓ สวมใส่สบาย ยืดหยุ่นตัวดี ทนทาน และมีข้อจำกัดคือ เมื่อถูกรังสีความร้อนจากแสงแดด หรือเตารีด ความเหนียวจะลดลง เกิดเชื้อราง่ายเมื่อเปียกน้ำ

#### ๒. ด้านสีที่ใช้ย้อมผ้า

สีที่ใช้ย้อมผ้าทอของกลุ่มบ้านภูฝักไข่ในอดีตนิยมใช้เป็นสีธรรมชาติ เช่น สีแดงจากชาด จากคลั่ง สีเหลืองจากแก่นขนุนแต่ปัจจุบันนิยมใช้เป็นสีสังเคราะห์ เนื่องจาก หาได้ง่ายและมีราคาถูก แต่สีสังเคราะห์มีข้อเสีย คือ สีตก

ตารางที่ ๔-๔ แสดงวัตถุดิบของสีธรรมชาติของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่ในอดีต

| สี               | ชนิดของวัตถุดิบ              |
|------------------|------------------------------|
| แดง              | ตัวครั้ง                     |
| แดงเลือกนก (ส้ม) | ผลสะดี                       |
| เขียว            | เปลือกมะม่วง, เปลือกลิ้นฟ้า  |
| เหลือง           | ขมิ้นชัน, แก่นเข, เปลือกขนุน |
| ดำ               | ผลมะเกลือ, ผลกระเจาย         |

|                    |                                |
|--------------------|--------------------------------|
| น้ำตาล             | เปลือกประตู, เครือไก่อ, ผลหมาก |
| เทา                | เปลือกบก, เหง้ากล้วย           |
| ม่วงเทา            | เปลือกหว่า                     |
| ม่วงอ่อน           | ผลหว่า                         |
| คราม, น้ำเงิน, ฟ้า | ต้นคราม                        |

ที่มา: จากการสัมภาษณ์ นางละม่อม แก้วเหลี่ยม สมาชิกกลุ่ม

### ๓. ด้านลวดลาย

ลวดลายของผ้าทอลายโบราณของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้ ที่ปรากฏบนผืนผ้า สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ความผูกพัน ตลอดจนความเป็นมาของวัฒนธรรม หรือเหตุการณ์ที่สำคัญๆทาง ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นที่มีความสำคัญต่อวิถีการดำรงชีวิต จึงทำให้ผู้ทอผ้าเกิดแรงบันดาลใจที่จะนำสิ่งเหล่านั้นมา ถ่ายทอดเป็นลวดลายบนผ้า ลวดลายต่างๆได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษและมีบางลวดลายได้มีการเรียนรู้และ พัฒนาฝีมือมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งลวดลายของผ้าทอลายโบราณ แบ่งได้ ๓ ประเภทใหญ่ๆ คือ ลายพันธุ์พฤกษา หรือพันธุ์พืช ลายสัตว์ และลายผสมอื่นๆ จากการศึกษาพบว่า ลายผ้าของกลุ่มทอผ้าภูผักไซ้ อำเภอลำทะเมนชัย เป็นผ้าทอที่มีลายทั้งหมด ๑๒ ลาย ในผืนเดียวกัน ได้แก่ ลายนาค ลายหงส์ ลายกระจับ (เตี้ยว/คู่) ลายตุ้ม ลายขอ ลายหอประสาธ ลายเอี้ยว ลายขาเป๋ย ลายเพ็ญ (คว่ำ/หงาย) ลายคัน ลายดอกแก้ว ลายดอก ผักแว่น เรียกว่า ผ้ามัดหมี่ลายหมี่ครีว โดยแต่ละลวดลายของผ้าทอลายโบราณของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้มี ลักษณะและความหมายดังมีรายละเอียดดังนี้

**กลุ่มที่ ๑ : ลายผ้าทอในยุคต้น** เป็นผ้าทอที่มีอายุประมาณ ๗๐ ปีขึ้นไป เป็นผ้าทอที่มีลวดลาย เกิดจากการได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ผ้าทอในยุคนี้พบ ลวดลายบนผืนผ้าทอ ดังนี้ ลายกระจับหรือ ลายมัดจับหรือลายหมักจับ ลายดอกบัว ลายหงส์ ลายนาค ลายเพ็ญคว่ำ/หงาย ลายขาเป๋ย ลายขอ ลายหอ ปราสาธ ลายราชวัตร ลายคัน ลายตุ้ม ลายเอี้ยว ลายมุก ลายกล่อม ลายทิว (สัมภาษณ์จากคุณยายซุม บัวซุม อายุ ๙๐ ปีผู้มีอายุสูงสุดในหมู่บ้าน เมื่อ วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๘)

**กลุ่มที่ ๒ : ลายผ้าทอในยุคกลาง** เป็นผ้าทอที่มีอายุประมาณ ๕๐ ปีลงมา ผ้าทอส่วนใหญ่ยังมี ลวดลายมาจากความทรงจำในวัยเด็กของผู้ทอผ้า ซึ่งลวดลายที่เกิดจากความทรงจำนั้นอาจมีการสร้างสรรค์ หรือดัดแปลงให้เหมาะกับยุคสมัย ลวดลายเหล่านั้น ได้แก่ ลายกระจับ หรือลายหมักจับ ซึ่งจากความหมาย ดังเดิม คือ เป็นลวดลายมาจาก ร้วลวดหนามในสมัยสงครามของผู้คนที่อยู่ในภาคอีสาน และบรรพบุรุษของคน เหล่านั้น ได้มีการอพยพมาอยู่เพชรบูรณ์ก็มีการนำเอาลายหมักจับมาด้วย ทำการสร้างสรรคให้เป็นลวดลายบน ผ้าทอซึ่งเกิดจากความทรงจำในวัยเด็กของผู้ทอผ้า ลายกระเข้าดอกไม้ ลายดอกแก้ว ลายขาเป๋ย ลายขอ ลาย ราชวัตร ลายมุก ลายเอี้ยว ลายตุ้ม ลายหน้าต่าง (สัมภาษณ์จากคุณยายซุม บัวซุม อายุ ๙๐ ปีผู้มีอายุสูงสุดในหมู่บ้าน เมื่อ วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๘)

### ๒. ที่มา/ความหมาย/การตีความของลายผ้าโบราณของกลุ่มภูผักไซ้

**๒.๑ ลายดอกแก้ว** เป็นลวดลายที่ได้แนวคิดมาจากดอกไม้ชนิดหนึ่ง คือ ดอกแก้ว เป็นดอกสีขาว ขนาดเล็ก มีกลีบดอก ๔ กลีบ เป็นดอกไม้มีกลิ่นหอม เป็นการลอกเลียนแบบต้นไม้อยู่ใกล้ตัว ต้นแก้วเป็น ต้นไม้ที่ปลูกง่าย และมักปลูกอยู่ใกล้บ้าน ทางกลุ่มทอผ้าจึงได้นำมาเป็นต้นแบบในการสร้างลวดลายผ้าได้ ลาย ดอกแก้ว เป็นลายที่มีความสวยงาม และเป็นลายที่ทอได้ไม่ยากนัก โดยมากมักทอเป็นผ้าชิ้นหรือผ้านุ่งของสตรี



รูปที่ ๔-๕ ผ้าทอลายดอกแก้ว

ที่มา: ภาพจากผ้าชิ้นของป้าติ่งถ่ายเมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘ อายุ ๑๑๕ ปี

ตารางที่ ๔-๕ แสดงลักษณะและสื่อความหมายของลายดอกแก้ว

| ลายผ้า  | ประเภทลาย          | การสื่อความหมาย                                                                                                                                                                                           | ลักษณะของลายดอกแก้ว                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|---------|--------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ดอกแก้ว | ลายพันธุ์<br>พุกชา | เป็นลายพันธุ์ไม้ ที่แสดงถึง<br>ความหอม ความงามความ<br>ละเอียดอ่อน ลายดอกแก้ว<br>เป็นสัญลักษณ์ของความดี<br>และสามารถนำไปถวายพระ<br>สงฆ์เพื่อแสดงความรู้จักกาล<br>เทศและสักการะต่อสิ่งที่เรา<br>เคารพนับถือ | <b>สี</b> ส่วนใหญ่มักนิยมใช้เป็นสีแดงและสีขาว<br>หรือสีเขียวและสีเหลือง หมายถึง ลายพันธุ์ไม้<br>ที่แสดงถึง สดชื่น ความหอม ความงาม ความ<br>ละเอียดอ่อน แสดงถึง ความบริสุทธิ์ สีของ<br>ชิ้นจะออกสีมืดทึบ เข้ม คมโทนสีไปในทาง<br>เดียวกัน เช่น สีดำ น้ำตาล ม่วงเข้ม น้ำเงิน สี<br>เขียว สีเหลือง ส่วนใหญ่มักใช้สีแดงและสีขาว<br>โดยใช้เป็นสีธรรมชาติได้แก่ สีจากดอกคำฝอย<br>รากยอป่า และมูลครั่ง และสีเคมีเป็นต้น<br><b>วัตถุดิบที่ใช้</b> สามารถใช้เป็นไหม ผ้าฝ้าย หรือ<br>เส้นไหมใยประดิษฐ์ ก็ได้<br><b>กระบวนการผลิต</b> ใช้วิธีการมัดหมี่ และวิธีจิด<br><b>โอกาสในการสวมใส่</b> ใช้ผลิตเป็นผ้าชิ้นหรือ<br>ผ้านุ่งสตรีสำหรับใส่ไปงานบุญ พิธีสำคัญ งาน<br>ประเพณี งานบุญประเพณีท้องถิ่น ยัง<br>สามารถผลิตเป็นผ้าหม่นนอนได้ด้วย |

**ลายดอกผักแว่น** เป็นลายที่ได้มาจากพืชชนิดหนึ่งที่มีในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพราะผักแว่นเป็นผักที่ชาวบ้านรู้จักกันดีอยู่ตามหนอง คลอง บึง และใช้เป็นอาหารได้ ลายผักแว่นจึงนำมาสร้างเป็นลายผ้าทอของชาวบ้าน โดยใช้เป็นลายของผ้าส่วนใหญ่ใช้ทำผ้าหม่น เรียกว่า ผ้าหม่นลายดอกผักแว่น เป็นสินค้าตัวแรกของกลุ่มที่ผลิตออกมาใช้และจำหน่ายของกลุ่ม จนได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในเวลาต่อมา เป็นลายที่

ทอง่ายไม่ซับซ้อน เป็นรูปตารางสี่เหลี่ยม ทำให้มีสีสันเข้มอ่อนในโทนเดียวกัน เช่น สีม่วงแก่ และม่วงอ่อน หรือ เขียวแก่ และเขียวอ่อน เป็นต้น พิจารณารูปประกอบ ๔-๖ ประกอบ



รูปที่ ๔-๖ ลายดอกผักแว่น

ที่มา: ภาพจากผ้าของนางไทรงาม ทองสา ถ่ายเมื่อ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘

ตารางที่ ๔-๖ แสดงลักษณะและสื่อความหมายของลายดอกผักแว่น

| ลายผ้า     | ประเภทลาย      | ความหมาย                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | ลักษณะของลายดอกผักแว่น                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|------------|----------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ดอกผักแว่น | ลายพันธุ์พฤกษา | ลายดอกผักแว่น เป็นลายเก่าที่เลียนแบบลักษณะของดอกไม้ มีแปดกลีบ ผักแว่นเป็นพืชที่อยู่ตามชายฝั่งของลำน้ำ ห้วยหนอง คลองบึงเพราะผักแว่นเกิดง่าย ผักแว่นนี้เป็นพืชที่ชาวบ้านได้สัมผัสอยู่ทุกวันจึงเกิดความคิดที่จะสร้างงานทางด้านลายของผ้าจึงได้นำเอาดอกผักแว่นหรือผักแว่นนั้นมามัดหมี่และผ้าขิดได้ทั้งนี้ เพราะลักษณะของดอกผักแว่นเป็นดอกเล็ก ๆ สวยงาม เกิดเป็นกลุ่มและโตเร็ว ดังนั้น ชาวบ้านเชื่อว่า ถ้าใครสามารถมัดตามลายได้ก็จะเป็นคนที่มีความ | <p><b>สี</b> ส่วนใหญ่มักนิยมใช้เป็น สีเขียว สลับเขียวแก่และเขียวอ่อน เย็นตา แสดงให้เห็นถึง ความสงบเยือก ความร่มเย็น ความร่มเย็น ความเอื้อกัน ดูแลสบายตาสบายใจ ให้ความรู้สึกที่ผ่อนคลาย และสีม่วง สลับม่วงอ่อนและเข้ม ในลักษณะเดียวกัน มองเป็นระเบียบและเย็นตา จึงมีวิธีการย้อมแบบธรรมชาติ ใช้เปลือกตะบูน และการย้อมด้วย สีเคมี ในปัจจุบัน</p> <p><b>วัตถุดิบที่ใช้</b> สามารถใช้ได้ทั้งเส้นไหม ฝ้าย และเส้นไหมใยประดิษฐ์ แล้วแต่ผู้ทอ</p> <p><b>กระบวนการผลิต</b> สามารถใช้วิธีการมัดหมี่ในการทอสลับลาย</p> <p><b>โอกาสในการสวมใส่</b> ผ้าลายดอกผักแว่นนี้นิยมใช้ทำเป็นผ้าห่ม ผ้าคลุมโต๊ะเพราะลายดูเหมาะสมกับใช้เป็นของใช้</p> |

## สามัคคี มีความเอื้อเฟื้อมีความ ประณีตละเอียดอ่อน

**ลายพญานาค** เป็นลายผ้าทอที่ได้มาจากสัตว์ในจินตนาการของชาวบ้าน การนำเอาสัตว์ที่ไม่มีในโลกแล้ว เป็นจินตนาการมาจากความเชื่อและความศรัทธาของชาวบ้านที่มีการเล่าขานต่อๆ กันมาจนกลายเป็นตำนานของชาวบ้าน นาคเป็นสัตว์ในจินตนาการจึงเป็นลวดลายผ้าที่ผู้ทอผ้านิยมใช้ในการทอเป็นอย่างมาก ปรากฏอยู่ในเกือบทุกภูมิภาคของประเทศ ในหมู่บ้านภูผกั๊กใช้ก็นิยมทอลายสัตว์ในจินตนาการอยู่ ๒ ลาย คือ ลายพญานาค และลายพญาหงส์ ที่นิยมทอกันอย่างแพร่หลาย และทำเป็นหลายรูปแบบตามประโยชน์ใช้สอย ได้แก่ ผ้าเช็ดหน้า ผ้าสำหรับนุ่งห่ม หรือนิยมทอเป็นผ้าผืนยาวสำหรับทำเป็นโจงกระเบน นุ่งเป็นผ้าถุง ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า สามารถทำเป็นผ้าเป้ียงหรือผ้าสไบ การทอผ้าสำหรับใช้พาดบ่าห่มเป็นผ้าเฉียงไหล่ นิยมใช้ทั้งผู้ชาย และผู้หญิง แต่ส่วนใหญ่ใช้ในผู้สูงอายุ มักใช้ห่มไปทำบุญที่วัดหรือไปงานพิธีต่าง ๆ หรือสำหรับ เจ้าบ่าวหรือเจ้าสาวใช้ห้อยไหล่ในพิธีแต่งงาน ผ้าเป้ียงนิยมทอเป็นลายลูกแก้วเชิงเป็นสีไม่มีลาย สีที่นิยมกัน คือ พื้นสีแดง ลายสีเหลืองทอง ส่วนผ้าขาวม้า ชาวบ้านมีผ้าขาวม้าไว้ติดประจำตัว สำหรับใช้เอนกประสงค์ ผ้าขาวม้าของไทย หล่มทอจากฝ้าย มีขนาดใหญ่กว่าผ้าขาวม้าทั่วไปเนื่องจากใช้เป็นผ้าห่มและผ้าห้อยไหล่ของคนเฒ่าคนแก่ขณะไปงานพิธีต่างๆ ด้วย และมีความประณีตงดงามโดยส่วนกลางผืนจะทอสลับสีเป็นลาย ปัจจุบันผ้าทอลายนาคเป็นผ้าใช้สำหรับเป็นผ้าถุงสำหรับนุ่งด้วย พิจารณารูปที่ ๔-๗ ประกอบ



รูปที่ ๔-๗ แสดงลายพญานาค

ที่มา: ภาพจากผ้าของ ป้าต๋อง ถ่ายเมื่อ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘

ตารางที่ ๔-๗ แสดงลักษณะและสื่อความหมายของลายพญานาค

| ลายผ้า    | ประเภทลาย | ความหมาย                             | ลักษณะของลาย                  |
|-----------|-----------|--------------------------------------|-------------------------------|
| ลายพญานาค | ลายสัตว์  | แสดงถึง ความอุดมสมบูรณ์ ความชุ่มชื้น | สีสัน                         |
|           |           | ตลอดกาล การทำให้ฝนตกต้องตาม          | สีส่วนใหญ่มักนิยมใช้เป็นสีแดง |
|           |           | ฤดูกาลยังความอุดมสมบูรณ์แก่ไร่นา     | สีขาว หมายถึง ความสง่า        |
|           |           | ลายนาคน้อย (หรือลายพญานาค) ความ      | สวยงาม ความงามความ            |
|           |           | เชื่อของ ชาวอีสาน คือ เป็นสัตว์แห่ง  | ละเอียดอ่อน แสดงถึงความ       |

ความอุดมสมบูรณ์ เป็นความเชื่อเกี่ยวกับ พุทธศาสนาพุทธ ชาวอีสานจะมีการนับถือพญานาคเป็นวัฒนธรรมร่วมกัน จะปรากฏมีลายนาคในผืนผ้าชาวอีสานมากมายหลายแบบ หมายถึง พญานาคที่อาศัยอยู่ในแม่น้ำโขงแผ่ดูแลความเป็นอยู่ของ ชาวเมืองมุกดาหาร

ส่วนลายพญานาค ที่ เป็นความเชื่อของของไททรงดำ หรือชาวไทหล่ม คือ พญานาคเป็นเจ้าแห่งงูทั้งหลาย ที่นำความอุดมสมบูรณ์มาให้ชาวโลก คือ พญานาคเป็นผู้กำหนดฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล ฉะนั้น ถ้าใครสามารถทำลวดลายเป็นรูปพญานาคได้คนนั้นจะได้รับการยกย่องว่าเป็นตัวแทนของความอุดมสมบูรณ์ จึงมีการทอผ้าลายพญานาคกันมาก

ส่วนลายพญานาค ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความเชื่อว่า นาคเป็นเจ้าแห่งงูทั้งหลายที่นำความอุดมสมบูรณ์มาให้ชาวโลก ถ้าใครสามารถทำลายเป็นรูปพญานาคได้คนนั้นได้รับการยกย่องว่าเป็นตัวแทนของความอุดมสมบูรณ์ การทำลายพญานาคมีแต่คนที่มีความอายุนั้นที่สามารถทำได้ เพราะว่าคนที่มีอายุเป็นที่เคารพและยำเกรงของคนทั่วไป

บริษัทส่วนใหญ่ มักใช้สีแดง สีธรรมชาติ ดอกคำฝอย รากยอป่า มูลควาย และสีเคมี เป็นต้น **วัตถุดิบที่ใช้** สามารถใช้ไหมฝ้าย และเส้นไหมใยประดิษฐ์ได้ **กระบวนการผลิต** สามารถทอได้ 2 วิธี คือ วิธีมัดหมี่ และวิธีขีด **โอกาสในการสวมใส่** ผ้าลายพญานาคนี้ ใช้ใส่ในงานบุญและงานประเพณีท้องถิ่น

ลายหงส์ หรือลายพญาหงส์ เป็นลวดลายที่นิยมทอกันมาก เป็นสัตว์ที่นิยมทอกันผ้าทอพื้นบ้านภาคเหนือของไทย แม้ว่าเป็นลายที่ทอยากและมีความสวยงาม เนื่องจากหงส์เป็นสัตว์ที่มีความสง่างาม มีปรากฏมากในผ้าทอมือของลาวสิบสองปันนาและในหมู่พวกคนไทในเวียดนาม ในสถาปัตยกรรมล้านนาและล้านช้างจะพบบนหรือหงส์ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญประดับอยู่บนหลังคาโบสถ์ คู่กับสัญลักษณ์นาคหรือบางแห่งมีแต่หงส์ประดับอยู่ตามจุดต่างๆ ในวัดในสิบสองปันนา สัญลักษณ์นาคหรือหงส์หรือนกยูง จะปรากฏอยู่ในจิตรกรรม สถาปัตยกรรมและเป็นลวดลายบนผืนผ้า (นันทวัน จันทสิงห์ , ๒๕๔๒) หงส์ตามคติไทยโบราณและคติฮินดู-พุทธ ถือว่าเป็นสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับตำนานในศาสนา เช่น หงส์เป็นพาหนะของพระพรหม เป็นต้น และในศิลปะไทยถือว่าหงส์เป็นของสูง จึงได้เชิญมาเป็นสัญลักษณ์ของเรือพระราชพิธี คือ เรือสุพรรณหงส์ ซึ่งใช้ในพระราชพิธีเป็นต้น พิจารณาจากรูปที่ ๔-๘ ประกอบ



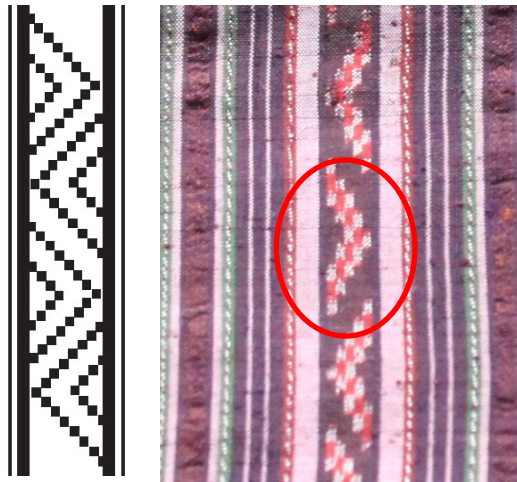
รูปที่ ๔-๘ แสดงลวดลายหงส์  
ที่มา ภาพจากผ้าของ ป้าต๋อง ถ่ายเมื่อ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘

ตารางที่ ๔-๘ แสดงลักษณะและสื่อความหมายของลายหงส์

| ลายผ้า  | ประเภทลาย | ความหมาย                                 | ลักษณะของลาย                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|---------|-----------|------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ลายหงส์ | ลายสัตว์  | หมายถึง การ<br>แสดงถึงความสง่า<br>สวยงาม | <p>สีล้วน</p> <p>ส่วนใหญ่มักนิยมใช้เป็นสีแดง สีขาว หมายถึงแสดงถึงความโดดเด่นสามารถดึงดูดสายตาได้มากที่สุด และสีขาวเป็นสีที่แสดงถึงความสงบเยือกเย็น ความบริสุทธิ์ผุดผ่อง ความสุภาพ และความเบิกบาน ส่วนใหญ่มักใช้สีแดง สีขาว สีส่วนใหญ่เป็นสีธรรมชาติ จากดอกคำฝอย รากยอป่า มูลคว่ำ และสีเคมี</p> <p><b>วัตถุดิบที่ใช้</b> สามารถใช้เส้นไหม ผ้าฝ้าย และเส้นไหมใยประดิษฐ์</p> <p><b>กระบวนการผลิต</b> ใช้วิธีมัดหมี่ เท่านั้น</p> <p><b>โอกาสในการสวมใส่</b> ใช้ใส่ในงานบุญประเพณีท้องถิ่น</p> |

**ลายเพ็ญ** (คว่า-หงาย) เพ็ญ คือ ถ้วยหรือภาชนะที่ใส่อาหาร เป็นภาษาท้องถิ่นเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน เป็นสิ่งที่ชาวบ้านพบเจอทุกวัน และรู้จักถึงคุณประโยชน์การใช้อยู่ตลอดเวลา เครื่องมือ หรือเครื่องใช้ไม้สอยจึงเป็นอันดับต้นๆ ที่ชาวบ้านมักนึกถึง และนำมาสร้างสรรค์เป็นลวดลายบนผืนผ้า ลายเครื่องมือเครื่องใช้จึงเป็นลวดลายหนึ่ง นอกจากพันธุ์ไม้และสัตว์ดังกล่าวข้างต้น ดังนั้นลายเครื่องใช้ หรือเครื่องมือในชีวิตประจำวัน จึงมีการนำมาเป็นรูปแบบของลายผ้า ซึ่งลายผ้าที่เกิดจากการสร้างสรรค์ดังกล่าว ล้วนเป็นลวดลายที่เกิดจากจินตนาการของผู้ทอผ้า กลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไข่ได้ประยุกต์ลายนี้

ให้มี ๒ ลักษณะคือ ลักษณะคว่ำและลักษณะหงายสลับกันไปเป็นลวดลายที่สวยงาม พิจารณาจากรูปที่ ๔-๙ ประกอบ



รูปที่ ๔-๙ แสดงลายเพียง คว่ำ หงาย  
ที่มา ภาพจากผ้าของ ป่าติ่ง ถ่ายเมื่อ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘

ตารางที่ ๔-๙ แสดงลักษณะและสื่อความหมายของลายเพียง (คว่ำ/หงาย)

| ลายผ้า                          | ประเภทลาย                   | ความหมาย                                                                                                                  | ลักษณะของลาย                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|---------------------------------|-----------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ลาย<br>เพียง<br>(คว่ำ-<br>หงาย) | ลายเครื่องมือ<br>เครื่องใช้ | หมายถึง สิ่งของ<br>เครื่องใช้ใน<br>ครัวเรือน (เพื่อง<br>โบราณมี<br>ความหมายว่า<br>ครึ่ง) ถ้วยมี<br>ลักษณะหงาย<br>พร้อมใช้ | สีส้ม<br>ส่วนใหญ่มักนิยมใช้เป็นสีแดงและสีขาว หมายถึง แสดงถึง<br>ความโดดเด่นสามารถดึงดูดสายตาได้มากที่สุด และสีขาวเป็น<br>สีที่แสดงถึงความสงบเยือกเย็น ความบริสุทธิ์ผุดผ่อง ความ<br>สุขภาพ และความเบิกบาน<br>การย้อมสีจะใช้เป็นสีธรรมชาติของ ดอกคำฝอย รากยอป่า<br>และมูลควาย และสีเคมี<br>วัตถุดิบที่ใช้ ไหม ฝ้าย เส้นไหมใยประดิษฐ์<br>กระบวนการผลิต วิธีมัดหมี่<br>โอกาสในการสวมใส่ ใช้สวมใส่ในงานบุญประเพณีท้องถิ่น |

ลายขาเป๋ เป็นลวดลายที่ได้จินตนาการมาจากเครื่องมือของชาวบ้านที่ใช้ในการทอผ้าชนิดหนึ่ง ขาเป๋เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการกวักด้ายหรือกรอด้วย จัดเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการทอผ้าของชาวบ้าน ที่ชาวบ้านคุ้นเคยเป็นอย่างมาก ขาเป๋มีลักษณะเป็นรูปคล้ายตัวควายไขว้กัน มีลักษณะดังรูปข้างล่างนี้



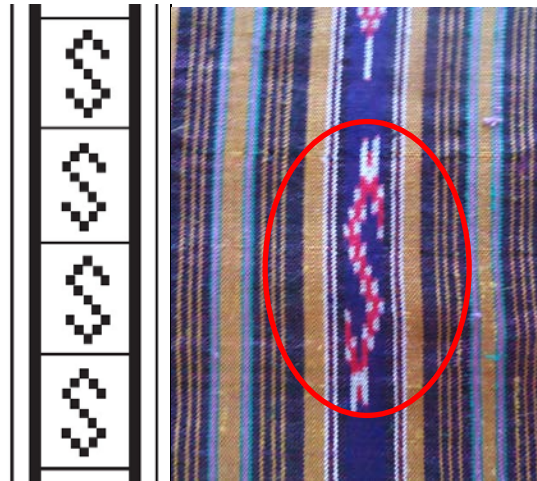
รูปที่ ๔-๑๐ แสดงลายขาเป๋

ที่มา: ภาพจากผ้าของนางสมคิด แก้วเสริม ถ่ายเมื่อ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘

ตารางที่ ๔-๑๐ แสดงลักษณะและสื่อความหมายของลายขาเป๋

| ลายผ้า   | ประเภทลาย               | ความหมาย                                                                                                           | ลักษณะของลาย                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|----------|-------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ลายขาเป๋ | ลายเครื่องมือเครื่องใช้ | หมายถึง เป็นเครื่องมือของชาวบ้านที่ใช้ในการทอผ้า จึงประดิษฐ์เป็นลายที่จินตนาการมาจากเครื่องมือที่ใช้ในการกวัก ด้าย | สีสัน<br>ส่วนใหญ่มักนิยมใช้เป็นสีแดงและสีขาว หมายถึง ความกระชุ่มกระชวย และความแจ่มใส เนื่องจากสีเข้มคู่กับสีอ่อน ถ้าเป็นสีธรรมชาติมักใช้ ดอกคำฝอย รากยอป่า มูลครั่ง ถ้าเป็น สีเคมีก็ใช้เช่นเดียวกัน แต่สีเคมีจะสีสดกว่า<br>วัตถุดิบที่ใช้<br>๑.ไหม ๒.ฝ้าย ๓.เส้นไหมใยประดิษฐ์<br>กระบวนการผลิต<br>วิธีมัดหมี่<br>โอกาสในการสวมใส่<br>งานบุญประเพณีท้องถิ่น |

ลายขอ เป็นลวดลายที่ได้จินตนาการมาจากเครื่องมือที่ใช้ในบ้าน ขอหรือตะขอเป็นอุปกรณ์ที่มีประจำบ้านใช้สำหรับยึดหรือเกาะเกี่ยวสิ่งต่างๆ เช่น มีขอแขวนไว้ในครัวเรือนไว้แขวนอุปกรณ์หรือสิ่งต่างๆ ไม่ให้อยู่บนพื้น ขอนั้นมีลักษณะเป็นเหมือนรูปตัวเอส (S) พิจารณาจากรูป ๔-๑๑



รูปที่ ๔-๑๑ แสดงลายขอ

ที่มา ภาพจากผ้าของนางสมคิด แก้วเสริม ถ่ายเมื่อ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘

ตารางที่ ๔-๑๑ แสดงลักษณะและสื่อความหมายของลายขอ

| ลายผ้า | ประเภทลาย                    | ความหมาย                                                                                                                                                                                                                                                                                        | ลักษณะของลาย                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|--------|------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ลายขอ  | ลายเครื่อง<br>มือ เครื่องใช้ | เป็นชื่อเรียกสืบทอดมา<br>แต่โบราณ มีรูปลักษณะ<br>เหมือนรูปทรงของตะขอ<br>สัญลักษณ์แสดงถึงการ<br>เกาะเกี่ยวอยู่ด้วยกัน ใน<br>จังหวัดชัยภูมิลายขอ<br>เปรียบเหมือนของใช้ที่ใช้<br>ในเวลาตักน้ำจากในบ่อ<br>น้ำ<br>ชาวไทหล่ม เชื่อว่า เป็น<br>สัญลักษณ์ของการ<br>เชื่อมโยง เกาะเกี่ยวกัน<br>ในหมู่พวก | <b>สีส้น</b><br>ส่วนใหญ่มักนิยมใช้เป็นสีแดงและสีขาว<br>หมายถึง แสดงถึงความโดดเด่นสามารถ<br>ดึงดูดสายตาได้มากที่สุด และสีขาวเป็นสีที่<br>แสดงถึงความสงบเยือกเย็น ความบริสุทธิ์<br>ผุดผ่อง ความสุภาพ และความเบิกบาน<br>ส่วนใหญ่มักใช้สีแดง สีขาว<br>๑.สีธรรมชาติ ดอกคำฝอย รากยอป่า มูล<br>ครั่ง ๒.สีเคมี<br><b>วัตถุดิบที่ใช้</b><br>๑.ไหม ๒.ฝ้าย ๓.เส้นไหมใยประดิษฐ์<br><b>กระบวนการผลิต</b><br>๑.วิธีมัดหมี่ ๒.วิธีขีด<br><b>โอกาสในการสวมใส่</b><br>งานบุญประเพณีท้องถิ่น |

**ลายหอปราสาท** เป็นลวดลายที่ได้จินตนาการมาจากสถานที่ต่างๆ ที่เป็นถิ่นนิยมของชาวบ้าน ส่วนใหญ่เป็นสถานที่ที่เป็นที่ภาคภูมิใจในอดีตและควรค่าแห่งการจดจำของชาวบ้าน เช่น ปราสาท หรือ พระราชวังของกษัตริย์ต่างๆ ในยุคสมัยต่างๆ ส่วนใหญ่ปราสาทที่เป็นสถานที่ที่ชาวบ้านนำมาสรรสร้างเป็น ลวดลายบนผืนผ้ามักได้มาจากตำนานการเล่าขานของรุ่นปู่ย่า และส่งต่อให้รุ่นลูกหลานได้ทราบ ซึ่งลวดลายที่เป็นสถานที่ของกลุ่มทอผ้าภูผักไซ้ เป็นลวดลายของประสาทราชวังในสมัยต่างๆ ชาวบ้านเชื่อว่า ปราสาทเป็น

จินตนาการของผู้ทอในการได้ไปเยือนปราสาทขังที่เป็นสถานที่ที่ชาวบ้านภาคภูมิใจ พิจารณาจากรูปที่ ๔-๑๒



รูปที่ ๔-๑๒ แสดงลายหอบปราสาท

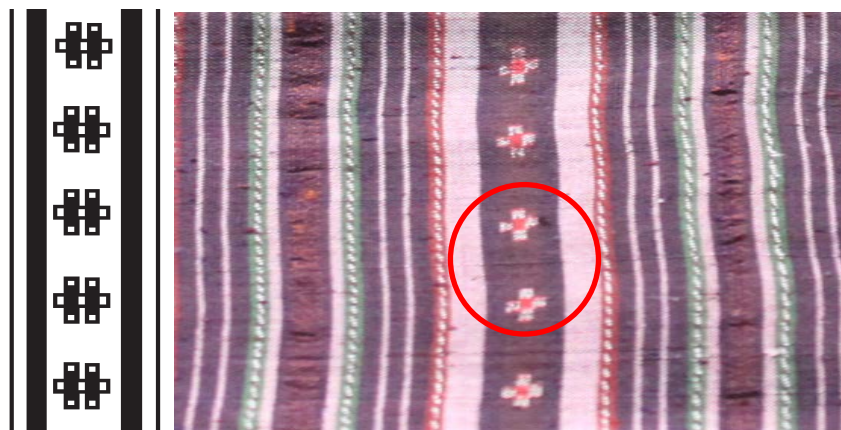
ที่มา: ภาพจากผ้าของคุณป้าละหม่อม แก้วเหลียม ถ่ายเมื่อ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘

ตารางที่ ๔-๑๒ แสดงลักษณะและสื่อความหมายของลายหอบปราสาท

| ประเภทลาย            | ความหมาย                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | ลักษณะของลาย                                                                                                                                                                                                                                                              |
|----------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ลายสถานที่และสิ่งของ | หมายถึง ราชวัง เมือง แสดงถึง ความมั่งคั่ง และทางภาควันออกเฉียงเหนือมีความเชื่อว่า ปราสาทเป็นที่ที่ผู้มีบุญอาศัยอยู่ เช่น พระเจ้าแผ่นดินและพระสงฆ์คนสามัญธรรมดาจะอาศัยอยู่ไม่ได้ฉะนั้นเวลาชาวบ้านจะทอผ้าไปถวายพระ หรือผู้มีบุญจะต้องทอด้วยลายนี้ทั้งนี้ชาวบ้านได้รับส่วนบุญ ส่วนกุศลไปด้วยและไม่นิยมนำมานุ่งเพราะถือว่าเป็นของสูง ส่วนชาวไทยลุ่ม เชื่อว่า หอบปราสาทเป็นเมือง หรือราชวังของพระเจ้าแผ่นดิน เป็นที่ที่ผู้มีบุญได้อาศัยอยู่ และหากชาวบ้านได้ทอลายปราสาทนี้จะทำให้ได้ไปเยือน และเป็นมงคลแก่ชีวิต ถึงความมั่งคั่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตต่อไป | สีสัน<br>ส่วนใหญ่มักนิยมใช้เป็นสีแดงและสีขาว หมายถึง ความเข้มแข็ง ความน่าเกรงขาม สีที่ใช้ธรรมชาติ ดอกคำฝอย รากยอป่า มูลครั้ง และสีเคมี<br>วัตถุดิบที่ใช้<br>๑.ไหม ๒.ฝ้าย ๓.เส้นไหมใยประดิษฐ์<br>กระบวนการผลิต<br>วิธีมัดหมี่<br>โอกาสในการสวมใส่<br>งานบุญประเพณีท้องถิ่น |

ลายหมากจับ หรือลายมัดจับ บางกลุ่มเชื่อว่ามามีที่มาจากริ้วลวดหนามจากสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะเป็นตาข่าย เครื่องหมายกาเกบาต แต่ความเชื่อของคนในบ้าน

ผูกไข่ คือ เป็นการมัดรวมของชุมชนให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การผูกมัดไว้ด้วยกันจึงเรียกว่า มัดจับ หรือในบางพื้นที่ให้ความหมายจากพืชที่อยู่ในน้ำชนิดหนึ่ง มีลักษณะเป็นเขาควยสีดำใช้รับประทานได้ เรียกว่า กระจับ ชาวบ้านจึงนำมาสร้างเป็นลวดลายบนผืนผ้า ด้วยมีความเชื่อว่า คำว่า กระจับนั้น ในภาษาถิ่น คือ การมัดจับ หรือหมากจับ เป็นการแสดงถึง การอยู่เป็นคู่ เป็นมงคล รูป ๔-๑๓ ประกอบ



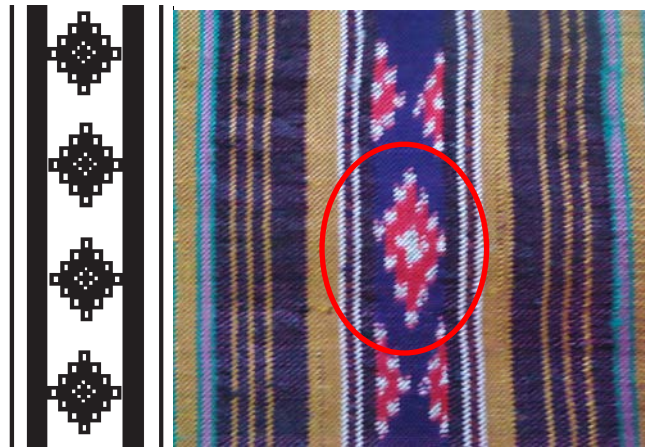
รูปที่ ๔-๑๓ แสดงลายหมากจับ หรือมัดจับ

ที่มา: ภาพจากผ้าของ ป้าต๋อง ถ่ายเมื่อ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘

ตารางที่ ๔-๑๓ แสดงลักษณะและสื่อความหมายของลายหมากจับ หรือมัดจับ

| ลายผ้า                               | ประเภทลาย                  | ความหมาย                                                                                                                                      | ลักษณะของลาย                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|--------------------------------------|----------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ลายหมากจับหรือลายมัดจับ (เดี่ยว/คู่) | ลายสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว | ภาษาถิ่นเรียก มัดจับ หมายถึง เป็นสัญลักษณ์ของความมั่นคง ในจิตใจ ลายกระจับมีเดี่ยวและคู่ ซึ่งกระจับคู่หมายถึง การมีชีวิตคู่ เคียงคู่กัน ยืนนาน | <p><b>สีสันท</b></p> <p>ส่วนใหญ่มักนิยมใช้เป็นสีแดงกับสีขาว แสดงถึงความโดดเด่นสามารถดึงดูดสายตาได้มากที่สุด และสีขาวเป็นสีที่แสดงถึงความสงบเยือกเย็น ความบริสุทธิ์ผุดผ่อง ความสุภาพ และความเบิกบาน</p> <p>๑.สีธรรมชาติ ดอกคำฝอย รากยอ ป่า มูลครั้ง ๒.สีเคมี</p> <p><b>วัตถุดิบที่ใช้</b></p> <p>๑.ไหม ๒.ฝ้าย ๓.เส้นไหมใยประดิษฐ์</p> <p><b>กระบวนการผลิต</b></p> <p>๑.วิธีมัดหมี่</p> <p><b>โอกาสในการสวมใส่</b></p> <p>งานบุญประเพณีท้องถิ่น</p> |

**ลายตุ้ม** มีลักษณะเป็นตุ้มหรือพุ่ม ของสิ่งของต่างๆ เช่น ตุ้มดอกไม้ หรือพุ่มที่มีการเกาะเกี่ยวกันเป็นพุ่มหรือตุ้ม แสดงดังรูปที่ ๔-๑๔ ประกอบ



รูปที่ ๔-๑๔ แสดงลายตุ้ม

ที่มา: ภาพจากผ้าของคุณป้าละหม่อม แก้วเหลียม ถ่ายเมื่อ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘

ตารางที่ ๔-๑๔ แสดงลักษณะและสื่อความหมายของลายตุ้ม

| ลายผ้า  | ประเภทลาย                  | ความหมาย                                                                     | ลักษณะของลาย                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|---------|----------------------------|------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ลายตุ้ม | ลายสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว | หมายถึง การมีชีวิตคู่จะต้อง มีการทะนุทะน้อม การโอบอ้อมอารี การโอบอ้อมซึ่งกัน | <p>สีสัน</p> <p>ส่วนใหญ่มักนิยมใช้เป็นสีแดงและสีขาว แสดงถึงความโดดเด่นสามารถดึงดูดสายตาได้มากที่สุด และสีขาวเป็นสีที่แสดงถึงความสงบเยือกเย็น ความบริสุทธิ์ผุดผ่อง ความสุภาพ และความเบิกบาน</p> <p>๑.สีธรรมชาติ ดอกคำฝอย รากยอป่า มูลครั้ง ๒.สีเคมี</p> <p><b>วัตถุดิบที่ใช้</b></p> <p>ไหม ฝ้าย เส้นไหมใยประดิษฐ์</p> <p><b>กระบวนการผลิต</b></p> <p>วิธีมัดหมี่ วิธีขีด</p> <p><b>โอกาสในการสวมใส่</b></p> <p>งานบุญประเพณีท้องถิ่น</p> |

**ลายเอี้ยว** หรือลายเอี้ยว เป็นการแสดงลวดลายที่แสดงถึง การลดเลี้ยว หรือคดเคี้ยวไปมา เป็นการนำมาจากลักษณะของการเลี้ยวหรือเอี้ยวไปตามทางเดินของชาวบ้านที่ต้องเดินทางจากบ้านไปยังที่นาของตนเอง และ

ในสมัยก่อนเส้นทางเดินไปยังที่นามีลักษณะของการลดเลี้ยวไปมา จึงได้เกิดเป็นจินตนาการสร้างเป็นลวดลายบนผืนผ้า ให้มีความสวยงามและมีสีสันได้ พิจารณาในรูป ๔-๑๕ ประกอบ



รูปที่ ๔-๑๕ แสดงลายเอี้ยว

ที่มา: ภาพจากผ้าของคุณป้าละหม่อม แก้วเหลียม ถ่ายเมื่อ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘

ตารางที่ ๔-๑๕ แสดงลักษณะและสื่อความหมายของลายเอี้ยว

| ลายผ้า    | ประเภทลาย                     | ความหมาย                                                                                                                                                                                                                                       | ลักษณะของลาย                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|-----------|-------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ลายเอี้ยว | ลายสิ่งต่างๆ<br>ที่อยู่รอบตัว | เป็นลายที่เลี้ยวหรือเอี้ยวไป<br>มาเป็นการสะท้อนวิถีชีวิต<br>ของคนหล่มเก่า ที่มีเส้นทาง<br>ที่คดเคี้ยวเลี้ยวลด ลายเอี้ยว<br>พบในขณะชาวบ้านเดินทาง<br>ไปเลี้ยวขวาทตามเส้นทางเป็น<br>เส้นที่เลี้ยวลดจึงเป็น<br>จินตนาการสร้างเป็น<br>ลวดลายเอี้ยว | <b>สีสันท</b><br>ส่วนใหญ่มักนิยมใช้เป็นสีแดง<br>และสีขาว แสดงถึงความโดดเด่น<br>สามารถดึงดูดสายตาได้มาก<br>ที่สุด และสีขาวเป็นสีที่แสดงถึง<br>ความสงบเยือกเย็น ความ<br>บริสุทธิ์ผุดผ่อง ความสุภาพ<br>และความเบิกบาน 1.สีธรรมชาติ<br>ดอกคำฝอย รากยอป่า มูลครั่ง<br>สีเคมี<br><b>วัตถุดิบที่ใช้</b><br>ไหม ผ้าย เส้นไหมใยประดิษฐ์<br><b>กระบวนการผลิต</b><br>วิธีมัดหมี่ วิธีขีด<br><b>โอกาสในการสวมใส่</b><br>งานบุญประเพณีท้องถิ่น |

**ลายคั่น** เป็นลายเส้นตรงธรรมดา ที่ให้สีเส้นที่แตกต่างไปจากลวดลายอื่นๆ ใช้สำหรับการแบ่งหรือคั่นลวดลายบนผืนผ้า ไม่ให้ลวดลายมาปะปนกัน และทำให้สามารถแยกส่วนของลวดลายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ส่วนใหญ่ลายคั่นจะเป็นเส้นตรงมีขนาดใหญ่ หรือเล็กแล้วแต่การแบ่งลาย และนิยมใช้สีที่สดใสให้เห็นถึงความแตกต่างไปจากลายทั่วไปที่อยู่บนผืนผ้าเพื่อแสดงให้เห็นถึงการแบ่งของลวดลายได้ชัดขึ้น แสดงในรูป ๔-๑๖ ข้างล่างนี้



รูปที่ ๔-๑๖ แสดงลายคั่น

ที่มา: ภาพจากผ้าของคุณป้าละหม่อม แก้วเหลียม ถ่ายเมื่อ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘

ตารางที่ ๔-๑๖ แสดงลักษณะและสื่อความหมายของลายคั่น

| ลายผ้า   | ประเภทลาย                 | ความหมาย                                                         | ลักษณะของลาย                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|----------|---------------------------|------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ลาย คั่น | ลายสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัว | หมายถึง การคั่นระหว่างลาย การแบ่งส่วนของลายต่างๆ ให้ปรากฏชัดขึ้น | <p><b>สีเส้น</b></p> <p>ส่วนใหญ่มักนิยมใช้เป็นสีเขียว ความสงบ เย็น ร่มรื่น เยือกเย็น ดูแล้วสบายตาสบายใจ ให้ความรู้สึกที่ผ่อนคลายส่วนใหญ่ มักใช้สีเขียวได้จาก สีธรรมชาติ ย้อมจากเปลือกตะบูน สีเคมี</p> <p><b>วัตถุดิบที่ใช้</b></p> <p>ไหม ฝ้าย เส้นไหมใยประดิษฐ์</p> <p><b>กระบวนการผลิต</b></p> <p>วิธีมัดหมี่ วิธีขีด</p> <p><b>โอกาสในการสวมใส่</b></p> <p>งานบุญประเพณีท้องถิ่น</p> |

**ลายราชวัตร** เป็นลายผ้ายกดอกทั้งผืน มีลักษณะเป็นการทอยกเป็นลายตารางสี่เหลี่ยมเล็กๆ สลับไปมา ลายราชวัตร มักใช้การเล่นสี สมัยก่อนใช้เป็นผ้าของชนชั้นสูงที่มียศฐาบรรดาศักดิ์ และใช้เป็นผ้าถุงของผู้หญิง พิจารณารูป ที่ ๔-๑๗ ข้างล่าง



รูปที่ ๔-๑๗ แสดงลายราชวัตร

ที่มา: ภาพจากผ้าของนางวิรัตน์ กอนจันทร์ ถ่ายเมื่อ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘

ตารางที่ ๔-๑๗ แสดงลักษณะและสื่อความหมายของลายราชวัตร

| ลายผ้า     | ประเภทลาย                | ความหมาย                                                                                   | ลักษณะของลาย                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|------------|--------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ลายราชวัตร | ลายสถานที่<br>และสิ่งของ | เป็นลายของโบราณไทหล่ม<br>ลายหนึ่ง ที่มีลักษณะลวดลาย<br>เป็นสี่ทิศ นิยมทอด้วยฝ้าย<br>และไหม | <b>สีสันท</b><br>ส่วนใหญ่มักนิยมใช้เป็นสีเหลือง<br>หมายถึง เป็นสีที่มีความสว่างไสว<br>เพื่เน้นให้ลายผ้าแต่ละส่วนมีความ<br>เด่นชัดขึ้น ทำให้ผ้าที่มีการแทรกสี<br>เหลืองไว้มีความสดใส มีชีวิตชีวา<br>ให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลายอารมณ์<br>เคร่งเครียด การย้อมสี สีธรรมชาติ<br>จากแก่นขนุน หัวมันชันและสีเคมี<br><b>วัตถุดิบที่ใช้</b><br>ไหม ฝ้าย เส้นไหมโยประดิษฐ์<br><b>กระบวนการผลิต</b><br>เป็นการทอผ้าโดยใช้ไหมเส้นยืน<br>หลาย ๆ สี สีละ ๒-๔ เส้น มาเรียง<br>สลับกันไปตามหน้ากว้างของผืนผ้า<br>และให้ตะกอ ๔ ตะกอ ทอยกที่ละ<br>๒ ตะกอ สลับกันไปมา จึงทำให้ผ้า<br>เด่น มีลายยกให้เห็นทั้ง ๒ ด้าน |

และมีความสวยงาม อีกนัยหนึ่งลาย  
ราชวัตร เป็นผ้าทอที่เล่นลายด้วย  
การสลับสีเส้นด้าย ทั้งด้ายยืนและ  
ด้ายพุ่งทำให้เกิดเป็นลวดลายนูนลิ้น  
เป็นตาเล็กๆ ขึ้นในเนื้อผ้า ยกดอก  
๒ นิ้ว

#### โอกาสในการสวมใส่

เป็นผ้าที่นิยมทอไว้สำหรับตัดเสื้อ  
หรือทำสไบเฉียง ผ้ายกดอกจะต้อง  
ใช้ ๒ สี ขึ้นไปใช้ในงานบุญ  
ประเพณีท้องถิ่นนอกจากทำเป็น  
ผ้าขึ้น ลายราชวัตร ทางกลุ่มใช้ผลิต  
เป็นผ้าห่ม ผ้าคลุมโต๊ะได้

จากที่ได้กล่าวข้างต้นลวดลายของผ้าโบราณที่ค้นพบในหมู่บ้านภูฝักไถ่นั้น มีทั้งสิ้น จำนวน ๑๓ ลาย  
แบ่งตามประเภทของลายได้ ๕ ประเภทดังตารางข้างล่างนี้

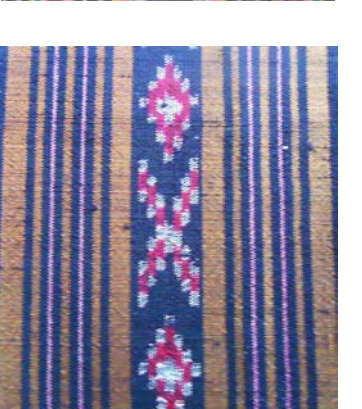
#### ตารางที่ ๔-๑๘ สรุปประเภทของลายผ้าทอลายโบราณบ้านภูฝักไถ่

| ประเภทลาย               | จำนวน | ชื่อเรียกลายผ้า                                 |
|-------------------------|-------|-------------------------------------------------|
| ลายพันธุ์พฤกษา          | ๒ ลาย | ลายดอกแก้ว ลายดอกผักแพ่น                        |
| ลายสัตว์ในจินตนาการ     | ๒ ลาย | ลายนาค ลายหงส์                                  |
| ลายเครื่องมือเครื่องใช้ | ๓ ลาย | ลายเพียง (คว่ำ-หงาย) ลายขาเป๋ย ลายขอ            |
| ลายสถานที่และสิ่งของ    | ๒ ลาย | ลายหอปราสาท ลายราชวัตร                          |
| สิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัว  | ๔ ลาย | ลายกระจับ (เดี่ยว/คู่) ลายตุ้ม ลายเอี้ยว ลายคัน |

ที่มา : ผู้วิจัย

ตารางที่ ๔-๑๙ สรุปลายผ้าที่มีพบในหมู่บ้านภูฝักไข่ทั้งหมด

| ผลิตภัณฑ์                                                                           | คำอธิบาย (ชื่อของลายผ้า/ประเภทผลิตภัณฑ์/<br>จุดเด่น/เอกลักษณ์/ความหมาย)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|-------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|    | <p><b>๑. ชื่อลายหมากรุก ภาษาถิ่นเรียก มัดจับ</b></p> <p>ผลงานทอของ ชื่อ นางสาวคำ ทองยอด อายุ ๕๕ ปี<br/>ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูฝักไข่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัด<br/>เพชรบูรณ์</p> <p>เทคนิคการทอ ผ้ามัดหมี่ กี่ตะกอล</p> <p>ลักษณะของลวดลาย</p> <p>ความหมาย เป็นลวดลายโบราณที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ<br/>ความหมายของลายนี้ เป็นสัญลักษณ์ของความมั่นคง ในจิตใจ ความ<br/>ประทับใจ</p> <p>การสวมใส่ เป็นผ้านุ่งสตรีหรือผ้าซิ่น</p> |
|   | <p><b>๒. ลายตุ้ม</b></p> <p>ผลงานทอของ ชื่อ นางสาวคำ ทองยอด อายุ ๕๕ ปี<br/>ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูฝักไข่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัด<br/>เพชรบูรณ์</p> <p>เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่</p> <p>ความหมายของลายนี้ เป็นการมีชีวิตคู่จะต้องมีการทะนุทะน้อม การ<br/>โอบอุ้มซึ่งกัน</p> <p>การสวมใส่ เป็นผ้านุ่งสตรี หรือผ้าซิ่น</p>                                                                                                     |
|  | <p><b>๓.ชื่อลายขอ</b></p> <p>ผลงานทอของ ชื่อ นางสาวคำ ทองยอด อายุ ๕๕ ปี<br/>ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูฝักไข่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัด<br/>เพชรบูรณ์</p> <p>เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่</p> <p>ความหมายของลาย เป็นชื่อเรียกสืบทอดมาแต่โบราณ มีรูปลักษณะ<br/>เหมือนรูปทรงของตะขอ สัญลักษณ์แสดงถึงการเกาะเกี่ยวอยู่ด้วยกัน</p> <p>การสวมใส่ เป็นผ้านุ่งสตรี/ผ้าซิ่น</p>                                                              |

| ผลิตภัณฑ์                                                                           | คำอธิบาย (ชื่อของลายผ้า/ประเภทผลิตภัณฑ์/<br>จุดเด่น/เอกลักษณ์/ความหมาย)                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|-------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|    | <p><b>๔. ชื่อลายนาค</b><br/> ผลงานทอของ ชื่อ นางสาวคำ ทองยอด อายุ ๕๕ ปี<br/> ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูฝักไข่ ตำบลหินสรว อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัด<br/> เพชรบูรณ์<br/> เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่<br/> ความหมายของลาย ความอุดมสมบูรณ์ ชุ่มชื้น ฝนตกต้องตาม<br/> ฤดูกาลยังความอุดมสมบูรณ์แก่ไร่นา<br/> การสวมใส่ เป็นผ้าถุงสตรี ผ้าซิ่น</p>                       |
|   | <p><b>๕. ชื่อลายเพี้ยหงาย</b><br/> ผลงานทอของ ชื่อ นางดิ่ง ทองสา อายุ ๕๕ ปี<br/> ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูฝักไข่ ตำบลหินสรว อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัด<br/> เพชรบูรณ์<br/> เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่<br/> ความหมายของลาย สิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือน (เพื่องานบ้านมี<br/> ความหมายว่าครึ่ง) ถ้วยมีลักษณะหงายพร้อมใช้<br/> การสวมใส่ เป็นผ้าถุงสตรี ผ้าซิ่น</p> |
|  | <p><b>๖. ชื่อลายดอกแก้ว</b><br/> ผลงานทอของ ชื่อ นางละม่อม แก้วเหลี่ยม อายุ ๕๕ ปี<br/> ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูฝักไข่ ตำบลหินสรว อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัด<br/> เพชรบูรณ์<br/> เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่<br/> ความหมายของลาย แสดงถึงความหอม ความงามความ<br/> ละเอียดอ่อน<br/> การใช้ประโยชน์ เป็นผ้าห่ม</p>                                                   |
|  | <p><b>๗. ชื่อลายชาเป็ย</b><br/> ผลงานทอของ ชื่อ นางไทรงาม ทองสา อายุ ๔๘ ปี<br/> ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูฝักไข่ ตำบลหินสรว อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัด<br/> เพชรบูรณ์<br/> เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่<br/> ความหมายของลาย เครื่องมือที่ใช้ในการกวักด้าย</p>                                                                                                       |

| ผลิตภัณฑ์                                                                           | คำอธิบาย (ชื่อของลายผ้า/ประเภทผลิตภัณฑ์/<br>จุดเด่น/เอกลักษณ์/ความหมาย)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|-------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|    | <p>การใช้ประโยชน์ ทอเป็นผ้านุ่งสตรี ผ้าขึ้น</p> <p><b>๘. ชื่อลายเอี้ยว หรือลายเอี้ยวเอี้ยวควาย</b><br/>                     ผลงานทอของ ชื่อ นางสาวคำ ทองยอด อายุ ๕๙ ปี<br/>                     ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูผักไซ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัด<br/>                     เพชรบูรณ์<br/>                     เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่<br/>                     ความหมายของลาย มีลักษณะเป็นลายที่สะท้อนวิถีชีวิตของคนหล่ม<br/>                    เก่า ที่มีเส้นทางคดเคี้ยวเลี้ยวตลอด ในขณะเลี้ยววัว<br/>                     การใช้ประโยชน์ เป็นผ้านุ่งสตรีผ้าขึ้น</p> |
|   | <p><b>๙. ชื่อลายคัน</b><br/>                     ผลงานทอของ ชื่อ นางสาวคำ ทองยอด อายุ ๕๙ ปี<br/>                     ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูผักไซ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัด<br/>                     เพชรบูรณ์<br/>                     เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่<br/>                     ความหมายของลาย การคันระหว่างลาย การแบ่งส่วน<br/>                     การใช้ประโยชน์ เป็นผ้านุ่งสตรี/ผ้าขึ้น</p>                                                                                                                                                                    |
|  | <p><b>๑๐. ชื่อลายหงส์</b><br/>                     ผลงานทอของ ชื่อ นางสาวคำ ทองยอด อายุ ๕๙ ปี<br/>                     ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูผักไซ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัด<br/>                     เพชรบูรณ์<br/>                     เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่<br/>                     ความหมายของลาย การแสดงถึงความสง่า สวยงาม<br/>                     การใช้ประโยชน์ เป็นผ้านุ่งสตรี/ผ้าขึ้น</p>                                                                                                                                                                     |
|  | <p><b>๑๑. ชื่อลายหอบประสาท</b><br/>                     ผลงานทอของ ชื่อ นางสาวคำ ทองยอด อายุ ๕๙ ปี<br/>                     ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูผักไซ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัด<br/>                     เพชรบูรณ์<br/>                     เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่<br/>                     ความหมายของลาย ราชวัง เมือง ความมั่งคั่ง<br/>                     การใช้ประโยชน์ เป็นผ้านุ่งสตรี/ผ้าขึ้น</p>                                                                                                                                                                |

| ผลิตภัณฑ์                                                                           | คำอธิบาย (ชื่อของลายผ้า/ประเภทผลิตภัณฑ์/<br>จุดเด่น/เอกลักษณ์/ความหมาย)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|-------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|    | <p><b>๑๒. ชื่อลายดอกผักแว่น</b><br/> <b>ผลงานทอของ ชื่อ</b> นางวง แก้วต้อย อายุ ๖๘ ปี<br/> <b>ที่อยู่</b> หมู่ ๗ บ้านภูผักไซ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์<br/> <b>เทคนิคการทอ</b> เป็นการทอแบบมัดหมี่<br/> <b>ความหมายของลาย</b> เป็นลายเก่าที่เลียนแบบลักษณะของดอกไม้ มีแปดกลีบผักแว่นเป็นผักพื้นบ้านประเภทไม้ล้มลุกจำพวกเฟิร์น ขึ้นอยู่ตามชายฝั่งลำน้ำ ห้วย หนอง คลองบึง มีดอกเล็กๆ สวยงามเกิดเป็นกลุ่มและโตเร็ว แสดงถึงความอดทน ความเอื้อเฟื้อ ประณีตละเอียดอ่อน ดังนั้น ลายนี้นิยมมอบให้คู่บ่าวสาวในวันแต่งงาน หรือผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ<br/> <b>การใช้ประโยชน์</b> เป็นผ้าห่ม</p> |
|   | <p><b>๑๓. ชื่อลายไล่ปลาไหล</b><br/> <b>ผลงานทอของ ชื่อ</b> นางหล้า วงศ์จันทา อายุ ๕๙ ปี<br/> <b>ที่อยู่</b> หมู่ ๗ บ้านภูผักไซ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์<br/> <b>เทคนิคการทอ</b> เป็นการทอใช้เส้นใยฝ้าย ทอด้วยเทคนิคการทอไล่ปลา เป็นเส้นยาวๆ ใช้สีสด<br/> <b>ความหมายของลาย</b> เป็นเส้นคล้ายไล่ปลา<br/> <b>การใช้ประโยชน์</b> เป็นผ้าขาวม้า ใช้อาบน้ำสำหรับผู้ชาย อาบน้ำผู้ใหญ่ในวันสงกรานต์</p>                                                                                                                                                                                   |
|  | <p><b>๑๔. ชื่อลายราชวัตร</b><br/> <b>ผลงานทอของ ชื่อ</b> นางวิรัตน์ กอรจันทร อายุ ๓๖ ปี<br/> <b>ที่อยู่</b> หมู่ ๗ บ้านภูผักไซ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์<br/> <b>เทคนิคการทอ</b> เป็นการทอแบบ 4 ตะกอ<br/> <b>ความหมายของลาย</b> มีลักษณะลวดลายเป็นสี่ทิศ นิยมทอด้วยฝ้ายและไหมนอกจากทำเป็นผ้าซิ่น ลายราชวัตร ทางกลุ่มใช้ผลิตเป็นผ้าห่ม ผ้าคลุมโต๊ะ ได้<br/> <b>การใช้ประโยชน์</b> เป็นผ้าห่ม</p>                                                                                                                                                                                     |

จากตารางที่ ๔-๑๙ ลวดลายบนผ้าทอที่ค้นพบในหมู่บ้านภูฝักไ้ทั้งหมด จำนวน ๑๒ ลาย ทางกลุ่มได้ทำการคัดเลือกลายที่มีความสำคัญที่สุดจากการประชุมของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไ้ ที่ทางกลุ่มทอผ้าฯ จะเลือกไปพัฒนาในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ไว้ ๒ ลาย คือ

**๑. ลายหอปราสาท** เป็นลวดลายที่มีความหมายต่อชาวบ้านมาก เนื่องจาก หอปราสาท หมายถึง ราชวัง เมือง ที่แสดงถึง ความมั่งคั่ง และชาวบ้านต่างมีความเชื่อว่า ปราสาทเป็นที่ที่ผู้มีบุญอาศัยอยู่ เช่น พระเจ้าแผ่นดินและพระสงฆ์คนสามัญธรรมดาจะอาศัยอยู่ไม่ได้ ฉะนั้นเวลาชาวบ้านจะทอผ้าไปถวายพระ หรือผู้มีบุญ จะต้องทอด้วยลายนี้ ทั้งนี้ชาวบ้านได้รับส่วนบุญ ส่วนกุศลไปด้วยและไม่นิยมนำมาแต่งเพราะถือว่าเป็นของสูง ประกอบกับที่หมู่บ้านภูฝักไ้ นั้น มีพระธาตุภูฝักไ้หรือพระธาตุภูผาชัยสวรรค์มีลักษณะองค์พระธาตุเป็นเจดีย์ฐานทรงสี่เหลี่ยม ศิลปะแบบล้านนาสูง ๕.๕ เมตร ฐานสี่เหลี่ยมกว้างด้านละ ๒.๕ เมตร สร้างด้วยอิฐโอบปูนปิดแผ่นทองเหลืองบรูรอบฐาน ลงรักปิดทองบริเวณยอดเจดีย์ ตั้งอยู่บนภูเขา สีทองสุกปลั่ง สามารถมองเห็นได้แต่ไกล ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้าน และเป็นชื่อของหมู่บ้าน จึงได้นำเอาพระธาตุมาเป็นสัญลักษณ์ และพัฒนาให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้า เป็นการพัฒนาให้เป็นลายใหม่ให้ชื่อว่า ลายภูผาไชย

**๒.ลายดอกฝักแว่น** เป็นลวดลายที่ทางกลุ่มทอผ้าทอผ้ามีความถนัด ได้รับรางวัลในการประกวดการคัดสรรผลิตภัณฑ์ของกรมพัฒนาชุมชน ลายฝักแว่นเป็นลายเก่าที่เลียนแบบลักษณะของดอกไม้ มีแปดกลีบ ฝักแว่นเป็นพืชที่อยู่ตามชายฝั่งของลำน้ำ ห้วย หนอง คลองบึงเพราะฝักแว่นเกิดง่าย ฝักแว่นนี้เป็นพืชที่ชาวบ้านได้สัมผัสอยู่ทุกวันจึงเกิดความคิดที่จะสร้างงานทางด้านลายของผ้าจึงได้นำเอาดอกฝักแว่นหรือฝักแว่นนั้นมามัดหมี่และผ้าซิดได้ทั้งนี้ เพราะลักษณะของดอกฝักแว่นเป็นดอกเล็ก ๆ สวยงาม เกิดเป็นกลุ่มและโตเร็ว ดังนั้น ทางกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไ้ จึงคิดที่จะพัฒนาลายฝักแว่นให้เป็นลายฝักไ้ ซึ่งเป็นชื่อของหมู่บ้าน และเป็นฝักที่เกิดขึ้นทั่วไป มีจำนวนมากในหมู่บ้าน เป็นพืชที่มีลักษณะเป็นเถาคล้ายฝักตาลึง ใ้รับประทานกับน้ำพริกได้ เป็นต้น ซึ่ง ฝักไ้ นั้น มีความหมาย ความเชื่อของชาวบ้าน เชื่อว่าถ้าใครสามารถมัดลายได้ก็จะเป็นคนที่มีความสามัคคี มีความเอื้อเฟื้อมีความประณีตละเอียดอ่อนตาม และมีความเจริญก้าวหน้า ซึ่งลายละเอียดจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

## ตอนที่ ๒ ฐานข้อมูลของลวดลายผ้าไทยโบราณ ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไ้ ตำบลหินสาว อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดเพชรบูรณ์

สรุปจากที่ได้กล่าวในตอน ที่ ๑ พบลวดลายของผ้าทอของกลุ่มบ้านภูฝักไ้ ที่โดดเด่น คือ ลายหมี่ครีวซึ่งจะได้นำมาจัดทำเป็นฐานข้อมูล ดังนี้

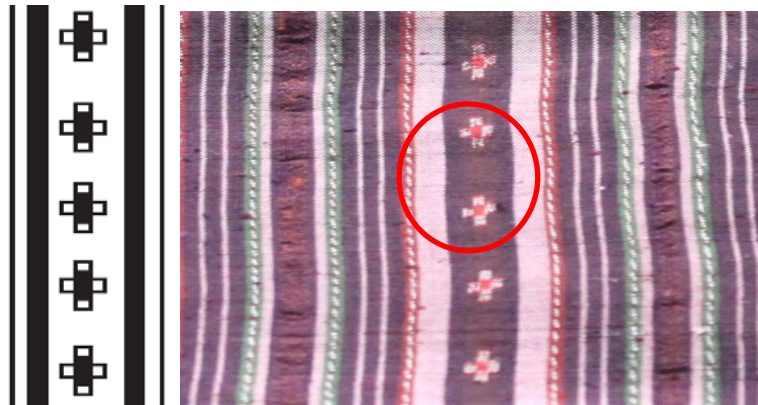
**๑. ชื่อลาย ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไ้ คือ ลายหมี่ครีว**

**๒. ประเภทและความหมาย** ของลวดลายหลักที่สตรสร้างขึ้นบนผ้าของลายหมี่โบราณ หรือ เรียกว่า ผ้าไหมมัดหมี่ลายหมี่ครีว นั้น ทางกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไ้ ตำบลหินสาว อำเภอลำทะเมนชัย ได้ให้ความหมายของลายไว้ทั้งหมดมี ๑๒ ลาย บนผ้าผืนเดียวกัน ผ้าไหมมัดหมี่ลายหมี่ครีว เป็นการนำเอาลวดลายโบราณที่มีเอกลักษณ์ และมีความหมายมาดัดเป็นลวดลายบนเส้นไหมและทอเป็นผืนผ้า แต่ละลายมีเอกลักษณ์และความหมาย ดังนี้



รูปที่ ๔ - ๑๘ แสดงภาพแสดงผ้าไหมมัดหมี่ลายหมี่คร้ว มี ๑๒ ลาย

๑. **ลายหมากจับ** (ภาษาถิ่นเรียก มัดจับ) เป็นลายที่ได้จากจินตนาการของความเชื่อจากเรื่องราวของหนามสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่บรรพบุรุษได้ถูกกักกันในค่ายกักกัน ซึ่งลวดหนามดังกล่าวมีลักษณะเป็นเครื่องหมายกากบาท ชาวบ้านจึงจินตนาการมาอยู่ในผ้าทอ ต่อมาเมื่ออพยพมาที่หล่มเก่า ชาวบ้านภูฝักไ้ก็ยังคงนำเอาลายหมากจับมาทอบนผืนผ้า เป็นสัญลักษณ์แสดงการมัดรวมของชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียวกัน เป็นสัญลักษณ์ของความมั่นคง ในจิตใจ การผูกมัดเข้าด้วยกันนี้ เรียกว่า มัดจับ ลายหมากจับมีการพัฒนาลายใน ๒ แบบ คือ ลายหมากจับเดี่ยว พิจารณารูปที่ ๔-๑๙ ประกอบ



รูปที่ ๔-๑๙ แสดงภาพลวดลายหมากจับเดี่ยว

และลายหมากจับคู่ เป็นสัญลักษณ์ แสดงถึง การมีชีวิตคู่ เคียงคู่กัน อย่างยืนนานเป็นลวดลายความมงคล พิจารณารูปที่ ๔-๒๐ ประกอบ



รูปที่ ๔-๒๐ แสดงลายกระจับคู่

ชื่อลาย หมาจจับ

ผลงานทอของ ชื่อนางสายคำ ทองยอด อายุ ๕๙ ปี

ที่อยู่ หมู่ 7 บ้านภูผักไซ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่

ลักษณะ มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมเล็ก สีขาวสลับแดง

การใช้ประโยชน์ เป็นผ้าห่ม

ความหมายของลาย เป็นสัญลักษณ์ของความมั่นคง ในจิตใจ ลายมัดจับคู่คือ การนำด้ายมัดหรือจับกันเป็นการจับกัน ลายกระจับมีเดี่ยวและคู่ ซึ่งกระจับคู่หมายถึง การมีชีวิตคู่ เคียงคู่กัน ยืนนาน

การใช้ประโยชน์ เป็นผ้านุ่งสตรี/ผ้าขึ้น

๒. ลายขอ เป็นลวดลายที่ได้จินตนาการมาจากเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน คือ ขอหรือตะขอ เป็นอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับยึดหรือเกาะเกี่ยวสิ่งต่างๆ ในลักษณะของการแขวนไว้ในครัวเรือนไม่ได้อยู่บนพื้น ตะขอหรือขอ มีลักษณะเป็นรูปตัวเอส ชาวบ้านภูผักไซใช้ในชีวิตประจำวัน มีการพัฒนามาเป็นลวดลายบนผ้า สืบทอดมาแต่โบราณ ชาวบ้านเชื่อว่า รูปลักษณะเหมือนรูปทรงของตะขอ เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงการเกาะเกี่ยวอยู่ด้วยกัน พิจารณารูปที่ ๔-๒๑ ประกอบ



รูปที่ ๔-๒๑ แสดงภาพลวดลายขอ

ชื่อลาย ขอ

ผลงานทอของ ชื่อ นางสาวคำ ทองยอด อายุ ๕๙ ปี

ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูผักไซ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่

ความหมายของลาย เป็นชื่อเรียกสืบทอดมาแต่โบราณ มีรูปลักษณะเหมือนรูปทรงของตะขอ สัญลักษณ์แสดงถึงการเกาะเกี่ยวอยู่ด้วยกัน ในจังหวัดชัยภูมิลายขอเปรียบเหมือนของใช้ที่ใช้ในเวลาตักน้ำจากในบ่อน้ำ

ชาวไทหล่ม เชื่อว่า เป็นสัญลักษณ์ของการเชื่อมโยง เกาะเกี่ยวกันในหมู่พวก

การใช้ประโยชน์ เป็นผ้านุ่งสตรี/ผ้าซิ่น

๓. ลายเพ็ญ (คว่ำ/หงาย) เป็นลวดลายที่ได้จากจินตนาการของรูปทรงเรขาคณิต ที่มีลักษณะเป็นครึ่งถ้วย เนื่องจาก คำว่า เพ็ญ สมัยโบราณมีความหมายว่า ครึ่ง ใช้กับสิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือนที่ใช้ใส่อาหาร เป็นภาชนะที่ชาวบ้านใช้เป็นประจำวัน ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ถ้วยจึงมีลักษณะทั้งคว่ำและหงายพร้อมใช้ เป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ และสื่อความสวยงาม พิจารณารูปที่ ๔-๒๒ ประกอบ



รูปที่ ๔-๒๒ แสดงลายเพ็ญ คว่ำและหงาย

ชื่อลาย ลายเพ็ญ คว่ำและหงาย

ผลงานทอของ ชื่อ นางละหม่อม แก้วเหลียม

ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูผักไซ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่

ความหมายของลาย สิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือน (เพ็ญโบราณมีความหมายว่าครึ่ง) ใช้กับถ้วยมีลักษณะหงายและคว่ำ พร้อมใช้ เป็นสัญลักษณ์แสดงถึง ความอุดมสมบูรณ์

การใช้ประโยชน์ เป็นผ้านุ่งสตรี/ผ้าซิ่น

๔. ลายดอกแก้ว เป็นลวดลายที่ได้จินตนาการมาจากดอกแก้ว ซึ่งเป็นดอกสีขาว ขนาดเล็ก มีกลิ่นหอม มีกลีบดอก ๔ กลีบ เป็นดอกไม้ที่ปลูกง่าย และปลูกรอบบ้าน ชาวบ้านเห็นเป็นประจำและคุ้นเคยเป็นอย่างดี จึงได้นำมาเป็นลวดลายของการทอผ้า เป็นลายที่มีความสวยงาม เป็นสัญลักษณ์ ที่แสดงถึง ความสำเร็จ ความหอม ความงามและความละเอียดอ่อน พิจารณารูปที่ ๔-๒๓ ประกอบ



รูปที่ ๔-๒๓ แสดงลายดอกแก้ว

ชื่อลาย ลายดอกแก้ว

ผลงานทอของ ชื่อ นางละม่อม แก้วเหลี่ยม อายุ ๕๙ ปี

ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูผักไซ ตำบลหินสว อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดเพชรบูรณ์

เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่

ความหมายของลาย พัฒนามาจากลายพันธุ์ไม้ ที่แสดงถึงความหอม ความงามความละเอียดอ่อน ลายดอกแก้วเป็นสัญลักษณ์ของความดีและสามารถนำไปถวายพระ สงฆ์เพื่อแสดงความรู้จักกาลเทศะและสักการะต่อสิ่งที่เราเคารพนับถือลายดอกแก้ว คือ ได้มาจากลายดอกไม้

การใช้ประโยชน์ เป็นผ้านุ่งสตรี/ผ้าซิ่น

๕. ลายขาเป๋ เป็นลวดลายที่ได้จากจินตนาการของเครื่องใช้ในการทอผ้าของชาวบ้าน คือ ขาเป๋ ใช้สำหรับกวักด้ายหรือการกรอด้าย เพื่อเตรียมใช้ในการทอผ้าของชาวบ้าน ขาเป๋เป็นอุปกรณ์ที่ทุกคนรู้จักเป็นอย่างดี มีลักษณะเป็นรูปตัวคูณไขว้กันหมายถึง เครื่องมือที่ใช้ในการกวักด้าย พิจารณารูปที่ ๕-๒๔ ประกอบ



รูปที่ ๕-๒๔ แสดงลายขาเป๋

ชื่อลาย ลายขาเป๋

ผลงานทอของ ซื่อนางสายคำ ทองยอด อายุ ๕๙ ปี

ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูฝักไข่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่

ความหมายของลาย เครื่องมือของชาวบ้านที่ใช้ในการทอผ้า จึงประดิษฐ์เป็นลายที่จินตนาการมาจากเครื่องมือที่ใช้ในการกวักด้าย

การใช้ประโยชน์ เป็นผ้านุ่งสตรี/ผ้าซิ่น

๖.ลายคั่น เป็นลวดลายที่ได้มาจากรูปเลขคณิต เป็นเส้นตรงมีขนาดใหญ่และเล็กสลับกันไป บางครั้งไม่นับว่าเป็นลวดลาย แต่ชาวบ้านนิยมใช้ลายคั่นทอบนผ้าเพื่อเป็นการแบ่งหรือคั่นลวดลายที่ได้ทอบนผ้าให้แยกจากกันและเพิ่มความสวยงามของลายผ้าให้มีความโดดเด่นขึ้น ส่วนใหญ่ใช้ประกอบการทอไม่ได้เป็นลายหลักของผ้า ลายนี้จึงมีหมายถึง เพียงการคั่นระหว่างลาย หรือการแบ่งส่วนของลายเท่านั้น พิจารณารูปที่ ๔-๒๕ ประกอบ



รูปที่ ๔-๒๕ แสดงลายคั่น

ชื่อลาย ลายคั่น

ผลงานทอของ ซื่อนางสายคำ ทองยอด อายุ ๕๙ ปี

ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูฝักไข่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่

ความหมายของลาย การคั่นระหว่างลาย การแบ่งส่วนของลายต่างๆ ให้ปรากฏชัดขึ้น

การใช้ประโยชน์ เป็นผ้านุ่งสตรี/ผ้าซิ่น

๖. ลายหงส์ เป็นลวดลายที่ได้จากสัตว์ในตำนานในศาสนา ตามคติฮินดู-พุทธ ถือว่าหงส์เป็นสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับตำนานในศาสนา มีความเชื่อว่า หงส์เป็นพาหนะของพระพรหม และมีการกล่าวถึง ในวรรณคดี หงส์เป็นสัตว์ของชนชั้นสูง เป็นมักนាំมาเป็นสัญลักษณ์ของสูง เช่น ไว้ในจิตรกรรม สถาปัตยกรรม และสัญลักษณ์ของเรือพระราชพิธี เป็นต้น หงส์ เป็นสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์ของความสง่า สวยงาม พิจารณารูปที่ ๔-๒๖ ประกอบ



รูปที่ ๔-๒๖ แสดงลายหงส์

ชื่อลาย ลายหงส์

ผลงานทอของ ชื่อ นางไทรงาม ทองสา อายุ ๔๘ ปี

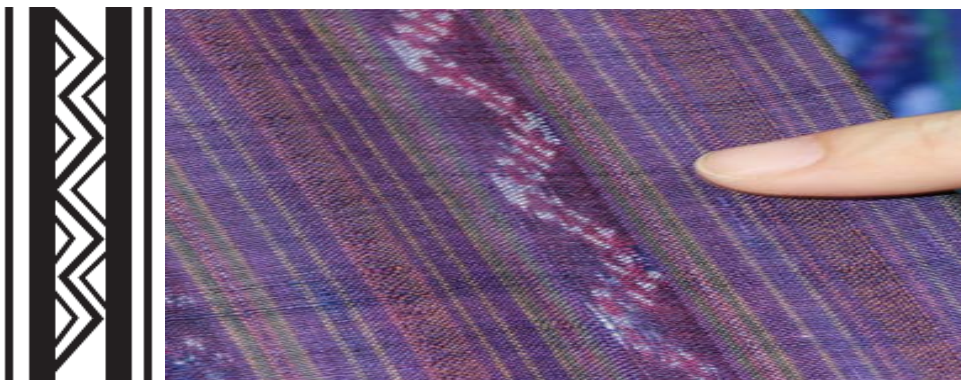
ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูฝักไข่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่

ความหมายของลาย การแสดงถึงความสง่า สวยงาม

การใช้ประโยชน์ เป็นผ้านุ่งสตรี/ผ้าซิ่น

๘. ลายเอี้ยว เป็นลายที่ได้จากการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวบ้าน ที่เดินทางไปทำนาทำไร่ จูงวัวควายไปไถนา บนถนนที่มีลักษณะคดเคี้ยวไปมา จากบ้านไปยังที่นาของตนเอง ทำให้ชาวบ้านนำมาพัฒนาเป็นลวดลาย บนผืนผ้า ให้มีความสวยงาม และให้ชื่อว่า ลายเอี้ยว เป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตของคนหล่มเก่า ที่มีเส้นทางคดเคี้ยวเลี้ยวตลอด ในขณะเลี้ยววัว พิจารณารูปที่ ๔-๒๗ ประกอบ



รูปที่ ๔-๒๗ แสดงลายเอี้ยว

ชื่อลาย ลายเอี้ยว

ผลงานทอของ ชื่อ นางวง แก้วด้อย อายุ ๖๘ ปี

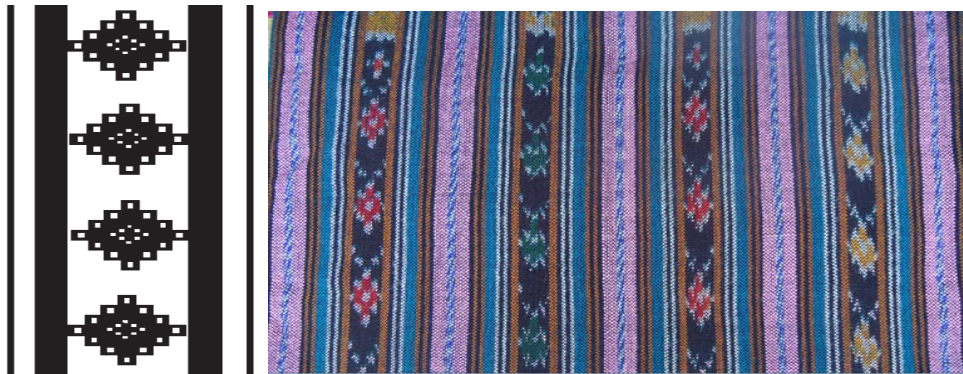
ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูฝักไข่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่

**ความหมายของลาย** เป็นลายที่แสดงลักษณะการเลี้ยวหรือเอี้ยวไปมาเป็นการสะท้อนวิถีชีวิตของคนหล่มเก่า ที่มีเส้นทางที่คดเคี้ยวเลี้ยวลด ลายเอี้ยวพบในขณะชาวบ้านเดินทางไปเลี้ยงวัวตามเส้นทางเป็นเส้นที่เลี้ยวลดจึงเป็นจินตนาการสร้างเป็นลวดลายเอี้ยว

**การใช้ประโยชน์** เป็นผ้านุ่งสตรี/ผ้าซิ่น

๙. **ลายตุ้ม** เป็นลวดลายที่ได้จากจินตนาการของสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว ที่มีลักษณะเป็นตุ้ม เช่น ตุ้มดอกไม้ หรือเป็นพุ่ม เช่น พุ่มดอกไม้ เป็นต้น ชาวบ้านจึงได้พัฒนามาเป็นลายตุ้ม แสดงถึง การมีชีวิตคู่จะต้องมีการทะนุทะน้อม การโอบอ้อมซึ่งกันให้เป็นกลุ่มเป็นพวกเป็นตุ้มกัน พิจารณารูปที่ ๔-๒๘



รูปที่ ๔-๒๘ แสดงลายตุ้ม

**ชื่อลาย** ลายตุ้ม

**ผลงานทอของ** ชื่อ นางไทร งาม อายุ ๔๘ ปี

**ที่อยู่** หมู่ ๗ บ้านภูผักไซ ตำบลหินขาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

**เทคนิคการทอ** เป็นการทอแบบมัดหมี่

**ความหมายของการมีชีวิตคู่จะต้องมีการทะนุทะน้อม การโอบอ้อมอารี การโอบอ้อมซึ่งกัน ลายตุ้ม** คือ เพื่อความสวยงาม

**การใช้ประโยชน์** เป็นผ้านุ่งสตรี/ผ้าซิ่น

๑๑. **ชื่อลาย หอปราสาท** เป็นลวดลายที่ชาวบ้านได้จินตนาการมากจากอดีตที่ได้ไปเยี่ยมเยือนของบรรพบุรุษ และมีการถ่ายทอดถึงความสวยงามมาให้ลูกหลาน จนทำให้มีการจินตนาการและทำให้ลูกหลานอยากไปบ้าง ชาวบ้านจึงได้มีการพัฒนามาเป็นลายหอปราสาท ซึ่งเชื่อกันว่า ลายหอปราสาท ที่ชาวบ้านทอบนผ้านั้น หมายถึง ราชวัง เมือง ในอดีต ที่แสดงถึง ความมั่งคั่ง ลายหอปราสาทเป็นที่นิยมทอมากและในแต่ละพื้นที่ให้ความหมายที่แตกต่างกัน เช่น ในทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความเชื่อว่า ปราสาทเป็นสถานที่ที่ผู้มีบุญอาศัยอยู่ เช่น พระเจ้าแผ่นดินและพระสงฆ์คนสามัญธรรมดาจะอาศัยอยู่ไม่ได้ ฉะนั้นเวลาชาวบ้านจะทอผ้าไปถวายพระ หรือผู้มีบุญ จะต้องทอด้วยลายนี้ทั้งนี้ชาวบ้านได้รับส่วนบุญ ส่วนกุศลไปด้วยและไม่นิยมนำมานุ่ง เพราะถือว่าเป็นของสูง ส่วนในบ้านภูผักไซ มีความเชื่อว่าหอปราสาทเป็นเมือง หรือราชวังของพระเจ้าแผ่นดิน หรือผู้มีบุญได้อาศัยอยู่หากได้มีโอกาสไปเยือน จะเป็นมงคลชีวิต ความหมายของลาย หมายถึง ราชวัง เมือง ความมั่งคั่ง พิจารณารูปที่ ๔-๒๙ ประกอบ



รูปที่ ๔-๒๙ แสดงลายห่อประสาธ

#### ชื่อลายห่อประสาธ

ผลงานทอของ ชื่อ นางสาวคำ ทองยอด อายุ ๕๕ ปี

ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูฝักไข่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่

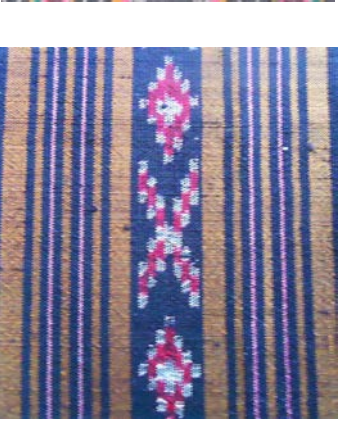
ความหมายของลาย ราชวัง เมือง ความมั่งคั่ง ห่อประสาธ คือ ไปเที่ยวที่ลาวเห็นเขาใส่มั่นสวยดี ดูเหมือนหอประสาธเลยจำลายเขามา

การใช้ประโยชน์ เป็นผ้านุ่งสตรี/ผ้าซิ่น

ตารางที่ ๔-๒๐ แสดง สรุปข้อมูลลวดลายผ้าทอของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่

| ผลิตภัณฑ์                                                                           | คำอธิบาย (ชื่อของลายผ้า/ประเภทผลิตภัณฑ์/<br>จุดเด่น/เอกลักษณ์/ความหมาย)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|-------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  | <p>๑. ชื่อลายหมากจับ ภาษาถิ่นเรียก มัดจับ</p> <p>ผลงานทอของ ชื่อ นางสาวคำ ทองยอด อายุ ๕๕ ปี</p> <p>ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูฝักไข่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์</p> <p>เทคนิคการทอ ผ้ามัดหมี่ กี่ตะกอล</p> <p>ลักษณะของลวดลาย</p> <p>ความหมาย เป็นลวดลายโบราณที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ</p> <p>ความหมายของลายนี้ เป็นสัญลักษณ์ของความมั่นคง ในจิตใจ ความประทับใจ</p> <p>การสวมใส่ เป็นผ้านุ่งสตรีหรือผ้าซิ่น</p> |

| ผลิตภัณฑ์                                                                           | คำอธิบาย (ชื่อของลายผ้า/ประเภทผลิตภัณฑ์/<br>จุดเด่น/เอกลักษณ์/ความหมาย)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|-------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|    | <p><b>๒. ลายตุ้ม</b><br/> ผลงานทอของ <b>ชื่อ</b> นางสาวคำ ทองยอด อายุ ๕๕ ปี<br/> ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูผักไซ่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัด<br/> เพชรบูรณ์<br/> <b>เทคนิคการทอ</b> เป็นการทอแบบมัดหมี่<br/> <b>ความหมายของลายนี้</b> เป็นการมีชีวิตคู่จะต้องมีการทะนุทะนุอ่อน การ<br/> โอบอุ้มซึ่งกัน<br/> <b>การสวมใส่</b> เป็นผ้าถุงสตรี หรือผ้าซิ่น</p>                                       |
|   | <p><b>๓. ชื่อลายขอ</b><br/> ผลงานทอของ <b>ชื่อ</b> นางสาวคำ ทองยอด อายุ ๕๕ ปี<br/> ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูผักไซ่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัด<br/> เพชรบูรณ์<br/> <b>เทคนิคการทอ</b> เป็นการทอแบบมัดหมี่<br/> <b>ความหมายของลาย</b> เป็นชื่อเรียกสืบทอดมาแต่โบราณ มีรูปลักษณะ<br/> เหมือนรูปทรงของตะขอ สัญลักษณ์แสดงถึงการเกาะเกี่ยวอยู่ด้วยกัน<br/> <b>การสวมใส่</b> เป็นผ้าถุงสตรี/ผ้าซิ่น</p> |
|  | <p><b>๔. ชื่อลายนาค</b><br/> ผลงานทอของ <b>ชื่อ</b> นางสาวคำ ทองยอด อายุ ๕๕ ปี<br/> ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูผักไซ่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัด<br/> เพชรบูรณ์<br/> <b>เทคนิคการทอ</b> เป็นการทอแบบมัดหมี่<br/> <b>ความหมายของลาย</b> ความอุดมสมบูรณ์ ชุ่มชื้น ฝนตกต้องตามฤดูกาล<br/> ยังความอุดมสมบูรณ์แก่ไร่นา<br/> <b>การสวมใส่</b> เป็นผ้าถุงสตรี ผ้าซิ่น</p>                                 |

| ผลิตภัณฑ์                                                                           | คำอธิบาย (ชื่อของลายผ้า/ประเภทผลิตภัณฑ์/<br>จุดเด่น/เอกลักษณ์/ความหมาย)                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|-------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|    | <p><b>๕. ชื่อลายเพียงหางาย</b><br/> ผลงานทอของ ชื่อ นางดิ่ง ทองสา อายุ ๕๙ ปี<br/> ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูผักไซ่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์<br/> เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่<br/> ความหมายของลาย สิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือน (เพื่องโบราณมีความหมายว่าเครื่อง) ถ้วยมีลักษณะหางายพร้อมใช้<br/> การสวมใส่ เป็นผ้าถุงสตรี ผ้าซิ่น</p>                              |
|   | <p><b>๖. ชื่อลายดอกแก้ว</b><br/> ผลงานทอของ ชื่อ นางละม่อม แก้วเหลี่ยม อายุ ๕๙ ปี<br/> ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูผักไซ่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์<br/> เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่<br/> ความหมายของลาย แสดงถึงความหอม ความงามความละเอียดอ่อน<br/> การใช้ประโยชน์ เป็นผ้าห่ม</p>                                                                                   |
|  | <p><b>๗. ชื่อลายขาเป็ย</b><br/> ผลงานทอของ ชื่อ นางไทรงาม ทองสา อายุ ๔๘ ปี<br/> ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูผักไซ่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์<br/> เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่<br/> ความหมายของลาย เครื่องมือที่ใช้ในการกวักด้าย<br/> การใช้ประโยชน์ ทอเป็นผ้าถุงสตรี ผ้าซิ่น</p>                                                                                    |
|  | <p><b>๘. ชื่อลายเอี้ยว หรือลายเอี้ยวเอี้ยวควาย</b><br/> ผลงานทอของ ชื่อ นางสาวคำ ทองยอด อายุ ๕๙ ปี<br/> ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูผักไซ่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์<br/> เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่<br/> ความหมายของลาย มีลักษณะเป็นลายที่สะท้อนวิถีชีวิตของคนหล่มเก่าที่มีเส้นทางคดเคี้ยวเลี้ยวตลอด ในขณะเลี้ยววัว<br/> การใช้ประโยชน์ เป็นผ้าถุงสตรีผ้าซิ่น</p> |

| ผลิตภัณฑ์                                                                           | คำอธิบาย (ชื่อของลายผ้า/ประเภทผลิตภัณฑ์/<br>จุดเด่น/เอกลักษณ์/ความหมาย)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|-------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|    | <p><b>๙. ชื่อลายคั่น</b><br/> ผลงานทอของ ชื่อ นางสาวคำ ทองยอด อายุ ๕๕ ปี<br/> ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูผักไซ่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์<br/> เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่<br/> ความหมายของลาย การคั่นระหว่างลาย การแบ่งส่วน<br/> การใช้ประโยชน์ เป็นผ้านุ่งสตรี/ผ้าห่ม</p>                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|    | <p><b>๑๐. ชื่อลายหงส์</b><br/> ผลงานทอของ ชื่อ นางสาวคำ ทองยอด อายุ ๕๕ ปี<br/> ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูผักไซ่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์<br/> เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่<br/> ความหมายของลาย การแสดงถึงความสง่า สวยงาม<br/> การใช้ประโยชน์ เป็นผ้านุ่งสตรี/ผ้าห่ม</p>                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|   | <p><b>๑๑. ชื่อลายหอบประสาท</b><br/> ผลงานทอของ ชื่อ นางสาวคำ ทองยอด อายุ ๕๕ ปี<br/> ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูผักไซ่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์<br/> เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่<br/> ความหมายของลาย ราชวัง เมือง ความมั่งคั่ง<br/> การใช้ประโยชน์ เป็นผ้านุ่งสตรี/ผ้าห่ม</p>                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|  | <p><b>๑๒. ชื่อลายดอกผักแว่น</b><br/> ผลงานทอของ ชื่อ นางวง แก้วด้อย อายุ ๖๘ ปี<br/> ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูผักไซ่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์<br/> เทคนิคการทอ เป็นการทอแบบมัดหมี่<br/> ความหมายของลาย เป็นลายเก่าที่เลียนแบบลักษณะของดอกไม้ มีแปดกลีบผักแว่นเป็นผักพื้นบ้านประเภทไม้ล้มลุกจำพวกเฟิร์น ขึ้นอยู่ตามชายฝั่งลำน้ำ ห้วย หนอง คลองบึง มีดอกเล็กๆ สวยงามเกิดเป็นกลุ่มและโตเร็ว แสดงถึงความอดทน ความเอื้อเฟื้อ ประณีต ละเอียดอ่อน ดังนั้นลายนี้นิยมมอบให้คู่บ่าวสาวในวันแต่งงาน หรือผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ<br/> การใช้ประโยชน์ เป็นผ้าห่ม</p> |

| ผลิตภัณฑ์                                                                          | คำอธิบาย (ชื่อของลายผ้า/ประเภทผลิตภัณฑ์/<br>จุดเด่น/เอกลักษณ์/ความหมาย)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|   | <p><b>๑๓. ชื่อลายไล่ปลาไหล</b><br/> ผลงานทอของ ชื่อ นางหล้า วงศ์จันทา อายุ ๕๕ ปี<br/> ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูผักไซ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์<br/> <b>เทคนิคการทอ</b> เป็นการทอใช้เส้นใยฝ้าย ทอด้วยเทคนิคการทอลายไล่ปลา เป็นเส้นยาวๆ ใช้สีสด<br/> <b>ความหมายของลาย</b> เป็นเส้นคล้ายไล่ปลา<br/> <b>การใช้ประโยชน์</b> เป็นผ้าขาวม้า ใช้อาบน้ำสำหรับผู้ชาย อาบน้ำผู้ใหญ่ในวันสงกรานต์</p> |
|  | <p><b>๑๔. ชื่อลายราชวัตร</b><br/> ผลงานทอของ ชื่อ นางวิรัตน์ กอรจันท์ อายุ ๓๖ ปี<br/> ที่อยู่ หมู่ ๗ บ้านภูผักไซ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์<br/> <b>เทคนิคการทอ</b> เป็นการทอแบบ 4 ตะกอ<br/> <b>ความหมายของลาย</b> มีลักษณะลวดลายเป็นสี่ทิศ นิยมทอด้วยฝ้ายและไหมนอกจากทำเป็นผ้าซิ่น ลายราชวัตร ทางกลุ่มใช้ผลิตเป็นผ้าห่ม ผ้าคลุมโต๊ะ ได้<br/> <b>การใช้ประโยชน์</b> เป็นผ้าห่ม</p>      |

### ตอนที่ ๓ การพัฒนาศักยภาพ และรูปแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอลายโบราณ

การพัฒนาศักยภาพและรูปแบบผลิตภัณฑ์ของผ้าทอจากกลุ่มหมู่บ้านภูผักไซ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการพัฒนาสินค้าผ้าทอลายโบราณของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ ให้เป็นที่ยอมรับในตลาดได้ ดังนั้นจึงได้ทำการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคผ้าทอพื้นเมืองที่เป็นลายโบราณที่เป็นสินค้าที่ผลิตได้จากพื้นที่ หล่มเก่า เพื่อทางกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ จะได้นำข้อมูลไปปรับปรุงการผลิต ให้เกิดประโยชน์ในทางการค้าหรือเชิงพาณิชย์ได้ ตลอดจนการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ของตน โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าของตน ซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์นั้น สามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่ การสร้างมาตรฐานให้กับสินค้าผ้าทอลายโบราณ การสร้างตราสัญลักษณ์ หรือตรายี่ห้อเพื่อให้ผู้ซื้อสามารถซื้อและยอมรับในคุณภาพของสินค้าที่มีลักษณะที่เหมือนกันตลอด การผลิตที่มีปริมาณมากพอต่อความต้องการ การผลิตที่มีความสม่ำเสมอหรือความต่อเนื่อง การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การพัฒนากระบวนการผลิต เป็นต้น ในตอนที่ ๓ ได้ทำการศึกษาถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคผ้าทอลายโบราณ เพื่อนำมาพัฒนาศักยภาพในการผลิตของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ และพิจารณารูปแบบของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้า

จากการศึกษาพบว่า ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าใหม่บ้านภูผักไซ มีทั้งการใช้วัตถุดิบที่เป็น เส้นไหมแท้ เส้นไหมเทียม หรือใยประดิษฐ์ และเส้นฝ้าย ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ส่วนผลิตภัณฑ์ของกลุ่มบ้านภูผักไซส่วนใหญ่เป็นผ้าซิ่นสำหรับสตรี ผ้าขาวม้า ผ้าห่ม ผ้าคลุมไหล่ ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น **แต่ที่โดดเด่น และมีอัตลักษณ์**

เฉพาะท้องถิ่น ทำให้บ้านภูฝักไผ่มีชื่อเสียง คือ ผ้ามัดหมี่ลายโบราณ เป็นการรวมลายต่างๆ ไว้ในผ้าผืนเดียว และเป็นการเล่าเรื่องราวของการใช้ชีวิตของกลุ่มทอผ้า โดยใช้กรรมวิธีการทอแบบมัดหมี่ ผ้าไหมมัดหมี่ลายหมี่คร้ว ผ้าซิ่น ดังนี้



รูปที่ ๔-๓๐ แสดงภาพผ้ามัดหมี่ลายโบราณ

สภาพของตัวผลิตภัณฑ์ ฯ

ตารางที่ ๔-๒๑ แสดงประเภทและลวดลายของผ้าทอบ้านภูฝักไผ่

| ประเภทผ้าทอ       | ลวดลายผ้าทอ                                                                       |
|-------------------|-----------------------------------------------------------------------------------|
| ผ้าซิ่นสำหรับสตรี | ลายนาคน้อย, ลายหมี่คร้ว, ลายขอ, ลายขาเป๋, ลายตุ้ม                                 |
| ผ้าขาวม้า         | ลายเส้นตรง เช่น ไส้ปลาไหล , ลายตาราง หรือสี่เหลี่ยม เช่น หมากรุกเล็ก, หมากรุกใหญ่ |
| ผ้าห่ม            | ดอกแก้ว ดอกผักแว่น                                                                |
| ผ้าคลุมไหล่       | ลายขีด                                                                            |
| ผ้าสะโล่ง         | ลายสี่เหลี่ยมเล็ก เช่น ราชนวัตร                                                   |



รูปที่ ๔-๓๑ แสดงภาพผ้าคลุมไหล่ลายขีด

ในเบื้องต้น ผู้วิจัยต้องการศึกษา เพื่อค้นหาศักยภาพและรูปแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าลายโบราณ โดยผู้วิจัยได้ทำการสอบถาม ความต้องการสินค้าจากผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายโบราณของไทยลุ่ม โดยสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มผู้บริโภค จำนวน ๑๕๐ คน

ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์มีดังนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงร้อยละ ๘๑.๓ เป็นผู้ที่มิสถานภาพโสดถึงร้อยละ ๕๑.๓ รองลงมามิสถานภาพสมรสถึงร้อยละ ๔๕.๔ อายุอยู่ในช่วง ๓๑-๔๐ ปี จำนวนร้อยละ ๔๗.๓ และอยู่ระหว่าง ๒๐-๓๐ ปีร้อยละ ๓๓.๓ ส่วนใหญ่มีอาชีพรับราชการและทำงานเอกชน ถึงร้อยละ ๗๒.๗ และ ๑๓.๓ ตามลำดับ ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ ๖๐.๗ และปริญญาโทร้อยละ ๒๕.๓ รายได้ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง ๑ หมื่นบาทขึ้นไป ถึง ๒ หมื่นบาท มีร้อยละ ๓๖.๖ และมากกว่า ๒ หมื่นบาท -๓ หมื่นบาท ร้อยละ ๒๐.๗ พิจารณาตารางที่ ๔-๒๒ ประกอบ

ตารางที่ ๔-๒๒ แสดงข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

| ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม     | จำนวน | ร้อยละ |
|---------------------------|-------|--------|
| ๑. เพศ                    |       |        |
| ชาย                       | ๒๘    | ๑๘.๗   |
| หญิง                      | ๑๒๒   | ๘๑.๓   |
| ๒. สถานภาพสมรส            |       |        |
| โสด                       | ๗๗    | ๕๑.๓   |
| สมรส                      | ๖๘    | ๔๕.๔   |
| หม้าย/หย่าร้าง            | ๕     | ๓.๓    |
| ๓. อายุ                   |       |        |
| ๒๐ - ๓๐ ปี                | ๕๐    | ๓๓.๓   |
| ๓๑ - ๔๐ ปี                | ๗๑    | ๔๗.๓   |
| ๔๑ - ๕๐ ปี                | ๒๒    | ๑๔.๗   |
| ๕๑ - ๖๐ ปี                | ๗     | ๔.๗    |
| ๔. ท่านประกอบอาชีพ (หลัก) | จำนวน | ร้อยละ |
| นักเรียน/นิสิต/นักศึกษา   | ๖     | ๔.๐    |
| รับราชการ                 | ๑๐๙   | ๗๒.๗   |
| รัฐวิสาหกิจ               | ๒๐    | ๑๓.๓   |
| ธุรกิจส่วนตัว             | ๑๔    | ๙.๓    |
| เกษตรกรกรรม               | ๑     | ๐.๗    |
| ๕. ระดับการศึกษาของท่าน   |       |        |
| ต่ำกว่าปริญญาตรี          | ๒๑    | ๑๔.๐   |
| ปริญญาตรี                 | ๙๑    | ๖๐.๗   |
| สูงกว่าปริญญาตรี          | ๓๘    | ๒๕.๓   |
| ๖. รายได้ต่อเดือน         |       |        |
| ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท         | ๑๐    | ๖.๗    |
| ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐            | ๒๗    | ๑๘.๐   |
| ๑๐,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท       | ๕๕    | ๓๖.๖   |
| ๒๐,๐๐๑ - ๓๐,๐๐๐ บาท       | ๓๑    | ๒๐.๗   |

|                     |    |     |
|---------------------|----|-----|
| ๓๐,๐๐๑ – ๔๐,๐๐๐ บาท | ๑๑ | ๗.๓ |
| ๔๐,๐๐๑ – ๕๐,๐๐๐ บาท | ๗  | ๔.๗ |
| ๕๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป    | ๙  | ๖.๐ |

จากแบบสำรวจ เพื่อศึกษาถึง พฤติกรรมในการซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายโบราณของหล่มเก่าในปัจจุบันของผู้บริโภค จากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน ๑๕๐ ชุด พบว่า ผู้ที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายโบราณ มีจำนวน ๑๑๖ ราย หรือ ร้อยละ ๗๗.๓ และผู้ที่ยังไม่เคยซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอลายโบราณ เลย มีจำนวน ๓๔ ราย คิดเป็น ๒๒.๗

ตารางที่ ๔-๒๓ แสดงการซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายโบราณของหล่มเก่าในปัจจุบัน

| ท่านเคยซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายโบราณ หรือไม่ | จำนวน | ร้อยละ |
|-------------------------------------------|-------|--------|
| เคย                                       | ๑๑๖   | ๗๗.๓   |
| ไม่เคย                                    | ๓๔    | ๒๒.๗   |

จากการสอบถามผู้บริโภคพบว่า ผลิตภัณฑ์ ที่ผู้บริโภคเคยซื้อ ร้อยละ ๔๑.๔ เป็นผ้าชิ้นที่เย็บสำเร็จสามารถใส่ได้ รองลง ร้อยละ ๒๓.๓ มาเป็นผ้าผืน และร้อยละ ๑๙.๘ เป็นผ้าพันคอ และเป็นผ้าห่มตามลำดับ

| ผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายโบราณที่ท่านเลือกซื้อ คือ | จำนวน | ร้อยละ |
|--------------------------------------------|-------|--------|
| ผ้าทอเป็นผืน                               | ๒๗    | ๒๓.๓   |
| ผ้าชิ้นสำเร็จ                              | ๔๘    | ๔๑.๔   |
| ผ้าพันคอ (ผ้าลายขิด)                       | ๒๓    | ๑๙.๘   |
| ผ้าห่ม                                     | ๑๐    | ๘.๖    |
| อื่นๆ                                      | ๘     | ๖.๙    |

สำหรับผู้ที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอของไทยหล่ม ร้อยละ ๖๐.๓ จะตั้งใจมาซื้อโดยเฉพาะ ส่วนร้อยละ ๓๕.๓ เป็นผู้มาเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ เห็นความสวยงาม แล้วมาซื้อไป

| ๑. ความตั้งใจในการซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไทหล่มของท่าน | จำนวน | ร้อยละ |
|-------------------------------------------------|-------|--------|
| ตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไทหล่มโดยเฉพาะ            | ๗๐    | ๖๐.๓   |
| ไม่ตั้งใจซื้อ ซื้อตามสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ     | ๔๑    | ๓๕.๓   |
| อื่นๆ ไปรดระบุ                                  | ๕     | ๔.๔    |

ร้อยละ ๓๓.๖ ซื้อไปใช้เอง และร้อยละ ๓๕.๓ ซื้อไปฝากเป็นของขวัญที่ระลึก ร้อยละ ๒๔.๑ ซื้อตามกระแสการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

| ๒. วัตถุประสงค์ในการซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไทหล่ม | จำนวน | ร้อยละ |
|--------------------------------------------|-------|--------|
| เพื่อใช้ในการชีวิตประจำวัน                 | ๓๙    | ๓๓.๖   |

|                                                |    |      |
|------------------------------------------------|----|------|
| เพื่อเป็นของฝากของขวัญหรือของที่ระลึก          | ๔๑ | ๓๕.๓ |
| เพื่อเป็นของสะสม                               | ๕  | ๔.๓  |
| เพื่อช่วยอนุรักษ์และส่งเสริมงานศิลปหัตถกรรมไทย | ๒๘ | ๒๔.๑ |
| อื่นๆ โปรดระบุ                                 | ๓  | ๒.๗  |

การซื้อผลิตภัณฑ์ ร้อยละ ๕๐ ซื้อจากแหล่งผลิตโดยตรงจากหมู่บ้าน รองลงมาร้อยละ ๓๔.๕ ซื้อในงานจัดแสดงสินค้า เช่น งานโอท็อป มีส่วนเล็กน้อยที่ซื้อจากร้านจำหน่ายทั่วไป

| ๓. ท่านซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไหมล่อมาจากสถานที่ใดมากที่สุด | จำนวน | ร้อยละ |
|------------------------------------------------------|-------|--------|
| ร้านค้าผลิตภัณฑ์ผ้าทั่วไป                            | ๑๐    | ๘.๖    |
| ร้านจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมไทย                         | ๓     | ๒.๖    |
| ห้างสรรพสินค้า                                       | ๓     | ๒.๖    |
| แหล่งผลิตโดยตรง เช่น ในชุมชน/หมู่บ้าน                | ๕๘    | ๕๐.๐   |
| งานจัดแสดงสินค้าไทย เช่น งาน OTOP                    | ๔๐    | ๓๔.๕   |
| อื่นๆ โปรดระบุ                                       | ๒     | ๑.๗    |

คนที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์ ร้อยละ ๖๐.๓ ซื้อมานานๆ ครั้ง ร้อยละ ๖.๙ ซื้อเป็นครั้งแรก และร้อยละ ๒๓.๓ ซื้อบ่อย

| ๔. ท่านซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไหมล่อบ่อยแค่ไหน |    |      |
|-----------------------------------------|----|------|
| เป็นประจำ                               | ๑๐ | ๘.๖  |
| บ่อยครั้ง                               | ๒๗ | ๒๓.๓ |
| นานๆ ครั้ง                              | ๗๐ | ๖๐.๓ |
| ไม่เคยซื้อเลย (ครั้งนี้เป็นครั้งแรก)    | ๘  | ๖.๙  |
| อื่นๆ โปรดระบุ                          | ๑  | ๐.๙  |

ในการซื้อแต่ละครั้ง อยู่ระหว่าง ๕ ร้อยบาทขึ้นไป ถึง ๑ พันบาท มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ ๕๑.๗ ต่ำกว่า ๕๐๐ บาทมีสัดส่วนร้อยละ ๓๑.๙ และ สูงกว่า ๑ พันบาท มีสัดส่วนร้อยละ ๑๕.๕ ตามลำดับ รายละเอียดดูตาราง

| ๕. จำนวนเงินที่ใช้ในการซื้อแต่ละครั้ง |    |      |
|---------------------------------------|----|------|
| ต่ำกว่า ๕๐๐ บาท                       | ๓๗ | ๓๑.๙ |
| ระหว่าง ๕๐๑ – ๑๐๐๐ บาท                | ๖๐ | ๕๑.๗ |
| สูงกว่า ๑,๐๐๐ บาท                     | ๑๘ | ๑๕.๕ |
| อื่นๆ โปรดระบุ                        | ๑  | ๐.๙  |

การตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ เลือกลงจากตลาดขายสวยงามร้อยละ ๒๒.๔ รองลงมาเป็นราคา ร้อยละ ๑๗.๕ สีล้น ร้อยละ ๑๕.๙ คุณภาพ ร้อยละ ๑๑.๘ และรูปแบบหรือรูปทรง ร้อยละ ๑๑.๐ ประโยชน์ใช้สอย ร้อยละ ๙.๕ ความยากง่ายในการดูแลรักษา ร้อยละ ๖.๕ แหล่งผลิตและแหล่งจำหน่าย ร้อยละ ๒.๓ ตามลำดับ

## ๖. ในการเลือกผลิตภัณฑ์ผ้าไทหล่มท่านพิจารณาปัจจัยอะไรบ้าง (เลือกได้มากกว่า ๑ ข้อ)

|                        |    |      |
|------------------------|----|------|
| รูปแบบ/รูปทรง          | ๒๙ | ๑๑.๐ |
| ลวดลาย                 | ๕๙ | ๒๒.๔ |
| สีสันท                 | ๔๒ | ๑๕.๙ |
| คุณภาพ                 | ๓๑ | ๑๑.๘ |
| ราคา                   | ๔๖ | ๑๗.๕ |
| ประโยชน์ใช้สอย         | ๒๕ | ๙.๕  |
| ความง่ายในการดูแลรักษา | ๑๗ | ๖.๕  |
| แหล่งผลิต              | ๖  | ๒.๓  |
| แหล่งจำหน่าย           | ๖  | ๒.๓  |
| อื่นๆ โปรดระบุ         | ๒  | ๐.๘  |

ปัญหาของผ้าทอที่พบคือ สีสันทไม่มีความหลากหลายร้อยละ ๒๘.๘ รูปทรงไม่ทันสมัย ร้อยละ ๑๖.๙ สถานที่จำหน่ายอยู่ไกล ร้อยละ ๑๓.๖ ประโยชน์ใช้สอยมีน้อย ร้อยละ ๙.๐ ลวดลายไม่สวยงาม ร้อยละ ๗.๓ ราคา ไม่เหมาะสม ร้อยละ ๖.๘ ดูแลรักษายาก ร้อยละ ๖.๙ สีสันทไม่สวยงาม ร้อยละ ๕.๖ ไม่มีคุณภาพ ร้อยละ ๑.๗

## ๑. ท่านคิดว่าผลิตภัณฑ์ผ้าไทหล่มในปัจจุบันมีปัญหาอะไรมากที่สุด (เลือกได้มากกว่า ๑ ข้อ)

|                           |    |      |
|---------------------------|----|------|
| รูปแบบ/รูปทรงไม่ทันสมัย   | ๓๐ | ๑๖.๙ |
| ประโยชน์ใช้สอยที่มีน้อย   | ๑๖ | ๙.๐  |
| ลวดลายที่ไม่สวยงาม        | ๑๓ | ๗.๓  |
| มีสีสันทให้เลือกน้อยชนิด  | ๕๑ | ๒๘.๘ |
| สีสันทไม่สวยงาม           | ๑๐ | ๕.๖  |
| ไม่มีคุณภาพ               | ๓  | ๑.๗  |
| ราคาไม่เหมาะสม            | ๑๒ | ๖.๘  |
| สถานที่จำหน่ายอยู่ห่างไกล | ๒๔ | ๑๓.๖ |
| ดูแลรักษายาก              | ๑๒ | ๖.๙  |
| อื่นๆโปรดระบุ             | ๖  | ๓.๔  |

ตัวผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔-๒๕ แสดงค่าเฉลี่ยและระดับความพอใจของผลิตภัณฑ์

| ๑. ผลิตภัณฑ์                               | ค่าเฉลี่ย | S.D   | ระดับ   |
|--------------------------------------------|-----------|-------|---------|
| ๑.๑ รูปแบบ/รูปทรงของผลิตภัณฑ์มีความทันสมัย | ๓.๕๒๖     | ๐.๖๙๗ | ปานกลาง |
| ๑.๒ ผลิตภัณฑ์มีให้เลือกหลายชนิด            | ๓.๖๘๔     | ๐.๘๘๕ | ปานกลาง |
| ๑.๓ ผลิตภัณฑ์มีประโยชน์ใช้สอย              | ๓.๓๖๘     | ๐.๘๙๕ | ปานกลาง |
| ๑.๔ ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพเหมาะสม               | ๓.๗๓๗     | ๐.๗๓๓ | ปานกลาง |
| ๑.๕ ผลิตภัณฑ์มีสีสันทสวยงาม                | ๓.๖๓๒     | ๐.๖๘๔ | ปานกลาง |

|                                                              |       |       |         |
|--------------------------------------------------------------|-------|-------|---------|
| ๑.๖ สามารถดูแลรักษาง่าย                                      | ๓.๖๓๒ | ๐.๗๖๑ | ปานกลาง |
| ๑.๗ สามารถสวมได้ทุกโอกาส                                     | ๓.๔๒๑ | ๐.๕๐๗ | ปานกลาง |
| ๑.๘ มีคุณค่าเพราะทอด้วยมือ                                   | ๓.๗๓๗ | ๑.๐๔๖ | ปานกลาง |
| <b>๒. ราคา</b>                                               |       |       |         |
| ๒.๑ ราคาผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสมกับคุณภาพของสินค้า             | ๓.๓๑๖ | ๐.๙๔๖ | ปานกลาง |
| <b>๓. ช่องทางการจัดจำหน่าย</b>                               |       |       |         |
| ๓.๑ มีสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์กระจายอยู่ทั่วไป                | ๓.๓๑๖ | ๐.๘๘๕ | ปานกลาง |
| ๓.๒ สถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์อยู่ไม่ไกลมากนัก                  | ๓.๒๖๓ | ๐.๙๙๓ | ปานกลาง |
| ๓.๓ ท่านสามารถดูรายละเอียดของผลิตภัณฑ์และสถานที่จำหน่าย      | ๓.๒๑๑ | ๑.๓๑๖ | ปานกลาง |
| ๓.๔ สถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์มีการตกแต่งความสวยงาม             | ๓.๕๗๙ | ๐.๙๖๑ | ปานกลาง |
| ๓.๕ มีการจัดเรียงผลิตภัณฑ์เป็นหมวดหมู่และง่ายต่อการเลือกซื้อ | ๓.๓๖๘ | ๐.๗๖๑ | ปานกลาง |
| <b>๔. การส่งเสริมการตลาด</b>                                 |       |       |         |
| ๔.๑ มีการโฆษณาผลิตภัณฑ์และสถานที่จำหน่ายเหมาะสม              | ๓.๓๑๖ | ๐.๘๘๕ | ปานกลาง |
| ๔.๒ มีการส่งเสริมการขาย เช่น ลดราคาอย่างเหมาะสม              | ๓.๕๒๖ | ๑.๐๒๐ | ปานกลาง |

ความต้องการผลิตภัณฑ์ที่ทำจากผ้าทอลายโบราณ ๑๐ อันดับแรก คือ ผ้าคลุมไหล่ ผ้าขึ้น เสื้อ กระโปรง กระเป๋าสตริ ผ้าขาวม้า หมวก ผ้าปูโต๊ะ หมอนอิง ผ้าม่าน โคมไฟ

ตารางที่ ๔-๒๖ แสดงความต้องการผลิตภัณฑ์ผ้าทอบ้านภูผักไซ้

| ๑. ท่านต้องการผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมลุ่มประเภทใดบ้าง (ให้เลือกมา ๕ ข้อ) | จำนวน | ร้อยละ |
|---------------------------------------------------------------------|-------|--------|
| ผ้าขึ้น                                                             | ๕๗    | ๔๗.๐   |
| ผ้าขาวม้า                                                           | ๒๙    | ๒๔.๒   |
| เสื้อ                                                               | ๔๗    | ๓๙.๒   |
| กระโปรง                                                             | ๓๘    | ๓๑.๗   |
| กางเกง                                                              | ๑๓    | ๑๐.๘   |
| ผ้าม่าน                                                             | ๑๗    | ๑๔.๒   |
| ผ้าแขวนตกแต่งผนัง                                                   | ๗     | ๕.๘    |
| ผ้าปูที่นอน                                                         | ๑๕    | ๑๒.๕   |
| ปลอกหมอน                                                            | ๑๔    | ๑๑.๗   |
| ผ้าคลุมไหล่                                                         | ๖๒    | ๕๑.๗   |
| โคมไฟ                                                               | ๑๖    | ๑๓.๓   |
| กรอบรูป                                                             | ๖     | ๕.๐    |
| หมอนอิง                                                             | ๑๘    | ๑๕.๐   |
| กระเป๋าสตริ                                                         | ๓๑    | ๒๕.๘   |
| หมวก                                                                | ๒๑    | ๑๗.๕   |
| เข็มขัด                                                             | ๑๖    | ๑๓.๓   |
| ผ้าปูโต๊ะ                                                           | ๒๐    | ๑๖.๗   |
| ผ้าเช็ดปาก                                                          | ๕     | ๔.๒    |
| ผ้ารองจานและแก้วน้ำ                                                 | ๕     | ๔.๒    |

|                            |    |     |
|----------------------------|----|-----|
| ที่จับของร่อน              | ๖  | ๕.๐ |
| กล่องทึชชู                 | ๑๑ | ๙.๒ |
| กล่องใส่ของ                | ๕  | ๔.๒ |
| ปกไดอารี่                  | ๙  | ๗.๕ |
| ซองใส่โทรศัพท์มือถือ ไอแพด | ๙  | ๗.๕ |
| อื่นๆ โปรดระบุ             | ๔  | ๓.๓ |

ระดับราคาที่เหมาะสม ได้แก่ ประมาณ ๑๐๐-๓๐๐ บาท ร้อยละ ๔๘.๓ รองลงมา ราคาอยู่ระหว่าง ๓๐๐-๕๐๐ บาท ร้อยละ ๑๗.๒ ส่วนราคาระหว่าง ๕๐๐-๑๐๐๐ บาท มีจำนวนร้อยละ ๑๙.๐

| ๒. ระดับราคาที่เหมาะสมของผลิตภัณฑ์ผ้าไทหล่มต่อชิ้น | จำนวน | ร้อยละ |
|----------------------------------------------------|-------|--------|
| ต่ำกว่า ๑๐๐ บาทต่อชิ้น                             | ๑๐    | ๘.๖    |
| ๑๐๑ - ๓๐๐ บาทต่อชิ้น                               | ๕๖    | ๔๘.๓   |
| ๓๐๑ - ๕๐๐ บาทต่อชิ้น                               | ๒๐    | ๑๗.๒   |
| ๕๐๑ - ๑๐๐๐ บาทต่อชิ้น                              | ๒๒    | ๑๙.๐   |
| สูงกว่า ๑,๐๐๐ บาทต่อชิ้น                           | ๕     | ๔.๓    |
| อื่นๆ โปรดระบุ                                     | ๓     | ๒.๖    |

#### ตอนที่ ๔ การสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอลายโบราณ

จากการศึกษาในตอนที่ ๓ พบว่า พฤติกรรมของผู้บริโภคที่มีต่อสินค้าผ้าทอพื้นเมือง โดยเฉพาะผ้าทอลายโบราณนี้ ยังอยู่ในกลุ่มที่ยังไม่ค่อยแพร่หลายนัก ด้วยข้อจำกัดของการผลิต คุณภาพสินค้า และราคาสินค้า ทำให้กลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไข่ได้นำข้อมูลเหล่านี้ มาพิจารณาและมีความต้องการที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่ม ให้เป็นที่ต้องการของตลาดมากขึ้น โดยทางกลุ่มได้มีขั้นตอนของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มดังนี้

๑. วิเคราะห์ศักยภาพการผลิตของกลุ่มทอผ้า โดยใช้ SWOT Analysis ซึ่งได้กล่าวไปแล้ว

๒. ศึกษาดูงานกลุ่มทอผ้าที่ประสบผลสำเร็จ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มทอผ้า ณ ชุมชนบ้านนาต้นจั่น หมู่ ๕ ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เป็นกลุ่มทอผ้าที่ได้ได้รับรางวัล PATA GOLD AWARDS ๒๐๑๒ ประเภท Heritage and culture และรางวัลยอดเยี่ยม Tourism Award 2013 ซึ่งนับเป็นกลุ่มทอผ้าพื้นบ้านที่ประสบผลสำเร็จที่ทางกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไข่ได้ไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จ นำกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไข่ไปศึกษากระบวนการผลิตของกลุ่มทอผ้าที่ประสบผลสำเร็จ ได้แก่

พบว่า ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มทอผ้าบ้านนาต้นจั่นประสบผลสำเร็จได้มี ๖ ปัจจัย ได้แก่

##### ๑. การสร้างจุดเด่นของสินค้าของกลุ่มผ้าทอ

กลุ่มทอผ้า ณ ชุมชนบ้านนาต้นจั่น ได้สร้างจุดเด่นของสินค้าของตนให้มีความแตกต่างจากสินค้าที่มีอยู่แล้วในที่อื่นๆ กล่าวคือ สินค้าอื่นๆ ต้องเป็นสินค้าที่ไม่เหมือนใคร เช่น กลุ่มบ้านนาต้นจั่น ได้นำเอา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ได้จากวิถีชีวิตของชาวนาที่ออกไปทอผ้าที่ใส่ไปทอานนั้นจะเปื้อนโคลนทุกครั้ง หลังจากซักเพื่อทำความสะอาดแล้ว สังเกตว่า ผ้าที่เปื้อนโคลนนั้นมีความนุ่มกว่าผ้าที่ไม่เปื้อนโคลน จึงได้การนำผ้าที่ได้จากการทอเสร็จแล้ว มาทำการหมักโคลน เรียกว่า “ผ้าหมักโคลน” (คำบอกเล่าของ คุณป้าเสี่ยม ประธานกลุ่ม) หลังจากนั้น จึงได้สร้างเรื่องราวให้ผู้ซื้อได้รับรู้ถึงที่มาของผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างคุณค่าเพิ่มให้กับตัวผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม สร้างคุณค่าให้กับตัวผลิตภัณฑ์ของกลุ่มได้เป็นอย่างดี เพราะเรื่องราวที่เป็นประวัติศาสตร์ และเป็น

ตำนานเล่าขานจากรุ่นสู่รุ่นของชาวบ้านในชุมชนบ้านนาต้นจั่น แม้ว่าเป็นเพียงภูมิปัญญาที่เรียบง่าย ก็สามารถสร้างให้เกิดผลทางด้านการตลาดของการซื้อผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่ม โดยการผสมผสานระหว่างดินและผ้าสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน สร้างรายได้ให้กับชาวบ้านบ้านนาต้นจั่น

กลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่ ได้นำแนวคิดนี้ไปพัฒนาต่อยอด โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่ม ได้ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากลายใหม่จำนวน ๒ ลาย คือ ลายภูผาไข และลายดอกฝักไข่

## ๒. การใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมกับศักยภาพของกลุ่มชาวบ้าน

กลุ่มทอผ้า ณ ชุมชนบ้านนาต้นจั่น ได้นำเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับชาวบ้านมาใช้ในการผลิต ไม่ใช่เทคโนโลยีที่เน้นเครื่องจักรในสัดส่วนที่สูงมาทำงาน จนทำให้คนในชุมชนต้องว่างงาน หรือเป็นเทคโนโลยีที่เป็นขั้นสูงที่ชาวบ้านไม่สามารถเรียนรู้ได้ ก็จะทำให้การผลิตที่ใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมเป็นปัญหาในระยะยาวได้ กลุ่มทอผ้า ณ ชุมชนบ้านนาต้นจั่น ได้นำเทคโนโลยีของการนำผ้าทอมาหมักโคลนเพื่อให้เกิดความนุ่มของผ้าของกลุ่มบ้านนาต้นจั่น เทคโนโลยีนี้จึงเป็นเทคโนโลยีที่ไม่มีความยุ่งยาก ซับซ้อนมากนัก และเป็นเทคโนโลยีที่ได้มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยวิธีการย้อมของกลุ่มทอผ้าบ้านนาต้นจั่นนั้น

๑. ได้เริ่มจากการย้อมเส้นฝ้ายสีขาวด้วยสีธรรมชาติ ทางกลุ่มใช้ครามเป็นสีธรรมชาติให้สีฟ้า ซึ่งจะใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมงกว่าสีจะติดตามต้องการ

๒. แล้วนำเส้นฝ้ายไปผึ่งแดดให้แห้งและซักน้ำครามออก นำกลับไปผึ่งแดดอีกครั้งหนึ่ง

๓. จึงนำมาทอตามลวดลายที่กำหนดตามเอกลักษณ์ของผ้าทอบ้านนาต้นจั่น

๔. หลังจากนั้นก็นำผ้าที่ทอได้เป็นผืนมาหมักโคลน ซึ่งโคลนที่ได้นั้น ก็มาจากการเก็บตามท้องนาของหมู่บ้าน ซึ่งจะต้องนำมาคัดเศษผงที่เจือปนออก ก่อนนำไปผสมกับน้ำตามสัดส่วน

๕. หลังจากนั้นนำผ้ามาหมักไว้ และทิ้งไว้ ๑ คืน ซึ่งเกินกว่านั้นไม่ได้เพราะทำให้ผ้าเปื่อย

๖. เมื่อเสร็จสิ้นจากการหมักแล้วก็จะนำมาซักให้สะอาด แล้วนำไปแช่น้ำทิ้งไว้ให้ผ้าซับน้ำจนอืดตัวใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง

๗. ในขั้นตอนการย้อมสีนี้ใช้เวลาประมาณชั่วโมงครึ่ง และจะต้องใส่เกลือลงไปเพื่อไม่ให้สีตก และใส่ผงซักฟอกเพื่อไม่ให้ผ้าหดตัว ซึ่งเป็นอีกหนึ่งเคล็ดลับของชาวบ้านแห่งนี้ เมื่อสีสนของผ้าเริ่มได้ตามที่ต้องการแล้ว ก็จะนำผ้าขึ้นมาซักกับน้ำโดยซักจนกว่าน้ำที่ซักจะใสเพื่อเป็นการยืนยันว่าสีไม่ตก และนำไปผึ่งให้แห้งเสร็จสิ้นกระบวนการนี้ก็จะได้ผ้าฝ้ายสีสนสดใสและนุ่มนวลน่าสัมผัสในขั้นตอนนี้ จากนั้นก็จะเป็นการย้อมสีให้กับผ้านุ่ม ๆ ผืนนี้

### ๓. ลวดลายและสีที่ใช้ย้อมผ้าของกลุ่มบ้านนาต้นจั่น

ลวดลายของผ้าทอของกลุ่มบ้านนาต้นจั่นส่วนใหญ่เป็นลายพื้นๆ ที่คนได้พบเจอในชีวิตประจำวัน ส่วนใหญ่เป็นลายพุกกะ โดยได้แนวคิดหรือลอกเลียนแบบจากธรรมชาติ เช่น ลายผักแว่น ลายดอกพิกุล ส่วนสีหรือการย้อมสีผ้าของชาวบ้านนาต้นจั่นนั้น จะเป็นการย้อมผ้าที่ใช้สีธรรมชาติ ซึ่งแต่ละสีก็จะได้จากเปลือกไม้ ใบไม้ หรือดอกไม้ อาทิ ต้นมะกอก ต้นหว้า ให้สีเขียวคราม ใบสะเดาให้สีเขียวแก่ แก่นขนุนให้สีเหลืองอมเขียว เป็นต้น

กลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่ ยังทำการย้อมผ้าด้วยสีเคมีเป็นส่วนใหญ่ ยังไม่สามารถนำสีธรรมชาติมาทำการย้อม แม้ว่า ทางกลุ่มจึงคิดจะเปลี่ยนเป็นย้อมสีธรรมชาติพบว่า การย้อมด้วยสีธรรมชาตินั้น มีกระบวนการย้อมที่ยุ่งยาก ซับซ้อน กว่าที่ย้อมด้วยสีเคมี อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันความต้องการผลิตภัณฑ์ที่ใช้สีธรรมชาติได้รับความนิยมมากขึ้น เนื่องจาก สีธรรมชาติไม่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค และไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม และทำให้สินค้ามีคุณภาพ และเป็นที่ต้องการของตลาดมากขึ้น นอกจากนั้น สีธรรมชาติดังกล่าวยังทำให้สินค้ามีเอกลักษณ์เฉพาะ ที่ทำให้ไม่สามารถเลียนแบบได้

#### ๔. ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มบ้านนาต้นจั่นมีความหลากหลาย

ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มบ้านนาต้นจั่นนั้นมีความหลากหลายมาก นอกจาก ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากผ้าหมักโคลนที่เป็นผ้าผืน และเป็นผ้าพันคอแล้ว ยังนำผ้าทอดังกล่าวไปทำการแปรรูป เช่น กระเป๋าถือ เป้ ยาม เสื่อ กระโปรง และชุดต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสินค้าอื่นๆ เช่น เครื่องประดับ สร้อยคอ เข็มขัด ที่ผลิตจากวัตถุดิบในหมู่บ้าน เป็นต้น เพื่อให้มีการเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว หมู่บ้านนาต้นจั่นมีการจัดที่พักแบบ home stay ไว้บริการให้กับนักท่องเที่ยว ตลอดจนมีอาหารพื้นถิ่น เช่น “ข้าวเป็ญ” อาหารพื้นบ้านประจำถิ่นไว้บริการ นอกจากนี้ ยังมี ไม้แกะสลักเป็นตุ๊กตาโหนดบาร์ ใช้สำหรับผู้สูงอายุที่มีปัญหาความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อของคุณตาวงศ์

#### ๕. การบริหารจัดการที่ดีของกลุ่มบ้านนาต้นจั่น

กลุ่มมีการบริหารจัดการที่ดี เมื่อสมาชิกกลุ่มได้ทำการทอผ้าเสร็จ ก็สามารถนำมาขายให้กับกลุ่ม และรับเงินค่าจ้างไปเลย ทำให้เกิดสภาพคล่อง สมาชิกกลุ่มมีกำลังใจในการทอผ้า หากทอได้มากก็จะได้เงินมาใช้จ่ายมากด้วย การบริหารงานโปร่งใส ทำให้ชาวบ้านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

กลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ ยังไม่มีการบริหารจัดการที่ดีเหมือนกลุ่มบ้านนาต้นจั่น คือ กลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ ได้แบ่งหน้าที่กันทอ กล่าวคือ มีกลุ่มที่ทำหน้าที่ทำเฉพาะเป็นหัวชิ้น ตัวชิ้น ตีนชิ้น แล้วค่อยมาประกอบเป็นผืนสำเร็จเป็นชิ้น หรือผืนๆ ที่ใช้กัน ทำให้มีปัญหา คือ มีผ้าทอที่ผลิตในลาว ในจีน ในเวียดนาม เข้ามาขายในตลาด ซึ่งผ้าทอดังกล่าวมีราคาถูกกว่าผ้าทอของทางกลุ่มที่ขายอยู่ในขณะนี้ ทำให้ยอดขายผ้าทอของกลุ่มมีจำนวนลดลง และมีการเลียนแบบได้ง่าย ในขณะนี้ ในด้านการบริหารจัดการ คือ เมื่อมียอดสั่งซื้อเข้ามาที่กลุ่ม แต่ละคนจะมาทำการผลิตตามยอดสั่งซื้อเท่านั้น ยังไม่มีการผลิตในจำนวนมากแล้ววิ่งหาตลาดภายนอกเอง ซึ่งเป็นความเสี่ยงที่ทางกลุ่มยังไม่ได้พัฒนาไปถึงจุดนั้น ซึ่งการบริหารจัดการของกลุ่มบ้านภูผักไซ่ มีความแตกต่างจากกลุ่มบ้านนาต้นจั่น คือ ประธานกลุ่ม (ป้าเสงี่ยม) เมื่อรับยอดสั่งซื้อแล้วมากระจายให้สมาชิกทอรับผิดชอบทอจนเสร็จ และกลุ่มทอผ้าเป็นเพียงตัวกลางในการขายวัตถุดิบ ให้กับสมาชิก (บทสัมภาษณ์ คุณไทรงาม คำสา)

#### ๖. การมีผู้นำที่เข้มแข็งและมีวิสัยทัศน์ที่ดี

ผู้นำของกลุ่มบ้านนาต้นจั่น เป็นผู้นำที่มีความเข้มแข็งมีความสามารถในการประสานงานกับผู้บริหารระดับตำบล หมู่บ้าน และระดับจังหวัด ตลอดจน ระดับประเทศ ได้ จะเห็นได้จากการได้รับงบประมาณสนับสนุนจากจังหวัดและจากประเทศมาสนับสนุนกลุ่มเป็นอย่างมาก

จากการเรียนรู้ดังกล่าว กลุ่มทอผ้าได้นำมาวิเคราะห์กับกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ พบว่า ต้องพัฒนาตลาดลายให้มีเอกลักษณ์ที่เฉพาะพื้นที่ ไม่มีกลุ่มทอผ้าอื่นลอกเลียนแบบได้ และเน้นด้านการบริหารจัดการกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ

ตารางที่ ๔-๒๗ แสดงการเปรียบเทียบปัจจัยความสำเร็จของกลุ่มทอผ้า ๒ กลุ่ม

|                          | กลุ่มบ้านนาต้นจั่น                | กลุ่มบ้านภูผักไซ่             | หมายเหตุ                                                     |
|--------------------------|-----------------------------------|-------------------------------|--------------------------------------------------------------|
| จุดเด่นของสินค้า         | ผ้าหมักโคลน                       | ผ้าลายหมี่ครีว                | แต่ละกลุ่มต่างมีจุดเด่นที่ต่างกัน                            |
| เทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิต | การหมักด้วยโคลน                   | ไม่มีเทคนิคพิเศษ              | ทำให้ผ้าหมักโคลน มีเรื่องราวที่น่าสนใจนำไปใช้ทางการตลาดได้   |
| ลวดลายและสีที่ย้อมผ้า    | ไม่มีลวดลายพิเศษ แต่ใช้สีธรรมชาติ | มีลวดลายหมี่ครีว แต่ใช้สีเคมี | ทำให้ผ้าหมักโคลนได้เปรียบในด้านพิทักษ์สิ่งแวดล้อม และรักษาสี |
| ผลิตภัณฑ์มี              | มีความหลากหลาย                    | ไม่มีความหลากหลาย             |                                                              |

|                 | กลุ่มบ้านนาต้นจั่น | กลุ่มบ้านภูฝักไข่     | หมายเหตุ |
|-----------------|--------------------|-----------------------|----------|
| ความหลากหลาย    |                    |                       |          |
| การบริหารจัดการ | ดี                 | ปานกลาง               |          |
| ภาวะผู้นำกลุ่ม  | มีความเข้มแข็งมาก  | มีความเข้มแข็งปานกลาง |          |

ที่มา : ผู้วิจัย

๓. กลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่ ได้นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากกลุ่มบ้านนาต้นจั่น มาพัฒนาดังนี้

ตารางที่ ๔-๒๘ แนวทางในการนำความรู้ต้นแบบมาใช้ในการพัฒนากลุ่ม

| แนวทางในการพัฒนาของกลุ่มภูฝักไข่    | มากที่สุด | มาก | ปานกลาง | น้อย | น้อยที่สุด |
|-------------------------------------|-----------|-----|---------|------|------------|
| ด้าน การบริหารจัดการ                |           | ✓   |         |      |            |
| ด้าน การผลิต                        |           |     |         |      |            |
| ด้าน การเพิ่มมูลค่า                 | ✓         |     |         |      |            |
| ด้าน การสร้างเครือข่าย              |           | ✓   |         |      |            |
| ด้าน การพัฒนาเทคโนโลยีในการผลิตใหม่ |           | ✓   |         |      |            |
| ด้าน การจัดจำหน่ายและการตลาด        |           | ✓   |         |      |            |

๑. พัฒนาคะความรู้ด้าน การบริหารจัดการกลุ่มให้มีบทบาท และหน้าที่ในการขับเคลื่อนให้กลุ่มทอผ้ามีการพัฒนา

๒. พัฒนาด้าน องค์ความรู้ วิธีการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านการผลิตที่มีความรวดเร็วและเพียงพอกับความต้องการของผู้ซื้อ และการเชื่อมโยงทางการตลาด

๓. พัฒนาแนวคิดใหม่ ๆ ในเชิงสร้างสรรค์ในการเพิ่มมูลค่า ด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ เพื่อพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์

๔. พัฒนาการสร้างเครือข่ายผู้ผลิตผ้าทอลายโบราณ

๕. พัฒนาด้าน เทคโนโลยีในการผลิตใหม่ที่เหมาะสมกับขบวนการผลิตของทอผ้าบ้านภูฝักไข่ เทคโนโลยีที่ทำให้สินค้ามีคุณภาพเหมือนกัน เทคโนโลยีที่ทำให้สินค้ามีปริมาณการผลิตที่เพียงพอกับความต้องการของผู้ซื้อ และเทคโนโลยีนั้นต้องง่ายและสะดวกในการใช้ เป็นต้น

๒. ศึกษา การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่

ทางคณะผู้วิจัยได้ทำการสำรวจถึงลักษณะหรือจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าคือ อะไรเพื่อจะได้นำมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่ได้



**ชื่อ:** ผ้าทอมัดหมี่ลายหมี่ครว

**จำนวนลายบนผ้า:** ลายข้อ ลายเอื้องคลองแดงสลับข้อ ลายขาเป๋ย ลายเพ็ญคว่า-หงาย ลายเอื้องคลองดำ ลายหมากจับ ลายกล่อม ลายหอยปราสาท เจ้าของผ้าทอ: นางสาวคำ ทองยอด อายุ 59 ปี ลักษณะผ้า: เป็นผ้าชิ้นสำหรับสตรี ความยาวประมาณ 90 เซนติเมตร ประกอบด้วยหัวชิ้นทำด้วยไหมใยประดิษฐ์ หัวมัดย้อมสีแดง ตัวชิ้นทำด้วยไหมใยประดิษฐ์ สีม่วง

จากการศึกษาเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของผ้าโบราณของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไซในหัวข้อที่แล้ว พบว่า จุดเด่นของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไซ คือ ผ้าชิ้นไทหล่ม ที่เรียกว่า ผ้าชิ้นหัวแดงตีนก่าน เป็นผ้าทอที่มีลายเป็นอัตลักษณ์เฉพาะ และมีลักษณะของการทอแตกต่างจากที่อื่น เช่น ในส่วนหัวชิ้นได้นำเอาผ้าทอสีแดงมาการมัดย้อมเป็นลวดลายที่แตกต่างจากที่อื่น ส่วนของตีนชิ้นนั้น มักทำทำด้วยผ้าขัด มีการปักลวดลายเส้นที่แตกต่างกับที่อื่น และส่วนของตัวชิ้นนั้น มีลวดลายแตกต่างจากที่อื่น โดยมีลวดลายเด่น ในผืนเดียวกัน ได้แก่ ลายหอยปราสาท ลายข้อ ลายหงส์ ลายนาค ลายเอี้ยว ลายขาเป๋ย ลายเพ็ญ (คว่า/หงาย) ลายดอกแก้ว ลายตุ้ม ลายหมากจับ ลายคัน ทำให้ผ้าทอของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไซนั้นมีลวดลายต่างๆ ทั้งสิ้นจำนวน ๑๒ ลาย หากทอรวมกันทั้ง ๑๒ ลายบนผืนเดียวกัน เรียกว่า **ลายหมี่ครว** ซึ่งในปัจจุบัน ชาวบ้านไม่ค่อยได้ทำการทอครบทุกลายบนผืนผ้าเดียวกัน แต่จะมีการทอประมาณ ๕-๗-๙ ลาย จากลวดลายทั้ง ๑๒ ลาย โดยใช้ระยะเวลาในการทอผ้าจำนวน ๑๕ วันต่อผืนขึ้นอยู่กับความยากง่ายของลายที่เลือกใช้ (จากคำสัมภาษณ์ คุณป้าสายคำ ทองหยด วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘) อย่างไรก็ตาม การลดจำนวนลายลง ก็ยังทำให้ผ้ามีเอกลักษณ์และความสวยงามที่ไม่เหมือนผ้าทอของที่อื่น เป็นอย่างมาก ควรกับการอนุรักษ์และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผ้าทอดังกล่าวได้

คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการสำรวจความต้องการของตลาดผ้าทอพื้นเมืองในเบื้องต้น ประกอบกับได้ประชุมหารือกับกลุ่มทอผ้าเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่ม ทอผ้าบ้านภูฝักไซได้ ดังนี้ขั้นตอนต่อไปนี้

#### ๑. ศึกษาความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่มทอผ้าภูฝักไซ

คณะผู้วิจัยได้มีการลงพื้นที่โดยประชุมร่วมกับกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไซ ในการประชุมได้มีปรึกษาหารือกันถึงแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไซ โดยมีการประชุมใน วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๘ ที่บ้านของนางสาวคำ ทองหยดได้ข้อสรุปดังนี้

๑.๑ ให้ทางกลุ่มทอผ้าฯ ทำการสร้างมูลค่าเพิ่มทางด้านการสร้างคุณค่าทางด้านผลิตภัณฑ์ (Product Value) ในการผลิตของผ้าทอ มี ๕ แนวทางดังนี้

แนวทางที่ ๑ : สร้างมูลค่าเพิ่ม โดยการปรับลดจำนวนลวดลายบนผืนผ้า ขณะนี้ กลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่ มีจำนวนลวดลายบนผ้าทอทั้งหมด ๑๒ ลาย ได้แก่ ลายหมากจับ (หรือลายกระจับ หรือลายมัดจับ) เดี่ยว/คู่ ลายตุ้ม ลายนาค ลายเพื่องั่ว (คว่ำ/หงาย) ลายหอประสาธ ลายดอกแก้ว ลายเครื่องมือเข็ญ ลายขอลายเอี้ยว (หรือ ลายเอี้ยวหัว หรือลายสายน้ำ) ลายคัน ลายหงส์ ลายดอกฝักแว่น แต่ละลวดลายมีความหมายและเป็นลายโบราณที่ผู้สูงอายุได้อธิบายไว้ในตอนที่ ๒ แล้ว การปรับลดจำนวนลายลงจากเดิม จากจำนวนลายที่มี ๑๒ ลาย บนผืนผ้าผืนเดียวกัน อาจมีการพัฒนาปรับให้เหลือ ประมาณ ๓ ลาย ๕ ลาย และ ๗ ลาย บนผืนผ้าผืนเดียวกัน เพื่อให้มีความสะดวก รวดเร็วในการทอ ซึ่ง ๓ ลาย ได้แก่ ลายหอประสาธ ลายขอลายคัน

ตารางที่ ๔-๒๙ แสดงจำนวนและชื่อลวดลายของกลุ่มทอผ้า

| จำนวนลาย | ชื่อลาย                                                                                        |
|----------|------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ๓ ลาย    | ลายหอประสาธ ลายขอลายคัน                                                                        |
| ๕ ลาย    | ลายหมากจับ ลายตุ้ม ลายขาเป๋ ลายดอกแก้ว ลายเอี้ยว                                               |
| ๗ ลาย    | ลายหอประสาธ ลายตุ้ม ลายเพื่องั่ว หงาย ลายกระจับ ลายเอี้ยว ลายขอลายนาค                          |
| ๑๐ ลาย   | ลายนาค ลายหงส์ ลายกระจับ ลายหอประสาธ ลายขาเป๋ ลายเพื่องั่ว- หงาย ลายตุ้ม ลายขอลายเอี้ยว ลายคัน |

ที่มา : จากผู้วิจัย

แสดงภาพต่อไปนี้

๑. ตัวอย่างผ้าทอด้วยลวดลาย จำนวน ๓ ลาย ได้แก่ ลายหอประสาธ ลายขอลายคัน  
พิจารณารูปที่ ๔-๓๒ ประกอบ



รูปที่ ๔-๓๒ แสดง ลายบนผ้าทอ จำนวน ๓ ลาย

ที่มา : นางไทรงาม คำสา อายุ ๔๘ ปี หมู่ ๗ บ้านภูฝักไข่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

๒. ตัวอย่างผ้าทอด้วยลวดลาย จำนวน ๕ ลาย ได้แก่ ลายหมากจับ ลายตุ้ม ลายขาเป๋ย ลายดอกแก้ว ลายเอี้ยว เป็นต้น รูปที่ ๔-๓๓ ประกอบ



รูปที่ ๔-๓๓ แสดง ลายบนผ้าทอ จำนวน ๕ ลาย

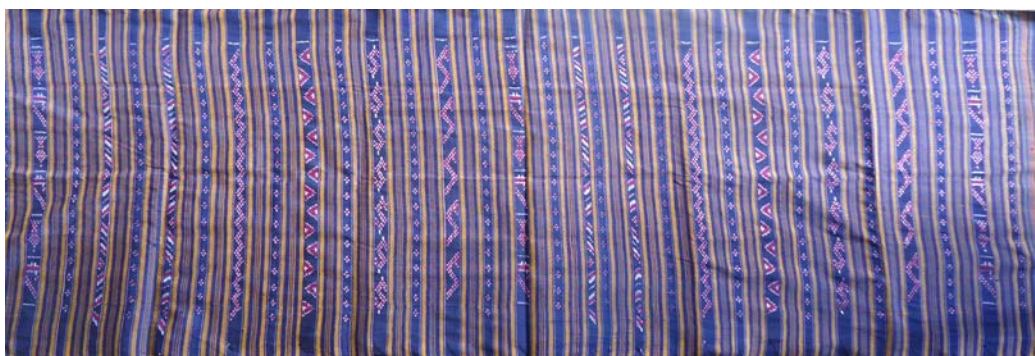
ที่มา: นางสาวคำ ทองยอด อายุ ๕๕ ปี หมู่ ๗ บ้านภูผักไซ่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

๓. ตัวอย่างผ้าทอด้วยลวดลาย จำนวน ๗ ลาย ได้แก่ ลายหอบปราสาท ลายตุ้ม ลายเพี้ย (คว่ำหางย) ลายกระจับ ลายเอี้ยว ลายขอ ลายนาค รูปที่ ๔-๓๓ และรูปที่ ๔-๓๔ ประกอบ



รูปที่ ๔-๓๔ แสดง ลายบนผ้าทอจำนวน ๗ ลาย

ที่มา: นางสาวคำ ทองยอด อายุ ๕๕ ปี หมู่ ๗ บ้านภูผักไซ่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์



รูปที่ ๔-๓๕ แสดงลายผ้าจำนวน ๗ ลาย

ที่มา: นางสาวคำ ทองยอด อายุ ๕๙ ปี หมู่ ๗ บ้านภูฝักไข่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

๔. ตัวอย่างผ้าทอด้วยลวดลาย จำนวน ๑๐ ลาย ได้แก่ ลายนาค ลายหงส์ ลายกระจับ ลายหอประสาท ลายขาเป๋ย ลายเพ็ญคว่ำ- หางย ลายตุ้ม ลายขอ ลายเอี้ยว ลายคัน รูปที่ ๔-๓๖ ประกอบ



รูปที่ ๔-๓๖ แสดงลายบนผ้าทอจำนวน ๑๐ ลาย

ที่มา: นางสาวคำ ทองยอด อายุ ๕๙ ปี หมู่ ๗ บ้านภูฝักไข่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

แนวทางที่ ๒ : สร้างมูลค่าเพิ่ม โดยการปรับกรรมวิธีการผลิตจากการใช้วัตถุดิบเดิม คือ การใช้เส้นไหมประดิษฐ์ มาเป็นการกลับมาใช้เส้นไหม หรือเส้นใยฝ้ายที่เคยใช้ในอดีตนำกลับมาใช้ในการผลิตอีกครั้ง นอกจากนี้ ยังปรับการเปลี่ยนจากการใช้สีสังเคราะห์ในการย้อมเส้นไหม หรือฝ้าย มาเป็นการย้อมโดยใช้สีธรรมชาติ โดยคงจำนวนลายไว้ทั้งหมด ๑๒ ลายเท่าเดิมในการทอผ้า ๑ ผืน เพื่อสร้างคามนิยมให้กับผ้าทอโบราณที่กำลังถูกกลืนกลับมาได้รับความนิยมอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งวิธีนี้มีความยุ่งยาก โดยเฉพาะการย้อมด้วยสีธรรมชาติจะมีกรรมวิธีการผลิตมากกว่า การใช้สีสังเคราะห์

แนวทางที่ ๓ : สร้างมูลค่าเพิ่ม โดยการพัฒนาผ้าทอลายเดียวให้มีเป็นลายใหม่เกิดขึ้น การสร้างมูลค่าเพิ่มวิธีนี้ เป็นสิ่งที่กลุ่มทอผ้าเห็นว่า ควรลองทำ โดยจากการศึกษาในตอนต้นที่ ๒ จุดเด่นของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่ที่คณะผู้วิจัยได้ค้นพบ จากลวดลายทั้ง ๑๒ ลาย และได้ทำการเลือกลายที่มีความโดดเด่นร่วมกับสมาชิกกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่ โดยนำลายมาพัฒนาเป็นลายเดี่ยวที่ชาวบ้านเคยมี เช่น ลายดอกฝักแว่น และลายหอประสาท มาเพียง ๒ ลาย เพื่อนำมาพัฒนาเป็นตัวผลิตภัณฑ์ใหม่ และเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ใหม่ของกลุ่มทอผ้า คือ

๑.ลายภูผาไชย เป็นลวดลายที่พัฒนามาจากลายหอประสาท เป็นลวดลายที่มีความหมายต่อชาวบ้านมาก เนื่องจาก หอประสาท หมายถึง ราชวัง เมือง ที่แสดงถึง ความมั่งคั่ง และชาวบ้านต่างมีความเชื่อว่า ปราสาทเป็นที่ที่มีบุญอาศัยอยู่ เช่น พระเจ้าแผ่นดินและพระสงฆ์คนสามัญธรรมดาจะอาศัยอยู่ไม่ได้ เวลาชาวบ้านจะทอผ้าไปถวายพระหรือผู้มีบุญ จะต้องทอด้วยลายนี้ ทั้งนี้ชาวบ้านได้รับส่วนบุญ ส่วนกุศลไปด้วย และไม่นิยมนำมาแต่งเพราะถือว่าเป็นของสูง ประกอบกับ ที่หมู่บ้านภูฝักไข่นั้น มีพระธาตุภูฝักไข่หรือพระธาตุภูผาชัยสวรรค์มีลักษณะองค์พระธาตุเป็นเจดีย์ฐานทรงสี่เหลี่ยม ศิลปะแบบล้านนาสูง ๕.๕ เมตร ฐานสี่เหลี่ยมกว้างด้านละ ๒.๕ เมตร สร้างด้วยอิฐโอบปูน ปิดแผ่นทองเหลืองบุรอบฐาน ลงรักปิดทองบริเวณยอดเจดีย์

ตั้งอยู่บนภูเขา สีทองสุกปลั่ง สามารถมองเห็นได้แต่ไกล ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้าน และเป็นชื่อของหมู่บ้าน จึงได้นำเอาพระธาตุมาเป็นสัญลักษณ์ และพัฒนาให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าเป็นการพัฒนาให้เป็นลายใหม่ให้ชื่อว่า ลายภูผาไชย

จากคำบอกเล่าของพระอาจารย์กุศล จิตโต (บทสัมภาษณ์พระอาจารย์กุศล จิตโต เมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙) พระธาตุภูผกั๊วไช หรือ พระธาตุภูผาชัยสวรรค์ เป็นพระธาตุที่มีลักษณะองค์พระธาตุเป็นเจดีย์ฐานทรงสี่เหลี่ยม ศิลปะแบบล้านนาสูง ๕.๕ เมตร ฐานสี่เหลี่ยมกว้างด้านละ ๒.๕ เมตร สร้างด้วยอิฐโอบปูน ปิดแผ่นทองเหลืองบุรอบฐาน ลงรักปิดทองบริเวณยอดเจดีย์ ตั้งอยู่บนภูเขา สีทองสุกปลั่ง สามารถมองเห็นได้แต่ไกล

ตามประวัติเล่าว่า วัดพระธาตุภูผาชัยสวรรค์ สร้างขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๙๙ โดยพระอาจารย์กุศล จิตโต แรก ก่อนสร้างพระธาตุภูผาสวรรค์ ในปี พ.ศ. ๒๔๙๓ พระอาจารย์กุศล ได้ศึกษาธรรมที่สำนักหลวงปู่มั่น โดยได้รุดงค์ไปตามเขาในอำเภอห่มเกล้า ในเดือนพฤษภาคม ได้ขึ้นไปบนยอดเขา บ้านหนองบัวแก้ว เกิดนิมิตว่า “มีคนเอาโซมาผูกที่ขาติดไว้กับภูเขาสูงหนึ่ง จึงหาวิธีที่จะเอาโซออกจากขา ทำอย่างไรก็ไม่สามารถเอาโซออกได้ เมื่อหมดหนทาง จึงกำหนดจิตปล่อยวางไม่สนใจโซที่ขา ทันใดนั้น ในนิมิตมีชายคนหนึ่งเดินออกมาทางทิศด้านเหนือ(ทิศที่สร้างพระธาตุภูผาไชสวรรค์) เมื่อเห็นชายผู้นั้นเดินเข้ามาใกล้ พระอาจารย์กุศลท่านได้นั่งลงบนก้อนหิน(บริเวณแท่นประดิษฐานพระพุทธรูปในปัจจุบัน) ชายผู้นั้นได้ก้มกราบลง และบอกให้พระอาจารย์กุศลหลับตาสักครู่ แล้วค่อยๆ ลืมตา เมื่อพระอาจารย์กุศลลืมตาขึ้นได้เห็นตัวเองแต่งตัวทรงเครื่องเหมือนพระมหากษัตริย์ ประดับประดาแพรวพราวไปด้วยทองคำ เพชรนิลจินดา ศีรษะสวมมงกุฏ เท้าสวมรองเท้าประดับด้วยทองคำและเพชร ชายผู้นั้นได้กล่าวขึ้นมาว่า เมื่ออดีตชาติท่านมาแล้วท่านเคยเป็นพระมหากษัตริย์ปกครองแผ่นดินแห่งนี้ ท่านได้สร้างพระธาตุเจดีย์ไว้ ตรงบริเวณที่แห่งนี้ แม้ในปัจจุบัน(พ.ศ. ๒๔๙๓) พระธาตุจะเสื่อมสลายไปแล้ว แต่พระบรมสารีริกธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังคงอยู่ในใต้ดิน ข้างก้อนหินที่ท่านนั่งอยู่ ในชาตินี้ท่านจะต้องสร้างพระธาตุองค์ใหม่ขึ้นมาในที่แห่งนี้ เมื่อชายผู้นั้นพูดจบลง พระอาจารย์กุศลหลับตาลง สักครู่ได้ลืมตาขึ้นมาใหม่ เห็นตนเองกลับกลายมาเป็นพระภิกษุเหมือนเดิม” การนิมิตครั้งนั้น พระอาจารย์กุศลไม่ได้สนใจนิมิตนั้น จึงเดินรุดงค์ไปเรื่อยๆ จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๙๙ พระอาจารย์กุศลได้อาพาธด้วยโรคกระเพาะอาหารอย่างหนัก ต้องทำการผ่าตัด แต่พระอาจารย์กุศลไม่เข้ารับการผ่าตัด แพทย์จึงแนะนำให้จำวัดอยู่บนเขาเพื่อจะได้เดินขึ้น-เดินลง ในเวลาที่ยอกบิณฑบาต เพราะ การเดินขึ้น-เดินลงจะเป็นการบริหารกล้ามเนื้อหน้าท้องและกระเพาะอาหาร พระอาจารย์กุศลจึงได้เลือกภูเขาบริเวณบ้านภูผกั๊วไชเป็นที่จำวัด พระอาจารย์กุศลได้สอบถามเรื่องราวของภูเขาบริเวณบ้านภูผกั๊วไชจากคนเฒ่าคนแก่ ได้ความว่าภูเขาแห่งนี้มีความเชื่อกันว่าเป็นภูเขาศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านเกรงกลัว ในพระ ๑๕ คำ บนยอดเขาจะมีดวงไฟสว่างลอยขึ้น (บริเวณที่สร้างวัดพระธาตุภูผาชัยสวรรค์ในปัจจุบัน) มีกลิ่นธูปหอมฟุ้ง กระจายมาลอยตามลมในช่วงหัวค่ำ ได้ยินเสียงกลองดังขึ้นในเวลาใกล้สว่าง บางครั้งได้ยินเสียงสวดมนต์ดังมาจากบนภูเขา ซึ่งเป็นที่น่าอัศจรรย์เป็นอย่างยิ่ง ชาวบ้านได้เล่าต่อว่าในสมัยที่ประเทศไทยกำลังสร้างพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม เจ้าเมืองหลวงพระบาง ประเทศลาว มีจิตศรัทธานำทรัพย์สินสมบัติ บรรทุกมาเดินทางมาเพื่อที่จะนำไปบรรจุไว้ที่องค์พระปฐมเจดีย์ แต่ในระหว่างการเดินบรรดาข้าราชการบริพารเกิดติดเชื้อหิวาตกโรค ระบาดขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้บรรดาบรรดาข้าราชการบริพารเจ็บป่วยล้มตายเป็นอันมาก พวกที่รอดตายก็ได้ขนทรัพย์สินสมบัติขึ้นมาฝังไว้ที่บนเขาทั้งหมด (บริเวณที่สร้างวัดพระธาตุภูผาชัยสวรรค์ในปัจจุบัน)

เมื่อพระอาจารย์กุศลได้ทราบจากคำบอกเล่าของชาวบ้าน จึงนึกถึงนิมิตเมื่อ ๗ ปีที่แล้ว จึงชักชวนชาวบ้านขึ้นไปบนยอดเขาตรงส่วนที่สูงที่สุดของภูเขา และได้พบก้อนหินเหมือนที่เห็นในนิมิต พระอาจารย์กุศลจึงได้ตัดสินใจถวายนารักสาตัว เตรียมตัวตายบนภูเขาแห่งนี้ ได้เลือกก้อนหินก้อนใหญ่(ก้อนหินที่ใช้เป็นแท่น

พุทธรูปในศาลาในปัจจุบัน) เป็นที่พักชั่วคราวนับจากได้จำวัดและจำพรรษา จากนั้นอาการโรคกระเพาะอาหารดีขึ้นเรื่อยๆ จนหายในที่สุด เมื่อออกพรรษาพระอาจารย์กุศลจึงชักชวนญาติโยม สร้างพระธาตุขึ้นบนเขา แต่ไม่มีชาวบ้านคนใดที่มีความรู้เรื่องการเผาอิฐและการสร้างพระธาตุ พระอาจารย์กุศลจึงเดินทางไปอำเภอลำปางเพื่อหาช่างที่มีความชำนาญในการสร้างพระธาตุ เมื่อพระอาจารย์กุศลเดินทางไปถึงอำเภอลำปาง อยู่ๆ ได้มีชาวบ้านสองคนชื่อ นานนลุน และนานนหมู ได้เดินเข้ามากราบและบวรณ์ว่า จะมาสร้างพระธาตุให้อ้างเป็นช่างที่มีความชำนาญในการสร้างพระธาตุ โดยที่ในขณะนั้นพระอาจารย์กุศลยังไม่ได้บอกผู้ใดว่าเหตุใดจึงเดินทางมาที่อำเภอลำปาง สร้างความน่าอัศจรรย์ใจเป็นอย่างยิ่ง จากนั้นพระอาจารย์กุศลและชาวบ้านที่อาสาเดินทางกลับไปที่อำเภอลำปาง ทำการก่อสร้างพระธาตุเสร็จใช้เวลา 3 เดือนกับอีก ๗ วัน จากนั้นพระอาจารย์กุศลได้เดินทางไปยังจังหวัดเชียงใหม่เพื่อได้ัญเชิญองค์พระธาตุองค์ใหม่จากวัดร้างกลางทุ่งนา จังหวัดเชียงใหม่เข้ามาบรรจุพระธาตุภูผาชัยสวรรค์ ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๐ ตรงกับวันขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๓ และได้ทำการฉลองในวันสงกรานต์ เดือน ๕ ปี ๒๕๐๐ (อ้างอิง บทสัมภาษณ์พระอาจารย์กุศล จิตโต เมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ )

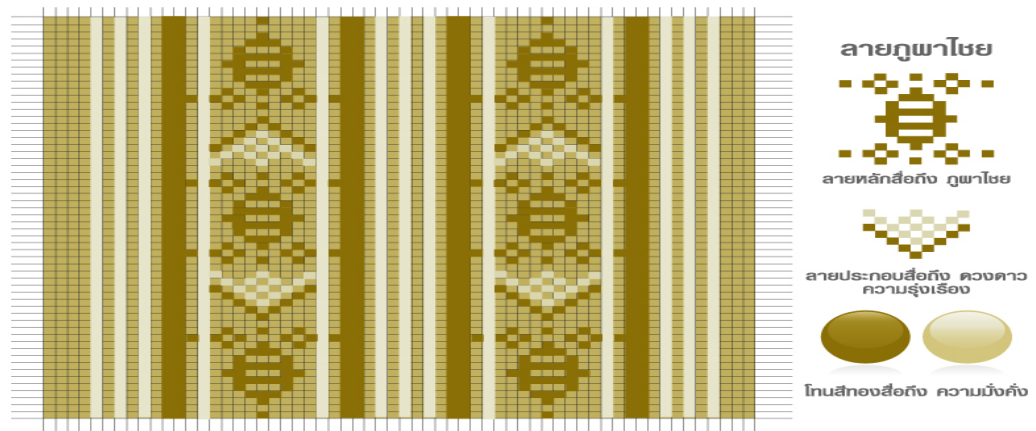
ในอดีตและปัจจุบันวัดพระธาตุภูผาชัยสวรรค์จึง เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านภูฝักไข่ เป็นศูนย์รวมจิตใจ กราบไหว้สักการะขอพร สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ให้คุ้มครองปกป้องรักษาลูกหลานชาวบ้านภูฝักไข่ให้อยู่เย็นเป็นสุข และในทุกวันขึ้นสิบห้าค่ำชาวบ้านจะเดินทางขึ้นมาทำบุญปฏิบัติธรรม และในเดือน ๑๑ หลังออกพรรษาชาวบ้านจะมาร่วมประเพณีงานบุญข้าวทิพ เป็นประเพณีที่สร้างความสามัคคีในกลุ่มชนในอันที่จะร่วมกันนำเอาวัสดุข้าว ของต่าง ๆ มาร่วมทำบุญ เมื่อเสร็จและถวายเป็นพุทธบูชา ก็แบ่งปันกันไปรับประทานเพื่อความ เป็นสิริ มงคล ชาวบ้านจะแต่งกายด้วยผ้ามัดหมี่พื้นเมืองดั้งเดิม ส่วนผู้ชายมักใส่กางเกงขาก๊วย เสื้อม่อฮ่อม ย้อมคราม

ดังนั้น การนำเอาลายหอปราสาทมาประยุกต์เป็นลายพระธาตุฝักไข่หรือพระธาตุภูผาชัยสวรรค์ มาเป็นอัตลักษณ์ของชาวบ้าน เป็นการพัฒนาให้เป็นลายใหม่ที่ทางกลุ่มได้จากลายที่มีอยู่เดิม คือ ลายหอปราสาท หมายถึง ราชวัง เมือง แสดงถึง ความมั่งคั่ง และมีความเชื่อว่า ปราสาทเป็นที่ที่ผู้มีบุญอาศัยอยู่ เช่น พระเจ้าแผ่นดินและพระสงฆ์คนสามัญธรรมดาจะอาศัยอยู่ไม่ได้ ฉะนั้นเวลาชาวบ้านจะทอผ้าไปถวายพระ หรือผู้มีบุญ จะต้องทอด้วยลายนี้ ทั้งนี้ชาวบ้านได้รับส่วนบุญ ส่วนกุศลไปด้วยและไม่นิยมนำมานุ่งเพราะถือว่าเป็นของสูง ปัจจุบันชาวไทลื้อ ยังมีความเชื่อว่า หอปราสาทเป็นเมือง หรือราชวังของพระเจ้าแผ่นดิน เป็นที่ที่ผู้มีบุญได้อาศัยอยู่ และหากชาวบ้านได้ทอลายปราสาทนี้จะทำให้ได้ไปเยือน และเป็นมงคลแก่ชีวิต ถึงความมั่งคั่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตต่อไป



รูปที่ ๔-๓๗ แสดงลายหอปราสาทเดิม

ผู้วิจัยได้พัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นลายหอปราสาทใหม่ ใช้ชื่อใหม่ ว่า ลายภูผาไชย แสดงลวดลายดังนี้



รูปที่ ๔-๓๘ แสดงการออกแบบลายภูผาไชย

ที่มา : ออกแบบโดย อาจารย์ดนัย เรียบสกุล คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

เมื่อนำมาทอด้วยเส้นไหมที่ใช้สีทองจะทำให้ผ้าทอมีความงดงามและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของบ้านภูผักงไผ่ พิจารณาจากรูปที่ ๔-๓๙ ประกอบ



ลายภูผาไชย

รูปที่ ๔-๓๙ แสดงผ้าทอลายภูผาไชย



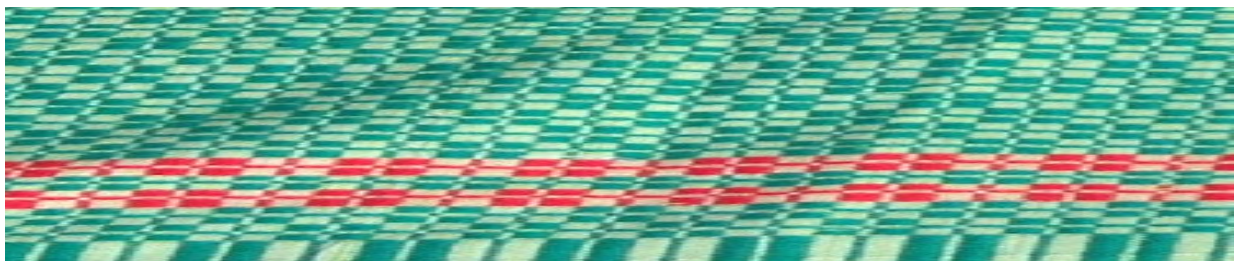
ชื่อ: ผ้าทอมัดหมี่ลายภูผาไชย

จำนวนลายบนผ้า: ลายภูผาไชยลายลายคัน เจ้าของผ้าทอ: นางสาวคำ ทองยอด อายุ 59 ปี

อายุผ้า: วันที่ทอสำเร็จ ๗ พฤษภาคม 2559

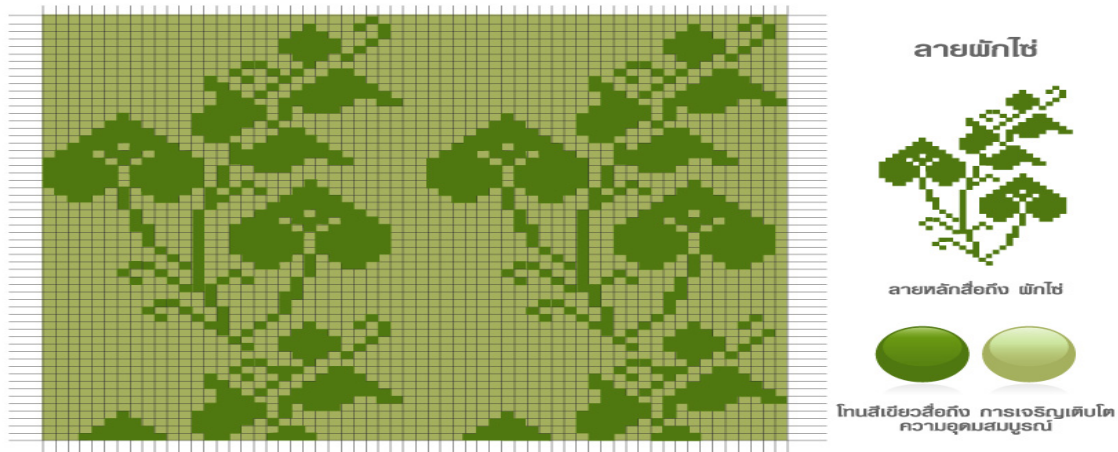
ลักษณะผ้า: เป็นผ้า ความยาวประมาณ 90 เซนติเมตร ทำด้วยไหมธรรมชาติ ใช้เวลาทอ 14 วัน

๒. ลายดอกผักไซ่ ได้พัฒนามาจากลายดอกผักแว่น เป็นลวดลายที่ทางกลุ่มทอผ้าทอผ้ามีความถนัด ได้รับรางวัลในการประกวดการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ของกรมพัฒนาชุมชน ลายผักแว่นเป็นลายเก่าที่เลียนแบบลักษณะของดอกไม้ มีแปดกลีบ ผักแว่นเป็นพืชที่อยู่ตามชายฝั่งของลำน้ำ ห้วย หนอง คลองบึงเพราะผักแว่นเกิดง่าย ผักแว่นนี้เป็นพืชที่ชาวบ้านได้สัมผัสอยู่ทุกวันจึงเกิดความคิดที่จะสร้างงานทางด้านลายของผ้าจึงได้นำเอาดอกผักแว่นหรือผักแว่นนั้นมามัดหมี่และผ้าซิดได้ทั้งนี้ เพราะลักษณะของดอกผักแว่นเป็นดอกเล็ก ๆ สวยงาม เกิดเป็นกลุ่มและโตเร็ว ดังนั้น ทางกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ จึงคิดที่จะพัฒนาลายผักแว่นให้เป็นลายผักไซ่ ซึ่งเป็นชื่อของหมู่บ้าน และเป็นผักที่เกิดขึ้นทั่วไป มีจำนวนมากในหมู่บ้าน เป็นพืชที่มีลักษณะเป็นเถา คล้ายผักตำลึง ใ้รับประทานกับน้ำพริกได้ เป็นต้น ซึ่ง ผักไซ่นั้น มีความหมาย ความเชื่อของชาวบ้าน เชื่อว่า ถ้าใครสามารถมัดลายได้ก็จะเป็นคนที่มีความสามัคคี มีความเอื้อเฟื้อมีความประณีตละเอียดอ่อนตาม และมีความเจริญก้าวหน้า



## รูปที่ ๔-๔๐ แสดงลายดอกผักแว่น

ผู้วิจัยได้พัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นลายผักแว่นขึ้นมาใหม่ ใช้ชื่อใหม่ ว่า ลายผักไซ่ แสดงลวดลายดังนี้



## รูปที่ ๔-๔๑ แสดงการออกแบบลายผักไซ่

ที่มา : ออกแบบโดย อาจารย์ดนัย เรียบสกุล คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

เมื่อนำมาทอด้วยเส้นไหมที่ใช้สีเขียวจะทำให้ผ้าทอมีความงดงามและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของบ้านภูผักไซ่ พิจารณาจากรูปที่ ๔-๔๒ ประกอบ



ลายผักไซ่

## รูปที่ ๔-๔๒ แสดง ผ้าทอลายผักไซ่



**ชื่อ:** ผ้าทอมัดหมี่ลายผักไช้

**จำนวนลายบนผ้า:** ลายเอื้องคลองดำ ลายข้ออ้อย ลายเอื้องคลองขาว ลายหงษ์ ลายนาค ลายหมากจับ ลายเพ็ญคว่า – หงาย ลายเอื้องคลองแดง ลายขอ ลายเอื้องมะเขือเครือ ลายตุ้มดอกแก้ว ลายนาคใหญ่

**เจ้าของผ้าทอ:** คุณยายวง แก้วต้อย อายุ ๖๗ ปี **อายุผ้า:** วันที่ทอสำเร็จ ๗ พฤษภาคม 2559

**ลักษณะผ้า:** เป็นผ้าฝืน ความยาวประมาณ 90 เซนติเมตร ทำด้วยไหม ย้อมด้วยสีเคมี ใช้เวลาทอ 14 วัน

**แนวทางที่ ๔ :** สร้างมูลค่าเพิ่ม โดยการปรับตัวผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ จากการสำรวจความต้องการในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากผ้าทอลายโบราณให้เป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆที่มีประโยชน์ใช้สอยมากขึ้น คณะผู้วิจัย พบว่า ผู้บริโภคมีความต้องการผลิตภัณฑ์ที่ใช้ผ้าทอลายโบราณมาผลิตเป็น ผ้าคลุมไหล่ ผ้าซิ่น เสื้อ กระโปรง กระเป๋าสตรี ผ้าขาวม้า หมวก ผ้าปูโต๊ะ หมอนอิง ผ้า màn เป็นต้น (จากแบบสอบถามผู้บริโภค ตอนที่ ๓ ) ซึ่งในเบื้องต้น กลุ่มทอผ้ายังไม่ได้ทำการผลิตในทุกรายการ และมีแผนในการทำบางรายการในอนาคต เช่น ผ้าคลุมไหล่ หมอนอิง โซฟา เป็นต้น โดยใช้ลายที่ได้จากการพัฒนา คือ ลายภูผาไชย และลายผักไช้ มาทำการสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ ทางคณะผู้วิจัยได้เชิญให้ผู้เชี่ยวชาญทำการออกแบบผลิตภัณฑ์โดยใช้ลายผ้าที่ได้จากการพัฒนา เป็นลวดลายบนผลิตภัณฑ์ ในเบื้องต้นจะใช้กับ โซฟา หมอนอิง หรือ กระเป๋าใส่ไอแพด ดังนี้ รูปที่ ๔-๔๓ ประกอบ

ผู้วิจัยได้นำลายผ้าทอที่ได้จากการพัฒนาขึ้นมาใหม่ คือ ลายผักไช้ และลายภูผาไชย นำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ คือ ผลิตภัณฑ์เคหะภัณฑ์ เช่น โซฟา หมอนอิง ผ้าปูโต๊ะ ที่รองแก้วน้ำ ที่รองจาน ที่ใส่ไอแพด เป็นต้น ดังตัวอย่างข้างล่างนี้



ผลิตภัณฑ์จากลายผักไข่  
โซฟาและหมอนอิง



ผลิตภัณฑ์จากลายผักไข่  
โซฟาและหมอนอิง



ผลิตภัณฑ์จากลายกุหลาบไทย  
กระป๋องใส่ดอกไม้



ผลิตภัณฑ์จากลายกุหลาบไทย  
กระป๋องใส่ดอกไม้

รูปที่ ๔-๔๓ แสดงผลิตภัณฑ์ที่ใช้ผ้าทอลายกุหลาบไทย และลายผักไข่

ที่มา: ออกแบบโดย อาจารย์ดณัย เรียบสกุล คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

**แนวทางที่ ๕ : การสร้างมูลค่าเพิ่มจากการสร้างภาพลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอ** เพื่อที่ผู้บริโภคจะได้จดจำได้ โดยการสร้างตราสัญลักษณ์ (โลโก้) ให้กับกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไข่

คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและสร้างตราสัญลักษณ์ให้กับกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไข่ เพื่อใช้ในการขายสินค้าของกลุ่มผ้าทอ โดยตราสัญลักษณ์ที่สร้างขึ้นมานั้น ได้นำเอาเอกลักษณ์ของหมู่บ้านภูผักไข่ คือ พระธาตุภูฟ้าไชยสวรรค์ ซึ่งเป็นพระธาตุที่มีลักษณะองค์พระธาตุเป็นเจดีย์ฐานทรงสี่เหลี่ยม ศิลปะแบบล้านนาสูง ๕.๕ เมตร ฐานสี่เหลี่ยมกว้างด้านละ ๒.๕ เมตร สร้างด้วยอิฐโอบปูน ปิดแผ่นทองเหลืองบุรอบฐาน ลงรักปิดทองบริเวณยอดเจดีย์ ตั้งอยู่บนภูเขา สีทองสุกปลั่ง สามารถมองเห็นได้แต่ไกล ซึ่งเป็นพระธาตุแห่งเดียวที่ชาวบ้านนับถือ และผักไข่ ซึ่งเป็นชื่อของหมู่บ้านนี้ คือ หมู่บ้านภูผักไข่ โดยความหมายของพระธาตุภูฟ้าไชยสวรรค์และผักไข่นั้น ได้อธิบายแล้วในตอนที่ ๒ คณะผู้วิจัยจึงได้โลโก้ ดังรูปที่ ๔.๔๔ ดังภาพประกอบ



## รูปที่ ๔-๔๔ แสดงแบบโลโก้ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผากั้ง

ที่มา: ผู้ออกแบบโลโก้ คุณวิจิตา สนศิริ, คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร, ๒๕๕๙

จากที่ผู้วิจัยได้นำแนวทางในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตัวผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทั้ง สั้น จำนวน ๕ แนวทาง นั้น แต่ละแนวทางก็มีทั้งข้อดี ข้อเสีย และข้อจำกัดของกลุ่มทอผ้า ซึ่งในแต่ละแนวทางผู้วิจัยได้มีการทดลองและมีการประเมินผลของแต่ละแนวทางเปรียบเทียบกับ รายละเอียดสรุปของแต่ละแนวทาง แสดงในตารางที่ ๔-๓๐ ประกอบ

ตารางที่ ๔-๓๐ สรุปการเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสีย ของการสร้างมูลค่าเพิ่มในแนวทางต่างๆ

|             | กิจกรรม            | ข้อดี                                             | ข้อเสีย                        |
|-------------|--------------------|---------------------------------------------------|--------------------------------|
| แนวทางที่ ๑ | ปรับลดจำนวนลาย     | ทอได้เร็วขึ้น                                     | ไม่มีความโดดเด่นของลาย         |
| แนวทางที่ ๒ | ปรับวิธีการผลิต    | ตรงกับความต้องการของสังคม                         | ต้นทุนสูง ยุ่งยากในการผลิต     |
| แนวทางที่ ๓ | พัฒนาลายใหม่       | มีความเด่น มีเอกลักษณ์เฉพาะ                       | ยังไม่เป็นที่รู้จัก            |
| แนวทางที่ ๔ | พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ | มีประโยชน์ใช้สอยมากขึ้น<br>สินค้ามีเอกลักษณ์เฉพาะ | ต้องหาผู้ผลิตที่ทำการแปรรูปได้ |
| แนวทางที่ ๕ | สร้างโลโก้ใหม่     | ช่วยให้สินค้าเป็นที่จดจำของกลุ่มได้เป็นอย่างดี    | เพิ่มต้นทุนในการจัดจำหน่าย     |

ผู้วิจัยได้เลือกแนวทางที่ ๓ และ ๔ ซึ่งเป็นการพัฒนาลายใหม่และพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ให้กับกลุ่มทอผ้า ซึ่ง ลายใหม่ที่ได้พัฒนาขึ้นมา อยู่บนพื้นฐานของลายเดิม และสร้างให้เป็นเอกลักษณ์ ของลายผ้าที่มีเฉพาะพื้นที่ คือ ลายภูผาไข และลายผักไผ่ ซึ่งทั้ง ๒ ลายนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการจดสิทธิบัตรของการออกแบบลายผ้าด้วย (หมายเหตุ : ขณะนี้ผู้วิจัยได้ยื่นจดสิทธิบัตรของมหาวิทยาลัยนเรศวร ไปเมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๕๙)

## บทที่ ๕

### สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย กรณีศึกษาผ้าทอลายโบราณ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and development) ในลักษณะของวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างวิธีการวิจัยคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อค้นหาเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของลวดลายผ้าไทยโบราณ ๒) เพื่อจัดทำฐานข้อมูลของลวดลายผ้าไทยโบราณ ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ๓) เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอลายโบราณสู่เชิงพาณิชย์ โดยมีขอบเขตงานวิจัยคือ ๑) ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มผ้าทอบ้านภูผักไซ่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ มีจำนวนสมาชิก ๓๒ คน กลุ่มลูกค้าเป้าหมายในการศึกษาความต้องการชนิดของผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายโบราณ จำนวน ๑๕๐ คน ๒) ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาประวัติความเป็นมาของการผ้าทอบ้านภูผักไซ่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ การเรียนรู้ด้านผลิตภัณฑ์ผ้าทอในมิติของปัจจัยการผลิต และการตลาด การเรียนรู้ด้านความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในมิติ การบริหารจัดการกลุ่มอาชีพ การเงิน การโฆษณา ภาวะผู้นำ กระบวนการเรียนรู้อันได้แก่ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและวิธีการถ่ายทอด ซึ่งเป็นผลมาจากการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลจากผู้วิจัยเก็บรวบรวมมาจากการศึกษากลุ่มเป้าหมาย เครื่องที่ใช้ในงานวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้สูงอายุและแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

#### สรุปผลการวิจัย

##### ๑.การค้นหาเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของลวดลายผ้าไทยโบราณ

การศึกษาเอกลักษณ์และสื่อความหมายของลวดลายผ้าไทยโบราณในงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้กลุ่มตัวอย่าง ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ จากจำนวนประชากรทั้งสิ้น ๑๑๖ ครัวเรือน (สำนักงานทะเบียน อ.หล่มเก่า เดือน กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗) คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนสมาชิกของกลุ่มทอผ้า จำนวน ๓๒ ครัวเรือน ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์สมาชิกของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ทั้งหมด จำนวน ๒๕ ครัวเรือน (อีก ๗ ครัวเรือน ไม่ได้ทำการทอผ้าแล้วในขณะที่ทำการสำรวจดูรายละเอียดในภาคผนวก) ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ จากกลุ่มประชากรทั้งหมด ๒๕ คน เป็นเพศหญิง มีอายุมากกว่า ๕๕ ปีขึ้นไป สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตรกรรม รองลงมาคือ มีอาชีพทอผ้า ที่เหลือคือมีอาชีพอื่นๆ ส่วนระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามนั้น พบว่าส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์มีระดับการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เนื่องจาก กลุ่มทอผ้าของหมู่บ้านนี้มีมานาน ทำให้ระยะเวลาการเป็นสมาชิกมากกว่า ๑๐ ปี นอกจากนั้น ยังพบว่า กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่าเดือนละ ๕,๐๐๐ และมีสมาชิกในบ้านที่สามารถทอผ้าได้เป็นผืน จำนวน ๑ คน

กลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ได้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ ๒๕๓๐ เพื่อเป็นกิจกรรมเสริมจากการทำนา โดยมีวัตถุประสงค์การทอผ้าไว้ใส่เองหรือใส่ในงานพิธีต่างๆ ของท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์ พบว่า ในการทอผ้าของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ นั้น สมาชิกกลุ่มทอผ้า ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทอผ้ามาแล้วตั้งแต่ยังเป็นเด็กมีอายุต่ำกว่า ๑๐ ปี โดยแม่หรือผู้ใหญ่ที่เป็นผู้เฒ่าผู้แก่ในบ้าน ได้เป็นผู้ทำการสอนการทอผ้าให้กับตน ทำให้มี

ความสามารถในการทอผ้าได้ จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผ้าที่กลุ่มทอผ้าทำการทอนั้น ส่วนมาก สามารถทอเป็นผ้าชิ้นหรือผ้านุ่งของสตรีเพื่อใช้เองหรือให้ญาติในครัวเรือนได้ใช้ ส่วนที่เหลือก็ทอเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ เช่น ผ้าห่ม ผ้าขาวม้า และผ้าคลุมไหล่ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาถึงลวดลายของผ้าที่ทำการทอได้ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่นั้น พบว่า ส่วนมากมีความถนัดในการทอแบบมัดหมี่ ทอเป็นลายมัดหมี่ (ลายหมี่ครีว) รองลงมาเป็นการทอยกมุม และลายดอกผักแว่น ตามลำดับ ส่วนทางด้านวัตถุดิบที่ใช้ในการทอผ้าของกลุ่มทอผ้า งานวิจัยนี้พบว่า ส่วนใหญ่ใช้เส้นใยหรือวัสดุดิบ จากเส้นใยประดิษฐ์ เนื่องจากเส้นใยประดิษฐ์นั้น มีราคาถูก และหาซื้อได้ง่ายในท้องตลาด แต่มักพบปัญหาสีย้อมผ้าตกทำให้ผู้บริโภคไม่ค่อยนิยมใช้ แต่กลุ่มทอผ้าก็ยังคงใช้เส้นใยประดิษฐ์อยู่ รองลงมาเป็นการใช้เส้นใยไหมเป็นวัตถุดิบในการทอผ้าของกลุ่ม

สำหรับด้านระยะเวลาที่ใช้ในการทอผ้าลายโบราณนั้น งานวิจัยพบว่า การทอผ้าส่วนใหญ่ใช้เวลาน้อยกว่า ๑๕ วัน ทำการผลิตสินค้า ได้แก่ ผ้าชิ้นหรือผ้านุ่งของสตรี ผ้าห่ม ผ้าคลุมไหล่ และผ้าขาวม้า สำหรับการจัดหาวัตถุดิบที่ใช้ในการทอผ้า พบว่า กลุ่มสมาชิกทอผ้าจะทำการซื้อวัตถุดิบจากกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ์ โดยชาวบ้านในกลุ่มนี้จะนำวัตถุดิบไปก่อนและเมื่อขายสินค้าได้แล้วค่อยนำมาชำระคืนให้กับกลุ่ม ส่วนการตั้งราคาของผ้าทอของกลุ่มนั้น งานวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่มักกำหนดราคาผ้าทอตามต้นทุนที่ทำการผลิตได้ ส่วนน้อยเป็นการกำหนดราคาตามความยากของลวดลายเมื่อทำการทอผ้าสำเร็จก็นำไปจำหน่าย สำหรับแหล่งจำหน่ายสินค้าของกลุ่มทอผ้านั้น จะทำการจำหน่ายผ้าทอสำเร็จที่กลุ่มของตนเองในหมู่บ้าน และกลุ่มลูกค้าส่วนมากของกลุ่มทอผ้านี้ได้จากหน่วยงานราชการ ตามด้วยบุคคลในท้องถิ่นเดียวกัน

จากงานวิจัยนี้พบว่า

๑. **ลักษณะของผ้าไทโบราณ** ของกลุ่มบ้านภูผักไซ์ เป็นผ้าทอของไทยลุ่มชนิดหนึ่งนิยมทอด้วยการมัดหมี่ เรียกว่า **ผ้ามัดหมี่ลายที่ทอเป็นลายโบราณ** บางครั้งเรียกว่า ผ้ามัดหมี่ลายโบราณ ส่วนใหญ่ใช้ทอเป็นผ้าชิ้นสำหรับสตรี หรือเรียกอีกอย่างว่า ผ้าชิ้นหัวแดงตีนก่าน ผ้าทอของกลุ่มบ้านภูผักไซ์จึงเป็นผ้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะที่เหมือนกัน ประกอบด้วย ส่วนสำคัญ ๓ ประการ คือผ้าทอของกลุ่มบ้านภูผักไซ์ เป็นผ้าทอที่มีองค์ประกอบ ๓ ส่วน คือ ส่วนหัวชิ้น ส่วนตัวชิ้น และส่วนตีนชิ้น ในส่วนของตัวชิ้นพบว่า ในแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน และมีเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่แตกต่างกัน สำหรับผ้าทอของกลุ่มบ้านภูผักไซ์มีเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่

๒. **วัตถุดิบและกรรมวิธีในการผลิตของผ้าไทโบราณบ้านภูผักไซ์ เป็นการทอผ้าแบบมัดหมี่** ซึ่งการทอผ้าแบบนี้ต้องใช้ศิลปะการมัดย้อมเส้นด้ายหรือไหมให้เกิดสีและลวดลายแล้วจึงนำไปทำการทอเป็นผืนผ้า วัตถุดิบของเส้นด้ายใช้ได้ทั้ง เส้นด้าย เส้นฝ้าย หรือ เส้นไหม มาทำการมัดย้อม โดยมีการกำหนดลวดลายไว้ก่อนนำมาใช้ในการทอผ้า ลวดลายของการมัดหมี่จึงมีความแตกต่างกันไปในการทอผ้าแต่ละผืน และมีความหมายต่างๆ ปัจจุบัน นิยมใช้เนื้อผ้าเป็นไหมเทียมหรือใยสังเคราะห์ มีความเหนียวสูงมากเมื่อเส้นใยแห้งสนิท และความเหนียวจะลดลงเมื่อเปียกน้ำ ดูดซับความชื้นได้ดี เงามาม ย้อมสีและทำลวดลายได้ง่าย ความชื้นในตัวสูงถึงร้อยละ ๑๓ สวมใส่สบาย ยืดหยุ่นตัวดี ทนทาน และมีข้อจำกัดคือ เมื่อถูกรังสีความร้อนจากแสงแดดหรือเตารีด ความเหนียวจะลดลง เกิดเชื้อราง่ายเมื่อเปียกน้ำ

๓. **สีที่ใช้ย้อมผ้าของผ้าไทโบราณ** ของกลุ่มบ้านภูผักไซ์ในอดีตนิยมใช้เป็นสีธรรมชาติ เช่น สีแดงจากชาด จากคั้ง สีเหลืองจากแก่นขนุนแต่ปัจจุบันนิยมใช้เป็นสีสังเคราะห์ เนื่องจาก หาได้ง่ายและมีราคาถูก แต่สีสังเคราะห์มีข้อเสีย คือ สีตก

๔. **ลวดลายของผ้าไทลายโบราณ** ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ์ ที่ปรากฏบนผืนผ้า สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ความผูกพัน ตลอดจนความเป็นมาของวัฒนธรรม หรือเหตุการณ์ที่สำคัญๆ ทางประวัติของท้องถิ่นที่มีความสำคัญต่อวิถีการดำรงชีวิต จึงทำให้ผู้ทอผ้าเกิดแรงบันดาลใจที่จะนำสิ่ง

เหล่านี้นำมาถ่ายทอดเป็นลวดลายบนผ้า ลวดลายต่างๆได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษและมีบางลวดลายได้มีการเรียนรู้และพัฒนาฝีมือมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งลวดลายของผ้าทอลายโบราณ แบ่งได้ ๓ ประเภทใหญ่ๆ คือ ลายพันธุ์พฤกษา หรือพันธุ์พืช ลายสัตว์ และลายผสมอื่นๆ และสามารถแบ่งได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ

**กลุ่มลายผ้าทอในยุคต้น** เป็นผ้าทอที่มีอายุประมาณ ๗๐ ปีขึ้นไป เป็นผ้าทอที่มีลวดลายเกิดจากการได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ผ้าทอในยุคนี้พบ ลวดลายบนผืนผ้าทอ ดังนี้ ลายกระจับหรือลายมัดจับหรือลายหมากจับ ลายดอกบัว ลายหงส์ ลายนาค ลายเพียงคว่า/หงาย ลายขาเป๋ย ลายขอ ลายหอประสาท ลายราชวัตร ลายคัน ลายตุ้ม ลายเอี้ยว ลายมุก ลายกล่อม ลายทิว (สัมภาษณ์จากคุณยายซุม บัวซุม อายุ ๙๐ ปีผู้ที่มีอายุสูงที่สุดในหมู่บ้าน เมื่อ วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๘)

**กลุ่มลายผ้าทอในยุคกลาง** เป็นผ้าทอที่มีอายุประมาณ ๕๐ ปีลงมา ผ้าทอส่วนใหญ่มีลวดลายมาจากความทรงจำในวัยเด็กของผู้ทอผ้า ซึ่งลวดลายที่เกิดจากความทรงจำนั้นอาจมีการสร้างสรรค์ หรือดัดแปลงให้เหมาะกับยุคสมัย ลวดลายเหล่านี้น ได้แก่ ลายกระจับ หรือลายหมักจับ ซึ่งจากความหมายดั้งเดิมคือ เป็นลวดลายมาจาก ร้วลวดหนามในสมัยสงครามของผู้คนที่อยู่ในภาคอีสาน และบรรพบุรุษของคนเหล่านี้น ได้มีการอพยพมาอยู่เพชรบูรณ์ก็มีการนำเอาลายหมักจับมาด้วย ทำการสร้างสรรค์ให้เป็นลวดลายบนผ้าทอซึ่งเกิดจากความทรงจำในวัยเด็กของผู้ทอผ้า ลายกระเข้าดอกไม้ ลายดอกแก้ว ลายขาเป๋ย ลายขอ ลายราชวัตร ลายมุก ลายเอี้ยว ลายตุ้ม ลายหน้าต่าง (สัมภาษณ์จากคุณยายซุม บัวซุม อายุ ๙๐ ปีผู้ที่มีอายุสูงที่สุดในหมู่บ้าน เมื่อ วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๘ )

จากการศึกษาพบว่า ลายผ้าของกลุ่มทอผ้าภูผักไซ้ อำเภอลำทะเมนชัยเป็นผ้าทอที่มีลายทั้งหมด ๑๒ ลายในผืนเดียวกัน ได้แก่ ลายนาค ลายหงษ์ ลายกระจับ (เตี้ยว/คู่) ลายตุ้ม ลายขอ ลายหอประสาท ลายเอี้ยว ลายขาเป๋ย ลายเพียง (คว่า/หงาย) ลายคัน ลายดอกแก้ว ลายดอกผักแว่น เรียกว่า ผ้ามัดหมี่ลายหมี่คร้ว โดยแต่ละลวดลายของผ้าทอลายโบราณของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้มีลักษณะและความหมายดังนี้

**๑. ลายดอกแก้ว** เป็นลวดลายที่ได้แนวคิดมาจากดอกไม้ชนิดหนึ่ง คือ ดอกแก้ว เป็นดอกสีขาวขนาดเล็ก มีกลีบดอก ๔ กลีบ เป็นดอกไม้มีกลิ่นหอม เป็นการลอกเลียนแบบต้นไม้อยู่ใกล้ตัว ต้นแก้วเป็นต้นไม้ที่ปลูกง่าย และมักปลูกอยู่ใกล้บ้าน ทางกลุ่มทอผ้าจึงได้นำมาเป็นต้นแบบในการสร้างลวดลายผ้าได้ ลายดอกแก้ว เป็นลายที่มีความสวยงาม และเป็นลายที่ทอได้ไม่ยากนัก โดยมากมักทอเป็นผ้าชิ้นหรือผ้านุ่งของสตรี

**๒. ลายพญานาค** เป็นลายผ้าทอที่ได้มาจากสัตว์ในจินตนาการของชาวบ้าน การนำเอาสัตว์ที่ไม่มีในโลกแล้ว เป็นจินตนาการมาจากความเชื่อและความศรัทธาของชาวบ้านที่มีการเล่าขานต่อๆ กันมาจนกลายเป็นตำนานของชาวบ้าน นาคเป็นสัตว์ในจินตนาการจึงเป็นลวดลายผ้าที่ผู้ทอผ้านิยมใช้ในการทอเป็นอย่างมากปรากฏอยู่ในเกือบทุกภูมิภาคของประเทศ ในหมู่บ้านภูผักไซ้ก็นิยมทอลายสัตว์ในจินตนาการอยู่ ๒ ลาย คือ ลายพญานาค และลายพญาหงส์ ที่นิยมทอกันอย่างแพร่หลาย และทำเป็นหลายรูปแบบตามประโยชน์ใช้สอย ได้แก่ ผ้าเช็ดหน้า ผ้าสำหรับนุ่งห่ม หรือนิยมทอเป็นผ้าผืนยาวสำหรับทำเป็นโจงกระเบน นุ่งเป็นผ้าถุง ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า สามารถทำเป็นผ้าเป้ยหรือผ้าสไบ การทอผ้าสำหรับใช้พาดบ่าห่มเป็นผ้าเฉียงไหล่ นิยมใช้ทั้งผู้ชายและผู้หญิง แต่ส่วนใหญ่ใช้ในผู้สูงอายุ มักใช้ห่มไปทำบุญที่วัดหรือไปงานพิธีต่าง ๆ หรือสำหรับ เจ้าบ่าวหรือเจ้าสาวใช้ห้อยไหล่ในพิธีแต่งงาน ผ้าเป้ยนิยมทอเป็นลายลูกแก้วซึ่งเป็นสีไม่มีลาย สีที่นิยมกัน คือ พื้นสีแดง ลายสีเหลืองทอง ส่วนผ้าขาวม้า ชาวบ้านมีผ้าขาวม้าไว้ติดประจำตัว สำหรับใช้เอนกประสงค์ ผ้าขาวม้าของไทยลุ่มทอจากฝ้าย มีขนาดใหญ่กว่าผ้าขาวม้าทั่วไปเนื่องจากใช้เป็นผ้าห่มและผ้าห้อยไหล่ของคนเฒ่าคนแก่ขณะไปงานพิธีต่างๆด้วย และมีความประณีตงดงามโดยส่วนกลางผืนจะทอสลับสีเป็นลาย ปัจจุบันผ้าทอลายนาคเป็นผ้าใช้สำหรับเป็นผ้าถุงสำหรับนุ่งด้วย

**๓. ลายหงส์** หรือลายพญาหงส์ เป็นลวดลายที่นิยมทอกันมาก เป็นสัตว์ที่นิยมทอกันผ้าทอพื้นบ้านภาคเหนือของไทย แม้ว่าเป็นลายที่ทอยากและมีความสวยงาม เนื่องจากหงส์เป็นสัตว์ที่มีความสง่างาม มีปรากฏมากในผ้าทอมือของลาวสิบสองปันนาและในหมู่พวกคนไทในเวียดนาม ในสถาปัตยกรรมล้านนาและล้านช้างจะพบนกหรือหงส์ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญประดับอยู่บนหลังคาโบสถ์ คู่กับสัญลักษณ์นาคหรือบางแห่งมีแต่หงส์ประดับอยู่ตามจุดต่างๆ ในวัดในสิบสองปันนา สัญลักษณ์นกหรือหงส์หรือคนกยูง จะปรากฏอยู่ในจิตรกรรม สถาปัตยกรรมและเป็นลวดลายบนผืนผ้า (นันทวัน จันทสิงห์ , ๒๕๔๒) หงส์ตามคติไทยโบราณและคติฮินดู-พุทธ ถือว่าเป็นสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับตำนานในศาสนา เช่น หงส์เป็นพาหนะของพระพรหม เป็นต้น และในศิลปะไทยถือว่าหงส์เป็นของสูง จึงได้เชิดมาเป็นสัญลักษณ์ของเรือพระราชพิธี คือ เรือสุพรรณหงส์ ซึ่งใช้ในพระราชพิธีเป็นต้น

**๔. ลายเพี้ย** (คว่า-หงาย) เพี้ย คือ ถ้วยหรือภาชนะที่ใส่อาหาร เป็นภาษาท้องถิ่นเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน เป็นสิ่งที่ชาวบ้านพบเจอทุกวัน และรู้จักถึงคุณประโยชน์การใช้สอยตลอดเวลา เครื่องมือ หรือเครื่องใช้ไม้สอยจึงเป็นอันดับต้นๆ ที่ชาวบ้านมักนึกถึง และนำมาสรรสร้างเป็นลวดลายบนผืนผ้า ลายเครื่องมือเครื่องใช้จึงเป็นลวดลายหนึ่ง นอกจากพันธุ์ไม้และสัตว์ดังกล่าวข้างต้น ดังนั้นลายเครื่องใช้ หรือเครื่องมือในชีวิตประจำวัน จึงมีการนำมาเป็นรูปแบบของลายผ้า ซึ่งลายผ้าที่เกิดจากการสร้างสรรค์ดังกล่าว ล้วนเป็นลวดลายที่เกิดจากจินตนาการของผู้ทอผ้า กลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่ได้ประยุกต์ลายนี้ให้มี ๒ ลักษณะคือ ลักษณะคว่ำและลักษณะหงายสลับกันไปเป็นลวดลายที่สวยงาม

**๕. ลายขาเป๋** เป็นลวดลายที่ได้จินตนาการมาจากเครื่องมือของชาวบ้านที่ใช้ในการทอผ้าชนิดหนึ่ง ขาเป๋เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการกวักด้ายหรือกรอด้วย จัดเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการทอผ้าของชาวบ้าน ที่ชาวบ้านคุ้นเคยเป็นอย่างมาก ขาเป๋มีลักษณะเป็นรูปคล้ายตัวคนไขว้กัน

**๖. ลายขอ** เป็นลวดลายที่ได้จินตนาการมาจากเครื่องมือที่ใช้ในบ้าน ขอหรือตะขอเป็นอุปกรณ์ที่มีประจำบ้านใช้สำหรับยึดหรือเกาะเกี่ยวสิ่งต่างๆ เช่น มีขอแขวนไว้ในครัวเรือนไว้แขวนอุปกรณ์หรือสิ่งต่างๆ ไม่ให้อยู่บนพื้น ขอนั้นมีลักษณะเป็นเหมือนรูปตัวเอส (S)

**๗. ลายหอปราสาท** เป็นลวดลายที่ได้จินตนาการมาจากสถานที่ต่างๆ ที่เป็นที่ยอดนิยมของชาวบ้าน ส่วนใหญ่เป็นสถานที่ที่เป็นที่ภาคภูมิใจในอดีตและควรค่าแห่งการจดจำของชาวบ้าน เช่น ปราสาท หรือพระราชวังของกษัตริย์ต่างๆ ในยุคสมัยต่างๆ ส่วนใหญ่ปราสาทที่เป็นสถานที่ที่ชาวบ้านนำมาสรรสร้างเป็นลวดลายบนผืนผ้ามักได้มาจากตำนานการเล่าขานของรุ่นปู่ย่า และส่งต่อให้รุ่นลูกหลานได้ทราบ ซึ่งลวดลายที่เป็นสถานที่ของกลุ่มทอผ้าภูฝักไข่ เป็นลวดลายของปราสาทราชวังในสมัยต่างๆ ชาวบ้านเชื่อว่า ปราสาทเป็นจินตนาการของผู้ทอในการได้ไปเยือนปราสาทราชวังที่เป็นสถานที่ที่ชาวบ้านภาคภูมิใจ

**๘. ลายหมากจับ** หรือลายมัดจับ บางกลุ่มเชื่อว่ามีที่มาจากริ้วลวดหนามจากสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะเป็นตาข่าย เครื่องหมายกากะบาด แต่ความเชื่อของคนในบ้านภูฝักไข่คือ เป็นการมัดรวมของชุมชนให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การผูกมัดไว้ด้วยกันจึงเรียกว่า มัดจับ หรือในบางพื้นที่ให้ความหมายจากพืชที่อยู่ในน้ำชนิดหนึ่ง มีลักษณะเป็นเขาควยสีดำใช้รับประทานได้ เรียกว่า กระจับ ชาวบ้านจึงนำมาสร้างเป็นลวดลายบนผืนผ้า ด้วยมีความเชื่อว่า คำว่า กระจับนั้น ในภาษาถิ่น คือ การมัดจับหรือหมากจับ เป็นการแสดงถึง การอยู่เป็นคู่ เป็นมงคล

**๙. ลายตุ้ม** มีลักษณะเป็นตุ้มหรือพุ่ม ของสิ่งของต่างๆ เช่น ตุ้มดอกไม้ หรือพุ่มที่มีการเกาะเกี่ยวกันเป็นพุ่มหรือตุ้ม

**๑๐. ลายเอี้ยว** หรือลายเอี้ยว เป็นการแสดงลวดลายที่แสดงถึง การลดเลี้ยว หรือคดเคี้ยวไปมา เป็นการนำมาจากลักษณะของการเลี้ยวหรือเอี้ยวไปตามทางเดินของชาวบ้านที่ต้องเดินทางจากบ้านไปยังที่นา

ของตนเอง และในสมัยก่อนเส้นทางเดินไปยังที่นามีลักษณะของการลดเลี้ยวไปมา จึงได้เกิดเป็นจินตนาการสร้างเป็นลวดลายบนผืนผ้า ให้มีความสวยงามและมีสีสันได้

**๑๑. ลายคัน** เป็นลายเส้นตรงธรรมดา ที่ให้สีสันที่แตกต่างไปจากลวดลายอื่นๆ ใช้สำหรับการแบ่งหรือคั่นลวดลายบนผืนผ้า ไม่ให้ลวดลายมาปะปนกัน และทำให้สามารถแยกส่วนของลวดลายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ส่วนใหญ่ลายคันจะเป็นเส้นตรงมีขนาดใหญ่ หรือเล็กแล้วแต่การแบ่งลาย และนิยมใช้สีที่สดใสให้เห็นถึงความแตกต่างไปจากลายทั่วไปที่อยู่บนผืนผ้าเพื่อแสดงให้เห็นถึงการแบ่งของลวดลายได้ชัดเจน

**๑๒. ลายราชวัตร** เป็นลายผ่ายกดอกทั้งผืน มีลักษณะเป็นการทอยกเป็นลายตารางสี่เหลี่ยมเล็กๆ สลับไปมา ลายราชวัตร มักใช้การเล่นสี สมัยก่อนใช้เป็นผ้าของชนชั้นสูงที่มียศฐาบรรดาศักดิ์ และใช้เป็นผ้าถุงของผู้หญิง

จำนวนลวดลายทั้ง ๑๒ ลายดังกล่าวข้างต้น ได้ถูกนำมาจัดทำเป็นฐานข้อมูลของลวดลายผ้าไทยโบราณของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

## ๒. การพัฒนาศักยภาพ และรูปแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอลายโบราณ

การพัฒนาศักยภาพและรูปแบบผลิตภัณฑ์ของผ้าทอจากกลุ่มหมู่บ้านภูผักไซ่ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษการพัฒนาสินค้าผ้าทอลายโบราณของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ่ ให้เป็นที่ยอมรับในตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศได้ ดังนั้นจึงได้ทำการศึกษาความต้องการสินค้าของกลุ่มบ้านภูผักไซ่ เพื่อทางกลุ่มจะได้นำไปปรับปรุงให้เกิดประโยชน์ในทางการค้าหรือเชิงพาณิชย์ได้ ซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์นั้น สามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่ การสร้างมาตรฐานให้กับสินค้าผ้าทอลายโบราณ การสร้างตราสัญลักษณ์ หรือตรายี่ห้อเพื่อให้ผู้ซื้อสามารถซื้อและยอมรับในคุณภาพของสินค้าที่มีลักษณะที่เหมือนกันตลอด การผลิตที่มีปริมาณมากพอต่อความต้องการ การผลิตที่มีความสม่ำเสมอหรือความต่อเนื่อง การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การพัฒนากระบวนการผลิต เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่า ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านภูผักไซ่ มีทั้งการใช้วัตถุดิบที่เป็น เส้นไหมแท้ เส้นไหมเทียม หรือใยประดิษฐ์ และเส้นฝ้าย ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ส่วนผลิตภัณฑ์ของกลุ่มบ้านภูผักไซ่ส่วนใหญ่เป็นผ้าชิ้นสำหรับสตรี ผ้าขาวม้า ผ้าห่ม ผ้าคลุมไหล่ ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น **แต่ที่โดดเด่น และมีอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ทำให้บ้านภูผักไซ่มีชื่อเสียง คือ ผ้ามัดหมี่ลายโบราณ** เป็นการรวมลายต่างๆ ไว้ในผ้าผืนเดียว และเป็นการเล่าเรื่องราวของการใช้ชีวิตของกลุ่มทอผ้า โดยใช้กรรมวิธีการทอแบบมัดหมี่ ผ้าไหมมัดหมี่ลายหมี่ครีว ผ้าชิ้น ดังนี้

พบว่า ผู้ที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายโบราณ มีจำนวนมากกว่าผู้ที่ยังไม่เคยซื้อผ้าทอเลย ทั้งนี้เป็นเพราะกระแสการรณรงค์ให้อนุรักษ์ใช้ผ้าไทย มีมากขึ้น ทำให้เกิดความต้องใช้ผ้าทออย่างแพร่หลาย ส่วนใหญ่ผู้บริโภคซื้อเป็นผ้าชิ้นหรือผ้านุ่งสตรีที่เย็บสำเร็จสามารถใส่ได้ไป รองลงมาเป็นผ้าผืนที่นำไปตัดเย็บเป็นชุดเอง และซื้อเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ เช่น ผ้าพันคอ และผ้าห่ม ตามลำดับ โดยตั้งใจมาซื้อโดยเฉพาะ มีส่วนน้อยเป็นผู้มาเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ แล้วมาซื้อไป ผากเป็นของที่ระลึก และซื้อตามกระแสการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย สำหรับแหล่งจำหน่ายสินค้านั้น ส่วนใหญ่ซื้อโดยตรงจากหมู่บ้าน รองลงมาซื้อในงานจัดแสดงสินค้า เช่น งานโอท็อป มีส่วนเล็กน้อยที่ซื้อจากร้านจำหน่ายทั่วไป และผู้ซื้อส่วนใหญ่จะซื้อผลิตภัณฑ์ เป็นประจำ รองลงมาเป็นการซื้อนานๆ ครั้ง และซื้อเป็นครั้งแรก โดยรายจ่ายในการซื้อแต่ละครั้ง อยู่ระหว่าง ๕ ร้อยบาท ถึง ๑ พันบาท โดยการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ จะเลือกจากลวดลายสวยงาม รองลงมาเป็นราคาสีสนั่น คุณภาพและรูปแบบหรือรูปทรง ประโยชน์ใช้สอย ความง่ายในการดูแลรักษา แหล่งผลิตและแหล่งจำหน่าย ตามลำดับ สำหรับปัญหาของผ้าทอที่พบคือ สินค้าไม่มีความหลากหลาย รูปทรงไม่ทันสมัย สถานที่

จำหน่ายอยู่ไกล ประโยชน์ใช้สอยมีน้อย ลวดลายไม่สวยงาม ราคา ไม่เหมาะสม ดูแลรักษายาก สีสันทนไม่สวยงาม ไม่มีคุณภาพ ตัวผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด อยู่ในระดับปานกลาง ความต้องการผลิตภัณฑ์ที่ทำจากผ้าทอลายโบราณ ๑๐ อันดับแรก คือ ผ้าคลุมไหล่ ผ้าซิ่น เสื้อ กระโปรง กระเป๋าสตรี ผ้าขาวม้า หมวก ผ้าปูโต๊ะ หมอนอิง ผ้ามาโน โคมไฟ ระดับราคาที่เหมาะสม ได้แก่ ราคาต่ำกว่า ๕๐๐ บาท

### ๓. การสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอลายโบราณ

ความต้องการในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากผ้าทอลายโบราณ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม จากการศึกษาพบว่า กลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้ต้องการการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้เป็นที่ต้องการของตลาดนั้น ทางกลุ่มมีความต้องการพัฒนาด้านการสร้างเทคโนโลยีในการผลิตใหม่ที่เหมาะสมกับกระบวนการผลิตของทอผ้าบ้านภูผักไซ้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านการผลิตที่มีความรวดเร็วและเพียงพอกับความต้องการของผู้ซื้อ เทคโนโลยีที่ทำให้สินค้ามีคุณภาพเหมือนกัน เทคโนโลยีที่ทำให้สินค้ามีปริมาณการผลิตที่เพียงพอกับความต้องการของผู้ซื้อ และเทคโนโลยีนั้นต้องง่ายและสะดวกในการใช้ เป็นต้น โดยเทคโนโลยีดังกล่าว จะพิจารณาจากการปรับการผลิต โดยปรับการใช้วัตถุดิบ การใช้สีย้อม และการปรับกระบวนการผลิต

ทางคณะผู้วิจัยได้ทำการสำรวจถึงลักษณะหรือจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าคือ อะไรเพื่อจะได้นำมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้ได้ จากการศึกษาเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของผ้าโบราณของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้ในหัวข้อที่แล้ว พบว่า จุดเด่นของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้ คือ ผ้าซิ่นไทหล่ม ที่เรียกว่า ผ้าซิ่นหัวแดงตีนก่าน เป็นผ้าทอที่มีลายเป็นอัตลักษณ์เฉพาะ และมีลักษณะของการทอแตกต่างจากที่อื่น เช่น ในส่วนหัวซิ่นได้นำเอาผ้าทอสีแดงทำการมัดย้อมเป็นลวดลายที่แตกต่างจากที่อื่น ส่วนของตีนซิ่นนั้น มักทำทำด้วยผ้าซิด มีการปักลวดลายเส้นที่แตกต่างกับที่อื่น และส่วนของตัวซิ่นนั้น มีลวดลายแตกต่างจากที่อื่น โดยมีลวดลายเด่น ในผืนเดียวกัน ได้แก่ ลายหอปราสาท ลายขอ ลายหงส์ ลายนาค ลายเอี้ยว ลายขาเป๋ย ลายเพี้ยง (คว่า/หงาย) ลายดอกแก้ว ลายตุ้ม ลายหมักจับ ลายคัน ทำให้ผ้าทอของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้มีลวดลายต่างๆ ทั้งสิ้นจำนวน ๑๒ ลาย หากทอทั้ง ๑๒ ลายบนผืนเดียวกัน เรียกว่า **ลายหมี่ครีว** ซึ่งในปัจจุบัน ชาวบ้านไม่ค่อยได้ทำการทอครบทุกลายบนผืนผ้าเดียวกัน จะมีการทอประมาณ ๓-๕-๗-๙ ลาย จากลวดลายทั้ง ๑๒ ลาย โดยใช้ระยะเวลาในการทอผ้าจำนวน ๑๕ วันต่อผืนขึ้นอยู่กับความยากง่ายของลายที่เลือกใช้ อย่างไรก็ตาม การลดจำนวนลายลง ก็ยังทำให้ผ้ามีเอกลักษณ์และความสวยงามที่ไม่เหมือนผ้าทอของที่อื่น เป็นอย่างมาก ควรกับการอนุรักษ์และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผ้าทอดังกล่าวได้

ผลการสำรวจความต้องการของตลาดผ้าทอพื้นเมืองในเบื้องต้น ประกอบกับได้ประชุมหารือกับกลุ่มทอผ้าเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่ม ทอผ้าบ้านภูผักไซ้ได้ พบว่า กลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้ มีความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้ ๕ แนวทาง ดังนี้

๑. **ปรับลดจำนวนลวดลายบนผืนผ้า** จากจำนวนทั้งหมด ๑๒ ลาย ได้แก่ ลายหมักจับ (หรือลายมัดจับ หรือลายกระจับ) มีทั้ง (เดี่ยว/คู่) ลายตุ้ม ลายนาค ลายเพี้ยงถั่ว (คว่า/หงาย) ลายหอปราสาท ลายดอกแก้ว ลายขอ ลายเอี้ยว (เอี้ยวหัว หรือลายสายน้ำ) ลายคัน ลายหงส์ ลายดอกผักแว่น การปรับลดจำนวนลายลงจากเดิม จากจำนวนลายที่มี ๑๒ ลาย บนผ้าผืนเดียวกัน พัฒนาปรับให้เหลือ ประมาณ ๓ ลาย ๕ ลาย และ ๗ ลาย บนผ้าผืนเดียวกัน เพื่อให้มีความสะดวก รวดเร็วในการทอ มีความสวยงาม แต่ยังไม่โดดเด่น และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ

**๒. พัฒนาลวดลายใหม่ขึ้นมา** งานวิจัยนี้ได้เลือกลายที่เป็นจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้ จากลวดลายทั้ง ๑๒ ลาย **ลายดอกผักแว่น** และลายหอปราสาท ที่มีความโดดเด่นร่วมกับสมาชิกกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้ **พัฒนาลายเดี่ยวที่ชาวบ้านเคยมี** เป็นตัวผลิตภัณฑ์ใหม่ของกลุ่มทอผ้า คือ

### ๒.๑ ลายภูผาไชย เป็นลวดลายที่พัฒนามาจากลายหอปราสาท ด้วยเหตุผล ๒ การคือ

๑) เป็นลวดลายที่พัฒนาจากสิ่งที่มีความหมายต่อชาวบ้านมาก เพราะหอปราสาท หมายถึง ราชวัง เมือง ที่แสดงถึง ความมั่งคั่ง และชาวบ้านต่างมีความเชื่อว่า ปราสาทเป็นที่ที่ผู้มีบุญอาศัยอยู่ เช่น พระเจ้าแผ่นดินและพระสงฆ์คนสามัญธรรมดาจะอาศัยอยู่ไม่ได้ ฉะนั้น เวลาชาวบ้านจะทอผ้าไปถวายพระ หรือผู้มีบุญ จะต้องทอด้วยลายนี้ ทั้งนี้ชาวบ้านได้รับส่วนบุญ ส่วนกุศลไปด้วยและไม่นิยมนำมานุ่งเพราะถือว่าเป็นของสูง

๒) หมู่บ้านภูผักไซ้นั้น มีพระธาตุภูผักไซ้หรือพระธาตุภูผาชัยสวรรค์มีลักษณะองค์พระธาตุเป็นเจดีย์ฐานทรงสี่เหลี่ยม ศิลปะแบบล้านนาสูง ๕.๕ เมตร ฐานสี่เหลี่ยมกว้างด้านละ ๒.๕ เมตร สร้างด้วยอิฐโกลปูน ปิดแผ่นทองเหลืองบุรอบฐาน ลงรักปิดทองบริเวณยอดเจดีย์ ตั้งอยู่บนภูเขา สีทองสุกปลั่ง สามารถมองเห็นได้แต่ไกล ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้าน และเป็นชื่อของหมู่บ้าน จึงได้นำเอาพระธาตุมาเป็นสัญลักษณ์ และพัฒนาให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้า **เป็นการพัฒนาให้เป็นลายใหม่ให้ชื่อว่า ลายภูผาไชย**

ดังนั้น การนำเอาลายหอปราสาทมาประยุกต์เป็นลายพระธาตุภูผักไซ้หรือพระธาตุภูผาชัยสวรรค์ มาเป็นอัตลักษณ์ของชาวบ้าน **เป็นการพัฒนาให้เป็นลายใหม่ที่ทางกลุ่มได้จากลายที่มีอยู่เดิม คือ ลายหอปราสาท** หมายถึง ราชวัง เมือง แสดงถึง ความมั่งคั่ง และมีความเชื่อว่า ปราสาทเป็นที่ที่ผู้มีบุญอาศัยอยู่ เช่น พระเจ้าแผ่นดินและพระสงฆ์คนสามัญธรรมดาจะอาศัยอยู่ไม่ได้ ฉะนั้นเวลาชาวบ้านจะทอผ้าไปถวายพระ หรือผู้มีบุญ จะต้องทอด้วยลายนี้ ทั้งนี้ชาวบ้านได้รับส่วนบุญ ส่วนกุศลไปด้วยและไม่นิยมนำมานุ่งเพราะถือว่าเป็นของสูง ปัจจุบันชาวไทหล่ม ยังมีความเชื่อว่า หอปราสาทเป็นเมือง หรือราชวังของพระเจ้าแผ่นดิน เป็นที่ที่ผู้มีบุญได้อาศัยอยู่ และหากชาวบ้านได้ทอลายปราสาทนี้จะทำให้ได้ไปเยือน และเป็นมงคลแก่ชีวิต ถึงความมั่งคั่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตต่อไป

**๒.๒ ลายดอกผักไซ้ ได้พัฒนามาจากลายดอกผักแว่น** เป็นลวดลายที่ทางกลุ่มทอผ้าทอผ้ามีความถนัดได้รับรางวัลในการประกวดการคิดสรรผลิตภัณฑ์ของกรมพัฒนาชุมชน ลายผักแว่นเป็นลายเก่าที่เลียนแบบลักษณะของดอกไม้ มีแปดกลีบ ผักแว่นเป็นพืชที่อยู่ตามชายฝั่งของลำน้ำ ห้วย หนอง คลองบึง เพราะผักแว่นเกิดง่าย ผักแว่นนี้เป็นพืชที่ชาวบ้านได้สัมผัสอยู่ทุกวันจึงเกิดความคิดที่จะสร้างงานทางด้านลายของผ้าจึงได้นำเอาดอกผักแว่นหรือผักแว่นนั้นมามัดหมี่และผ้าซิดได้ทั้งนี้ เพราะลักษณะของดอกผักแว่นเป็นดอกเล็ก ๆ สวยงาม เกิดเป็นกลุ่มและโตเร็ว ดังนั้น ทางกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้ จึงคิดที่จะพัฒนาลายผักแว่นให้เป็นลายผักไซ้ ซึ่งเป็นชื่อของหมู่บ้าน และเป็นผักที่เกิดขึ้นทั่วไป มีจำนวนมากในหมู่บ้าน เป็นพืชที่มีลักษณะเป็นเถาคล้ายผักตำลึง ใ้รับประทานกับน้ำพริกได้ เป็นต้น ซึ่ง ผักไซ้นั้น มีความหมาย ความเชื่อของชาวบ้าน เชื่อว่าถ้าใครสามารถมัดลายได้ก็จะเป็นคนที่มีความสามัคคี มีความเอื้อเฟื้อมีความประณีตละเอียดอ่อนตาม และมีความเจริญก้าวหน้า

### ๓. สร้างตราสัญลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและสร้างตราสัญลักษณ์ (โลโก้) ให้กับกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้ เพื่อใช้ในการสร้างการจดจำสินค้าของผู้บริโภคได้ และเป็นการส่งเสริมการขายสินค้าให้กับกลุ่มผ้าทอฯ โดยตราสัญลักษณ์ที่สร้างขึ้นมานั้น ทางผู้วิจัยได้นำเอาเอกลักษณ์ของหมู่บ้านภูผักไซ้ คือ พระธาตุภูผาไชยสวรรค์ ซึ่งเป็นพระธาตุที่มีลักษณะองค์พระธาตุเป็นเจดีย์ฐานทรงสี่เหลี่ยม ศิลปะแบบล้านนาสูง ๕.๕ เมตร ฐานสี่เหลี่ยม

กว้างด้านละ ๒.๕ เมตร สร้างด้วยอิฐโบกปูน ปิดแผ่นทองเหลืองบุรอบฐาน ลงรักปิดทองบริเวณยอดเจดีย์ ตั้งอยู่บนภูเขา สีทองสุกปลั่ง สามารถมองเห็นได้แต่ไกล ซึ่งเป็นพระธาตุแห่งเดียวที่ชาวบ้านนับถือ และผักไช้ ซึ่งเป็นชื่อของหมู่บ้านนี้ คือ หมู่บ้านผักไช้ โดยความหมายของพระธาตุภูผาไชยสวรรค์และผักไช้จึงได้โลโก้ของกลุ่มทอผ้าฯ ได้มีการทดลองใช้ในการขายสินค้าในงานเทศกาลปีใหม่จำนวน ๑,๐๐๐ ชุด ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี

#### ๔. พัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอโบราณ ให้มีประโยชน์ใช้สอยในรูปแบบต่างๆ

คณะผู้วิจัย พบว่า ผู้บริโภคมีความต้องการผลิตภัณฑ์ที่ใช้ผ้าทอลายโบราณมาผลิตเป็น ผ้าคลุมไหล่ ผ้าขึ้น เสื้อ กระโปรง กระเป๋าสตรี ผ้าขาวม้า หมวก ผ้าปูโต๊ะ หมอนอิง ผ้า màn โคมไฟ เป็นต้น ซึ่งในเบื้องต้น กลุ่มทอผ้าฯ ยังไม่ได้ทำการผลิตในทุกรายการ แต่ได้ทดลองทำการผลิตในบางรายการในอนาคต เช่น ผ้าคลุมไหล่ หมอนอิง ที่ใส่ไอแพด ที่รองแก้ว เป็นต้น โดยได้ใช้ลายผ้าที่ได้พัฒนาขึ้นมาใหม่ คือ ลายภูผาไชย และลายผักไช้ ออกแบบผลิตภัณฑ์และลวดลายบนผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายมากขึ้น โดยผลิตภัณฑ์จะมีความโดดเด่น และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่

#### อภิปรายผลการวิจัย

การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผ้าโบราณของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผาไช้จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย เพื่อค้นหาเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของลวดลายผ้าไทยโบราณ เพื่อจัดทำฐานข้อมูลของลวดลายผ้าไทยโบราณ ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผาไช้ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอลายโบราณ สู่อุตสาหกรรม ดังนี้

๑. อภิปรายผลของการค้นหาเอกลักษณ์ และการสื่อความหมายของลวดลายผ้าไทยโบราณ จากการศึกษาพบว่า ผ้าไทยโบราณของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผาไช้ มีประวัติความเป็นมาจากชาวไทหล่ม อ.หล่มเก่า ซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ของจังหวัดเพชรบูรณ์ที่สืบทอดกันมานาน มีการปกครองกันเองโดยใช้ระบบฮีตสิบสองครองสิบสี่ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน แสดงถึงความเป็นชาติเก่าแก่และเจริญรุ่งเรือง เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ภาษาของไทหล่มมีสำเนียงภาษาพูดที่ได้รับอิทธิพลทั้งจากภาษาไทยโคราช ลาวหลวงพระบาง ลาวเวียงจันทน์ ที่อพยพมาอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมกันที่อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ จนได้ชื่อว่า “ลาวหล่ม” เป็นที่รวมของชุมชนหลายเชื้อชาติ หล่มเก่าเคยเป็นหัวเมืองไทยฝ่ายเหนือมาก่อนจึงมีชนหลายเชื้อชาติมาอยู่ร่วมกัน ทำให้เกิดการผสมผสานกันในเรื่องเชื้อชาติ และชนกลุ่มชาวเขาที่อาศัยอยู่ตามเทือกเขาเพชรบูรณ์ ได้แก่ ชาวเขาเผ่าเย้า ลีซอ มูเซอ และ ม้ง ทำให้เกิดการผสมผสานทางด้านวัฒนธรรมกับคนในภูมิภาคใกล้เคียงจนเกิดเอกลักษณ์ของตนเองขึ้นมา (จินตนา สนามชัยสกุล และคณะ ,๒๕๕๒)

วัฒนธรรมในการแต่งกายของชาวบ้านภูผาไช้ มีการแต่งกายเหมือนชาวไทหล่ม ที่อนุรักษ์แบบดั้งเดิมไว้ คือการแต่งกายแบบไทหล่มสมัยก่อนมีลักษณะเหมือนกับคนลาว ผู้หญิงใส่ผ้าถุงมัดหมี่ที่มีลักษณะแตกต่างจากทางภาคอีสาน เป็นผ้าถุงที่ต่อหัวขึ้นด้วยผ้ามัดย้อมสีแดงหรือทอเป็นลายขิดสีแดง ตีนขึ้นเป็นลายขวางเล็กๆ ตัวขึ้นทอเป็นทางยาวมีลายมัดหมี่หลายลายสลับกัน ส่วนใหญ่นิยมสีน้ำตาลเข้มเรียกว่า สีเม็ดมะขาม เป็นสีหลัก ใส่เสื้อสีครีมคอกกลม แขนกระบอก ผ้าหน้าติดกระดุมเงิน ห่มผ้าสไบสีครีมบางๆ ทับ ผ้ามัดเกล้ามวยต่ำเหนือต้นคอติดดอกไม้ ส่วนผู้ชายมักใส่กางเกงขาก๊วย เสื้อม่อฮ่อมย้อมคราม ถ้าเป็นชั้นสูงจะใส่ถุงกระเบนทั้งผู้หญิง ซึ่งสอดคล้องกับ จินตนา สนามชัยสกุล และคณะ (๒๕๕๒) คือ ลักษณะการแต่งกาย แต่งด้วยผ้ามัดหมี่พื้นเมืองดั้งเดิม

ลวดลายและสีของผ้าของชาวไทหล่ม พบว่าเป็นลวดลายที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ และได้สืบทอดกันมาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับ สุขสันต์ จันทะโชโต (๒๕๖๖) ลวดลายของผ้าที่ชาวไทหล่มทอนั้น ได้มาจากสิ่งที่พบเห็นใกล้ตัว และได้จากธรรมชาติสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว นอกจากนั้นยังได้จากจินตนาการของบรรพบุรุษ ทำให้ลวดลายได้มีการพัฒนาไปจากที่เป็นอยู่เดิมมาก ส่วนใหญ่ลวดลายมักเป็นลายเรขาคณิตที่ไม่ซับซ้อนนัก เช่น ลายขีด ลายเพ็ญ (หาง/คว่ำ) ลายขอ ลายดอกแก้ว ลายดอกผักแว่น ส่วนการใช้สีสันทนในการทอนั้น ชาวไทหล่มมักจะใช้สีค่อนข้างเข้ม เช่น สีเม็ดมะขาม สีน้ำเงิน สีม่วงแก่ เป็นต้น เนื่องจากไม่เป็นสีที่เปื้อนง่ายเวลาทำนาทำไร่ และเป็นสีที่สามารถหาสีจากธรรมชาติมาย้อมได้ ลักษณะการทอส่วนใหญ่ทอเป็นผ้ามัดหมี่ และผ้ามัดหมี่ของไทหล่มจัดเป็นผ้าพื้นเมืองของเพชรบูรณ์ ซึ่งมีลักษณะลวดลายแตกต่างจากผ้ามัดหมี่ของพื้นเมืองอีสาน ลักษณะผ้ามัดหมี่ของอีสานลวดลายค่อนข้างใหญ่ ส่วนลายมัดหมี่ของเพชรบูรณ์มีลายค่อนข้างเล็ก ละเอียดในการทำมากกว่าลายมัดหมี่ของอีสาน ด้วยเหตุที่ผ้ามัดหมี่ของเพชรบูรณ์มีความยากในการทำรวมทั้งลายมักจะเป็นลายเล็ก (ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม จังหวัดเพชรบูรณ์ :๒๕๔๐)

กลุ่มทอผ้าบ้านภูผาไข่ มีบรรพบุรุษ อพยพมาจากหลวงพระบางลงมาทางทิศใต้ ให้ชื่อว่า ภูผาไข่ เพราะหมู่บ้านตั้งอยู่บนภูเขามียอดภูเขามียอดเป็นจำนวนมาก ต่อมาได้ออกเสียงเพี้ยนเป็น “ภูผาไข่” อาชีพหลักคือ การทำนาทำไร่ อาชีพเสริมสำหรับผู้หญิงจะทำการทอผ้า ส่วนผู้ชายจะทำการหาปลา ทำไม้ จักสาน สำหรับการทอผ้าเป็นแบบดั้งเดิม คือ มีการใช้กี่พื้นบ้านแบบกี่กระตุก นิยมทอผ้าเพื่อใช้ในบ้าน ใส่เองและใส่ไปในงานพิธีต่างๆ ผ้าทอส่วนใหญ่ทอด้วยกรรมวิธีการมัดหมี่ และการทอยกดอกหรือภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “การเก็บขีด” ทำให้มีลวดลายสวยงามบนผืนผ้า ลวดลายที่นิยมทอของชุมชนนั้นส่วนใหญ่เป็นลวดลายแบบดั้งเดิมที่เป็นมรดกมาจากรุ่นปู่ ย่า และลวดลายที่ทำการประยุกต์จากของดั้งเดิม เช่น ลายโคมห้า ลายโคมเก้า ลายตะขอ ลายปราสาท ลายขาเป๋ย ลายกัญแจเงิน ประยุกต์ ลายปักกิ่ง ลายเครื่องหินน้อย และลายประยุกต์หรือดัดแปลงมาจากธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ดอกไม้ หรือแมลงต่างๆ ได้แก่ ลายผัดแก่น ลายบัวสวรรค์ ลายดอกบัวแก้ว เป็นต้น การสร้างสรรค์ลายบนผ้าทอจึงเป็นคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ชุมชนได้สร้างสรรค์ไว้

กลุ่มทอผ้าบ้านภูผาไข่ สามารถนำความรู้ ความคิด ความสามารถที่บรรพบุรุษ ได้ถ่ายทอดการทอผ้าซึ่งสอดคล้องกับ เอกวิทย์ ณ ถลาง (๒๕๔๑) ว่าภูมิปัญญา ว่าเป็นความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจน ที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและดำรงชีพในระบบนิเวศ หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรมที่ได้มีการพัฒนาการสืบสานกันมา ภูมิปัญญา จึงมีทั้งภูมิปัญญาอันเกิดจากประสบการณ์ในพื้นที่ ภูมิปัญญาที่มาจากภายนอกและภูมิปัญญาที่ผลิตใหม่หรือผลิตซ้ำ เพื่อการแก้ปัญหาและการปรับตัวให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความเปลี่ยนแปลง และสอดคล้องกับ พิชรินทร์ สิริสุนทร (๒๕๔๔) เป็นการผลึกขององค์ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรม และความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่มีเอกลักษณ์ ซึ่งมนุษย์ในสังคมหนึ่งๆ คิดค้นขึ้น ภูมิปัญญา เป็นสิ่งที่มนุษย์ได้มาผ่านกระบวนการสั่งสม สืบทอด ปรับปรุง และประยุกต์ใช้ต่อเนื่องกันมา เป็นระบบคุณค่าดั้งเดิมที่สะท้อนออกมาให้เห็นในชีวิตประจำวัน ของบุคคลด้วยสัญลักษณ์ต่างๆ และมีลักษณะเป็นองค์รวม ที่ให้ความสำคัญกับดุลยภาพและเอกภาพขององค์ประกอบต่างๆ ภูมิปัญญาจึงมีความเชื่อมโยงกับระบบต่างๆ ของสังคมทั้งระบบทั้งในอดีตและปัจจุบัน มีความหลากหลาย ไม่หยุดนิ่ง (Dynamics) และมีความแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม ซึ่งทั้งสองความหมายแสดงให้เห็นว่า ภูมิปัญญาเกิดขึ้นจากกระบวนการทางสังคม ทั้งสั่งสม สืบทอด และปรับปรุง รวมทั้งผ่านกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ กลายเป็นองค์ความรู้อันลุ่มลึกสามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์เพื่อให้สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมได้

จุดเด่นของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้ คือ ผ้าชิ้นไทหล่ม ที่เรียกว่า ผ้าชิ้นหัวแดงตีนก่าน เป็นผ้าทอที่มีลายเป็นอัตลักษณ์เฉพาะ และมีลักษณะของการทอแตกต่างจากที่อื่น เช่น ในส่วนหัวชิ้นได้นำเอาผ้าทอสีแดงทำการมัดย้อมเป็นลวดลายที่แตกต่างจากที่อื่น ส่วนของตีนชิ้นนั้น มักทำทำด้วยผ้าขีด มีการปักลวดลายเส้นที่แตกต่างกับที่อื่น และส่วนของตัวชิ้นนั้น มีลวดลายแตกต่างจากที่อื่น โดยมีลวดลายเด่นในผืนเดียวกัน ได้แก่ ลายหอปราสาท ลายขอ ลายหงส์ ลายนาค ลายเอี้ยว ลายขาเป๋ย ลายเพี้ยคว่ำ/หงาย ลายดอกแก้ว ลายตุ้ม ลายหมักจับ ลายคัน ทำให้ผ้าทอของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้มีลวดลายต่างๆ ทั้งสิ้นจำนวน ๑๒ ลาย หากทอทั้ง ๑๒ ลายบนผืนเดียวกัน เรียกว่า **ลายหมี่คร้ว** ซึ่งในปัจจุบันเอกลักษณ์ ลักษณะเฉพาะตัว สอดคล้องกับวรชัย โรจนพรทิพย์, ๒๕๔๘ หมายถึง ลักษณะเฉพาะตัว (Character of Community) อันเกิดจากภาพรวมที่ปรากฏอยู่ในรูปแบบลักษณะทางกายภาพเป็นอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ โดยพิจารณาจากองค์ประกอบหลายๆ อย่างประกอบกัน ที่ทำให้พื้นที่นั้นมีลักษณะที่พิเศษแตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ ทั้งนี้หมายรวมถึงความต่อเนื่องของการดำรงชีวิตในสังคมที่อยู่ในพื้นที่หรือเมือง เช่น กิจกรรมของเมืองซึ่งเป็นแผนความเป็นอยู่ที่ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับ Kevin Lynch (๒๐๐๐) ลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นสามารถมองเห็นได้จากองค์ประกอบทางการภาพที่มีลักษณะเฉพาะ ว่ามีลักษณะเฉพาะทางกายภาพและรูปลักษณ์ โครงสร้างทางกายภาพที่แท้จริงของสถานที่ ลักษณะจริงของอาคาร ภูมิทัศน์ ภูมิอากาศ และคุณลักษณะของสุนทรียภาพ

ทุนทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมของชาวไทหล่มเป็นสิ่งที่มนุษย์มีส่วนร่วมผลิตสร้างขึ้นมา โดยการเรียนรู้จากกันและสืบต่อเป็นความเจริญก้าวหน้า หรืออาจกล่าวว่าวัฒนธรรมเป็นส่วนทั้งหมดที่ซับซ้อน ซึ่งประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณี วัฒนธรรม ในความหมายที่ สุพัตรา สุภาพ (๒๕๒๕) ได้ให้ครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง มนุษย์จะคิดสร้างระเบียบ กฎเกณฑ์ วิถีในการปฏิบัติ การจัดระเบียบตลอดจนระบบความเชื่อ ความนิยม ความรู้ เทคโนโลยีต่างๆ ในการควบคุมและใช้งานประโยชน์จากธรรมชาติ ก่อ สวัสดิพานิช (๒๕๒๕) ได้ในคำนิยามของวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมได้แก่ ผลรวมของลักษณะของกลุ่มชนหรือสังคมหนึ่ง โดยวัฒนธรรมของแต่ละวัฒนธรรมจะมีองค์ประกอบอยู่ ๓ ประการ คือ ๑) ความเชื่อทางวัฒนธรรม ๒) รูปแบบทางวัฒนธรรม ๓) คุณภาพทางวัฒนธรรม ประเวศ วะสี (๒๕๔๓) กล่าวว่า วัฒนธรรมคือ พลังของสังคมทางภูมิปัญญา เพื่อพัฒนาทางเศรษฐกิจ จิตใจ การเมือง สังคม สิ่งแวดล้อมพร้อมๆ กัน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๔๒) ให้ความหมายของ วัฒนธรรม ไว้ว่า คือ สิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ โดยสรุป วัฒนธรรม หมายถึง วิธีการดำรงชีวิตคนในสังคม ถือเป็นแบบแผนปฏิบัติในสถานที่ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถดำเนินร่วมกัน ดังนั้น วัฒนธรรมไทย หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของคนไทยที่สั่งสม เลือกรสรให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในสังคมไทย และยังสามารถเป็นเครื่องมือในการที่จะดำรงไว้ซึ่งสังคมอันดีงาม เจริญ สืบทอดกัน เป็นมรดกทางสังคมมาตั้งแต่ในอดีต สหวัฒน์ แนนหนา (๒๕๕๔) ได้กล่าวถึง ทุนทางวัฒนธรรม คือ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติซึ่งกรมส่งเสริมวัฒนธรรมของกระทรวงวัฒนธรรมกำหนดไว้มี ๗ สาขา คือ ๑) ภาษา ๒) วรรณกรรมพื้นบ้าน ๓) ศิลปะการแสดง ๔) แนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล ๕) งานช่างฝีมือดั้งเดิม ๖) ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล ๗) กีฬา ภูมิปัญญาไทย นอกจากนั้น ยังควรหมายรวมถึงมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ภาษาวรรณกรรม เอกสารโบราณ จดหมายเหตุ ศิลปะการแสดง และงานศิลปกรรมต่าง ๆ ล้วนเป็นทุนทางวัฒนธรรม ที่บรรพบุรุษได้สั่งสมและสร้างสรรค์ไว้จนสืบทอดมาเป็นมรดกวัฒนธรรมให้แก่อนุชนได้นำมาศึกษาเรียนรู้และซาบซึ้งในสุนทรีย์ แห่งความงดงามของเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทยอย่างไม่ขาดสาย

๒) อภิปรายผลของการสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอลายโบราณ สู่เชิง

พาณิชย์ จากการศึกษาการสร้างมูลค่าเพิ่ม เน้นการสร้างคุณค่าทางด้านผลิตภัณฑ์ (Product Value) ใน ๕ แนวทางดังนี้

**๑. การปรับลดจำนวนลวดลายบนผืนผ้า** จากเดิมจำนวน ๑๒ ลาย ได้แก่ ลายหมากจับ (หรือลาย กระจับ หรือลายมัดจับ (คู่/เดี่ยว) ลายตุ้ม ลายนาค ลายเพ็ญคว่ำ (คว่ำ/หงาย) ลายหอประสาท ลายดอกแก้ว ลายขอ ลายเอี้ยว (เยี้ยววัว หรือหลายสายน้ำ) ลายคัน ลายหงส์ ลายดอกผักแว่น ทำการปรับจำนวนลายลงให้ เหลือ **๓ ลาย ๕ ลาย และ ๗ ลาย** บนผ้าผืนเดียวกัน เพื่อให้มีความสะดวก รวดเร็วในการทอ ซึ่ง ๓ ลาย ได้แก่ ลายหอประสาท ลายขอ ลายคัน จำนวน ๕ ลาย ได้แก่ ลายหมากจับ ลายตุ้ม ลายขาเป้ย ลายดอกแก้ว ลายเอี้ยว จำนวน ๗ ลาย ได้แก่ ลายหอประสาท ลายตุ้ม ลายเพ็ญคว่ำ หงาย ลายกระจับ ลายเอี้ยว ลายขอ ลายนาค จำนวน ๑๐ ลาย ได้แก่ ลายนาค ลายหงส์ ลายกระจับ ลายหอประสาท ลายขาเป้ย ลายเพ็ญคว่ำ- หงาย ลายตุ้ม ลายขอ ลายเอี้ยว ลายคัน

**๒. การพัฒนาผ้าทอลายเดียวให้มีเป็นลายใหม่เกิดขึ้น** ผู้วิจัยได้เลือกลายเด่นของกลุ่มทอผ้าบ้านภู ผักไผ่มา ๒ ลายจาก ๑๒ ลาย คือ **ลายดอกผักแว่น และลายหอประสาท** เพื่อนำมาพัฒนาเป็นตัวผลิตภัณฑ์ ใหม่ คือ **ลายภูผาไชย** เป็นลวดลายที่พัฒนามาจากลายหอประสาท ลายดอกผักไผ่ ได้พัฒนามาจากลาย ดอกผักแว่น เป็นลวดลายที่ทางกลุ่มทอผ้าทอผ้ามีความถนัด และลายผักแว่นเป็นลายเก่าที่เลียนแบบลักษณะ ของดอกไม้ มีแปดกลีบ ผักแว่นเป็นพืชที่อยู่ตามชายฝั่งของลำน้ำ ห้วย หนอง คลองบึงเพราะผักแว่นเกิดง่าย ผักแว่นนี้เป็นพืชที่ชาวบ้านได้สัมผัสอยู่ทุกวันจึงเกิดความคิดที่จะสร้างงานทางด้านลายของผ้าจึงได้นำเอาดอก ผักแว่นหรือผักแว่นนั้นมามัดหมี่และผ้าขัดได้ทั้งนี้ เพราะลักษณะของดอกผักแว่นเป็นดอกเล็ก ๆ สวยงาม เกิด เป็นกลุ่มและโตเร็ว ดังนั้น ทางกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไผ่ จึงคิดที่จะพัฒนาลายผักแว่นให้เป็นลายผักไผ่ ซึ่งเป็นชื่อ ของหมู่บ้าน และเป็นผักที่เกิดขึ้นทั่วไป มีจำนวนมากในหมู่บ้าน เป็นพืชที่มีลักษณะเป็นเถาคล้ายผักตำลึง ใช้ รับประทานกับน้ำพริกได้ เป็นต้น ซึ่ง ผักไผ่นั้น มีความหมาย ความเชื่อของชาวบ้าน เชื่อว่าถ้าใครสามารถมัด ลายได้ก็จะเป็นคนที่มีความสามัคคี มีความเอื้อเฟื้อมีความประณีตละเอียดอ่อนตาม และมีความเจริญก้าวหน้า

**๓. การปรับให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่** ผู้วิจัยได้สำรวจความต้องการผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภคที่ใช้ผ้าทอ ลายโบราณมาผลิตเป็นสินค้าใหม่ ได้แก่ ผ้าคลุมไหล่ ผ้าซิ่น เสื้อ กระโปรง กระเป๋าสตรี ผ้าขาวม้า หมวก ผ้าปู โต๊ะ หมอนอิง ผ้ามาบ เป็นต้น ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่โดยใช้ ลายผ้าที่ได้พัฒนาจาก ลายโบราณเดิม มาทำเป็นหมอนอิง โซฟา ที่ใส่ไอแพด เป็นต้น คือ ลายภูผาไชย และลายผักไผ่

**๔. การสร้างโลโก้ให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอ** เพื่อให้ผู้บริโภคจะได้จดจำได้ โดยการสร้างตรา สัญลักษณ์ (โลโก้) ให้กับกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไผ่ได้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและสร้างตราสัญลักษณ์ให้กับกลุ่มทอ ผ้าบ้านภูผักไผ่ เพื่อใช้ในการขายสินค้าของกลุ่มผ้าทอ โดยตราสัญลักษณ์ที่สร้างขึ้นมานั้น ได้นำเอาเอกลักษณ์ ของหมู่บ้านภูผักไผ่ คือ พระธาตุภูผาไชยสวรรค์ ซึ่งเป็นพระธาตุแห่งเดียวที่ชาวบ้านนับถือ และผักไผ่ ซึ่งเป็น ชื่อของหมู่บ้านนี้ คือ หมู่บ้านภูผักไผ่ โดยความหมายของพระธาตุภูผาไชยสวรรค์และผักไผ่นั้น

### ข้อเสนอแนะ

๑. จากผลการวิจัยที่พบว่า ลวดลายการทอผ้าไทหล่มนั้น บางลวดลายในปัจจุบันหาดูได้ยากเพราะไม่ มีผู้สืบทอดเอารุ่นใหม่ ๆ จึงควรมีการสร้างผู้สืบทอดรุ่นใหม่ ๆ ให้มีจิตสำนึกในคุณค่าของผ้าทอไทหล่ม ลวดลาย ต่างๆ เช่น การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นให้นักเรียนในพื้นที่ได้เรียนรู้วัฒนธรรมผ้าทอไทหล่ม เรียนรู้การทอผ้าไท หล่ม เพื่อจะได้เป็นกระบวนการสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาผ้าทอไทหล่มต่อไป

๒. จากผลการวิจัยที่พบว่าไม่มีการทอผ้าไทหล่ม ในลวดลายบางลวดลายจึงควรมีการส่งเสริมการ พั่นฟูการทอผ้าไทหล่มลวดลายโบราณในเชิงอนุรักษ์โดยเชื่อมโยงเครือข่ายของชาวบ้านในจังหวัดมาร่วมมือกัน

พื้นฟูอนุรักษ์และสืบทอดลวดลายดั้งเดิมเหล่านั้นต่อไป จากผลการวิจัยที่พบว่ากลุ่มลูกค้าเป้าหมายเห็นว่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทหล่ม ส่วนใหญ่มีปัญหาที่สำคัญคือสถานที่จำหน่ายอยู่ห่างไกลมีสินค้าให้เลือกน้อยและรูปแบบ/รูปทรงไม่ทันสมัยนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรมีการพัฒนาช่องทางการจำหน่าย (Place) ผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทหล่มไปสู่ช่องทางใหม่ใหม่ที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย เช่น งานแสดงสินค้าต่างๆในเขตเมือง อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

๓. จากผลการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยสำคัญที่กลุ่มลูกค้าเป้าหมายใช้ในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ คือ ประโยชน์ใช้สอยของผลิตภัณฑ์ ดังนั้น ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทหล่มควรเน้นกลุ่มผลิตภัณฑ์ที่ประโยชน์ใช้สอยโดยตรงต่อกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย เช่น หมอนอิง กระเป๋า อุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ และควรหลีกเลี่ยงผลิตภัณฑ์ที่มีความเฉพาะตัวและขึ้นอยู่กับสมัยนิยม เช่น เสื้อผ้า

๔. ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากการทอผ้าทอไทหล่มควรคำนึงถึงความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายและให้ความสำคัญกับการสื่อความหมายและการคงเอกลักษณ์ของชาวไทหล่มด้วย เพื่อป้องกันปัญหาขัดแย้งและการต่อต้านผลิตภัณฑ์ที่จะเกิดขึ้นจากการใช้ลวดลายและสีสันทัดแย้งกับความเชื่อและการสื่อความหมายของชาวไทหล่ม

๕. ควรมีการส่งเสริมการพัฒนาในรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆจากผ้าทอไทหล่มอย่างต่อเนื่อง โดยการสนับสนุนในเรื่องการฝึกอบรมจากหน่วยงานของรัฐ สถาบันการศึกษา รวมทั้งองค์กรเอกชน เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีความสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายมากยิ่งขึ้นอีก ทั้งยังเป็นการสืบสานและอนุรักษ์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทหล่ม และสามารถสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้นให้กับชาวไทหล่ม

๖. ควรมีการศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ผ้าทอไทหล่มไว้อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะข้อมูลตัวอย่าง ถ้าให้มีรูปแบบเป็นเอกสาร หนังสือ ตำรา อันจะเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และสะดวกต่อการศึกษาต่อไปในอนาคต

๗. ควรมีการให้ความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ ในการพัฒนากลุ่มทอผ้าฯ อีก เช่น มีความต้องการรับความช่วยเหลือในด้านช่องทางการจัดจำหน่ายและเงินทุนหมุนเวียน เป็นต้น

๘. ควรมีการให้ความช่วยเหลือทางด้านการตลาดกับทางกลุ่ม เช่น การนำสินค้าออกแสดงในงาน อาทิเช่น งานขนมจีน งานอัฐมพระดำน้ำ งานมะขามหวาน ซึ่งเป็นการจัดโดยหน่วยงานของรัฐ และทำให้เป็นช่องทางในการจำหน่ายสินค้าได้อีกช่องทางหนึ่ง

๙. ควรให้การสนับสนุนกลุ่มทอผ้า ให้ได้รับความรู้เพิ่มเติมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการตลาด จากที่เคยได้รับการอบรมมาแล้ว เช่น ด้านการออกแบบลวดลายใหม่ ด้านกลยุทธ์ทางการตลาด ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย เป็นต้น

## บรรณานุกรม

- กนกอร สุขุมาลพงษ์. (๒๕๕๑). **พื่อนนางเทียม ในพิธีบุญเลี้ยงบ้าน กรณีศึกษา บ้านกาลิม จังหวัดอุดรธานี.** กมลลา กองสุข. (๒๕๓๖). **ผ้าจก กลุ่มลาวคั่งบ้านกุดจอก ชัยนาท-บ้านทับผึ้งน้อยสุพรรณบุรี.** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- การศึกษาณอกโรงเรียน, กรม. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคกลาง. (๒๕๕๖). **ผ้าทอพื้นบ้านภาคกลาง.** กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์. มปป.
- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (๒๕๔๔). **ผ้ามัดหมี่.** กรุงเทพฯ : บริษัทประชาชนจำกัด.
- กันยารัตน์ สุขะวันกุล. (๒๕๕๖). **การจัดการผลิตภัณฑ์ OTOP กรณีศึกษา: กลุ่มแม่บ้านสามัคคีพัฒนา บ้านถ้ำเต่า หมู่ ๑ ตำบลสามัคคีพัฒนา อำเภอบ้านดง จังหวัดสกลนคร.** การประชุมทางวิชาการมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ ๔๘: สาขาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ.
- กันยารัตน์ สุขะวันกุล และคณะ (๒๕๕๐) **การสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าผ้าฝ้ายทอโดยการใช้กรรมวิธีการย้อมสีเป็นสีครามและเป็นสีธรรมชาติให้กับผ้าทอในจังหวัดสกลนคร.** คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร.
- ก่อ สวัสดิพานิช (๒๕๒๕). **วัยรุ่นกับค่านิยมและระบบศีลธรรม: เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับการศึกษา** กรุงเทพฯ: กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. (๒๕๕๘) **การศึกษาวัฒนธรรมคนชาติไทย.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จุฑามาศ พิรพัชระ , (๒๕๕๖) **การสร้างมูลค่าเพิ่มป่านครนารายณ์หมู่บ้านป่านครนารายณ์ : โครงการตามรอยพระราชประสงค์หุบกะพง.** การประชุมวิชาการนานาชาติ การยกระดับคุณภาพชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นอาเซียน. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล จังหวัดเชียงใหม่.
- จินตนา สนามชัยสกุล และคณะ (๒๕๕๒). **รายงานการวิจัยเรื่องการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านไทหล่มเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.**
- ฉัตยาพร เสมอใจ. (๒๕๔๘). **การจัดการธุรกิจขนาดย่อม.** กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๔๘.
- ชนิศา มณีรัตน์รุ่งโรจน์ (๒๕๕๕) **การจัดการโซ่อุปทานของสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าไหม,** สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- ชลอมพร รื่นฤทัย. (๒๕๕๔) **การย้อมผ้าด้วยสีที่ได้จากธรรมชาติ.** กรุงเทพฯ : กองอุตสาหกรรมสิ่งทอ, มปป. หน้า ๒๘-๓๐.
- ชมรมอีสานและภูมิภาคอินโดจีนศึกษา. (๒๕๕๒). **อีตลีสองคองสิบสี่,** มหาวิทยาลัยนเรศวร เว็บไซต์ [th.wikipedia.org](http://th.wikipedia.org) เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๕๘.
- ชมรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทหล่ม กลุ่มมูลมังวัดท่ากกแก (๒๕๕๘). **ภาพแสดงการแต่งกายของหนุ่มสาวชาวไทหล่ม** ถ่ายเมื่อ ๑ มีนาคม ๒๕๕๘.
- दनัย จันทรฉาย. (๒๕๔๓). **กลยุทธ์การตลาด:ปลาเล็กกินปลาใหญ่,** กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ดุสิต สุขเสรีสัมฤทธิ์. (๒๕๕๓). **ประวัติบ้านกุดจอก.** อุทัยธานี : ทองวิลการพิมพ์.

ฐิติกุล ไชยวรรณ และคณะ (๒๕๕๕) การเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์สิ่งทอพื้นบ้านโดยใช้เส้นใยไหมอริ, สถาบันวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธีระวัฒน์ แสนคำ.(๒๕๕๖).ประวัติศาสตร์โบราณคดีในลุ่มน้ำบนเส้นทางโขง-น่านตอนล่าง. วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน.

เทศบาลอำเภอหล่มเก่า (๒๕๕๖). ประเพณีแข่งเรือยาว คู่มือท่องเที่ยวอำเภอหล่มเก่า เว็บไซต์ <http://www.m-culture.go.th/phetchab> เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๕๘.

เทศบาลอำเภอหล่มเก่า. (๒๕๕๖). คู่มือท่องเที่ยวอำเภอหล่มเก่า. จังหวัดเพชรบูรณ์: หจก.พีบีแอลที.

ทรงพล ต่วนเทศ. (๒๕๕๕). การศึกษาภูมิปัญญาการทอผ้าพื้นเมืองของคนไทยเชื้อสายลาวครั้ง ในจังหวัดสุพรรณบุรี ชัยนาท และอุทัยธานี. ปริญญานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ถ่ายเอกสาร).

นันทวัน จันทสิงห์. (๒๕๔๒). ข้อมูลวัฒนธรรมภาคเหนือ.สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

นวลอนงค์ ประทุมเนตร. (๒๕๕๓). อัตลักษณ์ลายผ้าสาเกตกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและทางวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด.ภาควิชาภาควิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสารคาม นวลใจ โคตรแสง และคมสัน นามตะคุ. (๒๕๒๕). รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายหมักโคลนย้อมสีธรรมชาติ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาบ้านหนองน้อย ตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์.

น้ำทิพย์ วิภาวิน. (๒๕๔๖). ทักษะการพัฒนาผลิตภัณฑ์ยุคใหม่. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยุคเข็ญ.

บังอร ปิยะพันธ์. (๒๕๓๕ ) ประวัติศาสตร์ของชุมชนกลางในหัวเมืองชั้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น. วิทยานิพนธ์ ปริญญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

บทสัมภาษณ์ นางละม่อม แก้วเหลี่ยม การทอผ้าของชาวบ้านภูฝักไซในสมัยดั้งเดิม. สัมภาษณ์ ณ วันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๕๘.

บทสัมภาษณ์ นางละม่อม แก้วเหลี่ยม. ขั้นตอนการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้า. สัมภาษณ์ ณ วันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๘.

บทสัมภาษณ์ นางอุษา ศิลาโชติ. การทอผ้าไหมมัดหมี่ลายแก้วมุกดา. บ้านเลขที่ ๑๑๙ หมู่ที่ ๓ บ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. มหาสารคาม (อ้างใน [http://www.qsds.go.th/silkcotton/k\\_22.php](http://www.qsds.go.th/silkcotton/k_22.php) เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๕๘

บทสัมภาษณ์ นางสมจิตร บุรินอก การทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก บ้านกุดรัง หมู่ที่ ๑ ตำบลกุดรัง อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม อายุ ๕๙ ปี สถานที่เก็บข้อมูล บ้านกุดรัง หมู่ที่ ๑ ตำบลกุดรัง อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม (อ้างใน [http://www.qsds.go.th/silkcotton/k\\_22.php](http://www.qsds.go.th/silkcotton/k_22.php) เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๕๘.

บทสัมภาษณ์ นายสงคราม งามยิ่ง ราษฎ์ผ้าไหมมัดหมี่ชนบท ผ้าไหมชนบท จังหวัดขอนแก่น ชาวบ้าน อายุ ๕๖ ปี บ้านเลขที่ ๑๖ /๒ หมู่ ๒ ต.ชนบท อ.ชนบท จ.ขอนแก่น (อ้างใน [http://www.qsds.go.th/silkcotton/k\\_22.php](http://www.qsds.go.th/silkcotton/k_22.php) เข้าถึงข้อมูล เมื่อวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๕๘).

บทสัมภาษณ์นางประนอม ทองประศาสน์. ประธานกลุ่มทอผ้าไหม บ้านหนองกองแก้ว อายุ ๕๖ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๙๙ ม.๑๑ ต.ชนบท อ.ชนบท จ.ขอนแก่นบริษัทเงินทุน (อ้างใน [http://www.qsds.go.th/silkcotton/k\\_22.php](http://www.qsds.go.th/silkcotton/k_22.php) เข้าถึงข้อมูล เมื่อวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๕๘).

บทสัมภาษณ์ นางกองจัน จานงบุญ อายุ ๕๖ ปี ผ้าไหมขุนนารี จังหวัดชัยภูมิ ประธานกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดอน

อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ในเว็บไซต์ <http://pr.prd.go.th/chaiyaphum> เข้าถึงเมื่อวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๕๘.

บทสัมภาษณ์ นางสาว สิริวัช อายุ ๖๓ ปี **ผ้าไหมมัดหมี่ลายสาเกต** ประธานกลุ่มทอผ้าไหมบ้านคุดขวน บ้านเลขที่ ๑๘ หมู่ ๗ ตำบลเชียงขวัญ อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด อ้างใน <http://pr.prd.go.th/chaiyaphum> เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๕๘.

บทสัมภาษณ์ นางหลวง เพ็ญปภาพ อายุ ๖๕ ปี ประธานกลุ่มทอผ้าไหมสาเกต บ้านเลขที่ ๔๒ หมู่ ๖ ตำบลปอการ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด อ้างใน <http://pr.prd.go.th/chaiyaphum> เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๕๘.

บทสัมภาษณ์ นางลเวง ถุกษ์ใหญ่ อายุ ๖๒ ปี ประธานกลุ่มทอผ้าไหมเบญจสาเกต ตำบลทุ่งเขาหลวง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด อ้างใน <http://pr.prd.go.th/chaiyaphum> เข้าถึงข้อมูล เมื่อวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๕๘.

บทสัมภาษณ์ นางสาววาสนา ฉวีโรจน์ อายุ ๓๐ ปี สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านหว่านไฟ ตำบลหว่านไฟ อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด <http://pr.prd.go.th/chaiyaphum> เข้าถึงข้อมูล เมื่อวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๕๘.

บทสัมภาษณ์ นายดุสิต แนนอุดร อายุ ๓๒ ปี สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านอัคระ บ้านเลขที่ ๑๒ หมู่ ๒ ตำบลอัคระคำ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด จากเว็บไซต์ <http://pr.prd.go.th/chaiyaphum> เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๕๘.

บทสัมภาษณ์ยายซุม บัวซุม อายุ ๙๐ ปี **ลายผ้าทอในยุคต้น** ผู้ที่มีอายุสูงที่สุดในหมู่บ้าน เมื่อวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๘.

บทสัมภาษณ์ คุณป้าสายคำ ทองหยด **ลายหมี่ครีว**. วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘.

บทสัมภาษณ์ คุณไทรงาม คำสา. **ลายหมี่ครีว**. วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘.

บทสัมภาษณ์พระอาจารย์กุศล จิตโต พระธาตุภูผาไชยสวรรค์. เมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙.

บทสัมภาษณ์คุณกานต์ ปลั่งศรีทรัพย์ นายกอบต.หินฮาว **นโยบายการพัฒนา**. วันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๕๘.

บทสัมภาษณ์คุณวาสนา อธินิติ. **นโยบายการพัฒนาผ้าทอของกลุ่ม**. วันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๕๘.

ประเพณีผีตาแกล จากเว็บไซต์ <http://www.prapayneethai.com> เข้าถึงข้อมูล ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘.

ประเวศ วีสี (๒๕๔๓) คุณภาพวัฒนธรรม: ปัญหาวิกฤตด้านชนบทสู่ทางรอด. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมู่บ้านแผนที่และอาณาเขตติดต่อของจังหวัดเพชรบูรณ์ (๒๕๕๘). จากเว็บไซต์

<http://www.phetchabun.com/information/phetchabun01-06.html> เข้าถึงข้อมูล ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๕๘.

พิธีบุญบั้งไฟ เว็บไซต์ <http://www.m-culture.go.th/phetchabun> เข้าถึงข้อมูล ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘.

พิบูล ทีปะปาล (๒๕๔๗) การบริหารการตลาด (Marketing Management). กรุงเทพฯ: อมรรการพิมพ์.

พินพัสนีย์ พรหมศิริ. (๒๕๔๗). **กลยุทธ์การตลาดสำหรับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง**. ประชาชาติธุรกิจ. ๑ มกราคม ๒๕๔๗.

พุทธศาสนาในปัจจุบัน (๒๕๕๒). **ประมวลสาระชุดวิชาไทยศึกษา หน่วยที่ ๑-๗**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, หน้า ๓๑๙

พูนลาภ ทิพชาติโยธิน. (๒๕๕๓). **Quality Control : ความสำคัญของความ สม่าเสมอ**. บทความวารสาร. Productivity world ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๑๑๐.

พัชรินทร์ สิริสุนทร. (๒๕๔๔). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภูมิปัญญาไทยกับการพัฒนาชนบท.

กรณีศึกษา จังหวัดพิษณุโลก. รายงานการวิจัย. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พเยาว์ อุณศิริและคณะ. (๒๕๓๒). ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมไทยที่ควรอนุรักษ์ ประเภทสิ่งทอศิลปหัตถกรรมไทย. มปท.

พงษ์ ภาวิจิตร. (๒๕๔๘). เปิดโลกธุรกิจให้เจ้าน้อย. กรุงเทพฯ: เนชั่น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๔๒). ความหมายวัฒนธรรม กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.

ภิรมย์ แก้วมณี. (๒๕๕๕). การพัฒนาผ้าคลุมไหล่จากผ้าทอมือกะเหรี่ยง กรณีศึกษาหมู่บ้านกะเหรี่ยง-

ตะเพินคี หมู่ ๕ ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (๒๕๔๔). สภาวะตลาดปัจจัยในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

รังสรรค์ ธนพรพันธุ์. (๒๕๔๖). ทูทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : มูลนิธิไชยยัง ล้มทองกุล.

รัชฎา สุขแสงสุวรรณ. (๒๕๔๒). วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดชัยนาท. กรุงเทพฯ : องค์การค้าคุรุสภา, หน้า๑๖๙ -๒๓๐.

รัชฎา สุขแสงสุวรรณ (๒๕๔๒). ภูมิปัญญาชาวบ้านเทคโนโลยีท้องถิ่นจังหวัดชัยนาท. มปท. (เอกสารอัดสำเนา).

รัชฎา สุขแสงสุวรรณ. ชุตวิชาติตามรอยสไบทอมือภาคกลาง. มปป.

ลีลา วีระวงศ์ (๒๕๓๕). ประวัติศาสตร์ลาว. ลำพูน : เทคนิคการพิมพ์.

วรชัย โรจนพรทิพย์. (๒๕๔๘). ความสัมพันธ์ระหว่างเอกลักษณ์ชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยวเขตสัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมือง. มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ (๒๕๔๔). ผ้าไทย. กรุงเทพฯ : องค์การค้าคุรุสภา. ศิลปากร, มหาวิทยาลัย. ผ้าทอพื้นเมือง. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิศัลย์ โฆษิตานนท์ (๒๕๕๓). หล่มเก่า เมืองหลบ เมืองสงบ เมืองเสน่ห์. องค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบูรณ์ และสภาวัฒนธรรม จังหวัดเพชรบูรณ์.

วิรุทธ วงศ์อ้อย. (๒๕๔๔). ย้อนอดีต พระอุดมญาณโมลี อัญเชิญ พระแก้วมรกต จากเพชรบูรณ์กลับกรุงเทพฯ สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒. วารสารไทย. หนังสือพิมพ์เสียงเพชร. ฉบับที่ ๓๘ หน้า ๑๔ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม จังหวัดเพชรบูรณ์. (๒๕๔๐). การสำรวจลายผ้าทอชนิดและมัดหมี่จังหวัดเพชรบูรณ์. สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (๒๕๔๓). หลักการตลาด. กรุงเทพฯ: เพชรจรัสแสงแห่งธุรกิจ.

ศรีศักร วัลลิโภดม (๒๕๓๘). ลาวในเมืองไทย, การศึกษาวัฒนธรรมชาติไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, หน้า ๑๕๑ - ๑๖๙.

สหวัดน์ แนนหนา. (๒๕๕๔). การสืบค้นและการจัดการมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในอำเภอปาย-ปางมะผ้า-ขุนยวมซูทงเดช สมัยสงครามโลกครั้งที่สอง. จากเว็บไซต์

<http://www.rasmishoocongdej.com> เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๕๘.

สาวตรี สุวรรณสถิต. (๒๕๕๒). รวบรวมบทความและบทบรรยายเรื่องผ้าไทย. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ (เอกสารอัดสำเนา). มปป.

สภาวัฒนธรรมจังหวัดชัยนาท. (๒๕๕๖). **เที่ยวไปได้อะไรที่ชัยนาท**. นครสวรรค์ : ขอนตะวันการพิมพ์  
สำนักประชาสัมพันธ์เขต ๑ ขอนแก่น. **พิธีบุญข้าวประดับดิน จากเว็บไซต์**

[http://region1.prd.go.th/ewt\\_news.php?nid=๑๑๕๕๒](http://region1.prd.go.th/ewt_news.php?nid=๑๑๕๕๒) เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๕๘.

สงคราม เสนาธรรม และอมราภรณ์ มีบำรุง (๒๕๒๙). **การย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ**. กรุงเทพฯ : กอง  
อุตสาหกรรมในครอบครัว (เอกสารอัดสำเนา), มปป.

ส่งเสริมอุตสาหกรรม, กรม.(๒๕๕๘). **ผ้าทอลายขิด**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดเบรนน็อกซ์.

สิริกานต์ วงษ์ที. (๒๕๕๐). **กลยุทธ์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมผ้าทอลายโบราณของจังหวัดอุทัยธานี**

วิทยานิพนธ์ ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมบัติ สิงฆราช. (๒๕๕๓). **การจัดการความรู้เพื่อพัฒนารูขุมชนในผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือ กรณีศึกษา :**

**กลุ่มผ้าฝ้ายทอมือบ้านดอนหลวง ตำบลแม่แรง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี**. รายงานการวิจัย.

สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.).

สุชาติ อุชชิน และสมหญิง ชูประยูร. (๒๕๕๕). **การศึกษาสถานภาพอุตสาหกรรมไหมไทย**. รายงานการวิจัย

กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ. หน้า ๑๙๓

สุทธิชาติ ใจชอบสันเทียะ. (๒๕๕๒). **การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่มีต้นทุนต่ำสำหรับใช้กับผ้าไหมทอมือใน**

**จังหวัดนครราชสีมา**. รายงานการวิจัย กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.

สมหญิง ชูประยูร (๒๕๕๕). **การพัฒนาโลจิสติกส์และระบบห่วงโซ่อุปทานไหมไทย**. รายงานการวิจัย

โครงการวิจัยสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.

สมโชค เจริญการ และคณะ. (๒๕๕๒). **แนวทางการเรียนรู้ความเป็นเลิศของการพัฒนาอาชีพทอผ้าไหม**

**ตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง**.รายงานการวิจัย

กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.

สนธิรัตน์ ม. สีนาดโยธารักษ์. **การย้อมผ้าด้วยสีพื้นเมือง** วิทยาสคร. กรุงเทพฯ : มปป., มปป, หน้า ๗๑-

๗๕.

สิทธิชัย สมานชาติ (๒๕๔๑). **“วัฒนธรรมผ้าไทย”** นิตยสารซิลค์. เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน

๒๕๕๑) : ๕๕-๕๘.

สิทธิชัย สมานชาติ. (๒๕๔๐). **สิ่งทอในพระพุทธศาสนาของกลุ่มวัฒนธรรมลาวครั่ง**. กรุงเทพฯ : สำนักงาน

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

สิริกานต์ วงษ์ที (๒๕๕๐). **กลยุทธ์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมผ้าทอลายโบราณของจังหวัดอุทัยธานี**

วิทยานิพนธ์ เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุพัฒตรา สุภาพ. (๒๕๒๕). **สังคมและวัฒนธรรมไทย : คำนิยมครอบครัวศาสนาประเพณี**. กรุงเทพฯ : ไทย

วัฒนาพานิช.

สุมาลย์ โทมัส (๒๕๒๕). **ผ้าพื้นเมือง**. เอกสารวิชาการหมายเลข ๓๔. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (เอกสารอัดสำเนา).

สุวิมล วัลย์เครือ และชนิดา ตั้งถาวรสิริกุล. (๒๕๓๖). **ผ้าลาว : การอพยพเคลื่อนย้ายของวัฒนธรรมผ้าจาก**

**กลุ่มแม่น้ำโขงสู่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา**. เอกสารรายงานการวิจัย สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ,

สุขสันต์ จันทะโชโต. (๒๕๒๖). **การศึกษาเปรียบเทียบเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมในพุทธปรัชญา และ**

**ปรัชญาภควัคคีตา**.วิทยานิพนธ์ (อ.ม.). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุทิศ เมืองแวง. (๒๕๕๐). **เหลียวหลังแลหน้าผ้าร้อยเอ็ด**. สภาวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด และสำนักงาน

วัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด.

อุบลศรี อุบลสวัสดิ์ และเพชรสายเสน. (๒๕๕๑). การออกแบบและพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากผ้าไหมสุรินทร์. การผลิตสื่อวีซีดี เอกสารงานวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (อัสสัมชัญ).

อุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. (๒๕๓๐). ผ้าไทย : พัฒนาการทางอุตสาหกรรมและสังคม.

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (และคณะ) บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. เอกวิทย์ ณ ถลาง. (๒๕๔๑). ภูมิปัญญาและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย. โครงการกิตติเมธี สาขาศึกษาศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เอกพงษ์ สุริยงค์. (๒๕๕๓). การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นงานหัตถกรรมสาขาผ้าทอของจังหวัดเชียงใหม่. รายงานวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

องค์การบริหารส่วนตำบลหินฮาว. (๒๕๕๘). ข้อมูลจากสำนักงานทะเบียนอำเภอห่มเกล้า ณ เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๗.

อำเภอห่มเกล้า. (๒๕๕๗). ข้อมูลจากสำนักงานทะเบียนประชากรของตำบลหินฮาวอำเภอห่มเกล้า ณ เดือน กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗.

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านภูผักไซ้. (๒๕๕๘). แผนที่เดินดิน หมู่ที่ ๗ บ้านภูผักไซ้ ตำบลหินฮาว อำเภอห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์เดือนกรกฎาคม. ๒๕๕๘.

อานนท์ แจ่มศรี. (๒๕๒๕). สังคม วัฒนธรรมและประเพณีไทย. กรุงเทพฯ:สุภาพใจ.

อานัน วรรณทนา. (๒๕๔๙). การวิเคราะห์อุตสาหกรรมการผลิตเส้นไหมและปัจจัยที่มีผลต่ออุปทานเส้นไหมไทย. วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร.

อนุমানราชชน, พระยา (๒๕๑๕). วัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณาคาร.

อรุณวรรณ ตั้งจันทร์ และคณะ. (๒๕๕๖). การพัฒนาผลิตภัณฑ์เคหะสิ่งทอจากผ้าปักชาวเขาเผ่าม้ง จังหวัดเพชรบูรณ์. วารสารวิชาการศิลปสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๖.

Chematony& Harries, (๑๙๙๘). Criteria to assess brandsuccess. *Journal of Marketing Management*, ๑๔(๗), ๗๖๕-๗๘๑.

Harry I. Gamham, (๑๙๗๖) Marketing Negotiations in France, Germany, the United Kingdom, and the United States. *The Journal of Marketing*, ๔๙-๖๒.

Kevin Lynch (๒๐๐๐ อ้างถึงใน วรชัย วิจารณ์พรทิพย์, ๒๕๔๘). The image of the city (Vol. 11). MIT press. อ้างใน วรชัย วิจารณ์พรทิพย์ . (๒๕๔๘). ความสัมพันธ์ระหว่างเอกลักษณ์ชุมชนและการท่องเที่ยวเขตลุ่มพื้นที่วัง กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร : ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย.

Nilson, (๑๙๙๒). Protein L from *Peptostreptococcus magnus* binds to the kappa light chain variable domain. *Journal of Biological Chemistry*, ๒๖๗(๔), ๒๒๓๔-๒๒๓๙.

## ภาคผนวก

### ๑.สำรวจสภาพการทอผ้าของสมาชิกกลุ่ม



รูปที่ ๗๑ ภาพสมาชิกกำลังทอผ้าขึ้นลายโบราณ



รูปที่ ๗๒ ภาพสมาชิกกลุ่มทอผ้ากำลังทำดินขึ้น  
ทำมัดหมี่

รูปที่ ๗๓ ภาพสมาชิกกลุ่มทอผ้าบ้านภูฝักไข่กำลัง



รูปที่ ๗๔ แสดงการประชุมกลุ่มเพื่อแนวทางการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอลายโบราณ

## ๒.สำรวจกายภาพของกลุ่ม



รูปที่ ๘๕ แสดงต้นผักไช้ ที่ใช้ในการตั้งชื่อของหมู่บ้าน



รูปที่ ๘๖ ภาพแสดง พระธาตุบนภูผักไช้ หมู่บ้านภูผักไช้ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า  
ที่มา : ผู้วิจัย ถ่ายเมื่อ วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๘

## ๓.สัมภาษณ์ผู้สูงอายุของหมู่บ้าน



รูปที่ ๘๗ ภาพผู้สูงอายุกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไช้ กำลังทำบายศรี  
ที่มา: ผู้วิจัย ถ่ายเมื่อ วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๘



รูปที่ ๘๘ ภาพคุณยายชุม อายุ ๙๐ ปีผู้ที่มีอายุสูงสุดในหมู่บ้าน ถ่ายเมื่อ วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๘



รูปที่ ๘๙ ภาพคุณยายพูล อายุ ๗๗ ปี ผู้ที่เคยทอผ้ามาก่อนถ่ายเมื่อ วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๘





รูปที่ ๑๑๐ ภาพคุณยายอายุ ๗๗ ปี ผู้ที่เคยทอผ้ามาก่อน ถ่ายเมื่อ วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๘

### แบบสัมภาษณ์

โครงการวิจัย การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย กรณีศึกษาผ้าทอลายโบราณ  
กลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ ตำบลหินขาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

#### ส่วนที่ ๑ : ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป

๑. ชื่อ.....

๒. ตำแหน่ง

( ) หัวหน้ากลุ่ม ( ) กรรมการกลุ่ม ( ) สมาชิกกลุ่ม ( ) อื่นๆ .....

๓. เพศ

( ) หญิง ( ) ชาย

๔. อายุ

( ) ต่ำกว่า ๒๕ ปี ( ) ๒๕-๓๕ ปี ( ) ๓๖-๔๕ ปี ( ) ๔๖-๕๕ ปี ( ) มากกว่า ๕๕ ปี

๕. ระดับการศึกษา

( ) ไม่ได้เรียนหนังสือ ( ) ประถมศึกษา  
( ) มัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ ( ) มัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ หรือ ปวช.  
( ) ปวส. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ( ) ปริญญาตรีหรือสูงกว่า

๖. ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกของกลุ่ม

( ) ต่ำกว่า ๑ ปี ( ) ๑-๓ ปี ( ) ๔-๖ ( ) ๗-๑๐ ปี ( ) มากกว่า ๑๐ ปี

๗. อาชีพหลัก

( ) ทำการเกษตร ( ) พนักงานงานเอกชน ( ) ค้าขาย ( ) ทอผ้า  
( ) ทำสวน ( ) พนักงานรัฐวิสาหกิจ ( ) รับจ้าง ( ) อื่นๆ

๘. อาชีพเสริม

( ) ทอผ้า ( ) จักรสาน ( ) รับจ้าง ( ) อื่นๆ

๙. รายได้ต่อเดือน

( ) ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท ( ) ๑๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท  
( ) ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท ( ) ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท  
( ) ๒๐,๐๐๐-๒๕,๐๐๐ บาท ( ) สูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท

๑๐. จำนวนบุตร

( ) ๑ คน ( ) ๒ คน ( ) ๓ คน ( ) ๔ คน ( ) มากกว่า ๕ คน

๑๑. สมาชิกในบ้านสามารถทอผ้าได้เป็นฝืนจำนวนกี่คน

( ) ๑ คน ( ) ๒ คน ( ) ๓ คน ( ) ๔ คน ( ) มากกว่า ๕ คน

#### ส่วนที่ ๒ : ข้อมูลการทอผ้าของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ

๑. ท่านเริ่มทอผ้าอายุเท่าไร

( ) ต่ำกว่า ๑๐ ปี ( ) ๑๐-๑๕ ปี ( ) ๑๕-๒๐ ปี ( ) ๒๐-๒๕ ปี ( ) มากกว่า ๒๕ ปี

๒. ผ้าทอส่วนมากที่ทอได้แก่

( ) ผ้าชิ้น ( ) ผ้าห่ม  
( ) ผ้าคลุมไหล่ ( ) ผ้าขาวม้า

- ( ) ผ้าอื่นๆ.....
๓. ผ้าทอส่วนมากที่ทอ ได้แก่ลาย
- ( ) ลายหมี่ขึ้น ( ) ลายราชวัตร ( ) ลายกร่อม ( ) ลายมุก
- ( ) ลายดอกผักแว่น ( ) ลายหมี่ครีว ( ) ลายอื่นๆ.....
๔. ท่านมีความถนัดด้านการทอผ้าโดยกรรมวิธีการผลิตคือ
- ( ) ผ้ามัดหมี่ ( ) ผ้าซิด ( ) ผ้ายกมุก ( ) ผ้ายก ( ) ผ้าอื่นๆ
๕. เส้นใยหรือวัสดุของผ้าที่ใช้ในการทอ ส่วนมากได้แก่
- ( ) ฝ้าย ( ) ไหม ( ) เส้นไหมใยประดิษฐ์ ( ) อื่น.....
๖. ระยะเวลาในการทอผ้าลายโบราณ ใช้ระยะเวลากี่วัน

| ประเภทของผลิตภัณฑ์ | ระยะเวลาในการทอ |           |           |              |
|--------------------|-----------------|-----------|-----------|--------------|
|                    | น้อยกว่า ๑๕ วัน | ๑๕-๓๐ วัน | ๓๐-๔๕ วัน | ๔๕ วันขึ้นไป |
| ผ้าขึ้น            |                 |           |           |              |
| ผ้าหมี่            |                 |           |           |              |
| ผ้าคลุมไหล่        |                 |           |           |              |
| ผ้าขาวม้า          |                 |           |           |              |

๗. การซื้อวัตถุดิบในการทอผ้าท่านซื้อจากที่ไหน
- ( ) ซื้อจากกลุ่มทอผ้าบ้านภูผาไช้ ( ) ไปซื้อจากแหล่งวัตถุดิบเอง ( ) อื่นๆ
๘. การตั้งราคา
- ( ) กำหนดตามต้นทุน ( ) กำหนดตามท้องตลาด ( ) กำหนดตามความยากของลายผ้า
๙. แหล่งจำหน่ายสินค้าของท่าน
- ( ) จำหน่ายที่กลุ่ม ( ) ที่บ้านของผู้ผลิต ( ) จำหน่ายผ่านทางเว็บไซต์ ( ) อื่นๆ
- ( ) จำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลาง
๑๐. กลุ่มลูกค้าส่วนมากของท่านคือใคร
- ( ) หน่วยงานราชการ ( ) นักท่องเที่ยว ( ) บุคคลในพื้นที่เดียวกัน

### ส่วนที่ ๓ ข้อมูลผ้าทอลายโบราณ

#### ๑. ประเภทของผ้าทอลายโบราณที่มีอยู่ในปัจจุบัน

- ๑.๑ ผ้าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน.....
- ๑.๒ ผ้าที่ใช้ในพิธีกรรมและงานประเพณี.....
- ๑.๓ อื่นๆ.....

#### ๒. ความสำคัญและความสัมพันธ์ของผ้าทอลายโบราณกับการดำเนินชีวิตของชาวไทหล่ม.....

#### ๓. เทคนิคหรือรูปแบบการทอผ้าลายโบราณที่ใช้ในปัจจุบัน.....

#### ๔. วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้า.....

#### ๕. การย้อมสี และการสื่อความหมายของสีต่างๆ.....

#### ๖. ลวดลายผ้าทอลายโบราณของกลุ่มสมาชิกและการสื่อความหมาย.....

#### ๗. รูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าลายโบราณ.....

#### ๘. ปัญหาในการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าลายโบราณของไทหล่มในปัจจุบัน.....

ส่วนที่ ๔ ความต้องการในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากผ้าทอลายโบราณ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

๑) ท่านคิดว่าจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มคืออะไร

.....

.....

๒) ท่านมีความต้องการในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากผ้าทอลายโบราณ

.....

.....

๓) ท่านต้องการรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐจากผลกระทบภายนอกดังกล่าวหรือไม่ และต้องการรับความช่วยเหลืออย่างไร

.....

.....

๔) ท่านเคยออกงานจัดแสดงและจำหน่ายสินค้าหรือไม่ ผลตอบรับจากลูกค้าเป็นเช่นไร

.....

.....

๕) ท่านต้องการได้รับความรู้เพิ่มเติมหรือไม่ (หากต้องการโปรดระบุประเภทความรู้ และสาเหตุที่ต้องการได้รับความรู้นั้นๆ)

.....

.....

## ประวัติผู้วิจัย

### หัวหน้าโครงการวิจัย

๑. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) รองศาสตราจารย์ดร.สุจินดา เจียมศรีพงษ์  
(ภาษาอังกฤษ) Assoc.Prof. Dr. SUJINDA CHEMSRIPONG
๒. ตำแหน่งปัจจุบัน คณบดีคณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์
๓. สถานที่ติดต่อ  
ที่ทำงาน ภาควิชาเศรษฐศาสตร์และการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการ  
สื่อสาร  
มหาวิทยาลัยนเรศวร ๙ หมู่ ๙ หนองอ้อ ถนน พิษณุโลก นครสวรรค์ อ.เมือง  
จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐  
โทรศัพท์ ๐-๕๕๙๖-๔๘๓๒ โทรสาร ๐-๕๕๙๖-๔๘๐๐  
โทรศัพท์เคลื่อนที่ ๐๘-๖๖๗๔-๔๐๐๑ e-mail:sujindac@hotmail.com

### ๔. ประวัติการศึกษา

| ระดับ         | สถาบัน                           | ชื่อปริญญา    | สาขาวิชา               |
|---------------|----------------------------------|---------------|------------------------|
| ปริญญาเอก     | The University of Newcastle AUS. | Ph.D          | Economics              |
| ปริญญาโท      | จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย            | ศ.ม.          | เศรษฐศาสตร์            |
| ปริญญาตรี     | จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย            | ศ.บ.          | เศรษฐศาสตร์            |
| ประกาศนียบัตร | Cambridge Judge Business School  | ประกาศนียบัตร | High Performance Teams |

### ๕. สาขาวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญพิเศษ เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ ธุรกิจระหว่างประเทศ เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ อุตสาหกรรมบริการ

### ๖. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

๖.๑ เป็นหัวหน้าโครงการ ๘ เรื่อง เป็นผู้ร่วมโครงการวิจัย ๗ เรื่อง เป็นงานวิจัยเดี่ยว จำนวน ๖ เรื่อง ดังนี้  
เป็นหัวหน้าโครงการ

๑. รูปแบบและผลกระทบจากการถ่ายเทเทคโนโลยีจากบริษัทลงทุนข้ามชาติสู่บริษัทในเครือใน  
ระดับท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก
๒. ศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตของคณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์
๓. ศึกษาต้นทุนต่อหน่วยของการจัดการศึกษาภาคพิเศษ ของคณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศ  
ศาสตร์
๔. การศึกษาโครงสร้างในการแข่งขันการค้าชายแดน ไทย-พม่าในอำเภอแม่สอดจังหวัดตาก ตามยุทธ  
ศาสตร์พัฒนากลุ่มสี่แยกอินโดจีน
๕. โครงการสำรวจความต้องการทำงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือตอนล่าง จังหวัดพิจิตร  
(กรณีศึกษา  
โครงการจัดตั้งโรงงานของบริษัท eccoประเทศไทยจำกัด)
๖. โครงการสำรวจปัจจัยที่กำหนดการตัดสินใจซื้อรถยนต์กระบะอีซูซุจังหวัดพิษณุโลก
๗. โครงการวิจัยเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่เมือง ชายแดน: กรณีศึกษา อำเภอแม่สอด  
จังหวัดตาก

๘. ปัญหาและแนวทางการแก้ไขเพื่ออนาคตของการค้าปลีกที่ยั่งยืน

๗. บทความทางวิชาการที่ตีพิมพ์ทั้งในและต่างประเทศ

-ผลการตีพิมพ์ในวารสารในระดับนานาชาติ

- KhinMarLarMaung and SujindaChemsriphong (2014)** “The impact of feedback On Transfer of Training in Manufacturing Firms of Myanmar” International Business Management 8 (6) P: 357-360, 2014 IF= 1.59
- KhinMarLarMaung and SujindaChemsriphong (2014)** “The Results of the Importance of supervisor support and peer support in transfer of training” International journal of Business, Economics and Law, Vol.4, Issue 1(June) P: 82-88, 2014
- KhinMarLarMaung and SujindaChemsriphong (2014)** “Work Environment factors Influence on transfer of training in Myanmar” International journal of Business, Economics and Law, Vol.4, Issue 1(June) P: 35-41, 2014
- SujindaChemsriphong (2014)**, Labor Costs and Marginal Intra-Industry Trade: The Thailand Experience, Theoretical Economics Letters. Vol. 4 No 1 , February, 2014. Page.125-131. (IF= 0) 2014
- SujindaChemsriphong (2012)** “The Extent of Intra Industry Trade between Thailand and ASEAN Economic Community (AEC)” หนังสือวิชาการระดับนานาชาติ International Trade 2012 โดยสำนักพิมพ์ INTECH

## ประวัติผู้วิจัยร่วม

๑. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาวปิยะวัน เพชรหมี่  
(ภาษาอังกฤษ) Miss PiyawanPetmee
๒. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ  
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
๓. สถานที่ติดต่อ  
ที่ทำงาน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ 67000  
โทรศัพท์ ๐๕๖-๐๕๖๗๑๗๑๐๐ ต่อ ๑๒๐๘  
โทรศัพท์เคลื่อนที่ ๐๘๗-๒๓๔๒๗๒๙ e-mail : peyawan\_p@hotmail.com
๔. ประวัติการศึกษา

| ระดับ     | สถาบัน              | ชื่อปริญญา | สาขาวิชา            |
|-----------|---------------------|------------|---------------------|
| ปริญญาโท  | มหาวิทยาลัยรามคำแหง | ศ.ม.       | บริหารธุรกิจ        |
| ปริญญาตรี | มหาวิทยาลัยรามคำแหง | ศ.บ.       | การเงินและการธนาคาร |

สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ บริหารธุรกิจ (Business) การเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) การเพิ่มมูลค่าสินค้า

๕. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุสถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละผลงานวิจัย

๖.๑ หัวหน้าโครงการวิจัย :

- การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย กรณีศึกษาผ้าทอลายโบราณ ได้รับทุนสนับสนุนจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ปีงบประมาณ ๒๕๕๘
- การพัฒนาการตลาดมะขามหวานของกลุ่มสตรีแม่บ้านนาร่วมใจ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ ๒๕๕๖
- การพัฒนาผลิตภัณฑ์มะขามหวานของกลุ่มสตรีแม่บ้านนาร่วมใจ ตำบลนางั่ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ แหล่งทุนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ปีงบประมาณ ๒๕๕๕
- ช่องทางการจัดจำหน่ายมะขามแปรรูปอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ แหล่งทุนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ สถานภาพในการทำวิจัยได้ทำการวิจัยประมาณ ปี ๒๕๕๔ แหล่งทุนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
- การศึกษาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะขามหวาน อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ปี ๒๕๕๓ แหล่งทุนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
- การศึกษาผลสัมฤทธิ์การใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ปีที่พิมพ์ ๒๕๕๒ ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร แหล่งทุนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

๖.๒ บทความวิชาการ

- การศึกษาผลสัมฤทธิ์การใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ปีที่พิมพ์ ๒๕๕๒ ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร แหล่งทุนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์